

کتابخانه رسالت

د قرآن اوحادیثو پهلرنا کنبی

دمسجد ونومسعلی

(له عیدگاه سره)

مولف

مولانا رفعت قاسمی

مدیر دارالعلوم دیوبند

کفایت دینی کتب خانہ

رابطہ نمبر

کفایت اللہ ٹیلی گرام وائس

ایب نمبر

+923247442395

وائس ایب

+923052488551

سرلیک

مخ

۷	ددي ايت ځيني اړوند مسئلې
۸	دمسجد اهميت
۱۰	چيرې چې دمسجد اړتيا وي هلته يې
۱۳	دمسجد ونو قدرتي نظام
۱۲	دنيايي او ديني اصلاح
۱۷	کلني منظم
۱۸	مسجد کوم ځاي ته ويل کيږي؟
۱۹	مسجد جوړول فرض ده که واجب؟
۱۹	دمسجد لگښت له شخصي
۲۰	دزيانمن شوي شي بدل
۲۰	له حکومت څخه دمسجد لپاره
۲۱	دمسجد شتمني په مدرسه
۲۱	په مسجد کي داهل تشيع دچندي حکم
۲۲	په مسجد کي دکفر دحالت دپيسو
۲۳	په مسجد کي دتور بازار دکار کونکي
۲۴	په مسجد کښي دهغه مرسته چي عائد يې مخلوط وي
۲۵	دمسجد او مدرسي له مال څخه
۲۵	دسوال کونکي پيسې
۲۶	دمسجد مرسته په عمومي کارونو
۲۶	دبگري ((سرقلفي)) پيسې
۲۷	دمسجد پيسې دتجارت لپاره
۲۷	حکومت ته دمسجد دپيسو ورکول
۲۸	دمسجد لپاره مرسته تر لاسه کول
۲۸	دمسجد او مدرسي په نوم گډه مرسته
۲۹	له غير مسلمان څخه دمسجد لپاره
۳۰	مسجد ته دشرابو دکاروبار
۳۰	مسجد ته دخنځير له وينستانو
۳۲	مالي جريمه اخستل او بيا
۳۲	دمسجد لپاره په زور مرسته

د کتاب ځانگړتياوي :-

د کتاب نوم	: دمسجدونو مسئلې
مؤلف	: مولانا رفعت "قاسمي"
پښتو کورنکی	: عبدالله گل ريان
د چاپ کال	: ۱۳۸۵ هـ ش
د چاپ شمير	: ۱۰۰۰ ټوکه
دوهم چاپ	: ۲۰۰ ټوکه
کمپوز اوډيزائن	: نور القرآن علمي اداره
کمپوزر	: عبدالله "عزام"
اصلاح او سمون	: ابو خالد مولوي عبدالاحد
ډيزائنر	: محمد الله "وفا"
خپرونکی	: محمد ساجد دگرځنده تليفون شميره (۰۳۳۳-۷۸۲۵۴۸۴)

۴۸	مخ مسجد ته دو قف شوی خای پلورل	سرلیک	۴۸
۴۹	په غصب شوی ځمکه مسجد جوړول	د مسجد د پیسو د پور	۴۹
۴۹	پرته له ضرورته د مسجد نړول	د سود له ترکه شوي شتمني	۴۹
۵۰	د مسجد ځمکه ، امام په خپل نوم کول	دیوه مسجد روپی په بل	۵۰
۵۰	د مسجد لپاره په وقف شوی ځمکه	په مسجد د غلا د لرگیو	۵۰
۵۱	هغه ځمکه چې د مدرسې په نوم	په مسجد کې د موندل شویو پیسو	۵۱
۵۱	د مدرسې د ودانۍ د پاسه	په مسجد کې د قربانۍ د خرمنو	۵۱
۵۱	تر مسجد بهر ، په ځمکه دوکانونه	د زکوٰۃ پیسو ته حبله جوړول	۵۱
۵۲	د مسجد د گټې لپاره	د مسجد لپاره د چندي	۵۲
۵۲	د مسجد په نوم د ځمکې خرڅول	د سود پیسې اخیستل او په مسجد	۵۲
۵۳	په دولتي ځمکه پرته له اتجازی مسجد	د فلم مثل گټه په مسجد	۵۳
۵۴	په ررانه ځمکه د مسجد وودانول	د مزار (زیارت) له چندي څخه	۵۴
۵۴	د مسجد په ځمکه د مدرسې لپاره	د مسجد د خوندي ساتلو	۵۴
۵۵	له کور څخه مسجد جوړول	د مسجد له پیسو څخه له بي وزلو سره	۵۵
۵۶	چیري چي د مالک په اجازه اذان	په مسجد کې د بیانی (بیعاني) د پیسو	۵۶
۵۷	که د مسجد نقشه غیر مسلم چمتو کړه	د مسجد له عائد څخه معاش	۵۷
۵۸	که غیر مسلم د مسجد اساس	دیوه شي لپاره وقف پیسې	۵۸
۵۸	که غیر مسلم د مسجد اساس د ایښودل	دیوه مسجد پیسې په بل کېښی لگول	۵۸
۵۹	د مسجد حدود معلومول	د سود پیسې د مسجد په رڼا کولو کېښي	۵۹
۶۱	د کلیوالو دنده	بي وارته شتمني په مسجد کېښي	۶۱
۶۱	د مسجد د حدود مطلب	په اجازه شوی ځمکه مسجد	۶۲
۶۲	د سرک د پراخولو لپاره مسجد	له ودانیو پرته په ډگر کېښی	۶۲
۶۴	په سرک د چت درولو حکم	په مشترکه ځمکه د مسجد وودانول	۶۳
۶۴	د دوه پوړیزه مسجد حکم	د مسجد ځمکه قبضه کول	۶۳
۶۵	د مسجد بدلول	د مسجد په ځمکه د کرایې لپاره	۶۴
۶۵	د مسجد پښتولان (گادر)	دیوه مسجد پیسې بل ته په پور ورکول	۶۴
۶۶	د مسجد په دیوال د نقشي جوړول	دیوی ځمکې یوه برخه د مسجد لپاره	۶۵
۶۷	که پنی (پایزار) په پښو وي	که غیري مسلم مسجد وودان کړی	۶۵
۶۸	د مسجد د جوړولو په وخت کېښي	پر دولتي مقبوضه ځمکه مسجد جوړول	۶۶
		د مسجد د ځمکې بدلول	۶۶
			۶۸

د مسجد مینار به څومره لوړ وي

له مسجد سره شخصي کور جوړول

د مسجد کبير تعريف

پر يوه مسجد باندي (د مسجد حرم) نو ايښودل

د مسجد غرباء نوم ايښودل

په ډيره باندي نوم ليکل او په مسجد

که يو کس يوازي خپل نوم

د مسجد په ميداني کښي

د مسجد تر ودانولو وروسته

تر مسجد لاندي زير خانه

دلاندي مدرسه پاس مسجد

دلاندي مسجد او پاس دهستوگني خاي

دلاندي دوکان پاس مسجد

د مسجد تر څنگ ځمکه په مسجد کښي

د بند شوي مسجد په صحن (غولي) کښي

د مسجد تر نقشي وروسته

د موقت مسجد حکم

د ضرار مسجد څه شی دی

د ضرار په مسجد يې اور ولي پوري کړ؟

د مسجد د غولي ډبرې د بوتونو په خاي لگول

په مسجد کښي د بوتونو له خاي څخه اقتداء کول

دليلي له خونو څخه مسجد جوړول

له اجازي پرته خاوره ورل او په مسجد کښي

دلاري ډبر اخولو لپاره د مسجد رنگول

د مسجد يې خايه کول

له مسجد څخه مدرسه جوړول

په نويو ودانيو کښي مسجد جوړول

يې اړتيا مسجد ودانول

د کورني اعزاز لپاره مسجد ودانول

قبله څه ده؟

که د پخواني مسجد لوري سم نه وو

د مسجد د قبلي دلوري په لږ توپير

په کار په نسبت د مسجد د ودانولو حکم

د مسجد محراب جوړول

د محراب په جوړولو د مسجد

آيا محراب په مسجد کښي داخل دی؟

د محراب په خاي په لومړي صف

په محراب کښي د لمر انځور

په ستر مسجد کښي له بني او کين لوري

د مسجد په خاي په تعمير کښي

که امام د مسجد په منځ کښي ودرېږي

د مسجد په ځمکه مدرسي ته خاي جوړول

د مسجد په زياته ځمکه د درس خاي جوړول

د مدرسي تر سرپرستي لاندي د مسجد حکم

په مسجد کښي د مدرسي لاره

د مسجد په دالان کښي مدرسه

د مسجد عائد په مدرسه لگول

د مدرسي په ځمکه د مسجد جوړول

د مسجد لپاره په وقف شوي ځمکه

د ږنگ شوي مسجد په خاي مدرسه

په مسجد کښي د امام لپاره

د مسجد په بام د امام لپاره

امام له خپلي کورنۍ سره

د امام خونه په مسجد کښي داخلول

په مسجد کښي د امام استراحت

که امام او مؤذن د مسجد اړوند شيان

که امام په مسجد کښي تجارت

د مسجد د غلي خرڅوونکی، ضامن دی

سرلیک

- د مسجد د ونو د میوي حکم ۱۰۵
- د مسجد په دوهم پور کښي د مسافرو ۱۰۵
- مسجد ته د ننوتلو د دعا وېلو ځای ۱۰۲
- مسجد ته د تلو راتلو په وخت کښي سلام ۱۰۲
- په مسجد کښي تبلیغې نصاب په مائک ۱۰۷
- په مسجد کښي د مرسته کوونکي دنوم ۱۰۸
- په اعلان سره فیس (اجوره) اخستل ۱۰۸
- د مسجد په مائک کښي د چنډې (مرستي) ۱۰۹
- په مسجد کښي د ورک شوي شي اعلان ۱۰۹
- که د مسجد د مائک لاره سپیکرونه په منارو ۱۱۰
- د مسجد دننه په مائک کښي اذان کول ۱۱۱
- په ډیرو مسجدونو کښي لاره سپیکر ۱۱۱
- له اذان څخه پرته د نورو شيانو لپاره ۱۱۱
- په مسجد کښي د وعظ دفتي ۱۱۲
- په مسجد کي چوکۍ ایښودل ۱۱۲
- د مسجد له پیسو د مائک د بېټرۍ ۱۱۲
- په مسجد کښي لاس پاک (تولیا) ۱۱۳
- په مسجد کښي تغدانی ۱۱۳
- د روژي په میاشت کښي د مسجد تزئین ۱۱۴
- د خدای غلام په دربار کښي د دنیا کارونه ۱۱۴
- له دنيائي وينا څخه ځان ساتل ۱۱۴
- د رسول الله ﷺ پرانده وینه ۱۱۵
- په مسجد کښي د نېوې خبري کول ۱۱۵
- په مسجد کښي کښیناستل ۱۱۷
- په مسجد کښي د نعت شریف وېل ۱۱۸
- په مسجد کښي پېرل او پلورل ۱۱۸
- په مسجد کښي د کعبې عکس لگول ۱۱۹
- د نېوي مسجد عکس نه مخ غرزول ۱۲۰
- په مسجد کښي د انځور لرونکي ۱۲۰
- ۱۲۱

سرلیک

- په مسجد کښي د مړه شوي شخص لپاره ۱۲۱
- د پېښ لمې (سحري) لپاره ۱۲۲
- د مسجد په بام د ښکار لپاره ۱۲۲
- مسجد ته دننه تللو سوگند کول ۱۲۳
- د مسجد په دیوال کښي د دوکان ۱۲۳
- له مسجد څخه د وتلو لپاره ۱۲۳
- مسجد ته په رسیدلو کښي ناستل ۱۲۳
- د تحیحه المسجد حکم ۱۲۵
- په مسجد کښي د جنازې لمونځ ۱۲۷
- جنازه بهر خوا امام او مقتدیان ۱۲۷
- د مسجد په ویرانه کور جوړول ۱۲۷
- د مسجد بیمه کول ۱۲۷
- د مسجد له خادم سره مراعات کول ۱۲۸
- د مسجد د خادم د اولاد او د وراثت حق ۱۲۸
- حدیث شریف لیکل او په مسجد ۱۲۹
- د مسجد په دیوال اعلان ۱۲۹
- په مسجد کښي اعلان لرونکي ۱۳۰
- که له غیر مسلم سره د مسجد امانت ۱۳۱
- که له مسجد څخه غلا وشوه ۱۳۱
- که د مسجد امانت شيان غلا کړل شي ۱۳۲
- له مسجد څخه بهر د مسجد د شتمني لگښت ۱۳۲
- د فاحشې شتمني په مسجد کښي ۱۳۳
- معاش اخستل او په مسجد کښي تدریس ۱۳۳
- د مسجد په یوه برخه کښي درس وېل ۱۳۳
- د مسجد داروند قرآن کریم استعمال ۱۳۴
- د مسجد قرآن کریم زده کوونکو ته ورکول ۱۳۵
- په مسجد کښي له اجازي پرته دولتي ۱۳۶
- د مسجد غوايد د اوقافو له اداري ۱۳۶
- په مسجد کي د خاورو تیل لگول ۱۳۷

مع	په مسجد کښي به خراغ ترڅو پورې بليږي
۱۳۷	د مسجد د تيلو خرڅول
۱۳۸	د مسجد تيل او نور څه دامام په استعمال
۱۳۸	د مسجد سامان خرڅول
۱۳۸	د مسجد زور سامان اخستل
۱۳۹	د وران شوي مسجد سامان مدرسې يا
۱۴۰	وران مسجد خرڅول يا په کرايه ورکول
۱۴۰	د مسجد د مصرف لپاره د وقف شوي ځمکي
۱۴۱	د مسجد په پيسو د اوداسه اوبه تودول
۱۴۱	د مسجد تودي اوبه که لمونځ
۱۴۲	د مسجد تودي اوبه کور ته ورل
۱۴۲	د مسجد داوبو ذخيره ((ټانکي)) څخه
۱۴۳	په تودوخه او اورښت کښي د مسجد
۱۴۳	په مسجد کښي گرزيدل او وظيفه کول
۱۴۳	په مسجد کښي د باد وتل
۱۴۴	د مسجد خواکښي په سرک موسيقې
۱۴۵	ناولې جامي په مسجد کښي اېښودل
۱۴۵	د مسجد فرش ته نژدې د جامو مينځل
۱۴۵	له مسجد څخه بهر پيرل او پلورل
۱۴۶	په مسجد کښي تجارت کول
۱۴۶	د غير مسلم لباس اغوستل او مسجد ته
۱۴۶	په مسجد کښي ونې اېښودل
۱۴۷	د مسجد د ضرورت د پوره کولو لپاره
۱۴۷	د مسجد ښکلی کول
۱۴۸	د محرم د مياشتي په لسمه نيټه په مسجد کښي
۱۴۸	د نژدې مسجد ونو داډان حکم
۱۴۹	تر اډان وروسته له مسجد څخه وتل
۱۴۹	د نژدې مسجد حکم
۱۵۰	له شاهي مسجد څخه تفريح ځاي جوړول
۱۵۰	

مع	تبليغي جماعت او د مسجد لوازم
۱۵۱	په مسجد کښي دي تبليغي زده کړه چيري کيږي
۱۵۲	د مسجد د حوض اندازه
۱۵۲	د زياره مسجد په ځاي حوض جوړول
۱۵۳	په حوض کي د څه شي پرېمنځل
۱۵۳	د حوض په ځاي خونه جوړول
۱۵۳	د مسجد په ځاي کي د موټرو نوځاي ودانول
۱۵۴	په مسجد باندې د حکومت قبضه
۱۵۴	مسجد وړانول او لاره جوړول
۱۵۵	لاره په مسجد کښي رانيول
۱۵۵	د لمانځه لپاره مسجد ته د ميرمنو تلل
۱۵۷	په مسجد کښي غلښت نكي ساعتونه
۱۵۷	د لمانځه د مهال وخت نقشه بل مسجد ته ورل
۱۵۸	د مسجد مخکې پرته له کرايې چاته ورکول
۱۵۸	د مسجد کومه خونه په کرايه ورکول
۱۵۸	د مسجد پر ځمکه لوبي کول
۱۵۹	د مسجد زيني يا نور څه استعمالول
۱۵۹	د مسجد لوازم غوښتل
۱۵۹	د مسجد سامان په کرايه ورکول
۱۶۰	په مسجد کښي بیده کيدل
۱۶۱	په مسجد کښي ناولي خوله
۱۶۲	مسجد ته د هغه چا تلل چي زخم يې بوي کوي
۱۶۲	که د چاپوړه بد بويه وه
۱۶۴	د منقور ناروغ مسجد ته تلل
۱۶۴	مسجد ته د غير مسلم تنوتل
۱۶۴	مسجد ته د ماشومانو راوړل
۱۶۵	د مسجد دروازه بندول
۱۶۷	د مسجد په پيسو بدنې اخيستل
۱۶۷	د مسجد په پيسو د جنازي کټ اخستل

۱۲۷	د مسجد په غسل ځای اولاره کښي
۱۲۸	د غسل او اوداسه د ځای د بام حکم
۱۲۸	د مسجد د بهرنی غولې (انگر) احترام
۱۲۸	د مسجد اړوند بیت الخلا جوړول
۱۲۹	که غسل ځای لاره په مسجد کښي وي
۱۲۹	د مسجد په پیسو بیت الخلا جوړول
۱۲۹	د مسجد څنگ ته بیت الخلا
۱۳۰	د اوداسه د ځای د پاسه د بولو ځای جوړول
۱۳۰	که مسجد ته څه شی ورکړل شي مغه د چا حق دی
۱۳۱	د مسجد پکه د امام په خونه کښي
۱۳۱	دیوه مسجد لوازم بل مسجد ته ورکول
۱۳۱	د مسجد کوم شی په رعایت (خواست) ورکول
۱۳۱	د مسجد دوکان سود خور ته په کرایه ورکول
۱۳۲	له ویری کوم مسجد پرېښودل
۱۳۲	د مسجد پنجره
۱۳۳	په مسجد کښي برقي پکه لگول
۱۳۳	د مسجد په رڼا کښي خپله وظیفه کول
۱۳۳	دیوه مسجد پایپ بل ته ورکول
۱۳۴	د مسجد عوائد که زیات شول
۱۳۴	د مسجد له دالان څخه دفتر جوړول
۱۳۵	د زده کړې لپاره په مسجد کښي د میرمنو تلل راتلل
۱۳۵	د مسجد عوائد په زده کړه لگول
۱۳۵	په مسجد کښي د لمانځه لپاره ځای نیول
۱۳۶	په مسجد کښي روزه ماتې کول
۱۳۷	د مسجد له عوائد روزه ماتې کول
۱۳۷	د مسجد له شتمني څخه حافظ ته انعام ورکول
۱۳۸	په مسجد کښي کښیناستل او پکه لگول
۱۳۸	د مسجد په بام باندې لمونځ کول
۱۳۹	د مسجد په انگر کښي د جماعت حکم
۱۴۰	

۱۸۰	که امام دیو دو صفونو ځای پرېږدي
۱۸۱	د مسجد په دیوالونو قرآني آیات لیکل
۱۸۱	په مسجد کښي په لوړ او از ذکر کول
۱۸۲	په مسجد کښي سیاسي وینا کول
۱۸۴	په مسجد کښي په چوکۍ کښیناستل او
۱۸۴	په مسجد کښي د مسجد لپاره چنده
۱۸۵	په مسجد کښي قضائي لمونځ کول
۱۸۵	په مسجد کښي قرباني کول
۱۸۶	مسجد ته ورکړل شوي شيان لیلیام
۱۸۶	د مسجد زاره شيان لیلیام کول
۱۸۷	د کور ودانول او د مسجد وراني
۱۸۷	د مسجد په پیسو د بل کور دیوال
۱۸۷	په مسجد کښي د نکاح یا نورو مراسمو په وخت د برق
۱۸۸	که غیر مسلم مسجد ته بدنۍ یا نور
۱۸۹	د مسجد بدنۍ خپل کار ته وړل
۱۸۹	د مسجد په فرش (غولې) اودس کول
۱۸۹	د مسجد تر ودانولو وروسته د اودس
۱۹۰	په مسجد لوحه خوړندول او کرایه ورباندې
۱۹۰	په مخلوطه شتمني مسجد جوړول
۱۹۱	یوسل او دیرش مسئلې
۲۰۵	په مسجد کښي د جنازې د لمانځه لپاره
۲۰۶	په مسجد کښي د قبرونو داخلول
۲۰۷	د مسجد په پیسو د هدیرې لپاره څمکه اخستل
۲۰۷	د مسجد په چاپیریال کښي تر مسجد لوړ کورونه
۲۰۷	د مسجد په احاطه کښي د هدیرې په څمکه
۲۰۸	زړه هدیره په مسجد بدلول
۲۰۸	د مسجد وراسته فرشونه په قبر کښي ایښودل
۲۰۹	د هدیرې دخالي څمکي عائد په مسجد لگول
۲۰۹	په زاره مسجد کښي د مړي خښول

۲۱۰	د مسجد دننه مری خښول
۲۱۰	دالهی دربار ادآب
۲۱۱	په مسجد کښي حضور، دالهی رحمت ذریعه ده
۲۱۲	مسجد ته تړد یوالی
۲۱۳	مسجد ته دراتلو ثواب
۲۱۴	مسجد ته د تللو مستونه طریقه
۲۱۵	مسجد ته په وقار او ډاډ سره راتلل
۲۱۶	مسجد ته پیاده راتلل
۲۱۶	مسجد ته لومړی ښی پښه دننه کول
۲۱۷	دالهی دربار پاک ساتل
۲۱۸	په قرآن کریم کښي د پاکي ثبوت
۲۱۸	د مسجد د پاک ساتلو فضائل
۲۱۹	رسول الله ﷺ او د مسجد خدمت
۲۲۰	په مسجد کښي نارې توکول گناه ده
۲۲۱	له مسجد څخه ناپاکي لیرې کول
۲۲۲	د مسجد د ناوړي کوونکي سزا
۲۲۲	د رسول الله ﷺ په نظر چارو کوونکی
۲۲۳	د مسجد خدمت د ایمان نښه ده
۲۲۳	د مسجد د صفا کولو بدله
۲۲۴	خوش بوي تیتول
۲۲۵	په برس باندي مسجد پاکول
۲۲۶	وقف او تولیت
۲۲۶	د غوروالي حق
۲۲۸	د متولی اوصاف
۲۲۹	په اوسني وخت کښي متولی
۲۳۲	د تولیت شرائط
۲۳۲	د متولی غفلت
۲۳۳	وقف شوي کتابونه
۲۳۴	چي د شریعت پابند نه وي
۲۳۴	

۲۳۶	د متولی دنده
۲۳۷	که متولی په خپله خپل نوم ثبت کړي
۲۳۷	غیر مسلم متولی کیدل
۲۳۸	لمونځ نه کوونکی متولی کیدل
۲۳۸	آیا متولی به د وقف کوونکي له کورنۍ څخه
۲۳۹	د مسجد اضافه عوائد د وقف کوونکي اولاد ته
۲۴۰	د مسجد په تولیت کښي وراثت
۲۴۱	که متولی د واقف د شرائطو خلاف عمل وکړ
۲۴۱	د متولی واک او اختیار
۲۴۱	د متولی دلیري کولو اسباب
۲۴۲	منتظم له مسجد څخه معاش اخستلای شي
۲۴۲	د متولی تبدیلول
۲۴۳	د مسجد بانی (جوړوونکی)
۲۴۴	په خپلو پیسو جوړ شوی مسجد خپل بلل
۲۴۴	متولی ته د مسجد د شیانو د استعمال حق
۲۴۵	که د متولی خیانت ثابت شي
۲۴۶	که متولی امام نوکر وگڼي
۲۴۶	د متولی او امام مرورتیا
۲۴۷	متولی د مسجد پیسي معاف کولای شي؟
۲۴۸	که متولی امام ته تر وخت وړاندي معاش ورکړي
۲۴۸	که عوائد هم زیات وو خو متولی،
۲۴۹	متولی او د وقف خرڅول
۲۵۰	که متولی خلک له مسجد څخه منع کول
۲۵۰	په مسجد ونو کښي له لمونځ کولو معانعت
۲۵۳	د عید گاه په نوم د مسجد ونو بل نظام
۲۵۴	دا خترو نو دا اجتماع اهمیت
۲۵۵	ملکي او دیني کارونه
۲۵۵	د تبلیغ او د دیني احکامو
۲۵۶	د مسجد او عید گاه تر منځ فرق

دنور القرآن ادارې یادښت

محترم مومسلمانو ورنه! اسلام عليكم ورحمة الله وبركاته

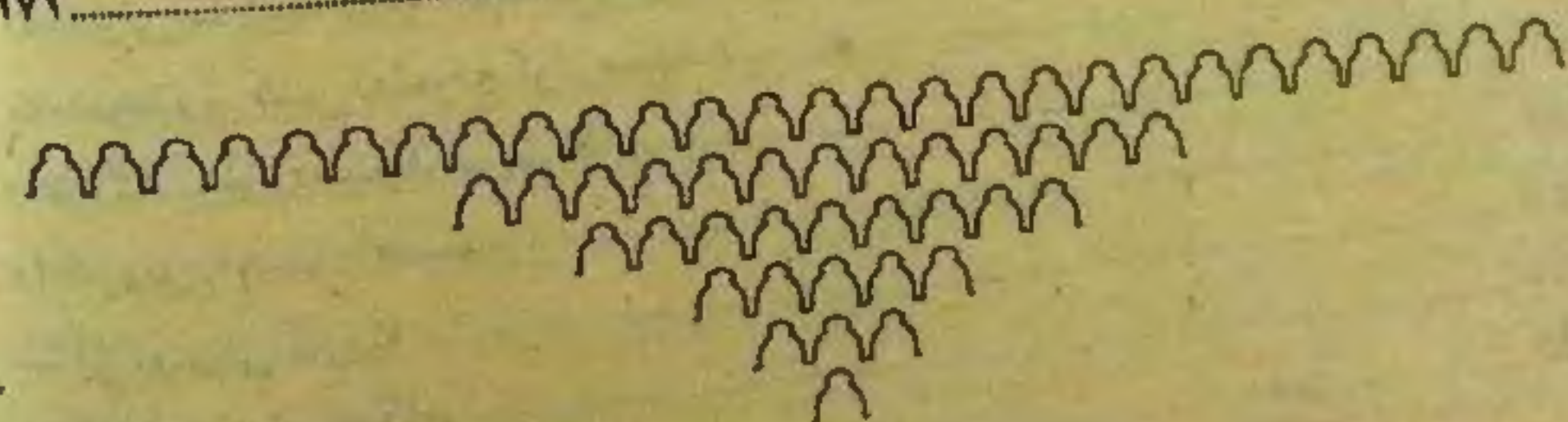
دمسجدونو مسئلې دوهم ځل تصحيح شواو دا دي اوس ددوهم ځل لپاره چاپ شو او تاسوته زيری درکړو چې دمولنارضا قاسمي صاحب اتلس کتابونه زموږ دنور القرآن ادارې دکمپوز او ترجمې ترپراوتير شو اوس ئي له چاپه وروسته چې ځينې غلطې پکښي پاته وي دادي اوس ددوهم ځل لپاره له چاپه وروسته تصحيح کيږي چې انشاء الله تاسو ئي ښه په اطمینان کتلاي شئ او همداسې داتول کتابونه تر تصحيح لاندې دي چې ژر به انشاء الله ټول کتابونه همداسې تصحيح شي.

چې ددې کتابونو دچاپ لړۍ دمکتبه رشيدیه سرکي رود په واک کي ده او که دکومې بلې ادارې لخوا چاپيږي هغه زموږ د ادارې لخوا نه بلکه شايد زموږ د ترجمې نقل به وي.

دنور القرآن ادارې خادم

ابو خالد مولوی عبدالاحد «مجروح»

مخ	له مسجد څخه عيد گاه جوړول
۲۵۷	دفساد دمخنيوي په خاطر بله عيد گاه جوړول
۲۵۸	په واره کلي کښي عيد گاه جوړول
۲۵۸	د عيد گاه د جوړولو ضرورت
۲۵۹	د عيد گاه خرڅول
۲۵۹	د شهرت لپاره عيد گاه جوړول
۲۶۰	له عيد گاه څخه هدیره جوړول
۲۶۱	د هدیري عواند په عيد گاه کښي لگول
۲۶۱	دوه پوريزه عيد گاه
۲۶۲	په عيد گاه بام يا په زیاته برخه روغتون جوړول
۲۶۲	په گرو شوي ځمکه کښي مسجد جوړول
۲۶۳	عيد گاه رنگول هلته ښوونځي جوړول
۲۶۴	د عيد گاه د ځمکي بدلول
۲۶۴	داختر لمونځ په عيد گاه کښي سنت دی
۲۶۵	له عيد گاه څخه مسجد جوړول
۲۶۶	دمسجد فرش او منبر عيد گاه ته ورل
۲۶۶	که احتجاجا په عيد گاه کښي لمونځ ونشي
۲۶۷	د عيد گاه په ځمکه مدرسه جوړول
۲۶۸	په زړه عيد گاه مدرسه جوړول
۲۶۸	په عيد گاه کښي دامام لپاره چنده ټولول
۲۶۹	د عيد گاه ونې په مسجد کښي صرف کول
۲۶۹	په عيد گاه کښي د لمونځ کوونکو لپاره انتظار کول
۲۷۰	د عيد گاه اړوند مسئلې
۲۷۱	

دلیکوال سریزه

نحمده ووصلی علی رسولہ الکریم

په دیني حکمونو او مسئلو کښي، دا حفر ډیر کبابونه خبره شوی دی هغه
په خاص او عامو خلکو کښي مقبول هم دی او س الحمد لله. د مولف
شپاړسم کتاب (د مسجدونو او عیدگاه مسئلي) ستاسو په وړاندې دی. په
دې کتاب کي د مسجدونو او عیدگاه د اړوند حکمونو او مسئلو
د راتلولو په هکله هڅه شوي ده. په هغوی کښي لکه: قبضه شوي ځمکي،
دهدیه ځمکي، دوران شويو مسجدونو د ځمکو احکام راغلي دي
د مسجدونو ناروا قبضه، دهغوی وړانول، هغوی ته زیان رسول یا د مسجد
په ځمکه دنورو شيانو جوړول روادې او که نه؟

د مسجدونو متولي، مشر او غړی څوک کیدلای شي او دهغوی شرعي اختیارات
څه دي؟

د مسجدونو دامامانو او خطیبانو حقوق او فرائض څه دي؟

لنډه داچې د مسجدونو او عیدگاهو په هکله مي نژدې یو زر مسئلي،
خدای ﷻ په فضل، د دیوبند د دارالعلوم په برکت او د همدې مرکز
د استاذانو او مفتیانو په پاملرنه راټولي کړي دي. الله ﷻ دې ډیر وخت
لپاره دهغوی د مهرباني سیوري له بني روغتیا سره ولري. الله ﷻ دې
دا کتاب هم دنورو په خیر مقبول وگرځوي ترڅو راته دا خرت توبښه وي. الله
ﷻ دې په راتلونکي کي هم د کار او خدمت توفیق راکړي. (امین)

د لوستونکو له ټینګاره سره، سره د کتاب لیکل او چاپ کول، زما د مشر
ورور محمد اسعد صدیقی د ناڅاپي مړیني له امله وځنډیدل. نوموړي د ۱۴۲۱
کال دربيع الاول په نهمه نیټه (۱۳ جون ۲۰۰۰) د زړه د دریدلو له امله وفات
شو. له لوستونکو څخه مرحوم ورور ته د دعا په هیله یم.

دعاغوښتونکی: محمد رفعت قاسم

ضروري يا دونه

يو اخي لوي خدای ﷻ هغه ذات دی چې،
ټول کارونه يې په پوره معنی بشپړ او
مکمل دي خو انسان هغه ناقص او بي توانه
موجود دی چې هيڅ يو کار يې هم بي
نمکړتيا نه وي.

گرانو لوستونکو! که تاسو ته د ليکنې،
تصحیح، چاپې، جلد سازي او دارنگه په
هره برخه کي کومه غلطۍ په نظر درغله
د مهرباني او بشري تقاضا له مخي يې موږ
ته زموږ په نمبر يا ادرس خبر راکړئ. ترڅو
په دوهم چاپ کښي يې اصلاح کړو. او تاسو
ته لوی خدای ﷻ اجر او ثواب درکړي.

د مکتبه رشديه سرکي روم کونټه لخوا

فون: 081-266223

موبائيل: 0333-7825484

ددیوبند ددارالعلوم دتدریش خادم
۱۴۲۱هـ ق کال دشوال المکرم پنځمه نیټه
دجنوري لومړي ورځ ۲۰۰۱م

ددیوبند ددارالعلوم دستر محدث، فقیه النفس حضرت مولانا
مفتي سعید احمد مدظلہ پالنپوري

تقریظ

نحمدہ ونصلی علی رسولہ الکریم اما بعد!

مساجد دالله تعالی کورونه دي يعني محترم ځایونه دي ځکه هلته دالله
تعالی عبادت کیږي. له همدې ځایه دلارښوونې انوار پیدا کیږي او دکلیو
دهستوگنو زړونو ته خپریږي. دنور دسورة په ۳۵، ۳۸ ایتونو کښي، په دي
هکله تفصیل راغلي دي.

مسجدونه دالله تعالی شعائر دي، يعني دالله تعالی ددین غوره بیلگي دي
له مسجدونو څخه دملت پیژندنه کیږي دهغوئ درناوي او ادب ساتل په هر
مسلمان لازم دي.

دمسجدونو ادب څه دي؟ دهغوئ ادب څرنگه وساتل شي؟ دایوه پراخه
موضوع ده په قران کریم، حدیث اوفقهې په کتابونو کښي دمسجدونو بې
شمیره احکام بیان شوي دي په کتابونو کي راغلي دي. په عربي او اردو
ژبو ځیني رسالي هم پکښي لیکل شوي دي. خوزموږ محترم دوست جناب
مولانا قاري محمد رفعت قاسمي صاحب په قران کریم، دحدیثونو په
کتابونو، فقه اوفتاواوو کښي څیزنه کړي اوستره ذخیره یې راټوله کړي ده.
لکه څرنگه چې دهغه طریقه ده چې دهرې خبرې حواله لیکي، په دي کتاب
کي یې هم دا هڅه کړي دي چې کومه خبره پکښي له حوالې پرته نه وي.

ماچي کله دکتاب پرمطامینو باندې نظرواچاوو خوشحاله سوم چي ټول
ضروري مسائل پکښي راغلي دي.
الله تعالی دي دا کتاب قبول کړي او دنوموړي دنورو کتابونو به خبر دي
گټور وگرځوي (امین) ددیوبند ددارالعلوم دخادم سعید احمد (عفا الله
پالنپوري لیکنه.

ددیوبند ددارالعلوم دمفتي، ددارالعلوم دفتاواوو مرتب، حضرت مولانا
مفتي محمد ظفر الدین صاحب دامت برکاتهم

صدق

الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على سيد المرسلين وعلى
وصحبه اجمعين —

اما بعد!

مولانا قاري محمد رفعت قاسمي صاحب، ددیوبند ددارالعلوم مدرس په
مختلفو مسئلو کښي په لس گونو کتابونه ترتیب کړي او چاپ کړي دي
ټول کتابونه یې په خاصو او عام خلکو کښي مقبول دي دواړو طبقو
ورڅخه گټه اخیستي ده.

دامهال دنوموړي یو نوي کتاب د(مسائل مسجد) په نوم لیکل شوي دي
په لیدلو یې زړه خوشحاله کیږي ددیرو مسئلو دراټولو هڅه یې پکښي
کړي ده او ترډیره حده پکښي بریالي دي دیادولو وړ خبره داده چې دټولو
هغو مشهورو فتاواوو څخه یې گټه اخیستي ده چې دباوري مفتیانوله
لوري چاپ شوي دي. په فتاواوو کښي چې دمسجدونو په هکله څومره

مسائل راغلي دي ، نژدي ټولي يې راټولي کړي دي لوستونکو ته به پکښې خورا اساني وي .

ما په مختلفو ځايونو کښې دامسئلي وکتلي ، ماشاءالله ډيرزيار يې پکښې گاللي دي ، الله تعالى دي دا خدمت قبول او دا خرت توبښه دي ورته وگرځوي هيله ده متدين مسلمانان دا کتاب له ځان سره ولري ترڅو يې دارتيا په وخت کي په درد وځوري زه له خپله لوري ، نوموړي ته مبارکي وایم خدای تعالى دي وکړي څو همدالري همداسي جاري وي .

د دعا غوښتونکي ، محمد ظفیر الدین غفرله

د دیوبند د دارالعلوم مفتي

۱۲، ۱۴۲۱، ۱۳ هـ ق

د دیوبند د دارالعلوم دمفتي . د حضرت مفتي عزیز الرحمن (رح)

دلسمې ، حضرت مولانا کفیل الرحمن (نشاط) . عثمانی صاحب

:

ارشاد

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله ، د مولانا محمد رفعت صاحب چي د دیوبند د دارالعلوم استاذ دي ، په مختلفو موضوعاتو کښې يې پنځلس کتابونه چاپ شوي دي په هره موضوع کښې يې مسائل داسي راغونډ کړي دي چي لوستونکي ته دارتيا نشته چي ډير کتابونه وگوري يا ډير وخت مصرف کړي بلکي په څو دقيقو کښې کولاي شي خپل مطلوبه مسئله وموي او ځان ورباندې ډاډه کړي په دي ترکتلو لاندې کتاب کښي ، د مسجدونو او عيدگاه په هکله نژدي ټولي مسئلي راغلي دي او په ښه سليقه يې ضروري مسائل راټول کړي دي . ما احقر د نوموړي مرتب په غوښتنه د بشپړ کتاب مسوده وکتله او گټه مي تري ترلاسه کړه . اوس تر مطالعي وروسته په ډير باور او ډاډ سره پوهيږم چي انشاء الله دنومړي همداهڅه به ، خاص او عام خلک ته خورا گټوره وي . په دي ترڅ کښي يې د مسجدونو د عظمت اړاهميت په هکله هم ډير معلومات ترلاسه کيدلای شي .

زما دعاده چي الله ﷻ دي د کتاب ترتيب کوونکي داجر په ورکړه ونازوي اوداتاليف دي هم دنورو تاليفاتو په خير مقبول وگرځوي . امين يارب العالمين

کفيل الرحمن نشاط عثمانی ۱۲ ذی الحجة ۱۴۲۱ هـ ق

بسم الله الرحمن الرحيم

إِنَّمَا يَغْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَلَمْ يَخْشَ إِلَّا اللَّهَ فَعَسَىٰ أُولَٰئِكَ أَنْ يَكُونُوا مِنَ الْمُهْتَدِينَ

د تفسير لنهيز د مسجدونو ودانول دهغو خلگو کار دي چي په الله تعالی اود قیامت په ورځ ایمان لري دلمونځونو پابندي کوي او زکات ورکوي . پرته له الله تعالی له بل چا څخه نه ویريږي نو امید دي همدا خلگ په خپلو مقصدونو کي بریالي شي

مطلب دادي . هغه څوک مسجدونه ودانوي چي په عقیده او عمل کښي د الهي احکامو تابعیت لري ، په اخرت ایمان لري دلمونځو او زکوة پابندي لري له الله تعالی څخه پرته له چا ویره نه لري .

دلته په الله تعالی اود قیامت په ورځ دایمان یادونه شوي ده خو په رسول الله ﷺ باندې دایمان یادونه شوي نه ده . په اصل کي که څوک په الله تعالی ایمان لري ، هغه بله لاره نه لري چي په رسول باندې یې باور نه وي که دالله تعالی ایمان له زړه منل کیږي نوبه فطري ډول په الله تعالی باندې دایمان سره په رسول ﷺ باندې ایمان شامل دي .

رسول الله ﷺ یوه ورځ له صحابه وو څخه وپوښتل : دا تاسو پوهیږي ، په الله تعالی باندې ایمان درلودل څه شي دي ؟ " صحابه وو عرض وکړ : الله تعالی او رسول ﷺ وړ باندې ښه پوهیږي .

رسول الله ﷺ وفرمایل : «په الله تعالی ایمان دادي چي انسان د اشهادت ورکړي چي پرته له الله تعالی بل څوک د عبادت وړ نه دي اودا چي محمد ﷺ دالله تعالی رسول دي .»

ددې مبارک حدیث څخه ښکاره کیږي چي په رسول باندې ایمان ، په الله تعالی باندې په ایمان کښي شامل دي . (مظهري د صحیحین و په حواله ،

ددي ایت ځيني اړوند مسئلي

داچي دمسجدونو ودانول په اړوند ایاتونو کښي ښودل شوي دي چي داکار مشرک او کافر کولاي نشي بلکي دادنيک مسلمان کار دي مطلب

پکښي دمسجدونو سرپرستي او انتظام مسئولیت دي حاصل دادي چي کوم کافر داسلامي وقف متولي ، منظمه او اداره کوونکي کول روانه دي څو که د در او دیوال یاد ظاهري جوړښت کار غیر مسلم شخص وکړي نو کومه خبره نشته (د مراغي تفسیر)

همداشان که کوم غیر مسلم کس داثواب وگني ، مسجدونه ودان کړي یا دمسجد ودانولو لپاره مسلمانانو ته مرسته ورکړي ، دهغي مرستي منل ته دي صورت رواده چي د بیا لپاره پکښي زیان نه وي ، دقبضي یا احسان اچونو ویره پکښي نه وي . (رد المحتار - شامي ، مراغي ، داچي په دي آیت کښي دمسجد ودانول یوازي د صالح مسلمان کار بلل شوي دي داڅرگنده وي چي کوم شخص دمسجد دساتني ، پاکولو یا نورو ضروریاتو خپل ساتي یا د عبادت دالله تعالی د ذکر ، د نبی زده کړي او یادقران د تلاوت لپاره مسجد ته راځي دده ډاډه وړه دهغه د بشپړي ایمانداري شاهدان دي .

امام ترمذي او امام ابن ماجه دابو سعید خدری ؓ په روایت رانقل کړي دي چي . (رسول الله ﷺ فرمایي : که تاسو څوک ولید چي هغه مسجد ته دتللو پابند دي دهغه دایمان شاهدي ووايست . ځکه الله تعالی فرمایي (إِنَّمَا يَغْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ) د صحیحین وو په حدیث کښي دي چي رسول الله ﷺ وفرمایل . «هغه څوک چي سهار اوبیگاه مسجد ته راځي الله تعالی ورته د جنت یوه درجه برابره وي .»

سلمان فارسي ۽ روايت کوي چي رسول الله ۽ فرمايي « څوڪ چي مسجد ته راڻي ، هغه دالله تعاليٰ زيارت کوونکي ميلمه دي . په کورني داحق دي چي دميلمه عزت وساتي » (مظهري دطبراني ، ابن جرير اوبهقي په حواله) .

دقرآن مفسر قاضي ثناء الله پاني پتي (رح) وايي دمسجد په ودانولو کښي داهم راځي چي مسجد دهغه څه پاك کړي دکومولپاره چي جوړشوي نه دي لکه ، پيرل پلورل ، دنيايي خبري ، دورک شوي شي پلټنه ، ددنيا شيانوله خلگو څخه غوښتنه ، عبث اشعار ويل ، جگړه ، شروشور ، اونور (مظهري معارف القرآن څلورم ټوک ۳۳۱)

دمسجدونو اهميت او عظمت

داچي په لمانځه پوري ستر ، ستر مقصدونه ترلي دي دهغوئ دتحصيل اوبشپرتيا لپاره دالازمه ده چي دلمانځه لپاره اجتماعي نظام هم وي په اسلامي شريعت کښي دانتظام دمسجد اوجماعت په بڼه جوړشوي دي . که څک په غور سره وگوري ، پوهيږي چي دامت دديني زندگي په جوړښت ، تنظيم اوتربيت کښي مسجد اوجماعت څومره دخيل دي . له همدې امله رسول الله ۽ له يوه لوري په جماعت سره په لمونځ کولو خورا تاکيد کړي دي اوپه پريښودلو يي سخته ناخوښي ښودلي ده . له بلې خوا يي دمسجدونو په اهميت تاکيد کړي دي ، چي تر کعبه الله وروسته يي مسجد چي هغه هم دخداي ۽ کور بلل کيږي ديني مرکز ښودلی دي دالله ۽ په نژدې دمسجد عظمت اومحبوبيت اودمسجد برکتونه ښودلي دي .

رسول الله ۽ امت ترغيث اوتشويق کړي دي چي که صورتاً کله هم چيري وي دزړه او روح توجه مسجده ته واړوي همداراز يي دمسجدونو دحقوقو اوادبو ښودنه هم کړي ده

ابو هريرة ۽ وايي (قال رسول الله ۽ احب لبلاد الى الله مساجدها وابغض البلاد الى الله اسواقها) (رواه مسلم)

(رسول الله ۽ وفرمايل تر ښارونو اوکليو الله ۽ ته مسجدونه گران دي او ترټولو (ښارونه) ورته مبعوض (غضب کړی شوی) بازارونه دي)

تشریح : دانسان دژوند دوه اړخونه دي لومړی ملکوتي اوروحاني چي نوراني اولطيف اړخ دي اوبل مادي اوحیواني لوري چي تیاره اوکثيف اړخ دي .

دروحاني اړخ تقاضا دالله ۽ دعبادت اودکر په خير سپېڅلی دندي اوکارونه دي په همدې دا اړخ بشپړ کيږي اوبيا انسان دخداي ۽ دخاص رحمت اومحبت وړگرځي .

دا همداسي ځانگړو اوسپيڅلو کړو وړو مرکزونه ، مسجدونه دي هغوی چي په ذکر اوعبادت ودان وي . له همدې وجهي ورته ((بيت الله)) له ويلو سره څه مناسبت لري .

له همدې امله الله ۽ ته تر ښارونو اوکليو گران اوخوښ مسجدونه دي . بازارونه دخپلي موضوع په لحاظ ، دانسانانو دمادي اوحیواني غوښتنو دپوره کولو مرکزونه دي . هلته تلل انسان له خداي ۽ څخه غافل کوي دهغه ځای فضا دغفلت ، منکراتو اوگناهونو له امله تیاره اومکدره وي له همدې امله الله ۽ تر نورو ودانيو همداځايونه مبعوض اوناخوښه دي .

ددې مبارک حديث روح اومنشأ داده چي دايمان څښتنان له مسجدونو سره زياتي اړيکي ساتي اوبازارونو ته يوازي دضرورتونو دپوره کولو لپاره ځي ، زړه ورسره نه نژدي کوي اوله درواغو خطا ايستلو اوبيديني څخه پکښي ځان ساتي له همدې پابنديو سره دبازار تللو اجازه شته آن

رسول الله ﷺ د داسي سوداگرانو لپاره د جنت زيري کړي دي چي له امانت او ديانته سره تجارت کوي

دا داسي دي لکه له بيت الخلاء سره، چي خورا ناولی ځای دی انسان تعلق ساتي ځکه انساني اړتيا لري، که هلته په تللور اتللو کښي هم ديني احکام مراعات شي ورته د ثواب هيله کيږي

(معارف الحديث دريم ټوک ۱۷۱ مخ، حجة الله البالغة ۲۰۲ مخ او مظاهر حق لومړی ټوک ۵۹۵)

چيري چي دمسجد اړتياوي هلته يي دودانولو اجر

مسجد دخداي ﷻ کور او داسلام ديوې ستري فريضي د اداء کولو مرکز دي دلمانځه لپاره دټولي ځمکي مخ دمسجد ځای دي خواجر او ثواب، حکمت او مصلحت يي په مسجد کښي په جماعت سره په اداء کولو کښي ډيري له همدې امله رسول الله ﷺ دمسجد دودانولو اجر او ثواب اودهغه اداب او شرائط په تفصيل سره بيان کړي دي.

دليکوال دا خبره (چيري چي دمسجد اړتيا وي، يوه مهم حقيقت ته اشاره ده دمسجد دودانولو اجر خو زيات دي اما که څوک له بل مسجد سره خواکښي مسجد ودانوي داشوق يي بي محله مصرف دي. دمسجد ودانول هلته غوره دي چي ورته اړتيا وي).

دعمر ﷺ دخلافت په موده کښي چي به کومي سيمي فتح شوي او دمسجد دودانولو اړتيا به محسوس شوه. عمر ﷺ به داسي حکم صادر کاوو:

«په يوه ښار کښي داسي دوه مسجدونه مه ودانوي چي يو بل ته زيان ورسوي»

(دکشاف تفسير، لومړی ټوک ۱۰۸ مخ، دمشکوة شرح مرقاة لومړی ټوک ۴۵۹).
له عثمان ﷺ څخه روايت دی وايي: { سمعت رسول الله ﷺ من بني مسجد ايتغي به وجه الله، مني الله له بيتا في الجنة } (رواه البخاري ومسلم)

رسول الله ﷺ وفرمايل څوک چي مسجد ودان کړي، په هغه کښي يوازي دالله ﷻ رضا وغواړي، الله ﷻ به ورته په جنت کښي (ښکلي) ماڼۍ جوړه کړي.

علامه طيبي وايي په دې حديث شريف کښي بيتاً په کلمه کښي تنوين دزياتوالي او تعظيم لپاره دي.

(مرقاة شرح مشکوة لومړی ټوک ۴۴۹ مخ)

ابي ذر ﷺ وايي: (قال رسول الله ﷺ من بنى لله مسجدا قدر مفحص قطاة بني الله له بيتا في الجنة) - (رواه البزار واللفظ له والطبراني في الصغير ورجاله ثقات وابن حبان في صحيحه)

(الترغيب ومجموع الذوائد ۲ ټوک ۷ مخ وتاريخ العراقى على الاحياء ټوک مخ ۱۴۵)
له ابوذر ﷺ څخه روايت دي وايي (رسول الله ﷺ فرمايي که څوک دخداي ﷻ درضا لپاره دمفحص قطاة (دکړک دخالي) په اندازه مسجد ودان کړي الله تعالى به ورته په جنت کښي ښکلي ماڼۍ جوړه کړي)

عمر ابن الخطاب ﷺ وايي: (سمعت رسول الله ﷺ يقول من بنى لله مسجدا يذكر فيه، بني الله له بيتا في الجنة) (رواه ابن ماجة وابن حبان في صحيحه)

(له رسول الله ﷺ څخه مي واوريډل ويل يي که څوک دالله ﷻ لپاره مسجد جوړ کړي چي پکښي دالله ﷻ ذکر (عبادت) کيږي، الله ﷻ به ورته په جنت کښي (ښکلي) ماڼۍ جوړه کړي.

تشریح: څوک چي الله ﷻ ته کور (مسجد) جوړ کړي الله ﷻ به هغه ته کور جوړ کړي. څرگنده ده چي هريو يي له خپل حال سره سم جوړه وي بنده به يي دخپل وس برابر جوړه وي او احکم الحاکمين ذات به يي دخپل شان برابر جوړه وي.

دتلاوت لپاره تري پاته شي، يا بي مسجدودان کړي وي يا بي دمسجدونو لپاره مسافر خانه ودانه کړي وي يا بي کوم نهر کنډلي وي يا په خپله له خپل مال څخه صدقه ورکړي ددي ټولو شيانو ثواب بي ترمړک وروسته ورته رسيږي.

تشریح: در رسول الله ﷺ په ډيرو حديثونو کښي دداسي اعمال بنودل شوي دي چي دانسان ترمړينه وروسته يي ثواب جاري وي دهمدي حديثونوله ټولگي څخه همداسي اعمال ځينو علماوو لس اوځينو څوارلس اوځينو بيا تر دي زيات اوکم بنودلي دي خورښتيا خبره داده چي دداسي عملونو محدودلول ستو نژمنه خبره ده له حديثونو څخه هم دداسي اعمالو اندازه نه ښکاري و ان مما يلحق له من څخه داسي ښکاري چي له نورو عملو څخه داهم دي دا اعمال «جاريه صدقه» بلل کيږي او هغه اعمال بلل کيږي چي گټه يي تر ډيره وخته خلگو ته رسيږي (الترغيب مخ ۳۸۴-۳۸۷ لومړی ټوک. معارف الحديث ۳ ټوک ۱۸۱ مخ، نسائي شريف لومړی ټوک ۱۱۲ مخ، مسلم لومړی ټوک ۲۰۱ مخ، ابن ماجه لومړی ټوک ۵۴ مخ، مظاهر حق لومړی ټوک ۵۹۵ مخ)

دمسجدونو قدرتي نظام

دجامع مسجد مرتبه څرگنده ده، په اونۍ کښي يوځل زيات شمير کسان په خپل غولي راغونډوي دکلي په مسجد کښي پنځه وخته دمحلې دينداره خلگ په مسجد کښي نور اني کيږي دکلي په مسجد کښي چي دجماعت اهتمام کيږي، هغسي دلاروپه مسجدونو کښي نه کيږي که په غور سره وکتل شي په ټولنه التزام اودهغي حيثيت هم يوه ستره مرتبه لري دالله ﷻ حکم دي چي په فرض لمونځونو کښي، اجتماع جوړيږي اوتيت پرک خلگ دپيو ستون څرگندونه کوي په قران کريم

داحمد په مسند کښي يوروايت افضل منه (ترهغه غوره) اوپه بل روايت کښي اوسع منه (ترهغه پراخ) الفاظ راغلي دي

(الترغيب، ومجمع الزوائد ۲ ټوک ۸، ۷ مخونه)

نور په دي کښي دښک ځای نه پاته کيږي چي دهر عمل ثواب لس گونه ورکول کيږي. ديوه مسجدبدل به لس ماني څرنگه نه وي.

دمفحص القطاة له اندازي څخه مطلب مبالغه ده. يعني دخورا واره مسجد په جوړولو کښي هم ورته اجر او ثواب رسيږي خو ددي حقير په خيال کښي داسي راځي چي ددي خبري مصداق دادي ديوه مسجدپه ودانولو کښي ډير کسان گډون وکړي اوځيني بي وزله خلگ په خورا کمه اندازه پکښي مرسته ولري چي دهمدي کمي برخي دودانولو معادل وي معني داچي که هرڅومره مرسته پکښي وکړي داچر او ثواب مستحق دي داين ماجه او ابن خزيمه په روايتونو کښي دمفحص قطاة او اصغر، الفاظ راغلي دي يعني دکړک دهگي داچولو دځاي په اندازه يا ترهغه هم وړوکي د عمر، د حکم له روايت څخه څرگنديږي چي مسجد دي هلته ودانيږي چيري چي ورته اړتياوي.

ابى هريرة رويي رسول الله ﷺ وويل: ان مما يلحق المؤمن من عمله وحسناته بعد موته علماً عمله ونشره او ولدأ صالحاً ترکه او مصحفاً ورثه او مسجداً بناه او بيتاً لابن السبيل بناه او نهراً اجراه او صدقة اخرجها من ماله في صحته وحياته تلحقه من بعد موته (رواه ابن ماجه باسناد حسن واللفظ له وابن خزيمه في صحيحه والبيهقي)

ژباړه: رسول الله ﷺ وويل هغه اعمال چي ثواب يي دانسان ترمړيني وروسته پاته وي، په هغوي کښي علم دي چي نورو ته يي ښيي او خپروي بي يا ورڅخه نيك اولاد پاته شي يا دچي دخپلوانو او نورو خلگو

کښي چي دزړونو دتأليف (نژديوالي) داحسان يادونه شوي ده، هغه شپه او ورځ هم دلته اعلانېږي، لکه چي ورته مستقل نظام جوړ شوي دي. چي په قدرتي اوفطري ډول ټول مؤمنان دراغونډيدلو هڅه کوي موږ همدا نظام د(مسجد نظام) بولو

دهمدي نظام دلويوالي احساس انساني خلقت له پيل څخه په زړونو کښي الله ﷺ ايښي دي اودرسول الله ﷺ په واسطه هغه ښه غښتلي شو که غور وشي په هره محله اوکلي کښي هم دانظام کلک اومضبوطه وي ځکه په هغه کښي دنيوي اوديني، حسن اومعنوي ډيري گټي دي

دانظام چي موږ يي دمسجد نظام بولو خورا تدريجي ترقي پکښي مراعات شوي ده داوڼئ په ترڅ کښي دکلي خلگ په ورځ کښي پنځه ځله راټولېږي اولمونځونه کوي. همدا وختونه معلوم دي، څوک ورڅخه دتخلف جرئت کولاي نشي ترڅوټول يو وخت په عبادت مشغول وي

دايو حقيقت دي چي په نړئ کښي داسي څوک پيدا کيدلای نشي چي په يوازي سر کارونه سرته ورسوي بلکه په دنيايي ژوند کښي مرسته کوونکي اوحاميانو ته اړ دي. له دوستانو، وروڼو، خير خواهانو اوبې شماره ملگرو سره ښه ژوند جوړولاشي.

همداشان دالهي احکامو په سرته رسولوکښي هم شريکانو اومرستندويانو ته اړتيا لري. ترڅو ديوه خداي ﷻ منونکي، ديوه رسول امتيان ديوه قراني قانون، پيروان، دالله ﷻ په عبادت کښي يوځای سره راغونډ شي، ديوه هدف لپاره په عاجزي سره خپله بي وزلي څرگنده کړي لوي خداي ﷻ ته دخپلو مقصدونو دحصول لپاره دعا اوزاري وکړي په منظم ډول دشيطان مقابله وکړي. که يو دبل مرسته ونلري، منظم صف

ونلري، ددښمن لښکر ته موقع به لاس ورکوي له ماتې سره يې مخامخ کوي.

همدا تنظيم به خلاص نه وي، له هر اړخه به کلک وي له ظاهري راټوليدلو سره، سره به باطني غونډيدل هم وي دصفونو په سموالي کښي دزړونو نژديوالي هم راځي، له ظاهري پاكي څخه باطني هم پيدا کيږي ديوه اصل ټول پابند اوديوه امير يا امام ټول تر امر لاندې وي

اسلام دمسجد په نوم داسي کلک نظام جوړ کړي دي چي مسجد يي يو خاص کور بللي دي چي نه دچا خاص ملکيت وي اونه هم ځانگړي قبضه بلکي دالله ﷻ کور يي بولي. په هغه کښي ټول مسلمانان په مساوي ډول شريک وي. دراغونډيدلو وخت يي معلوم دي ترڅو ټول په همدا سي ټولنه کښي راټول شي. ټول يوځای دامام شاته اوږه په اوږه سره لگيدلي ودرېږي په ناسته ولاړه کښي دهمدي يوه امام پيروي وکړي نه ترامام وړاندې څوک تيت شي اونه هم قيام اوقعه تري وړاندې وکړي ټول يوه ډول عمل کوي، که امير وي که فقير همدا سي يي متابعت کوي يوځای دعبوديت (بندگي)، اظهار کوي داسي احساس کوي چي گواکي الله ﷻ ويني اوکنه داخويي يقين وي چي هغه ذات موږ ويني.

تراوڼی وروسته، په يوه خاصه ورځ (جمعه) يو گام اوچت اخلي دکليو اومحلو خلگ له پاكي سره له کورونو راوړي، دمسجد په لاره ښکلي منظره جوړوي، له هر لوري له هره کوره و مسجد ته راځي نسبتا پاک، په خپرو کښي وقار څرگند دټول ښار گوټي يوځای کيږي. لولي، اوري، تسبيح، تهليل اوتلاوت کوي...

امام راځي، مؤذن دوهم اذان کوي، دخلگو توجه دامام لورته گرځي، امام تلقين اوتبليغ کوي. اواز يي لوړيږي سترگي يي سري کيږي، زړونه

ورسره غورځي ، په بدنونو لږزه راځي ، الهي خشيت اودالله ﷺ مينه سره
گډېږي عجيب كيفيت پيدا کوي خطبه ختمېږي ، لمونځ ادا کېږي
خوځرنګه ؟

ځرنګه چې يو امام الله اکبر وايي د ټول ښار گوټي مسلمانان ورسره الله اکبر
وايي ، چې يوتن (امام) رکوع ته ځي ټول ورسره رکوع کوي چې هغه
سجدي ته ځي ټول ورسره سجده کوي. دامير او غريب توپير له منځه ځي
له بله لوري ، غوره والي دادي چې په دې نظام کېني د يوه امام پيروي ده
دلنګر او پوخ دمشر او امير د اطاعت زده کړه ورکوي ، د يوې قوماندې
د تعميل تکرار کوي ، په همدې څانګه کېني په لکونو او کروړونو روپي
داوبو په څير لګېږي خوبياهم په پوره يقين اوباور سره کيدلای نشي څو
همداسي نظم وساتلای شي ، خودمسجدونو په نظام کېني دامام د پيروي
داشان دي چې هيڅوک تري سر نه غږوي . له لس کلنۍ تر مړينې د همدې
نظم مشق او تکرار کوي کمال دادي چې دکومي ورځي د ناغي اورخصتي
نوم نشته (الا ماشاء الله)
ايا تردې وړ لور نظام هم شته ؟ دنړۍ هيڅ سياسي نظام د مسجدونو نظام
ته رسيدلای نه شوای .

دنيايي اوديني اصلاح

په اونۍ کېني چې د اباشکوه عبادت ادا کېږي ، هلته د ژوند د هرې څانګې
ماهر خلګ گډون کوي علماء ، صوفيان ، سوداګران ، بي وزله او غريب
خلګ او هغوی چې له علم څخه کومه برخه نلري .

هر يو بل ته دبصيرت او عبرت په سترګه گوري ، دالله ﷻ د قدرت نقشه يې
په وړاندې پرته وي رئيسان او سوداګران د مسلمانانو اقتصادي حالت ته
وجه کوي ، علمايي علمي اوديني اړخ گوري . د صوفيانو نظر د زړونو

ترکيې ته اوږي ، بي وزلو ته د زيار کالو حوصله او فقيرانو ته د په ځان
دويسا احساس پيدا کېږي ناپوهانو ته په زړه کې د زده کړې شوق او بي
عمله خلګو ته د عمل جذبه ژوندي کېږي

تاسو فکر وکړي داکومه ورځ او کوم مسجد دي دادجمعي ورځ او جامع
مسجد دي چې روح خوشحاله کوونکي منظره يې سترګې خړوي
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ
وَذَرُوا الْبَيْعَ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (الجمعة ۲)
داونيز نظام ، چې د مسجدونو د نظام په لړۍ کېني په هره مياشت کېني
څلور ځله او کله هم پنځه ځله رامنځته کېږي ، ورڅخه خلګو او هيواد ته تل
گټه رسېږي .

کلنۍ منظم

په دې تنظيم دکال دوولس مياشتي تيرېږي ، ورسره دوه ورځي څه نوري
بيلګي هم لري چې په هغوی کېني دانظام نور هم گټور او اهميت لري .
داپوښتنه ضرور راولاړېږي چې کوم داسي مسجد به هم وي چې د ټولي
نړۍ مسلمانان پکېني راغونډېږي ، اودادمسجدونو نظام دومره نړيوال
وي .

د لوی الله ﷻ په لکونو لکونو واره شکر دي چې دي نظام داکمي هم پوره
کړي دي ، په دې دوو ورځو کېني ، يوه ورځ په کال کېني داسي هم ده چې
دامهم پکېني ترسره کېږي . داد ذی الحجې مياشت اودابراهيمې سنت
دياد د تازه کولو ورځ ده . داهم د يوه مسجد فيض او برکت دي چې د ټولي
نړۍ د مسلمانانو استاذی پکېني په يوه تاريخ ، يوه ورځ او يوه ښار کېني
راغونډېږي . د دې مسجد نوم ، مسجد حرام دي کوم چې (بيت الله) هم بلل
کېږي .

دمولانا مفتي محمد ظفیر الدین صاحب (مدظلہ) پہ وینا ، دمسجد یود عظمت شان دادی چي کله به - رسول الله ﷺ له سفر څخه راغي به مسجد کښي به بي دوه رکعت له مونځ وکړ اوله خلکو سره به يي هلته کتل رسول الله ﷺ به صحابه وو ته هم ويل چي له سفر څخه دراتلو په وخت کښي مسجد ته لاړشي ، لمونځ وکړی اوبيا دخپل مقصد په لور لاړشي (مسلم شريف . لومړي ټوک ۲۴۸ مخ)

اعتکاف هم چي يوه سنت طريقه ده اوډيري گټي لري ورته مسجد شرط دي .

مسجد کوم ځای ته ويل کيږي ؟

مسئله : مسجد دداسي ځای ، داسي ځمکي ، داسي تعمير نوم دی چي دالله ﷻ دخاص عبادت (فرض عين) لمانځه د اداء لپاره وقف شوي وي .
{د فرض عين قيد ځکه شته چي د جنازي د لمانځه اود اخرونو د لمونځونو د ځای (عيدگاه) احکام پيل دي} (رفعت قاسمي) .

په داسي ځای ، تعمير ، دروازه اوديوال ، بام يا خاله جوړول شرط نه دي .
(طحطاوي دوهم ټوک ۵۳۲ مخ قاضي خان څلورم ټوک ۷۱۲ مخ)

المسجد والمسجد - دسجدي ځای ، دعبادت ځای .
المسجد الحرام - بيت الله شريف .
المسجد الاقصی - دبيت المقدس مسجد .
المسجدان - دمکي اومدينې مسجدونه .
سَجَد ، سَجُوداً - دعبادت لپاره په ځمکه تنده (وچوي) ايښودل .
السَّجَادَة - دیر سجده کوونکي .
السَّجَادَةُ وَالْمَسْجِدَةُ - دلمانځه (سجدي) ځای (مصباح اللغات مخ ۳۲۱) .

مسئله : که ځای زيات وي ، مسجد دوه برخي لري یو تعمير اوبله خالي برخه . په تعميري برخه کښي يي په يخ اوباد باران کښي لمونځ کيږي ورته مسجد شتوي (ژمني مسجد) ويل کيږي اوپه جماعت ځای ورڅخه تعبير کيږي . په بي تعميره ځای کښي دتودوخي په وخت کښي لمونځ کيږي اودمسجد صيفي (اورني مسجد) په نوم ياديږي . په دي ترتيب په يخني کښي دننه په تعمير کښي اودتودوخي په وخت کښي دمسجد په صحن کښي دجماعت لمونځ کيږي . دادواړي برخي په مسجد کښي شاملې دي اودمسجد په نوم ياديږي

(شامي لومړي ټوک ۱۷۱ مخ فتاوی رحيميه دوهم ټوک ۱۵۰ مخ) .

مسئله : مسجد په لغت کي دسجدي ځای ته وايي خو په اسلام کښي مسجد دهغه ځای نوم دي چي دمسلمانانو دلمانځه لپاره وقف شوي وي (آپ کي مسائل دريم ټوک ۱۱۳ مخ مرقاة شرح مشکوة لومړي ټوک ۴۴۱ مخ)

مسجد جوړول فرض دی که واجب ؟

مسئله : په هر ښار ، قصبه اوکلي کښي دارتيا په اندازه دمسجد لپاره ځمکه وقف کول کفايي فرض دي . ورباندي تعمير جوړول فرض نه بلکي مستحب دي .

(امداد الاحکام لومړي ټوک ۴۴۹ مخ شامي دريم ټوک ۱۰۳ مخ)

دمسجد لگښت له شخصي پيسو کيږي اوکه له چندي

(مرستي) ؟

مسئله : که دمسجد دودانونکي او اولاد يي داځواک وو چي دمسجد اړتياوي پوره کولاي شي ، کوم شکايت پکښي نه راپيدا کيږي ، دنورو لپاره دخل اوانتظام ، چنده کول او هلته دتعميرودانولو حق نشته . نه

د تصرف حق څوک لري که څه شکایت وي، منتظم او متولي يې رفع کوي که ورسره پیسې نه وي د مسجد د اړتیاوو د پوره کولو لپاره چنده او مرسته غوښتلای شي.

(فتاویٰ محمودیه) پنځلسم ټوک ۱۸۵ مخ

د زیانمن شوي شي بدل مسجد ته ورکول

مسئله: که څومره زیان رسیدلي وي، دهغه دبیعی ترلاسه کول یو حق دي که هغه بدل اوبیه په خپل مصرف رسوي او که یې مسجد ته ورکوي، جائز دي. دا هغه وخت چې د ازیان دسړی مملوک شي ته رسیدلي وي.

(فتاویٰ محمودیه دولسم ټوک ۲۸۹ مخ)

له حکومت څخه د مسجد لپاره د مرستې اخیستل

پوښتنه: د حکومت له خزاني څخه (دلته وي)، ټکس او هر ډول روا اوناړو مالیاتو لاس ته راغلي مال د مسجدونو د ودانولو، پراخولو او ترمیم لپاره استعمال کیدلای شي او که نه؟

ځواب: که حکومت روا اوناړو شتمني سره خلطه او گډه کړي وي، اوله دي گډي شتمني څخه د مسجد لپاره پیسې ورکړي. دا حرام نه دي دهغوئ اخیستل او په مسجد لگول شرعاً روا دي.

ځکه چې حرام پکښې استهلاك شوي دي. گډول د هلاک حکم لري. دا چې حکومت روا اوناړو سره گډ کړي او دهغوئ مالک دي. کوم شي چې یې په ناړوالاړه ترلاسه کړي دي دهغوئ بدل ورکول لازم دي.

(فتاویٰ محمودیه ج ۱۵ ص ۲۴۳)

مسئله: له حکومت څخه داسي پور اخیستل چې سود ورته ورکړي د مسجد لپاره یې اخیستل روا نه دي.

(فتاویٰ رحیمیه ج ۲ ص ۱۵۷)

د مسجد شتمني په مدرسه کښي لگول

مسئله: مسجد ته دراغلو پیسو مصرف په مسجد کښي لازمي دي د مدرسې یا نورو شیانو په ودانولو یا دنورو اړتیاوو په پوره کولو کښي یې لگښت روانه دي مسجد هم دخدای ﷻ لپاره دي او مدرسه هم دخدای ﷻ لپاره ده، خودیوه شتمني په بل کښي لگول جواز نلري لکه چې دیوه مسجد پیسې په بل مسجد مصرف کول هم جائز نه دي اودیوي مدرسې مال په بله مدرسه کښي لگول هم روانه دي ځکه ټول حساب به گډوډ کیږي. خو که مدرسه اصل وه او د مدرسې لپاره مسجد هم جوړیږي نو دهغه مسجد مصارف له مدرسې څخه پوره کیدلای شي.

(فتاویٰ محمودیه دولسم ټوک ۲۲۵ مخ)

په مسجد کښي د اهل تشیع د چندي حکم

مسئله: د اهل سنت والجماعت او د اثنا عشریه ترمینځ په عقیده کښي ښکاره توپیر دي. نو په دیني او مذهبي معاملو کښي دي له هغوئ څخه چنده او مرسته نه اخیستله کیږي. که یې هغوئ ورکوي یو له اهل سنتو ته دي هبه کړي اویا دي هغه دلته ولگوي. که یې پیسې ورکړي او بیرته ردول یې مناسب نه ښکاره کیدل نو بیا دي په بیت الخلاء او د لامبلو په ځای کښي استعمال کړي. یا دي د مسجد دبیا کور تعمیر جوړولو لپاره استعمال کړي.

(فتاویٰ رحیمیه ۲ ټوک ۸۹ مخ)

په مسجد کښي د کفر د حالت د پیسو لگول

پوښتنه : که یو څوک نوی اسلام ومنې او شتمني ورسره وي آیا هغه شتمني په مسجدونو کښي مصرف کولای شي ؟

ځواب : ځیني پیسي داسي وي چي په هیڅ مذهب کښي حلالې او روا نه وي لکه دغلا، چور او غصب پیسي. که داسي پیسي د کفر په حالت کښي ورسره وي نو د نوي مسلمان شوي شخص لپاره یې حکم دادي چي هغه دي اصل مالک ته بیرته ورکړي. که دا ورته ممکن نه وي او مالک یې د ثواب اهل وي یعنې مسلمان وي، هغه دي د ثواب درسیدلو په نیت صدقه کړي که ورته دا معلومات نه وو چي مالک یې مسلمان دي که کافر. په دې صورت کښي دي له وبال څخه د خلاصون په نیت هغه صدقه کړي اوله خپل ملکیت څخه دي وباسي.

ځیني شتمني او پیسي داسي وي، چي مسلمان ته شرعاً حلالې نه وي، خو غیر مسلم ته په صحیح ملکیت کښي ورپاته وي. لکه د شراب د کاروبار پانگه او د خنزیر د کار د کاروبار پیسي چي هغه ته رواه وي او هغه یې صحیح مالک دي.

که له چاسره همدا سي پیسي وي او مسلمان شو هغه پیسي په نیکو کارونو کښي لگولای شي په مسجد او مدرسه کښي یې مصرف کولای شي، تر مسلمان کیدلو وروسته له هغه څخه که بل مسلمان د ا پیسې واخلي هغه یې هم په نیکو کارونو کښي مصرف کولای شي.

(نظام الفسای ج ۱ ص ۳۳۳ د شامي لومړی ټوک ۲۴۷ مخ، او د بډل لومړی ټوک ۳۷ مخ؛ حواله)

په مسجد کښي د تور بازار د کارکوونکي د پیسو لگول

پوښتنه : که کوم سوداگر په تور بازار کښي کار کوي، که مسجد ته مرسته ورکړي، دهغه روپی. په مسجد کښي مصرف کیدلای شي او که نه ؟

ځواب : په دې ډول هم ملکیت حاصل کیدلای شي په مسجد کښي یې هم مصرف کولای شي. خو دا طریقه داسي ده چي بی عزتی و سره تړلي ده او د مال هم ورکړه د زیان خطر شته.

مسئله : که کوم بدعتي شخص مسجد ته مرسته ورکړي، په مسجد کښي یې لگول روا دي.

(فتاوی محمودیه اتلسم ټوک ۲۹ مخ).

مسئله : د سود پیسي په مسجد کښي لگول صحیح او روا نه دي که څه هم (سود خور) مړ شوي او په خوب کي یې چاته ویلي وي، بیا هم روانه دي (فتاوی محمودیه ج ۱۵ ص ۱۷۷).

مسئله : په ناروا لاره تر لاسه شوي پیسي، په مسجد کښي لگول روا کار نه دي.

(فتاوی محمودیه ج ۱۵ ص ۱۹۳).

مسئله : حرام مال په مسجد کښي مصرف کول ناروا دي. که په حرام مال سره ځمکه واخیستله شي او مسجد ورباندي ودان شي هلته لمونځ کول مکروه دي.

(فتاوی محمودیه ج ۱۰ ص ۱۳۸).

مسئله : که په حرام مال ځمکه واخیستله شي، بیع بیرته فسخ شي او بیا یې په حلال مال سره واخلي او مسجد ورباندي ودان کړي، هلته لمونځ صحیح دي.

(فتاوی محمودیه ج ۱۰ ص ۱۳۹).

مسئله : که څوک ناروا کاروبار کوي اومسجد ته مرسته ورکوي ، ورته ودي ويل شي چي حلالی پیسي دمسجد لپاره ورکړي ، ناروا اومشتمنه دي نه ورکوي ، که هغه شخص ووايي چي زه حلالی پیسي ورکوم . داچي هغه مسلمان دي له آخرت څخه ویريږي ، پور اخلي اوهغه ورکوي . دهغه خبره دي ومنله شي . که په شرعي دلیل ثابت نشي چي داپیسي حرامی دي ، نو ورڅخه اخیستل اوپه مسجد یی لگول روا دي .

(نظام الفتاوی ج ۱ ص ۳۰۷)

په مسجد کښي دهغه چا مرسته چي عاید یی مخلوط وي

پوښتنه : دهغه چاچي مال یی حلال نه وي خو دشتمني دلاس ته راوړلو داسي لاري هم لري چي حلال مال ورباندې گټي ، ایا دهغه مرسته په مسجد کښي لگول روا ده ، په داسي حال کښي چي هغه وایي زه په مرسته کښي حلال مال ورکوم ؟

ځواب : له داسي شخص څخه مرسته اخیستل روا ده .

(فتاوی محمودیه ج ۱ ص ۴۹۱)

دمسجد اومدرسي له مال څخه په یوه اوبل په پور

سره دپیسو خرڅول

پوښتنه : که دا اړتیا پیدا شي چي دمسجد مال په مدرسه کښي مصرف شي ، آیا له مسجد څخه دمدرسي له پاره داسي پور اخیستل روا دي ؟
ځواب : که دپور په بیرته ورکولو باور وي اودضائع کیدلو احتمال یی نه وي نو دمسجد دمشرانو په مشوره پور ورکول روا دي .

(فتاوی محمودیه ج ۱ ص ۴۹۱)

دسوال کوونکي پیسي په مسجد کښي لگول

مسئله : پرته له اړتیا سوال کول گناه ده . خو که کوم بی وزله پیسي غواړي اوخلگ یی په خپله خوښه ورکوي ، هغه یی څښتن کیږي اوکه همدا فقیر دغه پیسي په مسجد کښي ولگوي ، داصحیح ده دهغه په مصلی لمونځ صحیح ده خوداپوهول یی په کار دي چي پرته له ضرورت څخه سوال (فقر) کول ناروا دي .

(فتاوی محمودیه ج ۱ ص ۴۹۲)

مسئله : په مسجد کښي دننه دڅه سوال کول منع دي ، داسي خلگ دي له مسجد څخه بهر کښيني . اوپه مسجد کښي ورته څه ورکول هم ښه نه دي خوکه څوک دکوم اړسړی لپاره دمرستي غوښتنه وکړي جواز لري .

مسئله : فقیر ته په مسجد کښي څه ورکول صحیح دي ، خو که په مسجد کښي سوال کول عادت کیږي نو بهر دي څه ورکوي .

(آپ کی مسائل ج ۳ ص ۱۴۲)

دمسجد مرسته په عمومي کارونو کېښي لگول

پوښتنه : خو تنو دمسجد لپاره مرسته ټوله کړه ، خو هغه په عمومي کارونو کېښي لگوي حسابونه يې له رسيدونو معلوم وي .

ځواب : داسي چنده ټولول ، که دلته ټوليزي يا کورونو ته پسي ځي ، له هغوی څخه دي اجازه واخلي يا دي بيرته ورکړي . داچي رسيدونه هم لري څه ستونزه نه ده . يادي اعلان وکړي چي دمرسته په يوه بل کار کېښي لگيزي که دچا خوښه نه وي ، بيرته دي ورکړي . دا اعلان دي داسي وکړي چي مستقيم يا بالواسطه دمرسته کوونکو غوږونو ته ورسيزي . يا دي چاپ کړي او توزيع دي کړي يا دي په محلو او مسجدونو کېښي اعلان کړي مقصد دادي چي يا دي په پراخه کچه سره اعلان کړي او يا دي مرسته بيرته ورکړي . نوره ذمه واري نشته

(فتاویٰ محموديه ج ۱۲ ص ۳۰۲)

دپگړۍ (سرقلفي) پيسي په مسجد کېښي لگول

مسئله : دپگړۍ په نوم ، دپيسو اخيستل کوم شرعي اصل نه لري ځکه ښي هم استعمال په مسجد کېښي روانه دي .

(فتاویٰ رحيميه)

دمسجد پيسي دتجارت لپاره چاته ورکول

پوښتنه : دمسجد پيسي چي دمتولي په اختيار کېښي وي ، هغه يې دتجارت له پاره چاته ورکړي هغه سړی دمسجد لپاره کومه برخه معلومه نه کړه ، دمسجد پيسي يې بيرته ورکړي ، اوڅو روپي يې زياتي ورکړي دزياتي پيسي اخيستل روادي اوکنه ؟

ځواب : دمسجد روپي له متولي سره امانت دي . دتجارت لپاره ورکول يې دي حق نه لري ، هيڅکله دي چاته نه ورکوي که يې ورکوي دپور په بڼه دي ورکړي دپور په وخت کېښي دزياتو پيسو غوښتنه روا نه ده . داسود دي خوکه پور وړي دقرض دبيرته ورکړي په وخت کېښي پرته له کوم التزام څخه زياتي پيسي ورکړي ، روا دي . له حديث شريف څخه ثابت دي چي استعمال يې روا ده .

(فتاویٰ محموديه ج ۱۲ ص ۳۰۴)

حکومت ته دمسجد دپيسو ورکول

مسئله : دمسجد پيسي وقف او امانت دي . متولي ته دهغوی بل ځای لگول روا نه دي .

(فتاویٰ محموديه ج ۱۸ ص ۱۸۸)

مسئله : دمسجد شتمني په شخصي اړتيا کېښي استعمالول ناروا دي . که يې څوک ولگوي توبه او استغفار دي وکړي او هغه مبلغ دي بيرته ورکړي . دمحلې په خلکو لازمه ده ترڅو يې له هغه څخه واخلي .

(ستاسو سايل ج ۳ ص ۱۴۸)

دمسجد لپاره مرسته ترلاسه کول اومدرسه ورباندي

جوړول

مسئله : که دمسجد لپاره مرسته وشي په مدرسه کښي يي استعمال روانه دي لکه دلمانځه لپاره چي ځمکه وقف شي هلته مدرسه جوړول اوددرس لپاره مشخص کول روانه دي . همداسي ځای ماشومانو ته درس ويل هم ښه نه دي ، ترڅو دمسجد احترام وساتل شي .
دزکات ، صدقه الفطر (سراسي) اودقرباني دڅرمني بيه دمسجد يا مدرسي په ودانولو کښي لگول روانه دي . هغه يوازي دبي وزله خلگو حق دي

(فتاوی محمودیه ج ۱۸ ص ۱۲۹).

دمسجد اومدرسي په نوم گډه مرسته غوښتل

پوښتنه : دیوه کلي خلگ که مسجد اومدرسه ودانوي اوهغوی ته یوځای مرسته (چنده) ټولوي . که خلگو ته همداسي ووايي چي موږ مسجد اومدرسه یوځای جوړوو اوچنده هم ورته گډه غواړو همداسي روا دي اوکه چنده بيله ، بيله ټوله شي ؟

ځواب : دمسجد اومدرسي لپاره یوځای چنده راغونډول روا دي . چي داسي اعلان وکړي چي موږ دواړه ودانور اوخلگ دواړوته چنده ورکوي نو بیا څه تردد پکښي دي . که چنده بيله ، بيله ټوله شي هم صحیح ده . بیا چي دهر یوه په نوم چنده وشوه هغه به په هغه لگوي دیوه چنده اومرسته دي په بل نه مصرفوي

(فتاوی محمودیه ج ۱۸ ص ۱۷۸).

مسئله : که دچندي دور کوونکو خوښه وه ، له مسجد څخه بهر دمسجد دکارونو لپاره دفتر جوړول دمسجد په پیسو روا ده

(ستاسو مسئلي ج ۳ ص ۱۴۰)

له غیر مسلمان څخه دمسجد لپاره مرسته اخستل

پوښتنه : که دمسجد په ودانولو کښي غیر مسلم مرسته وکړي ، دهغي په مسجد کښي لگول جائز دي ؟

ځواب : که دااحتمال نه وو چي په ټول اهل اسلام باندي احسان اړوي اونه دااحتمال وي چي مسلمانان خوشحاله کړي او دي خپل ديني شعائر پکښي ترسره کوي يا دخپلو شعائرو ستاينه کوي ، بیا دداسي مرستي اخستل اومصرف کول روا دي .

(امداد الفتاوی ج ۲ ص ۲۸۸ وفتاوی محمودیه ج ۱ ص ۴۷۰).

مسئله : که دغیر مسلم په مرسته ورکولو کښي داویره نه وي چي هغه پکښي کوم غلط مقصد لري . بیا مرسته اخستل جائز دي

(فتاوی محمودیه ج ۱۷ ص ۳۵۲).

مسئله : که غیر مسلم په دي باور مرسته کوي چي پکښي ثواب دي ، مرسته دي ومنله شي او که دااحتمال وو چي په راتلونکي کښي په مسلمانانو احسان بولي بیا غوره داده چي مرسته يي ونه منله شي .

(فتاوی رحیمیه ج ۱۰ ص ۲۳۲ فتاوی محمودیه ج ۲ ص ۱۸۸) ج ۱۵ ص ۱۲۸ ح ۲ ص ۴۷۲ نظام الفتاوی ج ۱ ص ۳۱۳).

مسئله : که دمسجد په لاره کښي دمرستي له پاره صندوق کښيښودل شي ، که خلگ مرستي په ډول پیسي پکښي اچوي دهغو پیسو لگول په مسجد کښي روا دي . دافرق نه کوي چي هغه پیسي مسلمان پکښي اچولي دي اوکه غیر مسلمان .

(فتاویٰ محمودیه ج ۱۸ ص ۲۴۷)

مسجد ته د شرابو دکاروبار پیسی ورکول

مسئله: د شراب دکاروبار پیسی دي د مسجد په چنده کښي نه اخستل کیږي. که یې له حلال عاید څخه لکه پور مرسته ورکوله، جواز لري که د چا عاید مخلوط وي خوله حلال څخه چنده ورکړي صحیح ده که په مخلوط عاید کښي حلال غالب ووبیا یې هم مرسته صحیح ده.

(فتاویٰ محمودیه ج ۱۷ ص ۳۵۵)

مسئله: که د شرابو دکاروبار په پیسو مسجد ودان شي، هلته لمونځ کول مکروه دي. هلته که لمونځ وشي له کراهت سره صحیح دي. بیا دي احتیاط ورسره کیږي.

(فتاویٰ محمودیه ج ۱۰ ص ۱۵۲)

مسجد ته د خنزیر له ویستانو څخه د برش د جوړونکي اعانه

که څوک د خنزیر له ویستانو څخه د برش د جوړولو کار کوي. په دي لاره اجوره اخلي، له هغو پیسو څخه مسجد ته مرسته ورکول روا ده. دامعاوضه او اجوره اخيستل هم حرامه نه. ده خو په هيله همدا سي معامله کول حرامه ده. ځکه دامام ابوحنيفه په مذهب کښي د خنزیر له ویستانو گټه اخستل جواز نه لري. (فتاویٰ محمودیه ج ۱۵ ص ۳۴۷ ج ۱ ص ۵۱۳)

مسئله: د دیني اړتیاو له پاره، په مسجد کښي مرسته غوښتونکو او مرسته ورکوونکو ته (مرحبا) ښه راغلاست او سبحان الله ویل صحیح دي. خو چی د لمونځ کوونکو لمونځ چي اخلاص نشي

(فتاویٰ محمودیه ج ۱۲ ص ۲۵۴)

مسئله: په مسجد کښي د دنیا خبري لکه د پیرلو او پلورلو، د دعواوو خبري، د کروندی او باغونو خبري منع دي. د مسجد د ودانې، دامام داچوري لپاره مرسته غوښتل په مسجد کښي منع نه دي. په دي شرط چي شور او شغب پکښي نه وي لکه نن سبا چي کیږي، یوه اوبل ته طعنه ورکوي، له کمی مرسته کوونکي سره جگړه کیږي غرض داچي د مسجد درنښت نه ساتل کیږي. داهرڅه منع دي

د ختم لپاره چي مرسته غوښتله کیږي، ډیري په زور غواړي، ریا پکښي کوي، مقابله سره کوي دامنغ دي. په مسجد کښي تلاوت، تسبیح، درود او استغفار داسي وویل شي چي لمونځ کوونکو ته تشویش پیدا نشي. که په مسجد کښي زده کړه کیږي هم صحیح ده. (فتاویٰ محمودیه ج ۱ ص ۴۸۴)

پوښتنه: د مسجد د چندي (مرستي) په روپو اخستله شوي میوه (یا شربني) داسي ویشل څرنگه دي چي هغو کسانو ته یې هم ورکړي چاچي مرسته کړي نه وي؟

ځواب: که مرسته ورکونکو اجازه کړي وي نو داسي څه ویشل روا دي او که اجازه نه وه، روا نه دي. که د مرسته کوونکو د نورو لپاره چي چنده یې ورکړي نه وي اجازه وه، نو هغوي ته هم روا ده. (فتاویٰ محمودیه ج ۲ ص ۱۸۷)

مسئله: د شیریني لپاره ټوله شوي مرسته دي دور کوونکو په اجازه د مسجد په نورو ضروریاتو ولگول شي. (فتاویٰ رحیمیه ج ۲ ص ۱۰۷)

مالي جریمه اخستل او بیا په مسجد لگول

پوښتنه : په یوه ټولنه کېنې څه قوانین داسی وی چې څوک ورڅخه تخلف وکړي ، سیاستاً له هغوی څخه د جریمې په توگه پیسې اخستلي کېږي همداسې پیسې په مسجد کېنې لگول جواز لري کنه ؟

ځواب : باوري خبره داده چې داسې جریمه اخيستل جواز نه لري که داسې جریمه واخستله شي ، بیرته دي مسترد شي په مسجد او نورو ځایونو کېنې یې لگول روانه دي .

(فتاوی محمودیه ج ۲ ص ۱۹۳ در دالمحتار ج ۳ ص ۲۷۵ مخ په حواله) .

دمسجد لپاره په زور مرسته اخستل

مسئله : په زوره مرسته اوچنده اخستل ناروا دي . که یې څوک په خپله خوښه ورکوي تري اخلي دي او جبر ورباندې گناه ده . همداسې مال په مسجد کېنې لگول هم ناروا دي . که چا په زور مرسته اخستي وه ، دهغي بیرته ورکول لازمي دي .

(فتاوی محمودیه ج ۲ ص ۱۲۰ دشامي ج ۱ ص ۲۸۸ مخ په حواله) .

مسئله : په زور سره مرسته اخستل ناروا دي . له چا څخه چې په زور اخستله شوي وي ، هغه دي عفو کوي ، د خدای ﷻ په نوم دي ورکوي او دورکړي د قبول دعادي کوي . هغه مسجد ته دي ورځي ، توبه دي کارې ، لمونځ یې په هغه مسجد کېنې روا دي .

دمسجد له پاره غیر مسلم څخه مرسته اخستل بې غیرتې ده .

(فتاوی محمودیه ج ۱۸ ص ۱۸۱) :

دمسجد دپيسو دپور دورکولو لپاره په سود پيسې

اخستل

پوښتنه : له چا سره دمسجد امانت روپي ايښي وي هغه بې مصرف کړي بيا يې له بل چا څخه په سود (ناروا کټه) پيسې واخستي او دمسجد امانت يې ورکړ . آیا ددې ډول پيسو مصرف په مسجد کېنې روا دي ؟

ځواب : په سود قرض اخستل ، هغه روپي حرامي نه دي له هغوی څخه دمسجد دامانت ورکول روا دي البته هغه پيسې چې له قرض سره بې دسود په نوم ورکوي . دهغي ورکول ناروا دي .

(فتاوی محمودیه ج ۱۸ ص ۲۱۹) .

مسئله : احمد له محمود څخه دمسجد دودانولو لپاره روپي پور کړي بيا يې له حرامي گټې څخه هغه پور ورکړ . دا پيسې له مسجد لپاره حلالې دي ځکه هغه اخستل شوي روپي دحرامي گټې نه دي . دلته يې حراموالي مؤثر نه دي . ددې کار حرمت بيله خبره ده .

(فتاوی محمودیه ج ۱۸ ص ۲۱۷) .

دسود خور له ترکه شوي شتمني څخه دمسجد مصرف

مسئله : له والدينو څخه په ترکه سره اولاد ته مال حلال پاته کېږي ، هغه په مسجد کېنې لگول شرعاً روا ده .

(فتاوی محمودیه ج ۱۸ ص ۲۱۹) .

دپوه مسجد روپۍ په بل مسجد لگول

پوښتنه : دوه مسجدونه دي ، يو شتمني لري او بل يې نه لري . دشتمن

وېرېش لاشته دشتمن مسجد پیسې په دایې شتو مسجد لگول کیدلای شي.

خواب که هغه پیسې د مرستې او چندي وي د مرستې دور کورونکو په حرام دی مسجد پیسې په هغه بل بې شتو مسجد لگول کیدلای شي (فتاوی محمودیه ج ۱۸ ص ۱۵۷).

په مسجد دغلا دلرگیو او حرام مال لگول

مسئله: دغلا یا بلي حرامي شتمني په واسطه که مسجد جوړیږي حکم یې دادي چي هلته به لمونځ نه کوي خو هغه به له بي احترامی څخه ساتي، هلته دحائضي میرمنې او ناروینو ننوتل ناروا دي. هغه مسجد دي خوندي شي. که یې ځمکه دغصب او غلاد پیسو نه وي او په حلالو پیسو یې اخستي وي. روا لاره یې داده چي وداني دي ونړوي او دحلالی شتمني په مصرف دي بیا جوړ کړي ترڅو دگټې اخستلو شي.

(فتاوی رحیمیه ج ۱ ص ۲۳۲ دمنیة المساجد ص ۲۲ او کبیری ص ۵۷۱ په حواله).

مسئله: که له پلتنې څخه څرگنده شي چي سمې دغلا مال دي. دهغه اخستل په مسجد کښي یې لگول که څه هم داوداسه په ځای کښي وي. روا نه دي. په غلا سره یې ملکیت هم نه حاصلیږي. نو اخستل یې بې مورد دي. والله تعالی په کور کښي دي حلال مال مصرف کیږي، ناپاکه شتمني دي نه پرې لگوي...

(فتاوی محمودیه ج ۱۵ ص ۱۲۸).

په مسجد کښي دموندل شویو پیسو مصرف کول

مسئله: موندل شوي پیسې (د لقطه) حکم لري دڅښتن پلټنه دي وشي وردي کړي که یې څښتن ونه موندل شو، بي وزله خلکو ته دي په صدقه کښي ورکړي، په مسجد کښي دي نه مصرف کوي (فتاوی محمودیه ج ۱۵ ص ۲۴۷).

په مسجد کښي دقرباني دخرمنو دبیعی مصرف کول

مسئله: که دقرباني خرمني دمسجد متولي ته ورکړل شي، هغه یې څښتن شي بیا یې خرڅي کړي او پیسې یې په مسجد مصرف کړي روا دي که یې هغه څښتن نشي او خرڅي یې کړي بیه یې په مسجد مصرف کړي داسي روا نه دي.

په دي صورت کي دي هغه خرڅي کړي اوبیه دي خیرات کړي، ځکه دقرباني پوستکي خرڅول او پیسې یې صدقه کول لازمي خبره ده. بیه یې مسجد ته ورکول جائز نه دي. خو که یې څښتن په خپله خرڅي نه کړي بل چاته یې وبخښي او هغه یې خرڅي کړي بیا که یې قیمت هرځای ولگوي صحیح دي.

(فتاوی محمودیه ج ۴ ص ۳۳۱).

دزکات پیسو ته حيله جوړول او په مسجد لگول

مسئله: دمسجد په ودانولو یا دامام او مؤذن دمعاش او اجوري په ورکولو کښي دزکات پیسې ورکول جائز نه دي. نو دمسجد په لگښت کښي دي هیڅکله دزکات مال نه مصرفوي حيله جوړول اوبیا ورکول یې هم نه دي پکار.

(فتاوی رحیمیه ج ۶ ص ۹۴).

دمسجد لپاره دچندي په روپو دوکانونه جوړول

مسئله : دکوم مقصد لپاره چي مرسته اخستله كيږي يا يي په کوم نور خلگ ورکوي له هغه مدرک څخه پرته دهغوي مصرف کول ناجائز دي له هغه ددوکان جوړول وي يا بل مورد .

(فتاوی محمودیه ج ۱۲ ص ۲۲۳)

مسئله : که له مرسته کوونکو څخه داوداسه دځای دجوړولو په نور مرسته واخستله شي نو هغه دي بل ځای نه مصرفيږي که يي بل ځای مصرف کړي وه بيرته ورکول يي واجب دي او که يي مرسته کوونکي بيرته وغواړي دا حق لري او ورکړه يي ضروري ده

(فتاوی محمودیه ج ۱۲ ص ۲۲۴)

په سود پيسي اخستل او په مسجد لگول

مسئله : کومې پيسې چي په سود اخستلي شي هم هغه رقم حرام نه دي دهغوي مصرف په مسجد کښي هم صحيح دي خو په سود دپيسو ورکول اوسود ورباندي اخستل گناه دي له هغوي راگرځيدل ضرور دي .

(فتاوی محمودیه ج ۱۲ ص ۲۸۲)

مسئله : که دمسجد منتظمين په سود پيسي واخلي اودمسجد په ودانولو يي ولگړي هغه گنهکار دي دهغه سود دمسجد له پيسو څخه ورکول هم گناه ده او ضمان (بدله) يي هم ورباندي شته دخیر اهل کسان دي په خلاص زړه له پاکي گټي څخه مسجد ودان کړي .

(نظام الفتاوی ج ۱ ص ۳۲۳)

دفلم دممثل گټه په مسجد کښي لکول

مسئله : کومې پيسې چي په حرامه لاره ترلاسه كيږي نه دي مسجد ته منل كيږي اونه هم مدرسي ته هغوي په بي وزلو صدقه کول لازم دي که بي وزله بالغ کسان يا دهغوي نابالغه کسان زده کړي کوي هغوي ته دي صدقه ورکيږي همدا سي کسان دي دمدرسي مسئولينو ته چنده نه ورکوي (فتاوی محمودیه ج ۱۲ ص ۲۹۸)

مسئله : په حرام يا مشتبه شتمني دمسجد ودانول شرعا جواز نلري (فتاوی رحيميه ج ۲ ص ۹۹)

دمزار (زيارت) له چندي څخه دمسجد دامام

اجوره

پوښتنه : ديوه مزار په انگر کښي مسجد دي خلگ ځي راځي دمزار ترڅنگ چي کوم صندوق دمدرستي دغونډولو لپاره ايښودل شوي دي هلته روپي اچوي غير مسلمانان هم دلته پيسي اچوي دچانيت معلوم نه دي له همدې پيسو څخه دمسجد دامام او مؤذن اجوره ورکول جواز لري ؟

ځواب : ښکاره خو داده چي داروپي دمسجد او مزار دځوندي ساتلو لپاره خلگ دلته اچوي همداپيسي ددواړو دارتياپه پوره کولو کښي صحيح دي که هلته ورباندي کومه ښوونځي ودانه شي هم مناسب دي ترڅو مسجد هم ودان وي اودمزار څښتن ته يي هم ثواب ورسيږي له هغوي څخه دمدرسي لپاره په زور سره پيسي اخستل دچا حق نه دي .

(فتاوی محمودیه ج ۱۵ ص ۲۷۱)

دمسجد دخوندي ساتلو لپاره په مقدمه (دعوه) کښي

دمسجد دپيسو لگول

مسئله: دمسجد په وقف څمکه کښي په زور سره مدرسه جوړول حق نه دي که څه هم دديني زده کړي مدرسه جوړول او دتعليم عامول لوي اجر لري خو ناحقه طريقه دي ورته نه کارول کيږي دهغي لپاره له متولي سره جگړه کول هغه له دندې گوښه کول دعوه ورسره کول بد او گناه ده.

که په همداسي دعوه کښي دمسجد حفاظت وي دهغه دشتمني حفاظت وي نو دمتولي لپاره دا جائز دي چي دمسجد له پيسو څخه دامصرف وکړي چي داپه اصل کښي دمسجد لپاره دي.

(فتاوی محمودیه ج ۱۸ ص ۲۳۵)

دمسجد له پيسو څخه له بي وزله سره مرسته کول

پوښتنه: که دکوم مسجد زياته شتمني وي له هغي څخه کوم بي وزله ته پور ورکول روا دي او که نه؟

ځواب: داسي ورکړي ته اجازه نشته

(فتاوی محمودیه ج ۱۸ ص ۱۷۳)

په مسجد کښي دبیعاني (بیاني) دپيسو لگول

پوښتنه: یو شخص دمسجد متولي دي دمسجد اړوند کوم ځای بي خرڅ کړي څه پيسي يې منځته دبیعاني په توگه واخستلي هغه سړی پښیمانه شو متولي همدا ځای په بل چا خرڅ کړ هغه دبیعاني پيسي ورڅخه پاته شوي اودهغه سړی دوعده خلافي له امله يې بیرته ورنکړي دهمداسي پيسو لگول په مسجد کښي روا دي او که نه؟

ځواب: که په کوم سبب بائع يا مشتري دپیرونکي او یريدونکي دسودا وعده پوره نکړي شواي دبیعاني ورکړه ضروري ده دهغي گرځول جائز نه دي نو متولي ته لازمه ده چي هغه بیعانه بیرته ورکړي داسي روپي په مسجد کښي لگول هم روانه دي

(فتاوی محمودیه ج ۲ ص ۱۲۶)

دمسجد له عايد څخه دمعاش وضع کول

پوښتنه: که دمسجد کوم خادم له خپل کار څخه غیر حاضر شي دهغه دغیر حاضري دورځو معاش گرځول اومسجد ته ورکول جواز لري که نه؟ دمسجد مشرانو دا حق شته چي هغه ته دغیر حاضرو ورځو معاش ورکړي؟

ځواب: دمسجد مشرانو ته لازمه ده چي دخادم درخصتي انتظام ولري مثلاً په میاشت کښي یوه ورځ يا دوه ورځي په کال کښي پنځلس ورځي يا یوه میاشت يا له حالاتو سره سم یوه ډول ورته درخصت اندازه وښيي که ترهغه زیات غیر حاضر شي بیا به معاش ورڅخه گرځوي دمسجد دشتمني ورسره دا اختیار نشته چي بي مورده يي ولگوي.

(فتاوی محمودیه ج ۱۵ ص ۱۲۷)

مسئله: که ددندي په پیل کښي له امام يا نورو سره خبره شوي وه چي درخصت دورځو معاش او اجوره به هم ورکوله کيږي نو بیا درخصت دورځو اجوره ورته ورکول روا ده که داسي خبره شوي نه وه بیا به له رواج او عرف سره سم دهغو ورځو معاش ورکول کيږي چي هغه نور ورکوي نور زیاتوالي دمسجد دمسئولينو تر مصلحت پوري اړه لري.

(نظام الفتاوی ج ۱ ص ۳۰۲)

دیوه شي لپاره د وقف پیسي بل خای لگول

پوښتنه : که وقف شوي شتمني بيله ، بيله وه څو کسان سره يو خای شول او ورسره موقوفات يې يو خای کړل دیوه مسجد عايد يې په بل کښي مصرف کړ داسي مصرف جائز دي ؟

ځواب : دکوم مسجد لپاره چي کومه شتمني ورکړل شوي وي ، ذهني مصرف بل خای روانه دي .

مسئله : داچي دیوه مسجد پیسي په بل مسجد کښي مصرف کول ناروا دي نو دمسجد شتمني به په ښوونځيو کښي لگول څرنگه روا وي څوک چي يې مصرفوي هغوي گنهکار دي . په هغوي يې پريکړه لازمه ده په وقف شيانو کښي دداسي کسانو مشر او مسئول مقرر کول هم روا نه دي (فتاوی محمودیه ج ۱۵ ص ۱۲۲) (فتاوی رحیمیه ج ۲ ص ۱۸۵) .

مسئله : کومه شتمني چي مسجد ته وقف شوي وي . هغه د یتیمانو دهستوگني ته وقف کول جائز نه دي ددرمختار خبره ده چي که دوو کسانو بیل بیل مسجدونه ودانول ، یا یوه شخص مسجد او مدرسه ودانوله دهر یوه لپاره مال بیل وقف شوي وو قاضي ته داحق نشته چي دیوه وقف عايد په بل وقف خای مصرف کړي (درمختار له شامي سره ج ۳ ص ۵۱۵) .

هوکه وقف کوونکي ، په وقف پانه کښي لیکلي وو چي له اړتیا څخه زیاته شتمني دي بي وزلو ته دمرستي په توگه ورکړي ، یا دي دکوم خیر په کار کښي ولگوي له هغې لیکنې سره سم بي نور خایونه مصرف کول صحیح دي

(فتاوی رحیمیه ج ۲ ص ۱۸۵) .

دیوه مسجد روپی په بل کښي لگول

مسئله : کوم شي چي یوه مسجد ته په ځانگړي ډول وقف شوي وي دهغه شي عايد په بل مسجد کښي مصرف کول جواز نلري خو که دمسجد دودانولو له پاره په څنگ کښي ورسره ديني مدرسه جوړيږي شرعا روا دي . ځکه داهم دمسجد دمصلحت اوخير لپاره ده خو ددنيايي علومو زده کړه دمسجد په مصلحت اوگټه نه ده . هلته يې مصرف کول جواز نلري ديني تعليم ، که دقران کریم زده کړه وي که دشرعيه علومو زده کړه وي که په هره ژبه عربي ، اردو ، گجراتي (پښتو ، دري) یا بله ژبه وي . ددي مسجد دشتمني مصرف پکښي جائز دي .

(فتاوی محمودیه ج ۱۰ ص ۱۸۲) .

دسود پیسي دمسجد په رڼا کولو یا نورڅه کښي

لگول

مسئله : ناروا عايد په مسجد کښي مصرف کول جواز نلري . که دبرېښنا مزي یا پیوزي (پنکي) په ناروا پیسو اخستل شوي وو . هغه دي لري کړي او دحلالې شتمني په پیسو دي نور واخلي . که په داسي کار سره فتنه پیدا کیدله بیا دي هغه پیسي کومي چي په سود اخستلي شوي دي . مالک ته يعني هغه چاته چي سود ورڅخه اخستل شوي دي ورکړي . که اصل مالک معلوم نه وو ، بیا دي هر ورو پیسي بي وزلو خلکو ته صدقه اوخیرات ورکړي . خو وړاندي دي داتحقیق وکړل شي چي دا پیسي چي مصرف شوي دي . دسود دي اوکه نه دي که چا دهمداسي پیسو دمصرف رڼا ته لږموندنه کړي وو هغه صحیح دي

(فتاوی محمودیه ج ۱۲ ص ۲۲۲) .

بي وارثه شتمني په مسجد کښي مصرف کول

داسي څوک چي وارث نلري اوڅه پريږدي . کوم وصيت يي هم کړي نه وو ، نژدي او ليري يي هم داسي څوک نه وو چي مال او شتمني يي ورته ترکه شي . دهغه پاته شتمني دي په مسجد او مدرسه کښي مصرف شي (فتاوی محمودیه دولسم ټوک ٢٧١ مخ ددرمختار پنځم ټوک ٤٨٨ مخ او شامی دوهم ټوک ٨٩ مخ په حواله) مسئله : داسي څوک مړ شو چي کوم وارث يي نه درلود . دهغه دتکفين او تجهيز لپاره يي مرسته (چنده) ورته ټوله کړه . که له تکفين او تدفين څخه يي همدا دمرستي پيسي زياتي شوي دمرستي کوونکو په اجازه دي هغه پاته پيسي په مسجد مصرف کړي .

(فتاوی محمودیه ج ١٢ ص ٢٧٩) .

په اجاره شوي ځمکه دمسجد ودانول

مسئله : دنوي (٩٠) کلونو لپاره په اجاره شوي ځمکه که مسجد ودان شوي وو . له حکومت څخه اخستل شوي نه وه . نه حکومت خلگو ته ورکوله چي ورباندي مسجد ودان کړي حکومت دا حق هم ورباندي لري چي هغه ځمکه بيرته وگرځوي نه داسي ځای ، داشرعي مسجد نه دي . بلکه يو عبادت ځای دي . دجماعت دلمانځه ثواب ورته رسيدوي خو دمسجد دلمانځه ثواب نلري .

(فتاوی رحيميه ج ٢ ص ١٢٧ ددرمختار ج ٣ ص ٥٠٤ په حواله) .

داچي مجبوري وي او پرته له اجاري ځمکي نه پيدا کيږي نو دمسجد دثواب هيله پکښي شته .

مسئله : داشرعي مسجد دتحقيق لپاره دضروري ده چي هغه ځمکه دتل لپاره دمسجد وقف وي . که هغه ځمکه دڅه مودي له پاره اجاره يا کرایه

شوي وي . يا دمالك له اجازي پرته دغصب په ډول نبولي او بيا مسجد ورباندي ودان شوي وي هغه شرعي مسجد نه دي (فتاوی رحيميه ج ٢ ص ١٢٨ دعالمکيري ج ٢ ص ٢٣٨ په حواله هدايه اولين ٢٢٤ ص کتاب الوقف وكفايت المفتي ج ٧ ص ٤٢)

له ودانيو پرته ، په ډگر کښي دمسجد بنسټ ايښودل

په دي ودانيو ډگرونو ، ځنگله اوبيا بان کښي که مسلمانان دهستوگني دځايونو دجوړولو لپاره ځمکه واخلي او هلته دمسجد او مدرسي دجوړولو لپاره هم يوه ټوټه ځمکه ځانگړي کړي دودانيو دجوړولو کار هم پيل کوونکي وي او هغوي تبرکا دمسجد داساس ډبره کښيږدي خو نژدي لس کلونو تير شي ، مسلمانان دکورونو دجوړولو ځواک ونه مومي ، دمسجد داساس تر ايښودلو وروسته اذان اولمونځ شوي نه وي ، دمسجد دودانولو قريني هم نه ښکاري نژدي نور کوم دمسلمانانو کلي هم نشته . مسجد ته دلته اړتيا هم نه ليدله کيږي ، دلته يوازي دتهداب او اساس په ايښودلو دمسجد حکم نه جاري کيږي .

(فتاوی رحيميه ج ٢ ص ٨٧ دعالمکيري ج ٢ ص ٢١٤ په حواله)

په مشترکه ځمکه دمسجد ودانول

مسئله : که په مشترکه ځمکه دټولو مالکانو په خوښه مسجد جوړ شو . هلته لمونځ جائز دي . که څوک هلته دلمانځه دنه کولو هڅه وکړي گناه ده . که نوي مسجد دټولو مالکانو داجازي په خلاف ودان شي ترڅو ټول څښتان اجازه ورنکړي ، هلته دي لمونځ نه کيږي .

(فتاوی محمودیه ج ٢ ص ١٢٢)

دمسجد ځمکه قبضه کول

مسئله : کومه ځمکه چې دمسجد لپاره وقف شوي ده هغه ځان ته کول او غصب کول حرام دي هغه قبضه ختمول اومسجد ته پرېښودل ضروري ده هغه ځمکه دیوال کول ، دمسجد دگټې لپاره خوندي ساتل یې ضروري دي ترڅو بیا ورباندې څوک قبضه ونه لگوي .

(فتاوی محمودیه ج ۱۲ ص ۲۸۲)

دمسجد په ځمکه دکرایي لپاره دوکانونه ودانول

پوښتنه : یوه ځمکه دمسجد لپاره ځانگړې شوي ده بل څوک ورباندې دوکان جوړوي اومسجد ته یې کرایه ورکوي . آیا داسې صحیح دي ؟

ځواب : یو داسې صورت دي چې دمسجد ځمکه چاته په کرایه ورکړي ، پیسې وړاندې تری واخلي دوکان ورباندې جوړ کړي دکرایي سپری ته یې ورکړي ، ترهغه دي دهغه په واک کښي وي ترڅو ورکړل شوي کرایه پوره شي داصورت صحیح دي . کرایه والا کولاي شي دوکان پراخ کړي داسې هم جواز لري چې خالي ځمکه په کرایه ورکړي ، هغه ورباندې دوکان جوړ کړي که دکرایي وخت ختم شي دوکان دي ړنگ کړي ورکړي هغه ورباندې دوکان جوړ کړي . که دکرایي وخت ختم شي ، دوکان دي ړنگ اوځمکه دي بیرته مسجد ته پرېږدي یا دي دوکان جوړ مسجد ته پرېږدي خو چې کوم مصرف یې شوي دي هغه دي له مسجد څخه وگرځوي

دخالي ځمکي په کرایه ورکولو کښي دي دشرط نه ږدي چې ددې ځمکي کرایه داده چې دوکان ورباندې جوړ کړي او تر دومره مودې وروسته به دکان مسجد ته پرېږدي .

دیوه مسجد روپي بل مسجد ته پور ورکول

پوښتنه : دمسجدونو اداري اومشران بیل . بیل وي یو مسجد هېڅ پیسې نلري دیوه مسجد پیسې په بل مصرف کولاي شي یا یې پور ورکولاي شي ؟

ځواب : دمسجدونو دمسئولينو په مشوره سره دیوه مسجد پیسې بل ته پور ورکولاي شي بیرته ادایي ضروري ده . داهغه وخت چې متولي مشترک وي یا اداري هیئت مشترک وي . او دټولو اوقافو سرپرستي کوي

(فتاوی محمودیه ج ۱۸ ص ۱۷۳ دردمختار ج ۲ ص ۵۷ په حواله) .

دیوي ځمکي یوه برخه دمسجد لپاره بیل کول

پوښتنه : چادخپلي ځمکي څه برخه دمسجد په نیت او دعبادت ځای په توگه بیله کړه . احاطه یې کړه . لمونځونه پکښي کوي خو دروازه یې خپل لوري ته پري ایښي ده بله دروازه نلري آیا شرعا دامسجد دي ؟

ځواب : که هلته خلکو ته دلمانځه اجازه وي اذان اوجماعت کیږي ، دتلوراتلو لاره داسې وي چې ممانعت نه وي نو هغه شرعا مسجد دي . (فتاوی محمودیه ج ۱۸ ص ۱۷۴ اورحیمیه ج ۲ ص ۱۰۲) .

مسئله : که بشپړ وقف شوي وي ، بیرته دهغه منسوخ کول دچا حق نه دي . نه څوک پکښي دمالکانه تصرف حق لري یعنی وقف کوونکي نه هغه خرڅولاي اونه یې هم چاته بخیلای شي . نه پکښي وصیت کولاي شي اونه هم هغه په گروي ورکولاي شي .

(یعني دخدای ج لپاره (لوجه الله) یو شي وقف کول بیا چا ته پکښي دملکیت حق نه پاته کيږي . له اختیارات نه پکښي ختمیږي .

(رفعت قاسمي)

که غیر مسلم (نامسلمان) مسجد ودان کړي ؟

پوښتنه : دیوي کارخاني غیر مسلم مالک په کارخانه کښي یو مسجد جوړ وي او هاته کاله هلته مسلمان کارگران په جماعت سره لمونځونه کوي بیا دا غیر مسلم مالک کارخانه په یوه مسلمان شخص باندې پلوري بیا هم مسلمانان په هغه ځای کښي او هاته کاله په جماعت سره لمونځونه کوي . خو وروسته همدا مسلمان مالک غواړي له همدې ځایه مسجد بل ځای ته بدل کړي او په دې ځمکه یو شخصي ځای جوړ کړي ایا داسي تصرف روا دي ؟

ځواب : که غیر مسلمان شخص دامسجد دثواب په نیت جوړ کړي وي هغه وقف دي دمسلمان مالک لپاره هم دهغه ړنگول جواز نلري . هغه شرعي مسجد دي .

که دغیر مسلم وقف صحیح نه وو او دې مسلمان مالک هم او هاته میاشتي هلته په لمونځ کولوڅه نه ویل او پته خوله پاته وو . همدا پټ خولي ، دهغه رضا بنی نو او پس یې ورته ړنگول جواز نلري . هغه شرعي مسجد دي .

(احسن الفتاوی ج ۲ ص ۴۵۲)

که چا په کارخانه کښي کوم ځای دلمانځه لپاره داسي بیل کړ لکه په کورونو کښي کوم ځای ، چوټره یا بل ځای . دمسجد نیت یې کړي نه وي . هغه دمالک په اختیار کښي ده . دا اختیار لري چي هغه ځای دلمانځه لپاره پرېږدي او یا مسجد بل ځای ودان کړي . (رفعت)

مسئله : که غیر مسلمان دثواب په نیت مسجد جوړ کړي روا ده . خو که یې ددې عمل سره کفار په مسلمانانو منت ږدي یا همداسي احتمال وي نو کار منل جائز نه دي .

(احسن الفتاوی ج ۲ ص ۴۴۰)

که غیر مسلم دمسجد لپاره ځمکه وقف کړي

مسئله : که غیر مسلم مسجد جوړ ول ښه کار بولي . دهغه لپاره چنده ورکول یا ځمکه وقف کول صحیح دي هلته دي مسجد جوړ کړي او هغه پیسې دي ورباندې ولگوي په شامي کښي دغیر مسلم دوقف بحث موجود دي . دایې حاصل ده

(فتاوی محمودیه ج ۱۲ ص ۲۹۵)

په دولتي مقبوضه ځمکه مسجد جوړول

پوښتنه : که کومه کورني دډیر وخت لپاره په یوه دولتي ځمکه قبضه ولري . خو دولت ته کلني کرایه ورکوي خو دهغې مخکي یوه برخه دمسجد او ښوونځي لپاره وقف وکړي حکومت ورباندې اعتراض کوي خودمسجد په نوم اوریدلو ورته اجازه ورکوي او دهغې ځمکي حدود ورته معلوموي مسجد جوړ دي پنځه شپږ کاله پکښي لمونځونه کړي . آیا دا شرعي مسجد دي ؟

ځواب : دا ټوله ځمکه ددولت په ملکیت کښي ده . دهغه چا په تصرف کښي چي ده دهغوئ مملوک نه ده . هغوي یې کرایه ورکوي . هغه ځمکه وقف کول مسجد یا ښوونځي ورباندې جوړول یې حق نه دي خو که ددولت له لوري ورته دمسجد او ښوونځي دجوړولو اجازه ورکړل شوي وه بیا دي دولت ورڅخه کرایه نه اخلي . تردي اجازي وروسته دي دمسجد او ښوونځي لپاره ځای په گوته کړي . او هلته دي ودان کړي .

(فتاوی محمودیه ج ۱۸ ص ۱۳۴)

دمسجد دځمکي بدلول

پوښتنه: که چا له مسجد څخه لري يوه ټوټه ځمکه وقف کړه او هغه شخص وفات شي داچي دا وقف شوي ځمکه له مسجد څخه لري ده که همدا ځمکه په داسي ځمکه بدله شي چي مسجد ته نژدي وي. داسي بدلون شرعا جواز لري؟

ځواب: که هغه چا چي دا ځمکي ي وقف کړي ده د بدلولو اجازه کړي وه بدلول يي کومه ستونزه نه لري. که واقف په دي هکله کومه خبره کړي نه وه. نو له استبدال څخه د متوليانو هدف څه دي؟

که دا ځمکه عايدلري او متوليان غواړي دعايد دزياتوالي لپاره يي بدله کړي نو داسي بدلون جواز نلري. که دا خالي ځمکه اوس بي گټي وه خو دمسجد نژدي والي له امله دمسجد په گټه وه چي يا ورباندي پراخيد، يا ورباندي ساتل کيده او په راتلونکي کي ورباندي داوداسه ځای يا دامام حجره جوړول پکښي مقصود وو نو داسي بدلون مجاز دي.

(فتاوی رحيميه ج ۱۰ ص ۲۳۴ محموديه ج ۱۸ ص ۲۵۲).

مسجد ته دوقف شوي ځای پلورل

مسئله: کوم ځای چي مسجد ته وقف شوي وي دهغه پلورل دچا حق نه دي. که يي متولي خرڅ کړي بيع يي فسخ کيږي او بيرته دوقف حيثيت پيدا کوي.

(فتاوی محموديه ج ۱۵ ص ۳۰۲).

په غصب شوي ځمکه مسجد جوړول

مسئله: دبل چا په ځمکه، دهغه له اجازي پرته مسجد جوړول جائز نه دی هلته لمونځ پکښي مکروه تحریمي دی. دبل په ځمکه بڼه له اجازي دوکان جوړول او کرایه يي مسجد ته ورکول هم ناروا ده، که ځمکه دمسلمان وي که دغیر مسلمان. ان داچي دغیر مسلم په ځمکه کي هم دا تصرف لالويه گناه ده.

(فتاوی محموديه ص ۱۲۸ ج ۲)

پرته له ضرورته دمسجد نړول

مسئله: کوم ځای چي دشرعي مسجد حيثيت ولري پرته له احتياجه چي يا دتنگوالي يا زور والي عذر وي نور دهغه ړنگول ناروا دي که متولي ديوه دنياي غرض لپاره بل مسجد جوړوي او زور وړانوي موخه پکښي خدايي نيت نه وي. هغه دضرار دمسجد په څير دي خو که په حلاله شتمني ودان شوي وي. او وقف يي هم په شرعي ډول شوي وي لمونځ کول پکښي روا دي.

(فتاوی محموديه ج ۲ ص ۲۶۲ او دولسم ټوک ص ۲۸۰).

مسئله: که دضرورت په اساس بل مسجد جوړيږي او دځمکي مالک هم په خپله خوښه ورته ځمکه ورکوي هلته په منظم ډول لمونځ او جماعت کيږي. دمالک ورباندي مالکانه واک نه وي نو هغه شرعي مسجد دي او دضرار دمسجد په حکم کښي نه دي.

(فتاوی محموديه ج ۲ ص ۱۲۸).

دمسجد ځمکه ، امام په خپل نوم کول

مسئله : کومه ځمکه چې وقف شوي وي ، په هغه باندې د چا قبضه روان ده ، بلکې غصب ده ، که يې امام په نوم کړي ، لازماً دې پرېږدي ، دمسجد په نوم دې کړي ، کنه داخرت په ورځ به ترې پوښتل کېږي . دهمداسي امام ، امامت تحریمي مکروه دي اوله امامت څخه دگوشه کولو وړ دي .

(فتاوی محمودیه ج ۱۵ ص ۳۱۱)

دمسجد لپاره په وقف شوي ځمکه کښي ښوونځی یا هدیره

جوړول

پوښتنه : یو چا دمسجد په نوم خپله یوه ټوټه ځمکه وبخښله . یو جامع مسجد يې ورباندې جوړ کړ زیاته برخه يې دصحن په ډول استعمالیده . که دهغه سړی چې همدا ځمکه يې وقف کړي ترمړیني وروسته ، دمره شوي وارثان ، دمسجد متولي او یا نور لمونځ کوونکي هغه خالي برخه ښوونځي یا هدیري ته ورکړي داشرعا جواز لري ؟

ځواب : ناروا ده . دکوم څه لپاره چې ځمکه وقف شوي وي ، دهغه په خلاف يې استعمال ناروا دي . متولي اولمونځ کوونکو هیچا ته دا حق نشته چې دوقف کوونکي دمقصد په خلاف يې دبل څه لپاره استعمال کړي

(فتاوی محمودیه ج ۲ ص ۲۱۰)

هغه ځمکه چې دمدرسي په نوم اخستله شوي ده

مسجد ته يې وقف کول

مسئله : دمدرسي لپاره ځمکه اخستل هغه دده په ملکیت کښي ده محض دمدرسي په نیت هغه نه وقف کېږي ، که يې دمسجد په نوم وقف کړي لاغوره ده . داوقف کول يې حق دي

(فتاوی محمودیه ج ۱۵ ص ۲۲۵)

دمدرسي دودانۍ دپاسه دمسجد ودانول

پوښتنه : چا دمدرسي دودانۍ دپاسه مسجد جوړ کړ . دمحلې اوکلي خلگو شکایت درلود چې دمدرسي زده کوونکي شر او شور کوي ایا دامسجد شرعاً مسجد دي ؟

ځواب : داشرعا مسجد نه دي ځکه لاندیني برخه يې مدرسه ده . دلته لمونځ کېږي خودمسجد دلمانځه ثواب نلري .

(فتاوی محمودیه ج ۱۵ ص ۲۸۹)

ترمسجد بهر ، په ځمکه دوکانونه جوړول

پوښتنه : مسجد ته نژدې دعامة مصلحت لپاره یوه ټوټه مخکه خالي پاته ده . هلته کوهي یا نورڅه دي ، مالک يې معلوم نه دي . په دي حالت کي دکلي دخلگو په اتفاق هلته دوکانونه جوړ وي اوپيسې يې دمسجد په گټه استعمالوي . دا جائز دي ؟

ځواب : دمسجد داسي ځمکه دي دامام اومؤذن دمعاش او اجوري په برخه کښي وکارول شي . که داسي کار مسجد ته زیان نه وي اودامام اومؤذن هم خوښه وي نوداسي جائز دي .

(فتاوی محمودیه ج ۱۷ ص ۳۲۰)

دمسجد دگتي لپاره دوقف شوي ځمکه خرڅول

مسئله : کومه ځمکه چي دمسجد لپاره وقف شوي وي . دهغي دخرڅو حق نشته . نه واقف ، نه متولي اونه دوقف کوونکي ورثي ته . خو کور ځمکه چي دمسجد دمصالحو اوگتي لپاره وقف شوي وي دمسجد دودانولو لپاره دواقف يا ورثي ، متولي اوکليوالو په گډه مشر خرڅيدلای شي .

(فتاوی محمودیه ج ۱۸ ص ۲۳۰ درمختار ج ۳ ص ۳۲۷ مخ په حواله)

دمسجد په نوم دځمکي بدلول

پوښتنه : يوه ترته ځمکه دمسجد لپاره وقف ده خو له مسجد څخه لږ ليري ده مسجد ته بي کومه گټه نه رسيدلای يوه چاته ددي ځمکي ضرورت دي هغه داځمکه په دوه برابره زراعتي ځمکه بدلوي . ددي ځمکي عايد زياتيږي آيا داسي بدلون روا دي اودا زياته ځمکه خو به سود نه بلل کيږي ؟

ځواب : که ددي ځمکي مسجد ته گټه نه رسيدلای ، په بله گټوره ځمکه بي بدلول جائز دي اودا زياته ځمکه ورکول سود نه دي .

(فتاوی محمودیه ج ۱۸ ص ۳۴۲)

په دولتي ځمکه پرته له اجازي مسجد ودانول

پوښتنه : دچا کور دسړک په غاړه دي ترڅنګ بي يوميداني دي چي دولتي ځمکه ده . ورباندي دلمانځه لپاره يوه چوتره جوړه شوي ده ، لمونځونه ورباندي کيږي . داځای مسجد کول څرنگه دي ؟

ځواب : داچي همدغه ځمکه دحکومت ده ، حدود يي معلوم دي نو دمسجد جوړولو لپاره يي دحکومت اجازه اخستل ضرور دي پرته له اجازي شرعي او قانوني خطره پکښي ده .

(فتاوی محمودیه ج ۱۰ ص ۱۹۷)

مسئله : په اوسني حالت (چي پرته له اجازي دلمانځه ځای جوړ شوي دي ، له دي هڅي سره ، سره چي اجازه ترلاسه شي) ددي عبادت ځای دمسجد په څير احترام ساتل ضرور دي . هيله ده دمسجد لمونځونو ثواب پکښي وي .

(فتاوی محمودیه ج ۱۰ ص ۱۹۹)

مسئله : په غصب شوي ځمکه مسجد جوړول ترهغو صحيح نه دي ترڅو يي مالک اجازه ونکړي . که دحکومت پرکوم دفتر يا اداره قبضه ولگوي او هلته مسجد جوړ کړي هم غصب ده .

(آپ کی مسائل ج ۳ ص ۱۳۴)

مسئله : دغير مسلم کس په ځمکه له اجازي پرته مسجد جوړول روانه دي که ورباندي ودان شي دي غير مسلم مالک ته دا حق شته چي داودان شوي مسجد يا مدرسه ړنگ کړي . که يي مسلمانان دهغوئ خپلول غواړي مالک ته دي بيه ورکړي اودهغه په خوښه دي تري واخلي .

(آپ کی مسائل ج ۳ ص ۱۳۴ او نظام الفتاوی ج ۱ ص ۳۱۱)

په وړانه ځمکه دمسجد ودانول

پوښتنه : داوبو دډنډ خوا کښي مخروبه ځمکه ده . که هلته څوک ورباندې چټ جوړ کړي ، لمونځونه ورباندې کوي له حکومت څخه يې هم دمسجد په نوم سند ترلاسه کړي ايا هغه شرعاً مسجد دي ؟

ځواب : که هغه ځمکه دچا ملکيت نه وي ، مخروبه او ددولت ملک وي ، دټولو په اجازه هلته اذانونه او دجماعت لمونځونه کېږي ددولت کاغذ هم لري ، نو بيا دچا لپاره دهغي قبضه کول جائز نه دي . څوک چې دهغه ځای په مسجد جوړولو کښي خنډ پيدا کوي . هغه په غلط دي . هغسي دي نه کوي مسلمانان دي په هغه ځای باقاعده مسجد جوړ کړي .

(فتاوی محمودیه ج ۱۸ ص ۲۰۱)

دمسجد په ځمکه دمدربي لپاره ودانۍ جوړول

پوښتنه : دمسجد په اړوند ځمکه ، تعمير جوړول او ورباندې دمسجد بودجه مصرف کول او بيا پرته له عوض او بدل څخه مدرسي ته سپارل روا دي ؟

ځواب : دمسجد په ځمکه دمسجد په روپوتعمير جوړول او بيا پرته له بدل څخه مدرسي ته پرېښودل جائز نه دي . دمدربي په روپيو دمسجد په ځمکه تعمير جوړول داسي کېږي چې په مشوره جوړ شي او مدرسه مسجد ته کرایه مقرره کړي . ځمکه به دمسجد وي او تعمير به دمدربي او مدرسه به دځمکي کرایه مسجد ته ورکوي .

يا داسي چې تعمير هم دمسجد په روپيو جوړ شي . مدرسي ته په کرایه ورکړل شي . داهم جواز لري .

(فتاوی محمودیه ج ۴ ص ۱۷۷)

له کور څخه مسجد جوړول

پوښتنه : چا په محکمه کښي دخلگو په وړاندې اقرار وکړ چې نږدې وروسته دي عام مسلمانان زما په کور کښي تل پنځه وخته لمونځ په جماعت سره کوي زما ميرمن چې ترڅو ژوندي وي دلته به هسوکنه کوي نو ر ټول کور به مسلمانانو ته پاته کېږي عامو مسلمانانو پکښي لمونځونه کول خو دده تر مړيني وروسته دهغه ميرمن او نور خپلوان دلمانځه لپاره خنډ جوړوي خپل کورونه جوړوي او هغه ځای قبضه کوي حکم يې څه دي ؟

ځواب : که هغه شخص دروغتيا په حالت خپل کور مسجد کړي وي لاره يې بيله کړي وي . عامو خلگو ته يې اجازه ورکړي وي او هغوی منظم اذانونه او دجماعت لمونځونه کړي وي نو هغه شرعاً مسجد دي اوس يې دميرمني يانورو خپلوانو حق پکښي نشته که يې دعوه وکړه هغه لغو او باطله ده .

که دمړيني دوخت په ناروغي کښي يې هغه مسجد کړي وي نو هغه دوصيت دحکم په اساس ، دريمه برخه يې مسجد اودوه برخي يې دوارثانو تر اجازي پوري اړه لري .

(فتاوی محمودیه ج ۲ ص ۱۲۴ دعالمگيري ج ۴ ص ۴۲۸ مخ په حواله) .

مسئله : مسجد دچا په ملکيت کښي نه دي . داچي کليوال مسجد خپل ملکيت بولي ، په دي خبره تغير پکښي نه راځي ، لمونځ پکښي صحيح اود مسجد ثواب ورته رسېږي .

(فتاوی دارالعلوم ج ۴ ص ۴۹ درد المحتار ج ۳ ص ۵۱۰ په حواله) .

چيري چي د مالک په اجازه اذان او د جماعت لمونځ کيږي ، هغه مسجد دي .

پوښتنه : که د چا په اجازه دهغه په ځمکه کښي خلکو په خپله مرسته (چنده) مسجد ودان کړ څو کلونه يي هلته پکښي لمونځونه کول خو وروسته هغه سړی وويل : زه دا ځمکه نه وقف کوم ، که څوک پکښي لمونځونه کوي او که يي نه کوي زه يي بندوم . په دي صورت کښي لمونځ کوونکي پکښي د لمونځ کولو حق لري او که بنديدلای شي ؟

ځواب : دا چي دهغه سړی په اجازه مسجد جوړ شوي دي لمونځونه پکښي په جماعت سره شوي دي . هغه سړی هم خلگ تري منع کړي نه دي نو هغه شرعي مسجد دي ، اوس حق نلري چي څوک له لمونځ کولو پکښي منع کړي .

(فتاوی محموديه ج ۲ ص ۱۷۰ دردمحتار ج ۱ ۲۸۲ مخ په حواله) .

مسئله : که څوک ځمکه وقف کړي په ژبنی (شفاهتي) ډول دا خبره وکړي ، خلکو ته هلته د لمانځه کولو اجازه ورکړي . خلگ هم پکښي اذان او د جماعت لمونځونه وکړي . له خپل ملکیت څخه يي لاره بيله کړي نو هغه په اتفاق سره مسجد بلل کيږي . که څه هم ليکلي اقرار ته يي وار ورغلي نه وي . هلته دنورو مسجدونو په ډول لمونځ صحيح دي . د وقف کوونکي وارثانو ته هيڅ داسي حق نشته چي هغه د وقف د احکامو خلاف وي او دهغه دوراثت په ډول دعوه کول غلط ده .

(فتاوی محموديه ج ۱ ص ۱۹۳) .

مسئله : د مسجد جوړولو لپاره دا خبري ضروري دي :

۱ : وقف کوونکي به د ځمکي صحيح مالک وي . که هلته تعمير وي که خالي وي . د وقف کولو شرعي اختيار به ورسره وي .

۲ : وقف به له خپل ملکیت څخه داسي بيلوي چي د وقف کوونکي يا بل شخص به ورباندي حق نه وي .

۳ : وقف دي متولي ته سپاري ، يا دي د وقف کوونکي په اجازه هلته د جماعت لمونځ ادا کيږي . که دا خبري تحقيق ومومي نو هغه ځمکه يا تعمير د مسجد حکم لري . د مسجد کيدلو لپاره د وقف کوونکي نيت معتبر دي . که په نيت کښي صراحت موجود وو خو کوم مشکل نشته . که صراحت پکښي نه وو بيا به قرائينو او شواهدو ته کتل کيږي چي څرنگوالي يي څرگند کړي .

(کفايت المفتي ج ۳ ص ۱۵۲) .

که د مسجد نقشه غير مسلم چمتو کړه .

مسئله : کوم کارونه چي په مسجدونو پوري اړه لري ، غوره داده چي هغه مسلمانان وکړي په تيره هله چي که غير مسلم کوم خدمت وکړي او بيا په مسلمانانو منت ږدي . يا کوم ديني فساد پيښوي ...

خو پوښتنه دلته ده چي که يوه مسلمان انجنر تر توان زياته حق الزحمه غوښته او غير مسلم په مناسبه اجوره کار کاوو . بيا دي هغه کار وکړي هغه به د ملازم په توگه کار کوي او بيا به په مسلمانانو څه احسان نه بولي نو نقشه کښل او نور کارونه يي کولای شي .

(فتاوی رحيميه ج ۱ ص ۲۳۲ د امداد الفتاوی ج ۲ ص ۲۹۰ په حواله) .

که غیر مسلم دمسجد اساس کنیږي

مسئله : غير مسلم كه بناوي - انجنر وي يا دسمت او لوري دپيژندلو ماهر وي يا داسلام دمراسمو داعزاز نيت يي وي ، كه هغه دمسجد اساس كشيږدي صحيح دي .

(فتاویٰ محمودید ج ۱۸ ص ۱۳۲).

دمسجد داساس داینبودلو دوخت دعاء

رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ (فتاویٰ محمودیہ ج ۱ ص ۴۸۲)

محمد رفعت قاسمي (د کتاب مؤلف) وايي . مناسب دادي چي يو متقي مسلمان د مسجد اساس کښيږدي يعني د مسجد د کار پيل دي داسي څوک وکړي چي اهل وي او د ابراهيم عليه السلام هغه قرآني دعا چي د کعبې د ودانولو په وخت کښي يې ويلې وه ووايي .

ايا دمسجد داساس ايښودل ، دمسجد حكم لري

پوښتنه : دیوه مسجد بشپړه ودانۍ جوړول مسجد بلل کیږي او که یوازي دهغه اساس ایښودل کافی دي ؟

که یوازي اساس اینسودل کافي وي ، نوهغه مسجد چي اساس يي اینسودل شوي خو جوړشوي نه دي . هلته او دس کول ، غسل کول ، دحيواناتو خړول دکارگرانو سگرت خکول څرنگه دی ؟

خواب : هغه مخڪه چي ترجورولو وړاندي پکښي اذان اود جماعت لمونځونه کي پري اونيت هم داوي چي دابه پسي مسجد کوو ، هغه مسجد

دي دنورو مسجدونو په خير بي احترام لازم دی کوم شان حي په مسجد
کښي منع دي هغه په دي ځمکه کښي منع دي

(عالمگیری ج ۲ ص ۲۲۸)

که همداسي نه وو اونیت یې کړي وو چي د تعمیر تر بشپړ کیدلو وروسته
به پکښي اذان او جماعت کیږي نو بیا دودانی تر بشپړ کیدلو وروسته
د مسجد حکم لري

(فتاویٰ محمودیہ ج ۱ ص ۴۹۸ ستاسی مسائل ج ۲ ص ۱۵۵)

دمسجد حدود معلومول

په ځينې مسجدونو كښې دنورو اړتيا وو ځاى له مسجد څخه پيل وي هغه كومه ستونزه نلري ، دمسجد حدود پيژندل كيږي خو په ځينو مسجدونو كښې ورسره لگيدلي وي . دمسجد حد ترهغه نه معلوميږي ترڅو يې وقف كوونكي اودمسجد جوړونكي ورته ونه ښيي څوك چي په مسجد كشي داعتكاف اراده لري ترهر څه وړاندي ورته ضروري خبره داده چي دمسجد حدود وپيژني له مسجد جوړونكي يا متولي څخه يې پوښتنه وكړي . دمسجد اهل هم بايد دمسجد حدود وپيژني ، نقشه ولري يا لږ ترلږه اعتكاف په پيل كښې معتكفين سره كښيني اودمسجد حدود ځان ته معلوم كړي .

په ځینې مسجدونو کېښي داودس کولو ځای له مسجد سره لگیدلي وي ،
هله خلگ داوداسه ځای هم مسجد گني ، خو داودس کولو ځای مسجد
نه دي . معتکف دي له عذر څخه پرته هله نه ځی کنه اعتکاف يي
خرايېږي . دمسجد اود اوداسه دځای حد او اندازه بايد معلوم وي .
دمسجد دورتلو دلاري زیني هم دمسجد برخه نه ده .

معتکف له شرعي ضرورت څخه پرته ، هلته تلل بڼه نه دي په ځيني مسجدونو کښي داوبو ډنډونه (حوضونه) جوړ شوي دي . هغه هم له مسجد څخه بهر ځای دي دمسجد او حوض حد معلومول هم ضروري خبره ده . ځيني مسجدونه ترڅنگ دجنازي دلمانځه لپاره ځايونه لري . هغه هم دمسجد برخه نه ده دمعتكف ورتلل ورته جواز نه لري

ځيني مسجدونه ترڅنگ دامام لپاره خوني لري هغه هم دمسجد په حکم کښي نه ده اوپه ځينو کښي نوري خوني دي چي دامام دهستوگني لپاره وي خو دهغه کارونو لپاره وي . هغه هم که د مسجد باندي له لوري دمسجد لپاره مشخص شوي نه وي . دمسجد حکم نلري اومعتکف ته دي ورتلل بڼه نه دي .

په ځينو مسجدونو کښي دمسجد ترڅنگ دماشومانو دزده کړي لپاره خوني وي ، هغه هم که دمسجد په نيت نه وي جوړي شوي دمسجد حکم نلري . هغي ته هم دمعتكف ورتلل جواز نلري . ځيني مسجدونه دسامان دايښودلو لپاره بيله خونه لري ، هغه هم که دمسجد په نيت جوړه شوي نه وي ، مسجد نه دي معتکف دي هلته هم نه ځي .

له دي بيان څخه معلومېږي چي معتکف ته څومره لازمي ده چي دمسجد حدود وپيژني . اوبيا په اعتکاف کښي کښيني . دااعتکاف په موده کښي له شرعي عذر څخه پرته دمسجد له حدودو څخه وتل ورته بڼه نه دي ، کڼه اعتکاف يي ماتېږي .

(احکام اعتکاف ص ۳۵ مولانا محمد تقی عثمانی)

دکلیوالو دنده

۱- دکلیوالو دنده ده چي وړاندي لاتحقیق وکړي چي زموږ په مسجد کښي څوک په اعتکاف کښي کښيني که نه ؟ که څوک نه کښيناست بيا دي فکر وکړي چي يو څوک کښينوي

۲- چاته اجوره ورکول اوپه اعتکاف کښي کښينول جواز نلري ځکه په عبادت کښي اجوره ورکول يا اجوره اخستل دواړه ناروا دي

۳- که کلیوال دکوم عذر له امله په اعتکاف کښي کښيناستلاي نه شوي دبل کلي يو کس دي ، دي ته وهڅوي خو ددوی په کلي کښي په اعتکاف کښي کښيني . انشاء الله دهمدي کلي دخلگو داسنت ادا کېدلای شي

(فتاوی دارالعلوم ج ۲ ص ۵۱۲)

دااعتکاف ستر رکن دادي چي معتکف ، دااعتکاف په موده کښي دمسجد په حدودو کښي دننه پاته شي . له ضروري اړتيا وو پرته ديو شیبې لپاره هم تري لار نشي . که پرته له شرعي عذر څخه ووزي اعتکاف يي ماتېږي . (احکام اعتکاف ص ۳۳ مولانا محمد تقی عثمانی)

دمسجد دحدودو مطلب

ډیر خلگ دمسجد دحدودو په مطلب نه پوهیږي له همدې امله اعتکاف ماتېږي . له همدې امله داوړته لازمه ده چي دمسجد حدود ځان ته معلوم کړي اوپه مطلب يي پوه شي .

په عامه محاوره کښي خو دمسجد ټوله احاطه مسجد بلل کیږي . خو په شرعي اعتبار سره دمسجد ټوله احاطه مسجد نه دي بلکي هغه برخه

مسجد دي چي باني (جوړوونکي) يې مسجد بللي دي اود مسجد په نوم يې وقف کړي دي.

ددې خبرې معني داده چي دمسجد په نوم وقف کول بيله خبره ده. اودمسجد دارتيا وو لپاره ځمکه وقف کول بيله خبره ده. شرعي مسجد هغه دي چي يوازي دلمانځه کولو لپاره جوړ شوي وي. په هر مسجد کي داسي ځايونه شته چي مسجد نه دي خودمسجد دارتيا وو لپاره دي هغوي وقف ځايونه دي خودمسجد نه دي لکه د اودس ځای، دغسل ځای، دجنازي دلمانځه ځای، دامام خونه، دسامان دايښودلو خونه، داوب دتودولو ځای ټول هغه ځايونه دي چي دمسجد حکم ورباندي نه جاري کيږي. دجنابت په حال کښي دي ځايونو ته تللي شي. دمعتکف ورځي پرته له ضرورت څخه جواز نلري. که پرته له عذر څخه هلته ديوي شي لپاره هم ځي اعتکاف ماتيږي.

(احکام اعتکاف محمد تقی عثمانی ص ١٢٢)

مسئله: دمسجد حد هغه برخه ده چي دلمانځه لپاره ټاکلي شوي ده. دجنوب سرې تلل پرته له غسل څخه منع ده. داوداسه ځای له وتلي دي.

دسرک دپراخولو لپاره

پوښتنه: دسرک خواکښي مسجد دي کار سره نيم مسجد ورانيږي. خوا کور دي. هغه وايي: که تاسو د شمال لورته ځمکه درکړم مسجد ده چي خپله طرحه څرنگه کړي

ځواب: يو ځل چي يو ځای مسجد جوړ شو هغه ټول عمر مسجد دي. هغه خرڅول، بدلول، بل ځای و دوکان، مسافر خانه، جوړول يا مړي خښول هرڅه پکښي ناروا دي. خو دپورتنې پوښتنې په موضوع کښي که دولت هغه په زور سره په سرک کښي راولي نه دي ورڅخه پيسي اخستلي کيږي اونه ورسره جگړه کيږي. نه دي احساسات راپارول کيږي اونه دي له غير مسلم شتمن سرې سره دتبادلي خبره کيږي. که دولت دخپلي خوښي مطابق کوم ځای ونيسي. غير مسلم دمسجد دپراخولو لپاره دځمکي ورکول خير گڼي او ورکوي يې، هغه دي په مسجد کښي شامله شي دارتيا په صورت کښي يې همدا صورت مناسب دي.

(فتاوی محمودیه ج ١٨ ص ١٢٧ باب احکام مساجد.)

مسئله: ترممکن حده ديهڅه وشي چي مسجد په خپل حال پاته شي. خوندي وي له بي ادبي وساتل شي. که يې سامان ضايع کيده بل مسجد ته دي واستول شي. که يې ودانۍ ړنگيدله، لوازم دي بل مسجد ته داځمکه دي له بي احترامۍ څخه خوندي وساتله شي. که که هم نه پريښودله، هغه دي وقف کوونکي يا يې وارثان يا دگنجاشتر، دولت کښي ورباندي خرڅه کړي. خوددي لپاره نشي اوبل حکومت يا بل څوک بده گټه تري. زيان دځمکه وړ وي وگالل شي اودپيسو له کښي داسي هم جواز شته چي

ج ١ ص ١٢٤ شامي ج ٣ ص ٥١٣، ٥١٩.

(١٠)

په سرک د چت درولو حکم

پوښتنه : د مسجد د تنگوالي له امله لمونځ کوونکي بهر په سرک باندې چت ترې لمونځونه کوي . که د سرک د مسئولينو اجازه وي ، خلکو ته ستونزه نه وي ځکه چت ۱۲،۱۵ فوټه تر سرک لور وي نو آیا لمونځ ورباندې جائز دي او د جماعت د لمانځه ثواب ورباندې مرتب دي ؟

ځواب : په سرک چت تړل ، ورباندې لمونځ کول شرعا جائز دي که د مسجد له صحن سره هم چت متصل وي او د مسجد صفونه تر هغه ځايه رسيدلي وي نو د جماعت د لمانځه ثواب لري خو دا چت د شرعي مسجد حکم نلري ځکه مسجد ټول لاندي باندې وقف وي خو دلته تر چت دلاندي سرک د دولت ملکيت دي

(فتاوی محمودیه ج ۲ ص ۱۸۳)

د دوه پوریزه مسجد حکم

که دوه منزله مسجد جوړ شي لانديني برخه يې بي کاره پاته کيږي معمولا تو دووځه بهانه کوي خلگ په پاس مسجد کښي لمونځونه کوي . خواصل مسجد دلاندي دي اوله ضرورت څخه پرته پورته د مسجد په چت باندې گرځيدل هم مکروه دي نو په داسي حالاتو کښي دوه پوريزه مسجد مناسب نه دي .

که تل د مسجد په لانديني برخه کښي لمونځونه کيږي . د ځای د تنگوالي له امله مقتديان پورته هم ولاړ وي نو شرعا جائز دي چي د سهولت لپاره دوهم پور جوړ شي او بيا په چت باندې بل چت جوړول ممانعت نلري .

(فتاوی محمودیه ج ۲ ص ۱۸۴ در دالمحتار ج ۱ ص ۲۸۲ په حواله)

مسئله : د مسجد په بام هغه وخت لمونځ مکروه دي چي په بام باندې کليوالو د لمانځه لپاره ځای جوړ کړي نه وي ، يوازي هغه د بام صفت ولري خو که دوهم پور ودان کړي بيا د بام حکم نلري .
(امداد الاحکام ج ۱ ص ۴۴۰)

دمسجد بدلول

مسئله : له خپله لوري دي څوک د مسجد د ځای د بدلولو يا خرڅولو خبره نه کوي خو که نور خلگ ځمکه نه پرېږدي او بل ځای مناسب ځمکه يايي بيغه ورکوي نو مجبورا دي هغه ځای پرېږدي او بل ځای دي مسجد ودان کړي .
(فتاوی محمودیه ج ۱۲ ص ۲۷۵)

دمسجد پښتولان (گاډر) د همسايه په ديوال اېښودل

مسئله : مسجد د ځای تعالی کور دي په هغه دبل چا ځمکه پرته له اجازي نيول يا دبل چا په ديوال د مسجد پښتول ، گاډر ، يا لينټر يا بل څه اېښودل يا داسي کړکي پرېښودل چي دبل چا دکور د پردي په خلاف وي دا هرڅه شرعا ناروا دي . دا حق تلفي ده . گناه ده . که مسجد ته دکومي ځمکي اړتيا وه په بيه دي واخلي . که دکوم ديوال يوه برخه په مسجد کښي راتله بيه دي ورکړي . که په کړکي ورکولو دبل چا کور ښکاره کيده . بله چاره دي وکړي او که داسي حق تلفي شوي وي دهغه دي معذرت وغواړي کڼه په اخرت کښي يې له پوښتلو خلاصون نشته .

(فتاوی محمودیه ج ۲ ص ۲۷۲)

مسئله : د مسجد ديوال دي له کومي ودانۍ يا دوکان سره مشترک نه وي . که هغه هم هغه ودانۍ يا دوکان د مسجد لپاره وقف شوي وي .

(فتاوی رحيميه ج ۲ ص ۱۸۰)

مسئله : که څوک مخکە واخلې او وقف يې نکړي . هغه دمسجد نه ده . په هغې کښې دمالک دتصرف حق شته . خو که مسجد تنگ وو او پراخولوت يې اړتيا وه له مالک څخه دي په بيه واخلې هغه هم دمالک په رضایت (فتاوی محمودیه ج ۱ ص ۱۷۸ ددرمختار ج ۳ ص ۳۲۷ په حواله) (يعني په زور سره دي نه تري اخلي چي جائز نه ده - محمد رفعت قاسمي) .

دمسجد په دیوال نقشي جوړول

مسئله : دقبلي له لوري پرته په نورو دیوالونو نقش جوړول صحیح دي خو دوقف له مال څخه جائز نه دي زیات مصرف کول هلته هم مکروه ده .

(فتاوی محمودیه ج ۲ ص ۱۷۲ دکبیري ص ۵۷۱ او مجمع الانهر ج ۱ ص ۱۲۷ او بحر الرائق ج ۲ ص ۳۷ په حواله)

مسئله : ددرمختار اودشامي دلومري ټوک د ۴۴۲ له عبارت څخه معلومېږي چي له محراب څخه پرته په نورو ځایونو نقش جوړول په حلال مال باندي روا ده . خو دقبلي لورته داسي انځورونه کښل چي دلمونځ کوونکو توجه ورته اوږي مکروه دي . هغه لورته باريک انځورونه هم مکروه دي اودوقف له مال څخه خو داټول مکروه دي .

هغه شيان چي دتعمير دکلکوالي لپاره ضروري وي . هغه دارتيا وړ مصرف دوقف له مال څخه هم جائز دي . نور دښکلا لپاره دوقف له مال څخه حرام دي . که متولي دوقف شتمني په زينتي شيانو کښي ولگوي هغه ددي مال ضامن دي . که دوقف مال زیات وو اودمسجد دودانی اړتيا ورته نه وه . ضروریات يې پوره وو اوداشتمني بيخي زیاته وه . له متولي سره داویره وه چي داشتمني ساتل کيدلای نشي نور ظالمان ورباندي تيري کوي اوهغه په خپل کار کښي لگولي په داسي جبري وخت کښي دزیاتو پیسو مصرف دښکلا په شيانو کښي هم جائز دي .

دمسجد په دیوالونو داسي هنداري لکول چي هنره پکښي ښکاره کېږي خو مقصد پکښي دمسجد ښکلا وي . که تصویر پکښي ښکاره کیده داله تصویر نمانځنو سره ورته والي دي په داسي مسجد کسی چي همداسي هنداري پکښي لگيدلي لمونځ صحیح دي لمونځ کوونکي دي ټيټ گوري ترڅو ورته خشوع پیدا شي . که هغه لورته گوري خشوع يې کمېږي او لمونځ يې مکروه دي

(فتاوی محمودیه ج ۲ ص ۱۸۰ ، فتاوی رحيميه ج ۲ ص ۱۷۰ ، دابن ماجه ج ۱ ص ۲۴۵ په حواله . شامي ج ۱ ص ۲۰۷ ، کفايت المفتي ج ۳ ص ۱۴۰ ، کتاب الفقہ ج ۱ ص ۴۵۷ او احسن الفتاوی ج ۲ ص ۴۵۹)

که پښي (پایزار) په پښو وي اومسجد ته ننوزي

مسئله : که دیوه مسجد ودانی ونړول شي اوبل تعمير ورباندي ودانوي دهمدي مسجد دخای دومره احترام ضرور دي لکه دجوړ مسجد پښي ، بوټونه يا خپلکي که نوي يا پاكي وي کومه ستونزه نشته خو ددب غوښتنه داده چي بوټونه وکارې .

(فتاوی رحيميه ج ۲ ص ۱۱۱ او آپ کی مسائل ج ۳ ص ۱۳۸) .

مسئله : په ځینو مسجدونو کښي دبوتونو دایښودلو لپاره کومه بکسه جوړه شوي نه وي . که بوتونه پاک اوچ وي نومسجد نه ناولي کوي . (آپ کی مسائل ج ۳ ص ۱۳۸ کفايت المفتي ص ۱۵۰) .

دمسجد دجوړولو په وخت کېنې له بوټونو سره پکېنې گرځيدل

یوازي په نیت اوددالان اومیدانی په معلومولو دمسجد احکام په کوم ځای نه جاري کېږي بلکې په اذان اوجماعت سره مسجد والي ثابتېږي او بیا دمسجد احکام ورباندې جاري کېږي.

دتعمیر په وخت کېنې دمعمار اومزدور راتلل یوحکم لري اوکه اذان او جماعت پکېنې کېږي بل حکم لري. کوم ځای چې دلماڅخه اوجماعت له پاره غوره کېږي اودجماعت لمونځ هم پکېنې کېږي دجوړ مسجد احکام ورباندې جاري کېږي. هلته بوټونه په پښو کول اوپکېنې گرځيدل داحترام خلاف خبره ده.

(فتاوی محمودیه ج ۱۸ ص ۲۲۷) (دعالمگیری ج ۴ ص ۹۲ په حواله)

دمسجد دجوړولو په وخت کېنې هلته چلم څکول

پوښتنه: دمسجد دجوړولو په وخت کېنې دمسجد په غولي کېنې چلم څکول څرنگه دي؟

ځواب: په مسجد کېنې حقه (چلم) څکول ناجائز دي.

(فتاوی محمودیه ج ۱۵ ص ۲۴۱)

دمسجد مینار به څومره لوړ وي؟

مسئله: دمینار په هکله په شریعت کېنې حد ټاکل شوي نه دي خودمسجد جوړښت دي داسي وي چې کتونکي وپوهیږي چې دامسجد دي. په عام ډول دوه مینارونه معمول دي څوک څلور او څوک لازیان مینارونه جوړوي خو دشرعي امر نه دي اونه پکېنې ممانعت راغلي دي

خوبې موجهه دپیسو مصرف کول دي په تیره دوقف پېسې چې خورا احتیاط پکېنې لازم دي

(فتاوی محمودیه ج ۱۵ ص ۱۲۵)

گنبد، مینار اومحراب که ضرورت ورته وو شرعا جواز لري

(محمودیه ج ۱۰ ص ۱۵۹)

له مسجد سره شخصي کور جوړول

پوښتنه: دمسجد شایا اړخ ته دچاڅمکه ده. هغه په خپله څمکه کېنې ودانۍ جوړوي. که څه هم هغه څمکه دده خپل ملکیت ده او هغه دمسجد له دیوال څخه خپله ودانۍ پیل کوي خو په قانون کېنې یا دبام داوبو لاره بنده شي. خو هغه شخص دومره څمکه نه پرېږدي، آیا په قانوني توګه هغه دحکومت په زور ورڅخه اخستلای شي؟

ځواب: دمسجد دبام داوبو لاره پرېښودل دمسجد حق دي نو دمسجد دڅوندیتوب لپاره دهغه شخص ددي کار مخنیوي ضرور دي.

دمسجد کبیر تعریف

مسئله: څلویښت ذراع (نیم گز) اوږد څلویښت ذراع سورور. په بل روایت شپيته ذراع اوږد او شپيته ذراع سورور مسجد. مسجد کبیر بلل کېږي

(فتاوی محمودیه ج ۱۰ ص ۱۲۸ ددرالمختار ج ۱ ص ۲۰۶ په حواله)

مسئله: که له څلویښت په څلویښت شرعي گز څخه مسجد وړوکی وو، هغه کوچني مسجد (مسجد صغیر) بلل کېږي.

(فتاوی محمودیه ج ۱۵ ص ۱۸۲ امداد الاحکام ج ۱ ص ۴۴۴)

په يوه مسجد باندي د ((مسجد حرم)) نوم اېښودل

پوښتنه : داچي دانوم دکعبې دي نو مسجد په همدې يا دولاي شو ؟

ځواب : غلام احمد قادياني داغولونه کړي وه چي خپل نوم يې د نبي ﷺ نوم غوره کړي وو ، دخپلي ميرمني نوم ام المؤمنين ، دمسجد نوم دسرور دو عالم مسجد ، هديره يې دمديني هديره بللي وو . په دي توگه يې خپله ډله دخاتم النبیین له امت څخه دگوبښه کولو هڅه کوله ...

څوک دې دخپل مسجد نوم مسجد حرم نه ږدي چي مسلمانان ورباندي ونه غږېږي ، که څه هم مسلمانان داتلبیس نه کوي خو بيا هم له مغالطې او دوکي څخه ليري کيدل ضروري دي .

(فتاوی محمودیه ج ۱۸ ص ۱۲۷)

دمسجد غرباء نوم اېښودل

مسئله : دپېژندگلوي لپاره داسي نوم اېښودل کيدلای شي ، په دي چي دلته اکثره بي وزله خلگ دي . يا بي وزله خلگو دامسجد جوړ کړي دي يا دبي وزله خلگو مسجد دي نو داسي نوم اېښودل څه شرعي بدوالي نه لري . داسي نوم اېښودل کيدلای شي .

(فتاوی رحيميه ج ۶ ص ۹۲)

په ډېره کښي نوم ليکل او په مسجد کښي اېښودل

پوښتنه : که څوک مسجد جوړ کړي او بيا په يوه ډېره خپل نوم وکندې په مسجد کښي يې کښېږدي ، جواز لري ؟

ځواب : دمسجد دودانولو دثواب دترلاسه کولو لپاره که دخلگو ددعاء په هبله په ډېره خپل نوم کاري او يا ددي لپاره چي نورخلگ هم تشويق

شي نو دنوم لیکل صحیح دي او که دشهرت لپاره نوم کندل کيږي صحیح

نه ده .

(فتاوی محمودیه ج ۱ ص ۵۱۴)

که يوکس يوازي خپل نوم په ډېره ليکي

پوښتنه : يو جامع مسجد جوړيږي . خلگ ورسره مرسته کوي خو يوشخص ته نورو زياته هڅه کوي ، مرسته ډيره راغونډوي اونور کارونه هم ډير کوي او همداشخص په ډېره باندي دمسجد دتاسيس نيټه اوخپل نوم ليکي دمسجد په ديوال کښي يې ږدي خو نور خلگ په دي کارسره ناخوښه کيږي ، څرنگه داډېره دهغه شخص له نوم سره هلته نصب کيدل جواز لري ؟

ځواب : که داشخص دمسجد دودانولو دکار سرپرست اومشرنومول شوي وي بيا داسي عبارت په ډېره کاري چي دامسجد دفلاني تر نظارت اوڅارني لاندې ودان شو نو شرعا کومه ستونزه نلري ، خو که هغه شخص په خپله دامطالبه کوي چي زما نوم دي وليکل شي . داداخلاص خلاف خبره ده . له دي څخه ښکاري چي هغه خپل شهرت غواړي اوداشهرت غوښتل يوغلط غرض دي . ثواب ختموي . په دنياکښي خو به يې نوم اوچت شي خو په اخرت کښي به دخالص عمل له ثواب څخه بي برخي وي .

(فتاوی محمودیه ج ۱۸ ص ۱۴۲)

مسئله : که دوهم پور مسجد کړي اولاندينې پور دوکانونه کړي پورته لمونځ کيږي او کښته بازاری کروبار ، دامسجد داحترام خلاف خبره ده . پاس او کښته ټول مسجد دي ، کومه برخه يې دکرايه اخستلو لپاره ځانگړي کول جواز نلري

(فتاوی محمودیه ج ۱۷ ص ۲۱۵)

مسئله : دځمکي کومه برخه چي دمسجد لپاره ځانگړي او وقف شي يعني دلمانځه لپاره وټاکله شي پورته او کښته (له تحت الثرى ترثريا) ټول مسجد گرځي ، دبنده حق ورڅخه غوڅيږي ، دلاندي دوکان پاس مسجد صحيح نه دي . لاندني برخه هم مسجد ده هلته خريد او فروخت اودهغوئ خبري هرڅه منع دي دمسجد احترام نه ساتل کيږي . پاک اوناولي هريوهلته ورځي .

(فتاوی محمودیه ج ۱۸ ص ۱۷۲)

ترمسجد لاندي زیرخانه او پورته سالون

پوښتنه : پخواني مسجد ددي لپاره ږنگوي چي نوي ودان کړي . په نوي ودانۍ کښي ترمسجد لاندي زیرخاني جوړوي اودپاسه داسي سالون چي هلته دواده ، عقيقي اونور مراسم سرته رسوي آن دمسجد دعايد دزیاتوالي لپاره به ورباندي کرايه اخلي . آیا داجواز لري .

ځواب : چيري چي مسجد جوړيږي دهغه لاندي باندي ټول مسجد دي . دواړه ځايه داسي کار ناروا ده کوم چي دمسجد دحرمت منافي وي . دمسجد پورته او کښته برخه داحکم لري چي دبنده له تصرف څخه وزي . هال (سالون) جوړول دامعني لري چي ټول اړوند خلگ به دهغه داستعمال حق لري . په دي کښي به داسي کارونه هم وي چي له هغوئ څخه دمسجد سرب لازمې دي نو ځکه ورته اجازه نشته زیرخانه دمسجد داروند

دمسجد په ميداني کښي تر ودانولو وروسته دکوهي کندل

مسئله : کوم ځای چي دلمانځه کولو لپاره وقف شوي وي . هغه ځای په مستقله توگه دبل څه لپاره استعمالول دواقف دموخي خلاف خبره ده . هغه ځای تل مسجد پاته کيږي احترام ساتل يې ضروري خبره ده . نو که په دغه ځای تر تعمیر اودواقف ترميني وروسته څاه کندله کيږي . نو دتل لپاره له لمانځه کولو پرته پاته شوه حال داچي هغه دلمانځه لپاره ځانگړي شوي وه . هلته داوبو دوړلو لپاره هړپاک اوناولي ورځي ، په عامه څاه کښي جار اوجنجال وي لوښي ناپاکه وي . دهرڅه دمسجد داحترام خلاف اومنع دي . ورسره دمسجد ساحه هم تنگيږي .

(فتاوی محمودیه ج ۱ ص ۵۰۲)

دمسجد تر ودانولو وروسته تري لاندي خوني جوړول

مسئله : دمسجد دودانولو په وخت تري لاندي کوتي (زیرخاني) جوړي شوي نه وي . دمسجد دوداني تر بشپړه کيدلو وروسته يې جوړول جواز نلري ؟
(فتاوی محمودیه ج ۱ ص ۲۹۹ ددرمختار ج ۳ ص ۵۷۲ په حواله اوطحطاوي ج ۲ ص ۵۳۷)

مسئله : که دمسجد ډرنگيدلو احتمال وو ، هغه يې دبيا ودانولو په نيت رنگ کړ کوم ځای چي دلمانځه لپاره ځانگړي شوي دي هغه مسجد دي . وس که تري لاندي دوکانونه جوړوي اوکرايه ورباندي اخلي دا کار جواز نلري دمسجد داحترام خلاف خبره ده . دوکاندار به خپل دپيرلو او پلورلو کار کوي اودا په مسجد کښي جواز نلري اوکرايه يې مسجد ته ورکول هم جواز نلري

(فتاوی محمودیه ج ۱۵ ص ۱۹۰)

نوارمو داینبودلو ځای دي څه ستونزه نلري ځکه دمسجد داحترام ضدکارنه دي

(فتاوی محمودیه ج ۱۷ ص ۲۲۹)

مسئله: که دمسجد دپاسه دهیري اړتیا له مخي مدرسي ته ځای ورکړي جواز لري خوداهم هغه وخت چي دمسجد دجوړولو په وخت کښي يي دانيت کړي وي چي ترمسجد لاندي يادپاسه به مدرسه ودانوي خوکه يي لومړي دمسجد معلومه کړي وي دمدرسي اراده يي لاندي ياباندي نه وي کړي او وروسته داسي ووايي چي په مسجد دپاسه يا لاندي دي مدرسه وي داسي جواز نلري.

(احسن المسائل ج ۲ ص ۴۴۳ عالمگیری ج ۲ ص ۴۵۵)

دلاندي مدرسه پاس مسجد

مسئله: دشرعي مسجد حال دادي چي لاندي باندي ټول مسجد وي داچي دلاندي مدرسه وي پاس مسجد او زيني ورته لگولي وي خلگ پاس دلمانځه لپاره خيژي داسي شرعا جواز نلري په شامي اوبحر کښي همدا مسئلې ښکاره بيان شوي دي

(فتاوی محمودیه ج ۱۷ ص ۲۲۲)

دلاندي مسجد او پاس دهستوگني ځای

پوښتنه: دخيرا هل شخص دلاندي مسجد جوړ کړ او پاس يي دهستوگني ځای وو، خلگ ورځي آیا دادرعي مسجد حکم لري؟ دوهم جماعت پکښي کيدلاي شي

ځواب: له هغه وڅخه چي چي داځای يي وقف کړي ملکيت يي ختم دي داچي لاره يي بيله کړي نه ده ټولو خلگو ته يي دراتلو اولمونځ کولو واک ورکړي نه دي نو شرعا مسجد نه دي

پورته په مالکانه اختيار کي دده هستوگنه دلاندي اذان اوجماعت کيدل دمسجد کيدلو لپاره کافي نه دي. هلته دوهم جماعت اجازه شته.

(فتاوی محمودیه ج ۱۸ ص ۲۴۸)

دلاندي دوکان پاس مسجد

پوښتنه: چا په خپله ځمکه دوکانونه جوړ کړل. پاس يي ورباندي مسجد جوړ کړ. له اول څخه يي لادانيت کړي وي چي لاندي به زما دوکانونه وي او پاس دمسجد لپاره وقف؟

ځواب: په داسي ډول دادرعي مسجد نه دي. هلته لمونځ کول دمسجد دلمانځه ثواب نلري.

که داځمکه وقف شوي وي دهغه شخص ملکيت نه ده نو دهغو دوکانونه کرايه په خپله مصرف کول ورته جواز نلري. دا واجب ده چي هغه په مسجد ولگوي اوکه دادوکانونه دمسجد شي بيا دامسجد دشرعي مسجد حکم ومومي.

(فتاوی محمودیه ۱۰ ټوک ۱۸۳ مخ، دعالمگیری ۲ ټوک ۴۵۵ مخ په حواله، درمختار ۳ ټوک ۲۷۰ مخ او کفايت المفتي ۳ ټوک ۱۲۱ مخ)

دمسجد ترڅنگ ځمکه په مسجد کښي داخلول

پوښتنه : دمسجد ترڅنگ يوه ټوټه ځمکه د مدرسې په نوم نومولې شوې ده . دا ځمکه په مسجد کښي ورگډولاي شو مدرسه هم پکښي وي او دخلکو دگنه گوښي له امله خلگ دجماعت په وخت کښي هلته هم دريږي په همدغه ځای کښي دهغوئ اقتداء صحيح ده ؟

ځواب : که هغه ځمکه دچا ملکيت وي . او په مسجد دداخلولو اجازه ورکړي نو داخلول يې صحيح دي خو که بيله د مدرسې لپاره وقف شوي وي نو سا دي په مسجد کښي نه شاملوي او که دمسجد لپاره وړاندي لاوقف شوي وه بيا دي شامله کړي که دخلکو دزياتوالي په وخت کښي هلته څوک دريږي اقتداء يې صحيح ده

(فتاوی محموديه ۱۰ ټوک ۲۰۰ مخ)

دبندشوي مسجد په صحن (غولي) کښي ددوکانونو

جوړول

پوښتنه : که کوم مسجد بند وي ، لمونځونه پکښي نه کيږي ، که هلته دوکانونه جوړشي اوله پاسه ورباندې نوي مسجد ودان شي اوپه دي توگه مسجد هم له غصب څخه خوندي شي ځکه اوس هلته ناولي شيان اچول کيږي آيا داسي کول جائز دي ؟

ځواب : کوم ځای چي يو ځل دمسجد لپاره وقف شي هغه تل مسجد دي هغه دبل شي داستعمال لپاره هيڅکله هم صحيح نه دي . دمسجد دخوندی خوب لپاره لازمه هڅه وشي او هغه بيا دلمانځه کولو لپاره چمتو شي . داصل مسجد په ځمکه دوکانونه جوړول او پورته مسجد کول روانه دي .

داوقافو د تخفیف د قانون په چوکاټ کښي بايد دهغه دساتلو چاره وشي داسي هم کيدلای شي چي به ديوالونو يې احاطه کړي ، دروازه يې قلف وي او دلمانځه په وخت خلاصیږي که بله هيڅ لاره نه وه چي دغصب کولو مخه يې ونیوله شي بيا نو هميشه ستاسو يادشوي صورت دي (فتاوی ۱۲ ټوک ۲۷۰ مخ)

دمسجد ترنقشي وروسته ، تري لاندي دوکانونه

جوړول

مسئله : که له نقشي سره برابر دمسجد دجوړولو کار پيل شوي وي دجماعت لمونځ هم پکښي شوي وي ټوله ځمکه کومه چي ورته ورکړل شوي وه په مسجد کښي نيوله شوي وه خو وروسته دافکر پيدا کيږي چي مسجد په ټينځ ځای کښي دي او اوبه يې وړانوي ټوله نقشه پورته تطبيق کوي خو دلاندي يې دوکانونه يا گدام جوړ وي . اوپه کرايه يې ورکوي داپه کرايه ورکول صحيح نه دي . که دکار ترپيل وړاندي په پلان کښي دلاندي برخه له مسجد څخه بهر بللي شوي . او دوکانونه ورباندې جوړشوي واي . امکان يې وو خو اوس پکښي همدا گنجایش نشته

(فتاوی رحيميه ج ۲ ص ۸۱)

مسئله : که دمسجد دجوړولو په پيل کښي دمسجد مؤسس داسي نيت وکړي چي په دي نقشه کښي دوکانونه اوخونې شاملې کړي اودمسجد دگټو لپاره يې وقف کړي . داځايونه ترشرعي مسجد بهر دي . هلته ناولي کسان او حايضه ميرمن ورتلای شي .

(محموديه ج ۳ ص ۵۱۲)

خو که يو ځل مسجد جوړشي اوپه پيل کښي لاندي دوکانونه او پاس خونې شاملې نه وي نو دمسجد پورتنی برخه اولاندينی برخه دواړه مسجد دي

دهیڅ برخې د تصرف حق پکښې چاته نشته هیڅ برخه ترې بهر کولای شي نه یې دوکان اوځونه کولای شي اود مسجد په څېر یې احترام او درناوي لازم دی دجنب (ناولۍ) او حایضې ورتگ هلته ناروا دی (فتاوی رحیمیه دریم توک ۱۲ مخ او جدید فقهي مسائل ۷۲ مخ).

دموقت مسجد حکم

پوښتنه : که پخوانی مسجد ونړول شي او په ځای یې دنوي مسجد دودانولو اراده وي . دهغه ترېشپږ کیدلو پوري یوبل ځای دجماعت دلمانځه لپاره معلوم کړي . داصل مسجد تر ودانولو وروسته یې بیرته پرېږدي دهمدي عارضي اوموقتي مسجد حکم څه دی ؟

ځواب : که هلته دبل مسجد تر ودانولو په عارضه ډول لمونځ کیږي . هغه شرعي مسجد نه بلل کیږي ، دشرعي مسجد حکم تلري . داسي حکم لري لکه څوک چې په کور کښي کومه گوښه دلمانځه لپاره گوښه کړي ، هغه هم همیشني مسجد نه دی . په عیدگاه کښي هم دمسجد احکام نه جاري کیږي داچې هغه ځای یې دموقت وخت لپاره مسجد ته ورکړی ، دځمکي څښتن پکښي تصرف کولای شي .

(فتاوی محمودیه اتلسم توک ۱۹۰ مخ اوفتاوی رحیمیه دوهم توک ۱۷۵ مخ).

دضرار مسجد څه شي دي ؟

دمنافقینو ددسیسو یوه پېښه داده چې

په مدینه منوره کښي تر اسلام وړاندي یوسړی چې نوم یې ابو عامر وو عیسوي شو نوموړی په ابو عامر راهب مشهور شو دا هغه شخص دی چې زوی یې حنظله په غسیل ملائکه مشهور شو خو همدا ابو عامر دژوند تر اخیږه په نصرانیت پاته شو .

کله چې رسول الله ﷺ مدیني منوري ته هجرت وکړ ابو عامر درسول الله ﷺ په حضور کښي داسلام په دین اعتراضونه وکړل . درسول الله ﷺ په ځوابونو یې هم ډاډه نه تر لاسه کیده . دایي هم ویل . که په موږ دواړو کښي هریو دروغ وایي هغه دي مردود اوله خپلوانو دي ليري په پردیسي کښي ومړي ویل یې که ستا دښمنان دبریدلپاره راځي زه ورسره مرسته کوم همداسي یې وکړل اودحنین تر غزوي پوري دمسلمانانو په خلاف له دښمنانو سره ودرید .

کله چې دهوازون ستره او غښتلي قبيله ماته شوه . نوموړی ناهیلې شو اودشام سیمي ته لاړ . هغه ځای دنصرانیانو مرکز وو .

نوموړی ترمرگه هلته وو ، هلته مړشو او خپله بنیراورته ورسیدله . رښتیا چانه چې رسوا یې مقدره وي هغه به همداسي کارکوي په خپله دعا او غوښتنه خوار اوبی وزله کیږي .

نومړي دروم پاچا (قیصر) دي ته هڅا وو چې په مسلمانانو برید وکړي اومسلمانان له مدیني وباسي .

ددی دسیسو یوه کړۍ داوه چې ابو عامر دمديني هغو منافقینو ته لیک راواستاوو کوم چې له نوموړي سره په سازش اودسیسو کښي شریک وو .

په ليک کښي يې ليکلي وو چې زه به قيصر وهڅوم څو مدينې منوري ته درشي خوتاسو يو ځواک جوړ کړي ترڅو له قيصر سره بيا مرسته وکړي ښه صورت يې دادي چې تاسو په مدينه کښي يو ځای جوړ کړي چې ښکاره يې نوم دمسجد وي ترڅو مسلمانان درباندي بدگمانه نشي. هلته خلگ راتول کړی او وسله راغونډه کړی ترڅو بيا دمسلمانانو په خلاف په مشوره سره معامله وکړو.

د ابو عامر په مشوره د مدينې دوولس تنو منافقنو چې نومونه يې ابن اسحاق او نورو ليکلي دي. د قبا په سيمه کښي، چيري چې رسول الله ﷺ د هجرت په وخت کښي هلته هستوگنه وکړه او يو مسجد يې جوړ کړ، د بل مسجد اساس کښيښود.

ددې لپاره چې مسلمانان وغولوي دا نېټه يې وکړه چې رسول الله ﷺ په همدې مسجد کښي يو لمونځ وکړي. يو وفد (هيئت) يې در رسول الله ﷺ حضور ته راواستاو او هغوی رسول الله ﷺ ته عرض وکړ چې: د قبا له اوسني مسجد څخه خلگ ليري دي کمزوري او ناروغ خلگ ورته رسيدلای نشي د قبا مسجد دومره پراخ هم نه دی چې دمحلې ټول خلگ پکښي ځای شي. له همدې امله موږ ديوه بل مسجد دجوړولو اقدام وکړ. که تاسو پکښي يو لمونځ وکړي، هغه به برکتناک شي.

رسول الله ﷺ دامهال دتبوک دغزا لپاره په تياري نيولو لگيا و. له هغوی سره يې وعده وکړه له دې سفر څخه تر راگرځيدلو وروسته به په دې مسجد کښي لمونځ وکړم، خو له دې سفر څخه دراگرځيدلو په مهال چې مدينې منوري ته نژدې ديره شو، ددې مسجد په هکله ورباندي ايت نازل شو دمنافقانو همدا دسيسه رسوا شوه رسول الله ﷺ خپل څو تنه ملگري چې عامر بن سکن او وحشي دحمزه ﷺ وژونکی هم پکښي شامل

وو، واستول او امر يې ورته وکړ چې هغه مسجد وران کړي او ويې سوځوی دا کسان لارل او هغه مسجد يې وران کړ..... دا پيښه دقرطبي او مظهري په تفسيرونو کښي راغلي ده.

په مظهري تفسير کښي دمحمد بن يوسف صالحی په حواله داهم راغلي دي چې رسول الله ﷺ مدينې منوري ته راغی دمسجد ضرار ځای خالي وو رسول الله ﷺ عاصم بن عدي ﷺ ته اجازه ورکړه چې هلته دخان لپاره کور جوړ کړي. هغه عرض وکړ چې:

يا رسول الله ﷺ ددې ځای په هکله په قران کریم کښي ايت راغلي دي، ماته په دې منحوس ځای کښي جوړول خوښ نه دي. خو ثابت بن اقرم ﷺ اړ دي او کورنلري که يې نوموړی جوړ کړي. رسول الله ﷺ هغه ته اجازه ورکړه او ثابت ﷺ هلته کور جوړ کړ. خو دهغه په هغه ځای هستوگنه کښي يې اولاد ونه شو يا پاته نه شو.

مؤرخين ليکي چې هلته دمارغانوله هگيو هم بچي نه پاته کيږي... هغه ځای تر اوسه قباء مسجد ته نژدې همدغسې ويران پاته دی. داخوهغه واقعوه داياتونو په متن کښي:

په لومړې ايت کښي الله ﷺ فرمايي (وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مَسْجِدًا)

هدف پکښي داسي ده: لکه څرنگه چې په نورو منافقنو عذاب نازل شوي ذلت او رسوايي ورباندي راغلي ده، دامنافقين هم پکښي شامل دي. کومو چې دمسجد په نوم يې داسي ودانۍ جوړه کړي ده چې موخه پکښي مسلمانانو ته زيان رسول دي. په دې ايت کښي ددې مسجد دودانولو موخې (اهداف) درې ښودلي شوي دي:

لومړی: ضراراً يعني مسلمانانو ته ضرر رسول. ضرر او ضرار په عربي ژبه کښي دواړه زيان رسولو ته ويل کيږي. ځيني پوهانو يې داتوپېرکړي

دی چي ضرر هغه زیان ته ویل کیږي چي د ضرر رسونکی پکښې گټه وي اوضرار هغه ضرر رسولوته ویل کیږي دده پکښې هیڅ گټه نه وي داچي ددي مسجد جوړونکو ته یې کومه گټه ونه رسیده نو دضرار په لفظ ورڅخه تعبیر وشو.

دوهم : تفریقاً بین المؤمنین بنودل شوی دی. یعنی ددي مسجد په جوړولو کښې موخه دمسلمانانو دوه ځایه اومتفرق کول وو. یوه ټوټه داچي دلته لمونځ کوونکي به دقبا له مسجد څخه گوښه پاته شي. دریم : غرض {ارصاداً لمن حارب الله} بنودل شوی دی. معنی یې داده چي له دي مسجد څخه داکار هم اخستل کیږي چي دالله ﷻ او درسول ﷺ دښمنانوته به پکښې پناه ورکوله کېږي اودمسلمانانو خلاف به دسیسې (پلانونه) جوړیږي.

دضرار په مسجد یې اور ولي پوري کړ؟

ثابته شوه چي کوم مسجد په ﷻ کښې یادشوی دی اودضرار په نوم یې نومولی دي درسول الله ﷺ په امر نړول شوی اوسوځول شوی دی. په حقیقت کښې هغه ته مسجدوو اونه دلمانځه د اداء لپاره وو بلکي هغه دري مقصدونه درلودل چي پورته یې یادونه وشوه.

که نن سبا څوک دیوه مسجد په مقابل کښې، هغه ته نژدي بل مسجد جوړکړي، هدف یې سیالي، تفرقه، دبل مسجد جماعت ته زیان رسول وي یا نور فاسد اغراض ولري. سره له دي چي دداسي مسجد جوړونکي ته ثواب نه رسیږي بلکي دمسلمانانو ترمنځ دبیلاوالي دراوستلو له امله گنهار کیږي. سره له هغه هم هغه ځای دشرعي مسجد حیثیت لري. ټول احکام ورباندې جاري دي. رنگول، سوځول یې جائز نه

دي څوک چي پکښې لمونځونه کوي، هغه ادا شوې دي که څه هم داکار په خپل ځای گناه ده.

داسي ښکاري چي څوک دریا له پاره یا دضد او عناد له امله مسجد جوړ کړي سره له دي چي گناه کوي او ثواب یې نشته خو بیا هم هغه د ﷻ په اصطلاح «مسجد ضرار» نه بلل کیږي. مسجد ضراري ویل صحیح نه دي خو هغه ته ورته یې بللای شي دهغه جوړوونکي منع کولای شي لکه چي عمر ﷺ یو فرمان صادر کړ چي پکښې لارښوونه یې کړي وه چي دیوه مسجد ترڅنگ بل مسجد داسي ځای مه ودانوي چي دپخواني مسجد جماعت ته نیمگړتیا پېښه شي.

(تفسیر کشاف)

په دوهم ایت کښې دمسجد ضرار په هکله رسول الله ﷺ ته حکم شوی وو چي (لاتقم فيه ابداً) له قیام څخه هدف لمونځ کول دي یعنی هلته هیڅکله هم لمونځ مه کوه.

مسئله : له دي څخه داسي څرگندیږي چي که چا له لومړنی مسجد سره نژدي، په ریا سره یا دمقابلي او عنادله امله مسجد ودان کړ هلته لمونځ کول غوره نه دی خو کیږي.

په دي ایت کښې داهدایت هم ورکړل شوی دی چي لمونځ کول په مسجد کښې غوره دي چي اساس یې په تقوی سره ایښودل شوي وي او هلته هغه کسان پکښې لمونځ کوي چي پاكي ورته خوښه وي اوالله ﷻ هم هغه مطهرین خوښوي.

دایت شریف له محتوی ښکاري چي همدامسجد دقبا مسجد دی چي رسول الله ﷺ پکښې لمونځونه کړي دي اودامطلب له حدیثونو څخه هم ښکاره دي.

په ځيني رواياتو كښي بيا راغلي دي چي مقصود ورڅخه نبوي مسجد دي دا خبره منافي نه ده ځكه ددي مسجد اساس رسول الله ﷺ له وحي سره موافق په خپل لاس ايښي دي ، ښكاره ده چي اساس يي په تقوى باندې ايښودل شوي دي او تر رسول الله ﷺ نور څوك مطهر وي ځكه هم نبوي مسجد ددي آيت مصداق ضروري دي .

(فيه رجال يحبون ان يتطهروا) له دي ايت شريف څخه رسول الله ﷺ هغه مسجد احق بللي دي چي اساس يي له اول څخه په تقوى ايښودل شوي دي په دي مطلوب كښي نبوي مسجد او د قبا مسجد دواړه راځي .

دداسي مسجد يو صفت داښودل شوي دي چي پكښي به داسي كسان لمونځ كوي چي د طهارت او پاكي ډير مراعات كوي له پاكي څخه مقصد له ظاهري ناولتيا څخه هم دي اوله گناه او رذيله اخلاقو څخه هم دي د قبا دمسجد او د نبوي مسجد لمونځ كوونكي ټول همدا صفات لري ...

فائده : له دي پيښي څخه داسي ښكاره كيږي چي دمسجد د فضليت معيار په دي پوري تړلي دي چي له الله تعالى سره په اخلاص لرلو ودان شي ، هلته پكښي رياء ، نوم ، شهرت يا بل فاسد غرض نه وي داهم څرگنديږي چي دنيك ، صالح ، پوه او عابد لمونځ كوونكو له امله دهغه فضيلت زياتيږي په هغه مسجد كښي چي پوهان ، صالحان او متقيان لمونځونه كوي فضيلت پكښي زيات دي .

په دريم او څلورم ايات كښي دداسي مقبول او منلي مسجد په مقابل كښي د منافقينو له لوري د جوړ شوي ضرار مسجد بدي ويلي شوي ده ....

بيا فرمايي دداسي مسجد ودانول شك او نفاق زياتوي تر هغه چي ژوندي وي همداشك ، نفاق او حسد به يي زياتيږي

(معارف القرآن ج ۴ ص ۳۲۱ ، ۳۲۵)

مسئله : د ضرار مسجد چي په قران كريم كښي يي بيان شوي دي نو دم اوبدي يي ويله شوي ده ، هلته پكښي مسجد والي مقصود نه دي ، هغه بنا چي ورڅخه مقصد مسجد وي هغه مسجد دي ، دنيت د خرابوالي له امله پكښي ثواب كم وي

(امداد الاحكام ج ۱ ص ۳۲۱)

دمسجد دغولي ډبري دبوټونو په ځای لگول

پوښتنه : يو وړوكي مسجد يي ونړاوو ترڅو يي پراخ كړي ، دهغه دغولي فرش ډبرو وو هغه ډبري يي دبوټونو په ځای كښي ولگوي ، څلگو اعتراض كاوو چي په دي ډبرو سجدې شوي دي او اوس دبوټونو په ځای كښي لگول شوي دي دهغوئ يي عزتي كيږي ، آيا په هغوئ بوټونه ايښودل صحيح دي ؟

ځواب : دداسي ډبرو ايښودل هلته ښه نه دي چيري چي بوټونه ايښودل كيږي دادعزت منافي دي په كومو ډبرو چي لمونځونه شوي نه وي هغه دهغو حكم نه لري كوم چي دمسجد په غولي لگولي شوي دي .

(فتاوى محموديه ج ۱۸ ص ۱۷۲ د عالمگيري ج ۴ ص ۹۵ مخ په حواله وفتاوى رحيميه ج ۳ ص ۱۲۲)

په مسجد كښي دبوټونو له ځای څخه اقتداء كول

مسئله : دبوټونو ايښودلو ځای له مسجد څخه بهر دي يوازي په دي نه چي لاره ده نو اقتداء نه كيږي بلكي هغه ځای مسجد نه دي له مسجد څخه بهر دي له مسجد څخه بهر كه دڅلورو صفونو په اندازه ځای خالي پاته كيږي هم اقتداء نه كيږي ددي لپاره دي هلته دري څلور تنه دريږي .

(فتاوى محموديه ج ۱۵ ص ۱۵۸ شامي ص ۳۹۳ په حواله)

مسئله : په مسجد کښي په قصدي توگه بوټونه بدلول سخته گناه ده خو که داسي خپلکي پرته وي چي پرته له مصرف څخه بل څه نه وي په پښو کول يې څه ستونزه نلري

(آپ کی مسائل ج ۳ ص ۱۵۲)

مسئله : په بوټونو که نجاست نه وو مسجد ته دننه ورل يې پروا نلري خو که دغلا ويره نه وي نو له مسجد څخه بهر ايښودل يې غوره دي که نجاست ورسره وو پاک کړي يې نه وو بيا يې دننه ايښودل ناجائز دي ،
(امداد الاحکام ج ۱ ص ۴۴۴)

دليلی له خونو څخه مسجد جوړول

پوښتنه : په يوه ليليه کښي ډير متعلمين هستوگنه کوي که هلته دري کوټي مسجد کړي خودمسجد منظم شکل نلري پنځه وخته پکښي منظم لمونځ کيږي دامام او مؤذن منظم انتظام وي آن دجمعي لمونځ هم پکښه کيږي آيا دامسجد دنورو مسجدونو حکم لري ؟

ځواب : په دي مسجد دشرعي مسجد احکام نه جاري کيږي او دوهم جماعت (په يوه وخت دوه ځله په جماعت لمونځ کول) پکښي منع نه دي .
(فتاوی محموديه ج ۱۵ ص ۲۵۲)

مسئله : په يوه ودانۍ کښي دمسجد په نوم کومه خونه ځانگړي کول دمسجد حکم نلري اونه ورته دمسجد دلمانځه ثواب رسيږي خو که په جماعت پکښي لمونځونه کوي دجماعت دلمانځه ثواب ورته رسيږي .
(ستاسو مسئلې ج ۳ ص ۱۳۸)

له اجازي څخه پرته خاوره ورل او په مسجد کښي مصرف کول

مسئله : دمسلمان يا غيرمسلمان له ځمکي څخه دمسجد لپاره پرته له اجازي خاوره ورل اودمسجد دودانولو په کار کښي لگول ناروا دي داسي کسان ظالمان او گناه کاران دي دالله تعالی په کور دي حلال مال ولگول شي داسي خلگ دي له دي کار څخه منع کړاي شي کومه خاوره چي يې راوړي ده بيرته دي وروړل شي يا دي له مالک څخه واخلي او روپي دي ورکړي .

(فتاوی محموديه ج ۱۲ ص ۲۰۹)

دلاري دپراخولو لپاره دمسجد ډنگول

پوښتنه : که په کوم مسجد لاره اوسړک راتلل اودهغه مسجد په بدل کښي يې دخلگو له نقشي سره برابر بل ځای مسجد جوړا وو، جواز لري ؟
ځواب : مسجدونه دالله تعالی دي نه يې څوک ډرنگولو اونه هم دبدلولو حق لري .

(فتاوی محموديه ج ۱۵ ص ۳۳۱)

دمسجد بي خايه کول

مسئله : که يوځل شرعي مسجد جوړيږي هغه تل مسجد دي هغه ليري کول يا په ځای يې مدرسه جوړول هيڅکله روانه دي مسجد همداسي مسجد ساتل ضرور دي هلته دي پکښي داډان او جماعت انتظام وکړاي شي دبيا لپاره يې خوندي کړي نه يې په قيمت ورکړي اونه هم دځای يا ځمکي په بدل کښي چي داسي کار ناروا دي
(فتاوی محموديه ج ۱۵ ص ۲۳۲ او احسن الفتاوی ج ۲ ص ۴۵۱)

له مسجد څخه مدرسه جوړول

مسئله : کله چي شرعي مسجد جوړ شو هلته اذان او د جماعت لمونځ وشو هغه د هېڅ مصلحت په خاطر بدلول چي بل ځای جوړ شي جائز نه دي که دمسجد په څنگ کښي دغير مسلمانانو معبد جوړ شو او څوک وغواړي همدا مسجد مدرسه بدل کړي او په عوض يې بل ځای په هم دي نوم مسجد جوړ کړي جواز نلري دغير مسلمانانو معبد جوړول په مسجد او جماعت اغيز نلري.

(فتاوی محمودیه ج ۱۵ ص ۲۳۴)

په نویو ودانیو کښي دمسجد جوړول

مسئله : دمسلمانانو لپاره مسجد خورا ضروري دي چيري چي هستوگنه غوره کوي هلته مسجد ودانوي که نوي ودانۍ جوړوي هلته هم مسجد جوړ وي خو دهغه دآبادولو فکر هم په کار دي داسي نه چي په يوه جذباتي جوش سره دمسجد کار پيل کړي اوسرته يې ونه رسوي ددي لپاره دضروري ده چي خلگ لمونځ کولو ته وهڅوي.

(فتاوی محمودیه ج ۱۵ ص ۱۹۱)

بي اړتيا دمسجد ودانول

مسئله : دالله ﷻ درضا لپاره دمسجد بنا کول ددير لوي خير او ثواب کار دي دیو دمسجد وړانول او دبل ودانول شرعا خورا بد کار دي څوکه مسجد جوړ او وقف شي نو هغه ودان ساتل خورا ضروري دي.

(فتاوی محمودیه ج ۱۸ ص ۲۳۸)

مسئله : که پخواني مسجد ته دزيان رسيدلو او عداوت په وجه څوک بل مسجد ودانوي نو ورته ثواب نه رسيږي داسي کار شرعا بد دي څوکه يې

په شرعي ډول دمسجد ابادول وقف کړل ودانول يې ضروري دي هغه مسجد ضرار ويل او وړانول ناجائز دي

(فتاوی محمودیه ج ۱۸ ص ۲۲۹)

دکورني اعزاز لپاره مسجد ودانول

مسئله : دخداي ﷻ درضا لپاره مسجد ودانول لوی اجر لري خو دنورو اغراضو لپاره يې جوړول مقبول نه دي داسي ځای مسجد ودانول منع دي چي پخواني مسجد ته زیان رسيږي که دهغه مسجد پور پاته وو دهغه فکر کول بايد لومړی وکړي.

(فتاوی محمودیه ج ۱۵ ص ۲۲۴)

قبله څه ده ؟

په اياتونو کښي الله تعالی رسول الله ﷺ او صحابه کرام ته تسلي ورکړي ده چي که څه هم مشرکانو تاسو له مکي څخه په وتلو او هجرت کولو مجبور کړي مديني ته مهاجر شوي : ترشپارس ، اوه لس مياشتو وروسته مو مخونه کعبي ته وگرځول له دي څخه تاسو ته کوم زیان نشته نه ستاسو لپاره دخواشيني سبب دي ځکه الله تعالی په يوه ځانگړي لوري کښي نه دي هرځای دي له همدې امله ختيز اولويديز توپير نلري که کعبه قبله وي او که بيت المقدس په دواړو کښي ذاتي ځانگړتيا نشته بلكي دالهي امر دتعميل له امله پکښي فضيلت لري :

(دارمق راقابليت شرط نيست * بلکه شرط قابليت دارهست)

له همدې امله چي کعبه ته دمخ گرځولو حکم دي پکښي فضيلت دي او که مو مخونه بيت المقدس ته گرځول هغه دخداي تعالی امر او پکښي فضيلت وو تاسو مه خواشيني کيږي دالله تعالی په حضور کښي دواړه يوډول دي خو چي دهغه حکم عملي کړي

دخومياشتو لپاره بيت المقدس، قبله گرځول په عمل کښي اوهم درسول الله ﷺ په وينا کښي داخبره څرگنده شوه چي کوم خاص ځای يا لوري قبله منل له دي امله نه دي چي معاذالله خداي ﷻ په دي ځای يا دي لوري کښي دي اوبل ځان نشته، بلکي الله ﷻ هرځای اوهر لوري کښي موجود دي کوم خاص لوري قبله گرځول نور حکمتونه او مصلحتونه لري دالله تعالی توجّه تر کومه خاص ځای يا لوري پوري مقيد نه ده. دعمل ثواب په دوه صورتونو کښي شته.

يا داچي هر شخص ته اختيار ورکړل شي چي که هر لوري ته مخ اړوي لمونځ دي کوي او يا داسي چي ټولو ته ځانگړي لوري او ځای مقرر کړي ښکاره ده چي په لومړني صورت کښي دتشتت، بيلتون او افتراق منظره جوړ وي چي که لس تنه لمونځونه کوي دهره يوه مخ به بيل لوري ته وي اودهر يوه قبله به بيله وي...

په دوهم صورت کښي دتنظيم او اتحاد درس ورکول کيږي په دي ملحوظ دټول عالم لپاره يوه قبله جوړول مناسب ده که هغه بيت المقدس وي او که کعبه دواړه متبرک او مقدس مقامونه دي هر قوم ته او په هره زمانه کښي دالله تعالی له لوري احکام راځي، تر يوه وخته دبیت المقدس دقبله جوړولو حکم وو وروسته درسول الله ﷺ او دهغه دصحابه وو دزړه له غوښتنې سره سم هغه حکم منسوخ او کعبه دعالم قبله شوه الله تعالی فرمايي اَقَدْ نَرَى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَاءِ فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضَاهَا فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ...

له دي آياتونو څخه چي (وَلِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ) پکښي راغلي دي قبلي ته دمخ اړولو حقيقت ښکاره شو چي ددي مخ اړولو منشاء معاذالله ددي ځانونو عبادت نه دي او نه الله تعالی لره کوم ځای ځانگړي دي بلکي دهغه

ذات په ټول عالم محيط او لوري ته يي توجه يو ډول ده نو چي کوم خاص ځای يا لوري يي ځانگړي کړي دي نور حکمتونه پکښي دي (معارف القرآن ج ۱ ص ۲۴۵).

که دپخواني مسجد دقبلي لوري سم نه وو

پوښتنه: پخواني مسجد بيا داستحکام لپاره نوي کوي. کار يي روان دي نوي ودانۍ نژدې شپږ فوټه په سمت کښي فرق وموند دقبلي لوري هرومرو انداز بدل شو، مسجد ړنگ او بېرته ودان کړي که په همدغه حال ورباندي سمت واچوي؟

ځواب: لمونځ له هرومرو توپير سره کيږي خو که دافرق لري کوي دصفونو لپاره دي نښانونه ولگوي ترڅو خلگ له هغو نښو دقبلي لوري معلوم کړي دټول مسجد ړنگولو ته اړتيا نشته. (فتاوی محموديه ج ۱۸ ص ۲۳۲ امداد الاحکام ج ۱ ص ۴۴۵).

مسئله: که معمولي فرق وي مسجد دي نه ړنگوي دقبلي لوري ډير پراخ دي اوږي اوژمي چي لمر لويږي دهغو ځايونو منځ ټول دقبلي لوري دي لمونځ ورته صحيح دي نو تفرقه دي نه پيدا کوي. (فتاوی محموديه ج ۱۸ ص ۲۴۱).

مسئله: فقهاوو دقبلي دلوري دمعلومولو لپاره ډيري لاري ښودلي دي يوه نښه دقطب ستوري دي بل داچي داوږي اوژمي دلمر پريوتلو منځ دقبلي لوري دي.

(فتاوی محموديه ج ۱۵ ص ۱۷۳).

مسئله: اوس دقطب نما په واسطه دصفونو په ځايونو سمې نښې ولگوي اومسجد دقبلي دلوري دمعلومولو لپاره مه ړنگوي که پخوا همدا لمونځونه شوي دي اعاده يي نشته. (فتاوی محموديه ج ۱۲ ص ۲۲۲).

« داوس په نسبت د قبلي دلوري د معلومولو لپاره پخوا سهولتونه نه وو که پخواني ږنگوي دنوي مسجد د قبلي لوري دي سموي دلږ توپير لپاره دي مسجد نه ږنگوي لکه څرنگه چې پاس مفتي صاحب مشوره ورکړې وه هغسي دي عمل وکړي (رفعت قاسمي) .

دمسجد د قبلي دلوري په لږ توپير کښي حکم

پوښتنه : د يوه مسجد اوږدوالی نهه متره اوسوړي څلور نيم متره دي په همدې اندازه د قبلي لوري دري زرعي کوږ والي لري يعني که دري زرعي (يونيم گز) د ديوال يو لوري شاته شي نو لوري سميرې نو داوسني مسجد حکم څه دي ؟

ځواب : په کم فرق لمونځ نه خرابيږي که دلويديز په ځای شمال يا جنوب ته مخ شي بيا لمونځ نه کيږي .

(فتاوی محموديه ج ۱۸ ص ۲۸۱) .

مسئله : هلته چې پخوا مسجدونه نه وې داسي مسلمانان هم نه وې چې له شرعي اصولو سره سم د قبلي لوري وټاکي ، دلر ، سپوږمی اوستورو په واسطه هم د قبلي لوري معلومولاي نه شوای درصدا لاتو په واسطه دي خپل زړه ډاډه کړي او هغه لور ته دي لمونځ کوي .

(فتاوی محموديه ج ۱۲ ص ۲۵۹ او کفايت المفتي ج ۳ ص ۱۳۲) .

په کاره نسبت دمسجد دودانولو حکم

پوښتنه : د يوه زاړه مسجد په بيا ودانولو کښي د قطب نما په واسطه معلومه شوه چې د قبلي لوري اته فوټه فرق لري آیا په دي صورت کښي بيا په هغو پخوانيو ديوالونو مسجد ودان شي او که د قطب نما په واسطه په معلوم شوي لوري ؟

ځواب : اول که کوږ والي وليدل شي يا ورباندې وپوهيږي نو هيڅکله دي په هغه بنسټ بيا مسجد نه ودانوي کيدلای شي پخوا چې دامسجد ودانیده د قبلي لوري سم نه وې تشخص شوي او تني الات هغه وخت نه وو اوس چې د سم پوهيدلو

اول سباب موجود دي ، سمت دي سم کړي او دنورو مسجدونو لوري دي هم وگوري

دوهم : په قصدي توگه دي کوږ والي نه کوي که ورته صحيح معلومات نه کېده ، دشمال او جنوب قوس دي جوړ کړي او ترنيم قوس پوري په کوږ والي کښي لمونځ صحيح دي دمسجد لوی والي او وړوکتوب هم په کوږ والي کښي فرق راوړي خو د فوټ په اندازه مشکل دی .

(فتاوی محموديه ج ۱۸ ص ۱۴۰) .

دمسجد محراب جوړول

پوښتنه : په مسجدونو کښي چې محرابونه جوړيږي هغه شرعاً روا دي ؟

ځواب : په فقهي کتابونو کښي عبارتونه سره فرق لري له ځينو څخه معلوميږي چې در رسول الله ﷺ او صحابه وو رضی الله عنهم له دوري څخه محراب ثابت دي ځيني وايي چې د تابعينو له زماني څخه محراب را شروع شوي دي د تاريخ له کتابونو څخه هم روايات سره توپير لري د فقه علماء په محراب کښي دريدل او لمونځ کول مکروه گڼي خو محراب جوړول مکروه نه بولي تر محراب بهر دريدل خو سجده په محراب کښي کول هم مکروه نه گڼي د محراب په هکله نور احکام هم شته له همدې ټولگي څخه ښکاري چې په مسجد کښي محراب جوړول جائز دي .

(فتاوی محموديه ج ۲ ص ۱۲۲ د کبيري ۳۴۸ او بحر ج ۲ ص ۴۵۹ په حواله) .

مسئله : د قبلي لوري ته د دیوال په منځني برخه کښي چي محراب ډوله جوړښت وي هغه محراب دي چي امام د صفونو د دواړو لورو ته په منځ کښي ودریږي

(نظام الفتاوا ج ۱ ص ۳۲۱)

مسئله : که امام خپل قدمونه له محراب څخه بهر کښیږدي لمونځ يي مکروه نه دي

(فتاوی دارالعلوم ج ۴ ص ۱۴۸)

دمحراب په جوړولو دمسجد دلویدلو خطر ده

پوښتنه : که چا مسجد پراخ کړ او محراب په منځ کښي پاته نه شو که په دیوال کښي بل محراب کاږي د دیوال درنگیدلو ویره ده نو حکم يي څه دي ؟

ځواب : که په دیوال کښي د محراب په جوړولو د دیوال دلویدلو خطر ده محراب دي نه جوړوي او امام دي په منځ کښي دریږي داسي چي د صف دواړو لورو ته مقتديان برابر ولاړ وي .

(فتاوی محمودیه ج ۱۷ ص ۲۲)

ایا محراب په مسجد کښي داخل دی ؟

پوښتنه : محراب په مسجد کښي دننه شمیرل کیږي که نه ؟ که خلگ ډیر وي بیا امام کولاي شي د محراب دننه په لمانځه ودریږي ؟

ځواب : محراب په مسجد کښي دننه دي خو بیا هم امام باید تري بهر ودریږي یا يي یوه برخه بهر وي او که په محراب کښي ودریږي هم لمونځ يي کیږي

(فتاوی محمودیه ج ۱۸ ص ۲۰۸)

دمحراب په ځای په لومړي صف کښي دریدل

پوښتنه : مثلاً که دمسجد غولي د دریو صفونو ځای وو د محراب په برخه کښي هواگره وه پکه نه وه . امام کولاي شي د لومړي صف په ځای ودریږي ؟

ځواب : که د مقتديانو ځای نه تنگیږي ، د محراب په ځای دي امام په لومړي صف کښي محراب ته مخامخ ودریږي (فتاوی محمودیه ج ۱۵ ص ۲۲۳)

مسئله : دمسجد پخواني محراب دمسجد د پراخولو په وخت کښي يي ځایه کیدلای شي ترڅو د صف دواړه لوري برابر شي

(فتاوی محمودیه ج ۱۸ ص ۱۱۰)

په محراب کښي دلمر انځور کښل

مسئله : په محراب کښي نقش او دلمر تصویر رسم کول مکروه دي ځکه د لمونځ کوونکي په خشوع او خضوع کښي خلل پيدا کیږي خو دلمر له تصویر سره خوا کښي درېدل او لمونځ کول دلمر لمانځنه بلل صحیح نه دي

تصویر که د بې روح موجوداتو وي ، مکروه نه دي ، ځکه دهغه عبادت نه کیږي که دمسجد په محراب کښي دلمر تصویر وي هلته لمونځ کول ، دلمر لمانځنه نه ده خو د لمانځه لپاره په حضور کښي خلل پیدا کوي ، ځکه يي ترڅنگ لمونځ کول مکروه دي .

(فتاوی رحیمیه ج ۲ ص ۱۷۰ د شامي ج ۱ ص ۲۰۷)

په ستر مسجد کښي له بني او کين لوري صفونه لږول

پوښتنه: که دیوه جامع مسجد اوږدوالي خورا زیات وو لومړی صف پوره کول ستونزمن کار وو زاپه اوبیماران ورته رسیدلای نه شوای آیا روا ده چي دصف بني او کين لوري رالنه کړي اودمسجد بني او کين لوري خالي پاته شي خلگ په دوهم صف کښي ودریږي؟

ځواب: کومه برخه چي یوځل مسجد وبلله شوه بني یا کين لوري يي له مسجد څخه ایستل په هيڅ صورت جائز نه دي هغه برخه تل مسجد ده خو که همداسي عذرونه وو بیا دي دواړو لورو ته خالي ځای پریردي، امام دي په منځ کښي دریږي نو دوهم، دریم اونور صفونه دي هم له لومړی سره برابر دروي په دي صورت کښي دصف لنډون داول صف له فضیلت څخه لمونځ کوونکي بي برخي کیږي ددي صورت په مکروه والي کي اختلاف دي خو که رکعت پاته کیده، مثلاً امام رکوع ته تللي وو بیا په دوهم صف کښي دریدل مکروه نه دي بلکي درکعت دنیولو لپاره داکار افضل دي.

(فتاوی محمودیه ج ۱۸ ص ۱۸۸ دسامي ج ۱ ص ۳۸۳ په حواله.)

دمسجد په ځای په تعمیر کښي دصفونو لویوالی او کموالی

پوښتنه: په یوه تعمیر کښي دجماعت لمونځونه کوي خو دتعمیر دجوړښت له امله صفونه لوي او واړه وي، داسي دجماعت اوجمعي لمونځ کیدلای شي؟

ځواب: دتعمیر لوري په صفونو برابریدل ضروري نه دي دقبلي په لوري دي صفونه سم دروي که څه هم ځيني صفونه غټ او ځيني واړه وي پنځه وخته لمونځونه په جماعت پکښي ادا کول صحیح دي.

که په هغه تعمیر کښي هرچاته اجازه وي چي ورشي نو دجمعي لمونځ هم پکښي صحیح دي که هلته بل مسجد نه وي دمسجد جوړولو هڅه دي وشي

(فتاوی محمودیه ج ۱۷ ص ۲۱۷.)

مسئله: که دځای دتنګوالي له امله لومړی صف وړوکی او نور اوږده وي، څه خرج نشته او جائز دي.

(فتاوی رحیمیه ج ۱۰ ص ۲۲۹.)

که امام دمسجد په منځ کښي ودریږي

مسئله: امام ته داسي ځای دریدل په کار دي چي په مسجد کښي دننه دشمال او جنوب لوري په صفونو کښي برابر وي دادوتلي ځای اوغولي په هکله دي که محراب په منځ کښي وي خو تر مسجد بهر غولي دواړو لورو ته برابر نه وي امام دي داسي ځای دریږي چي دهمدي وتلي برخي په وسط کښي وي که له دننه محراب سره برابر نه وي کوم باک نه لري.

(فتاوی محمودیه ج ۱۸ ص ۱۵۲.)

دمسجد په ځمکه مدرسي ته ځای جوړول

پوښتنه: دکلي دمسجد اړونده دوقف ځمکه ده دمدرسي مسئولین غواړي په هغي ځمکه دمدرسي لپاره ځای جوړ کړي اوکرایه يي دمسجد په ضروریاتو ولگوي اوداکرایه دپیرو کلونو داجاري په توګه وي داجاري تر پوره کولو وروسته مدرسه ددي ځای کرایه په خپلو مصارفو کښي صرف کړي آیا داسي معامله صحیح ده؟

ځواب: داچي دي ځمکي ته اوس مسجد اړتیا نلري خودبیا لپاره دپراخیدلو په منظور ورته اړتیا لیدل کیږي که مدرسه ورباندی ځای جوړ کړي تر لاسه کول يي بیا ستونزمن کیږي اوکه دمسجد په موقوفه ځمکه

دمدرسي د وقف په پيسو تعمير جوړ شي دادوه وقف شوي شتمني سره
خلط کيږي نو دامعامله سمه نه ده

که همدې ځمکې به دمسجد اړتيا اوس نه وي اوبيا هم ورته اړتيا نه ليدله
کيږي دکرايي ورهم نه وي بېکاره وي اودمسجد دتعلق حکم ونلري نو
دکلي اومحلي دخلگو په اتفاق سره هغه خرڅولاي شي چي په بدل کښي
بي بل ځای واخلي په دې شرط چي که دامځکه دبل لاس ته ورځي نو
دضرر او تکليف اندېښنه پکښي نه وي.

(فتاوی رحيميه ج ۱۰ ص ۲۴۴)

دمسجد په زياته ځمکه درس ځای جوړول

پوښتنه : دمسجد په زياته ځمکه درس ځای شته خو آيا دمدرسینو زده
کوونکو لپاره ورباندي کورونه جوړيدلای شي ؟

ځواب : هغه ځمکه چي دمسجد ده که ورباندي دزده کوونکو لپاره
دهستوگني يا زده کړي لپاره ځای جوړيږي نو دهغه ځای کرایه دي په
مناسب ډول مسجد ته ورکول کيږي.

(فتاوی رحيميه ج ۲ ص ۹۵ فتاوی محموديه ج ۱۷ ص ۲۳۱)

دمدرسي ترسرپرستي لاندې دمسجد حکم

پوښتنه : هغه مسجد چي دمدرسي ترسرپرستي لاندې وي انتظام يې
دمدرسي په غاړه ده دمدرس له لوري ورته امام او مؤذن ټاکل کيږي
دمدرسي له لوري ورباندي دترميم مصارف کيږي که هغه تنگ دي
دمدرسي په ځمکه پراخ کيدلای شي ؟

ځواب : که هغه ځمکه دمدرسي مربوط وي دمدرسي داهل به فکر
دمسجد دپراخولو اړتيا محسوس شي هغه ځمکه به مسجد کښي
داخليدلای اومسجد ورباندي پراخ کيدلای شي
(فتاوی محموديه ج ۱۸ ص ۲۵۹)

په مسجد کښي دمدرسي لاره

که مدرسه دمسجد مربوط وي له بله لوري يې لاره نه موندل کيږي نو
مجبوراً دي په مسجد کښي هغي ته دتلور اتلو لاره ورکړي
(فتاوی محموديه ج ۱۸ ص ۲۴۵)

دمسجد په دالان کښي مدرسه

پوښتنه : دمسجد شمالي او جنوبي دالانونه دزده کړي ځايونه دي ، زده
کوونکي پکښي درس وايي خو داوقاف مسئولين داکار نه خوښوي او
درس منع کوي ايا داکار شرعاً صحيح دي ؟
ځواب : که داوقف په رضا اوخوښه شوي وي خو ليري کول يې نشته
اوکنه په کرایه دي معامله وکړي.

دمسجد عايد په مدرسه لگول

پوښتنه : مسجد عايد لري خو هغه دمدرسي ناظم په مدرسه لگوي
دمسجد دترميم او روښنايي مصارف له مرستي (چندي) يا دڅرمنو له
بيعي پري کوي . داسي کار سم دي ؟

ځواب : داصورت صحيح نه دي دمسجد عايد دي په مدرسه نه لگوي
داختر دقرباني دڅرمنو له بيعی څخه دي معاش نه ورکوي ، ترميم دي
ورباندي نه کوي که داسي کار وکړي همدغه مبلغ ورباندي پورا وږي .
(فتاوی محموديه ج ۱۸ ص ۱۹۹)

مسئله : که دمدرسي په پيسو څه شي اخستل کيږي هغه دي دمدرسي په اړتيا وو کښي استعمال کيږي همدا شان که دمسجد په پيسو څه اخستل کيږي دمسجد په ضرورت کښي دي مصرفيږي که همدا شي دکوم مقصد لپاره اخستل کيږي ، هغه پوره شي اوشي زيات شي مدرسي ته يې ضرورت نور نه وو خو دمسجد يا دمسجد دامام ورته ضرورت وو هغه دي له مدرسي څخه په بيه واخلي .

(فتاوی محمودیه ج ۱۸ ص ۲۰۳)

مسئله : که دوکانونه جوړ کړي اومسجد ته يې وقف کړي که هغه خرڅ کړي پيسي دمدرسي په تعليمي چاور کښي لگول روانه دي که څه هم هغه مدرسه دمسجد متعلق وي .

(فتاوی محمودیه ج ۱۵ ص ۱۷۲)

دمدرسي په ځمکه دمسجد جوړول

پوښتنه : دمدرسي لپاره دضرورت په خاطر مسجد جوړيږي هغه شرعي مسجد دي ؟

ځواب : که نژدي بل مسجد نه وي يا موجود وي خو تنگ وي يا هلته لمانځه ته تلل دمدرسي مصالح پاته کيږي مثلاً دوخت خبره وي يا دمدرسي حفاظت نه کيږي يا نور نو بيا دمدرسي په ځمکه دمسجد جوړول دمدرسي له ضرورياتو څخه دي او هغه مسجد شرعي مسجد دي .

(فتاوی محمودیه ج ۲ ص ۴۲۲)

دمسجد لپاره په وقف شوي ځمکه ، مدرسه ودانول

پوښتنه : يوه سړی دمسجد لپاره يوځای جوړ کړ اداري کسانو له هغه ځای څخه په کرايه هستوگن شخص وايست او په هغه ځای مدرسه جوړ وي نو دمسجد عايد چي له دي ځايه څخه په لاس راتلل ختم شول آیا دا روا دي ؟

ځواب : دمسجد لپاره په وقف شوي ځمکه مدرسه ودانول اودمسجد عايد ختمول جائز نه دي .

(فتاوی محمودیه ج ۱۲ ص ۲۵۵)

درنگ شوي مسجد په ځای مدرسه جوړول

پوښتنه : يومسجد په بشپړه توگه وران شوي وي اوس يوازي ځمکه پاته وي بله نښه نه ښکاري خلگ يې بي احترامي کوي آیا هلته مدرسه ودانول جواز لري ؟

ځواب : دمسجد ځمکه که وزباندې ودانۍ وي اوکه نه وي ترقيامت پوري دمسجد په حکم کښي ده نو ځکه يې ادب ، احترام اوتعظيم واجب دي بي عزتي کول يې حرام دي که دمدرسي انتظام نه وي مسجد دي پرېږدي بل ځای دي درسونه وايي په هغه ځمکه که مسجد نه ودانوي لږ ترلږ ديوالونه دي تري وگرځوي ترڅو يې بي عزتي ونشي کنه خو اوشا ټول مسلمانان گنهکار دي له همدې امله په کوم افټ دگرفتاري ويره شته ، دمسجد په ځای مدرسه جوړول شرعا جائز نه دي .

(فتاوی رحيميه ج ۲ ص ۸۵ ددرمختار اوشامي ج ۳ ص ۵۱۳ په حواله)

په مسجد کښي دامام لپاره خونه جوړول

مسئله : دامام اونورو لپاره خوني جوړول لکه داوداسه دځای په څیر دمسجد په ضروریاتو کښي شامل دي

(فتاوی محمودیه ج ۲ ص ۲۰۸)

دمسجد په بام دامام لپاره خونه جوړول

پوښتنه : بومسجد دري پوریز دي دامام او مؤذن لپاره پکښي ځای نشته دمسجد به انگر او احاطه کښي هم داسي ځای نشته چي خوني پکښي جوړي شي دبام دپاسه دامام لپاره ، کوټه ، دیني مدرسه یا دزده کوونکو دهستوگني دځای دجوړولو جواز شته ؟

ځواب : جواز نلري اودمسجد په بام دمسافر خانې جوړول هم جواز نلري .
(فتاوی محمودیه ج ۱۸ ص ۲۱۸ دبحرالرائق ج ۵ ص ۲۵۱ په حواله)

مسئله : دمسجد په بام دامام لپاره خونه جوړول جواز نلري داوداسه دځای ، دغسل خانې اونورو ځایونو چي دمسجد دوداني بهر وي ورباندي دامام لپاره خونه جوړول جواز لري کوم ځای چي یوځل مسجد شوي دي هغه دقیامت تر ورځي مسجد دي .

(نظام الفساوی ج ۱ ص ۳۱۳ شامي ج ۱ ص ۴۴۱ په حواله کفایت المفتي ج ۳ ص ۱۱۲)

امام له خپلي کورنۍ سره دمسجد په انگر کښي

اوسیدل

مسئله : دمسجد په انگر کښي دامام او مؤذن لپاره هستوگنه صحیح ده خوله کورنۍ سره بي حجابي پېښیږي دماشومانو دشور او شرله امله دلمونځ کوونکو حضور خرابیږي اوستونزه راولاړ وي نو منع ده که دا وراني نه وي بیا جواز لري .
(فتاوی رحیمیه ج ۲ ص ۹۵)

دامام خونه په مسجد کښي داخلول او پاس خونه جوړول

پوښتنه : دمسجد ترڅنگ خو بهر دامام لپاره یوه خونه ده اوس دمسجد دپراخولو اراده ده که دامام خونه په مسجد کښي داخله شي او پاس ورباندي دامام لپاره خونه جوړه شي ، جواز لري ؟

ځواب : که داخونه دلمانځه لپاره په مسجد کښي داخلېږي نو ورباندي دپاسه بله خونه دامام لپاره جواز نلري ، که هغه خونه دلمانځه لپاره په مسجد کښي نه داخلېږي بلکي هدف پکښي داوي چي که ضرورت پېښیدله لمونځ کوونکي به پکښي دریږي بیاس ورباندي دامام لپاره خونه جوړول جواز لري .

(فتاوی محمودیه ج ۱۵ ص ۲۱۲)

په مسجد کښي دامام استراحت کول

پوښتنه : په داسي مسجد کښي چي دامام لپاره دهستوگني خونه نه وي که امام په مسجد کښي کټ (چهار پاڼي) کښيږي دي او پري پريوزي جواز لري؟

ځواب : داکار دمسجد ادب ساتلو خلاف دي او دنورو لپاره دتوحش سبب دي نن سبا په مسجد کښي کټ ايښودل بي ادبي گڼل کيږي خو په داسي مسائلو کښي عام عرف ته کتل کيږي.

(فتاوی محمودیه ج ۱۵ ص ۲۲۸ او احسن الفتاوی ج ۲ ص ۴۵۲)

که امام او مؤذن دمسجد اړوند شيان استعمال کړي

مسئله : په مسجد کښي دوه ډوله شيان وي يوداسي شيان چي کليوال يي ورکوي هغه که اجازه ورکړي استعمالولای شي دوهم هغه شيان چي منتظم ته اخستل شوي وي که هغه اجازه ورکړي استعمالولای يي شي.

(فتاوی محمودیه ج ۱۸ ص ۲۰۲)

که امام په مسجد کښي تجارت کوي

مسئله : په مسجد کښي هلته چي لمونځ کيږي ، رخت يا بل څه ايښودل او تجارت تحريمي مکروه دي که امام دا خبره نه مني له امامت څخه گوښه کول يي مناسب دی.

(فتاوی محمودیه ج ۱۸ ص ۱۷۸)

«خو که امام په خپله کوټه کښي او يا له مسجد څخه بهر تجارت کوي جائز دی.

(رفت)

مسئله : که دامام دخوني دروازه بهر دسړک لور ته وه هلته يي ورسره دميرمني هستوگنه منع نه ده.

(فتاوی محمودیه ج ۱۵ ص ۱۷۳)

دمسجد دغلي خرڅوونکي ، ضامن دی

مسئله : که چا دمسجد غله خرڅه کړه خرڅوونکي دپيسو ضامن دي چي هغه پيسي راوړي که اخستي روپي ورنکړي خرڅوونکي به يي مسجد ته ورکوي بيا يي اخستونکي بخښي او که يي تري اخلي

(فتاوی محمودیه ج ۱۸ ص ۲۴۲)

دمسجد دونو دميوي حکم

پوښتنه : که دمسجد په دننه غولي کښي ونه وه دهغي ميوه دچا حق دي او که دتبليغي جماعت کسان راغلل آيا هغوي يي تري خوړلای شي؟

ځواب : ښکاره ده چي هغه ونه دمسجد ده دوني دميوي بيه دي مسجد ته ورکړه کيږي.

(فتاوی محمودیه ج ۱۸ ص ۲۴۲)

«که ونې ايښودونکي هغه دټولو لمونځ کوونکو لپاره ايښي وي ټولو ته يي ميوه خوړل اجازه ده.

(قاسي)

دمسجد په دوهم پور کښي دمسافرو هستوگنه

مسئله : دشرعي مسجد پورتنی برخه هم شرعي مسجد دي هغه دمسافر خاني په توگه استعمالول منع دي دمسجد احترام ورسره ختميږي که دمسافرو لپاره بيل کوم ځای نه وو بيا دي پکښي هستوگنه وکړي خو دمسجد احترام دي لکه څرنگه چي يي حق دي هغسي وساتي که يي احترام ساتلي نه شو اجازه دي نه ورکوله کيږي.

(فتاوی رحيميه ج ۲ ص ۹۲)

مسجد ته دنوتلو ددعا دويلو ځای

پوښتنه : یوستر مسجد دي ، دپيري پراختیاله امله يي داصل مسجد حدود بيل دي په داسي مسجد کښي به دعاد کومي دروازي په ننوتلو ويله کيږي ؟

ځواب : کوم ځای چي لمانځه ته ټاکلي شوي دي او هلته ناولي څوک ورتللاي نشي که هغه چت ولري کنه ، هلته په ننوتلو دعا ويله کيږي کوم ځای پټ يا لوڅ چي له مسجد سره لگيدلي وي خو دلمانځه لپاره ټاکلي شوي نه وي او په ناپاکه حالت (حائض ، جنوب) کښي ورتلل منع وي هغه ځای مسجد نه دي که څه هم په احاطه کښي دننه وي هلته په ننوتلو ددعا ځای نه دي

(فتاوی محمودیه ج ۱۸ ص ۲۲۷ آپ کی مسائل ج ۳ ص ۱۴۰)

مسئله : مسجد ته په ننوتلو لومړی ښي پښه دننه کول او دوتلو په وخت کښي لومړی کینه پښه ايښودل سنت دي دننوتلو په وخت کښي دادعا ويله کيږي (اللهم افتح لي ابواب رحمتک) او دوتلو په وخت کښي دادعا ده (اللهم اني اسئلك من فضلك)

(مسلم شريف ج ۱ ص ۲۴۸)

مسجد ته دراتلو او تلو په وخت کښي سلام اچول

پوښتنه : اول : که په مسجد کښي څوک نه وو دوتلو او ننوتلو په وخت کښي سلام اچول څرنگه دي ؟

دوهم : کله خو تلو خلگ په لمانځه لگياوي او يوڅوک سلام اچوي يا څوک لمونځ کوي ، څوک اودس او څوک دلمانځه په انتظار وي په دي وخت کښي څوک راشي سلام و اچوي دا څرنگه دي ؟

دريم : ځينې خلک لا په سنتو ولاړوي خو يوڅوک له مسجد څخه وزی سلام اچوي داهم څرنگه دي ؟

ځواب : لومړی : دا طريقه سمه ده ، داسي دي وايي (السلام علينا وعلى عباد الله الصالحين) خو دننوتلو په وخت کښي ثواب لري اودونلو په وخت کښي يي په کوم کتاب کښي کوم روايت ليدل شوي نه دي دوهم : دا بالکل مکروه ده ، دامسئله په رد المحتار کښي راغلي ده (فتاوی محمودیه ج ۱۵ ص ۲۷۹)

مسئله : مسجد ته په ننوتلو سلام اچول کيږي خو شرط دادې چي خلگ ناست وي په تلاوت يا درس لگيا نه وي که خلگ مصروف وونو منع ده که په مسجد کښي څوک نه وو يا چا لمونځ کا وو نو دوتلو په وخت کښي په وروغو چي لمونځ کوونکي يي نه اوري ووايي (السلام علينا من ربنا وعلى عباد الله الصالحين)

(فتاوی رحيميه ج ۲ ص ۱۵۲ دشامي ج ۱ ص ۵۷۲ په حواله آپ کی مسائل ج ۳ ص ۱۳۹ نظام الفتاوی ج ۱ ص ۳۱۰ احسن الفتاوی ج ۲ ص ۱۵۵ اودرمختار ج ۱ ص ۵۷۸)

په مسجد کښي تبليغي نصاب په مائگ (لاؤډ سپيکر) کښي لوستل

پوښتنه : په مسجد کښي اذان يا دکوم عالم دتقرير لپاره مايک لگيدلي وي نو که قران کریم نعت ، نظم يا تبليغي نصاب يا بل څه پکښي واي او همدا مهال خلگ په لمونځونو مصروف وي روا دي که نه ؟

ځواب : تبليغي نصاب هغو کسانو ته ويل کيږي څوک چي هلته موجود وي که پرته له مايک څخه اواز اوريدل کيده نو بيا يي ولي په مايک کښي وايي مايک دي نه استعمالوي په تيره بيا که خلگ هم په لمانځه لگيا وو .

(فتاوی محمودیه ج ۱۸ ص ۱۳۵)

په مسجد کښي دمرسته کوونکي دنوم اعلانول

پوښتنه : که په مسجد کښي په لارو سپيکر کښي دهغه چا نومونه اعلانوي چاچي مرسته کړي وي هدف پکښي داوي چي نور خلگ هم ترغيښ شي . جواز لري ؟

ځواب : صحيح ده خو دافکر کول لازمي دی . چي مسجد دگتبي ځای يا ذريعه نشي له مسجد څخه بهر داسي انتظام کول په کار دي که دااعلان مقصد داوي چي دده نوم ټولو ته معلوم وي دامقصد غلط دي د شهرت اونوم لپاره په مسجد کښي پيسي ورکول الله تعالی ته مقبول عمل نه دی . (فتاوی محمودیه ج ۱۸ ص ۴۱۰)

په اعلان سره فیس (اجوره) اخستل

پوښتنه : کلیوال دڅه شي په هکله په لارو سپيکر کښي اعلان کوي ، دمسجد دچارو مسئولین دااعلان په بدل کښي پيسي اخلي ددي حکم څه دي ؟

ځواب : دمسجد اهل ته ددي په استعمال معاوضه اخستل صحيح ده دور کوونکي په خوښه دمايک داستعمال په عوض معاوضه اخستل څه مشکل نه پيښوي .

(فتاوی محمودیه ج ۱۸ ص ۲۱۰)

دمسجد په مايک کښي دچندي (مرستي) ورکوونکي نوم اعلانول

مسئله : دمسجد په مايک کښي داسي اعلان ترغيښ هم دي اوفساد هم دي ترغيښ ښکاره دي اومفسده دوه ډوله ده

يو داچي نوم په نوم اعلان کړي خلگ يي توصيف کوي ځني خلگ دهمدي لپاره مرسته ورکوي چي نوم يي اعلان اوصفت يي وکړاي شي داداخلاص خلاف خبره ده ثواب يي ضايع کيږي

دوهم داده چي که څوک کمه مرسته وکړي دنوم په اعلان سره خجل کيږي اوخلگ ورته په سپکه سترگه گوري داناروا دي له همدې امله دداسي اعلان له کولو ځان ساتل په کار دی .

(فتاوی محمودیه ج ۸ ص ۲۱۴)

په مسجد کښي دورک شوي شي اعلان کول

مسئله : په مسجد کښي که ورک شوي شي پيدا شي اعلان کول يي صحيح دي له مسجد څخه بهر که کوم شي ورک شي دهغه اعلان په مسجد کښي کول جائز نه دي رسول الله ﷺ دغسي سرې ته ښيرا کړي ده فرمايي «لارد الله عليك» (خداي ﷺ دي وکړي چي ورک شوی څيز دي ونه موندل شي)

مسئله : په مسجد کښي داروندي مدرسي لپاره داختردقرباني دڅرمنو اعلان جائز دي يو يا دوه ځله دي کيږي خو دلمونځ کوونکي خيال دي ساتل کيږي چي اخلاص نشي . (آپ کی مسائل ج ۳ ص ۱۴۲)

مسئله : په مسجد کښي دورک شوي پلټل پرته له اعلان څخه جائز دي اعلان که کوي داودس په ځای کښي يا په دروازه کښي دي وشي . (فتاوی محمودیه ج ۱۵ ص ۳۵۴)

مسئله : دورك شوي ماشوم اعلان دانساني موجود داهميت له امله په مسجد كښي صحيح دي كه په مسجد كښي كوم شي وموندل شو دهغه داسي اعلان صحيح دي چي داسي موندل شوي دي داچي لاوه سپيكر دمسجد لپاره دي نو هغه دگناه دكارونو استعمالول ناروا دي .

(آپ کی مسائل ج ۳ ص ۱۴۴ معارف السنن ج ۱ ص ۳۱۲ کتاب الفقه ج ۱ ص ۴۵۹)

كه دمسجد دمايك لاوه سپيكونه په منارونو كښي وي ، يا

اعلان كول

پوښتنه : دمسجد مايك دخلگو په مرسته اخستل شوي دي دخلگو نيت دادي چي پكښي اعلان وشي مايك دننه خو لاوه سپيكونه يي په منارو كښي دي نو په هغه كښي اعلان صحيح دي ؟

ځواب : كه پرته له اذان څخه دنورو شيانو اعلان كوي مثلاً څه شي ورك شوي وي نوبل ځای دي اعلان كوي هر شي چي دلمانځه اومسجد اړوند نه وي دهغه اعلان دي له مسجد څخه بهر كوي دمسجد دمايك ، په منارونو كښي په لاوه سپيكر دي اعلان نه كوي .

(فتاوی محمودیه ج ۱۸ ص ۱۵۹ نظام الفتاوی ج ۱ ص ۳۰۱)

مسئله : دمسجد دننه ، دلمونځ كوونكو دخبرتيا لپاره دجنابي دلمانځه اعلان جواز لري خو دورك شوي شي دپلټني اعلان په مسجد كښي ناروا دي .

(آپ کی مسائل ج ۳ ص ۱۴۳)

دمسجد دننه په مايك كښي اذان كول

پوښتنه : په يوه مسجد كښي لاوه سپيكر دننه ايښي دي داذان لپاره مؤذن دلو مړي صف په ځای دريږي او اذان كوي آيا دمسجد دننه اذان كول مكروه دي ؟

ځواب : په مسجد كښي دننه داذان كول له دې امله مكروه دي چي غږ بهر ليري نه رسېږي نو داذان مقصد نه پوره كېږي له همدې امله په لوړ ځای اذان كول مستحب دي په خپله اذان داسي شي نه دي چي دمسجد داحترام خلاف وي نو داځكه په دې مسئله كښي چي اذان په مايك لري رسېږي داذان مقصد پوره كېږي نو ممانعت نلري .

(فتاوی محمودیه ۱۵، ۱۳۲)

په ډيرو مسجدونو كښي لاوه سپيكر لگول

مسئله : داچي ديوه مسجد له لاوه سپيكر څخه ټولو نژدي كليوته غږ رسېږي اودلمانځه وختونه سره يو دي نو په نورو نژدي مسجدونو كښي دلاوه سپيكر لگول ضرور نه دي دهغه لپاره دي دمسجد پيسي نه مصرفېږي .

(فتاوی محمودیه ج ۱۸ ص ۱۵۹)

له اذان څخه پرته دنورو شيانو لپاره دلاوه سپيكر استعمال

پوښتنه : كه په مسجد كښي څوك نه وو په كورو كښي سړي او ميرمني په كارونو لگياوي يا يي دا غږ نه اوریده نو سهار مهال په لاوه سپيكر كښي داحاديثو لوستل څرنگه دي ؟

ځواب : داچي په مسجد كښي څوك نه وي په كورونو كښي هم سړي او ميرمني په كارونو لگياول اوریدلو ته متوجه نه وي نو په داسي حال كښي دحديث شريف اورول بي مورد دي له هغه دي ځان وساتي .

مسئله : په مسجد کښي که جلسه وه نو د حمد ، نعت ، وعظ او تقرير لپاره دمسجد لاوډ سپیکر استعماليدلای شي .

(فتاوی محمودیه ج ۱۷ ص ۲۲۱ ، ۲۲۲)

په مسجد کښي دوعظ دفتي (نوار ، کیسټ) اوریدل

مسئله : له راډیو یا ټایپ څخه د تلاوت یا وعظ اوریدل په مسجد او غیر مسجد کښي توپیر نلري او روا دي خو که په مسجد کښي داطریقه چي تلاوت یا وعظ له راډیو او ټایپ څخه اوري ، پیل شي ، داویره شته چي بیا به دکورونو په څیر هر څه پکښي اوریدل کیږي دروا اوناروا توپیر به ورک شي نو له دي کار څخه ډډه کول ضروري دی .

(فتاوی محمودیه ج ۱۸ ص ۲۵۳)

په مسجد کښي چوکۍ ایښودل او وعظ کول

مسئله : که منبر نه وي ، چوکي ایښودل او ورباندې دوعظ لپاره کښیناستل صحیح دي دوعظ او تقرير لپاره په مسجد کښي دلاوډ سپیکر استعمال هم جائز دی .

(فتاوی محمودیه ج ۱۸ ص ۲۴۸)

مسئله : دشرعي احکامو دبیان لپاره په مسجد کښي جلسه کول روا دي مقرر او واعظ ته لازمه ده چي په ډیر متانت او تدبیر سره دالله تعالی او رسول الله ﷺ لارښوونې څلگوته واوروي ، هغوی ورباندې وپوهوي اوریدونکیو ته هم ضرور ده چي په خورا ادب سره هغه واوروي .

(فتاوی محمودیه ج ۲ ص ۹۷۴)

« په جلسه کښي شر او شور ، طفه اوبد ویل او هر هغه عمل چي دمسجد داحترام منافي وي ونه کړای شي (محمد رفعت قاسمي) » .

مسئله : په مسجد کښي تقرير او درس که په اوږدو شپو کښي وي او که په لنډو کښي لاوډ سپیکر دي . دمسجد دننه وي بهر يې غږ وتل ناروغانو

اونورو خلکو ته خوا نوري نوب سداکوی اوریدل هغه وخت کټور دی چي په ذوق اورغبت سره وشي . که چا داوړیدلو ذوق درلود هغه دی وهڅول شي چي مسجد ته راشي

(آپ کی مسائل ج ۳ ص ۱۴۵)

دمسجد له پیسو دمایک دبټری رانیول

پوښتنه : که دمسجد دلاوډ سپیکر دبټری بي چارجه ب ورانه شوه دهغي مصرف دمسجد له روپو ورکول کیدلای شي ؟

ځواب : که دمسجد داپټیا لپاره به کارشوي وه ، دمسجد له روپو څخه دي خرڅ ورکړل شي اوکنه بیل انتظام دي وشي

(فتاوی محمودیه ج ۱۸ ص ۱۲۸)

په مسجد کښي لاس پاک (تولیا) یا نور څه ایښودل

مسئله : په مسجد کښي لاس پاک (تولیا ، گانچه) او اینه ایښودل تکلفات دي ، کوم کسان چي په کور کښي همداسي تکلفات کوي ، مسجد کښي دي هم داشیان ځان ته برابر کړي دا هغه څه دي چي نه ضرور دي چي په مسجد کی يې چمتو کړي اونه منع دي چي حرام وبلل شي . اصل خبره داده چي په کور کښي اودس وشي مسجد ته لاړ شي ، که څوک په مسجد کښي اودس کوي خپله تولیا دي ورسره راوړي .

تراودس کولو وروسته په اینه کښي کتل نه شرعي کار دي اونه هم رواجي دي . ددي عادت پریښودل غوره دي ، دمنبر دپاسه پوښ اچول هم یو تکلیفي کار دي په وره او دیوال باندې رختونه څوړند کول هم په حدیث شریف کښي منع شوي دي خو که دتودوڅي او یخني لحاظ پکښي کیږي کوم مشکل نشته :

(فتاوی محمودیه ج ۱۸ ص ۱۳۲)

مسئله : دمسجد په دیوالونو آینه یا نور داسي تزیین چي دلمونځ کوونکي ورته توجه اوږي مکروه دي

(فتاوی محمودیه ج ۱۸ ص ۱۳۲)

په مسجد کښي تغداني

تغداني که سهار اوماښام پاکيږي ، بدبوی نه کوی په مسجد کښي ایښودل يې بر و انلری او که بوی کوی اجازه ورته نشته تغداني دمجبوري په وخت کښي استعمالبدلای شی که بهر نارې توکړای شی یا په دسمال کښي توکړای شی غوره ده

(فتاوی رحیمیه ج ۲ ص ۱۲۰)

دروزي په میاشت کښي دمسجد تزئین

مسئله : درمضان په میاشت کښي تر نور کله لمونځ کوونکی ډیر وی که دهغوی دراحت اوسهولت لپاره رڼا څه زیاته شی روا او غوره کار دي که یوازی دمسجد دښکلا لپاره رڼا تر حد زیاتېږي ناروا اومنع دي ، دشریعت په خلاف شیانو دمسجد ښکلا اوتزئین دهغه پاک ساتل ، دلمونځ کوونکو ډیر والي ښه بوی دلمونځ کوونکی خشوع اوخضوع اوپه ادب سره پکښي کښیناستل دي

(فتاوی رحیمیه ج ۲ ص ۱۲۰)

دخدای ﷻ په دربار کښي ددنیا کارونه

مسئله : په مسجد کښي چي ډاډه ځای دي هلته دي کښیني دلمونځ کوونکو مزاحمت دی نه کوی ، نه دي شر او شور جوړ وي نه دي په صف کښي په زور ځان ځایوی نه دي دلمونځ کوونکو ترمنځ دتیریدلو جرات کوی ، نه دي دگوتو تکان باسی چي مسانعت يې راغلي دي داسی

حرکتونه چي د ادب خلاف او په شریعت کښي ناخوښه دي ورڅخه دي ځان ساتی که موقع وه وخت دي په ذکر اونفلونو تیروی اوکنه پټه خوله دي په ادب سره کښیني

(فتاوی عالمگیری ج ۲ ص ۲۱۵)

له دنيایي ویناوو څخه ځان ساتل

دمسجد له ادبونو څخه یو ادب دادي چي هلته ددنیا له خبرو څخه ځان وساتی که هغه خبری روا وي او که ناروا ، په تنني زمانه کښي عوام او خواص په همدی گناه کښي څه ناڅه اخته دي ، ځکه به يې لږ په تفصیل سره بیان کوی :

((وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا)) (سورة جن ۲)

ژباړه : مفسرین ددي دتشریح په ترڅ کښي په مسجد کښي ددنیا دخبرو په هکله هم بیان لری وايي دادالله ﷻ کور دي او هغه دتسبیح ، تقدیس اوعبادت لپاره ځانگړی دي . دمسجد قدر او منزلت هم په دي کښي ده چي هلته له دنیا يې خبرو څخه ډډه وشي . هلته یوله توجه دخدای ﷻ لور ته وي .

درسول الله ﷺ وړاندوینه او امت ته لارښوونه

زه داخبره ځکه رانقلوم چي څرگنده شي او کومه ستونزه چاته پیدانشي ، کنه هرچاته معلومه ده چي درسول الله ﷺ په زمانه کښي دمسجد څومره احترام وو ، خلف اوصحابه وو دهغه احترام څرنگه کا وو له حدیثونو څخه ښکاری چي داخبری هغه مهال دعامو مسلمانانو په خیال کښي هم نه راتلي .

رسول الله ﷺ د وړاند ويني په توگه وفرمايل . يوه زمانه به راشي چې دغه خبرې به په مسجدونو كېنې كېږي ، بيا يې په تاكيد سره وفرمايل چې دغه مسلمانان به هغه مهال څه كوي فرمايي :
 ((فلا تجالسواهم فليس الله فيهم حاجة))

(مشكوة ج ۱ ص ۲۱)

له هغو خلكو سره چې په مسجدونو كېنې د دنيا خبرې كوي ، مه كېښي ، الله ﷻ ته په هغوی كې هېڅ اړتيا نشته .
 فقيه ابوليث رحمه الله عليه له حضرت علي ؓ څخه يو روايت رانقل كړي دي چې هلته يې په خورا تاكيد سره ويلي دي « په خلكو به يوه داسې زمانه راځي چې له اسلام څخه به پرته له نوم او له قرآن څخه به پرته له نېسانه بل څه پاته نه وي هغوی به مسجدونه ودانوي خود الله ﷻ ذكر به پكېنې نه كېږي .

(تنبيه الغافلين ۱۱)

داروايتونه كتل ، هغه وخت چې پيش گوي (وړاندوينه) شوي وه ، هغه زموږ د زمانې په هكله ده له همدې امله د پوهې خاوندان دي ښه غور وكړي او عام مسلمانان دي په خپلو كړو وړو نظر وكړي .
 څوك نه پوهيږي چې مسجد د الله ﷻ دربار او دهغه درحمت د څرگندتيا ځای دي نو په داسې سپيڅلي دربار كې . . . . .
 له عقل څخه ليري او بد كا . . . . .
 څومره ناوړه ،

د ځمكې مور

مكمل او مدلل ۱۱۷ د مسجد د پوهې مسئلې
 د دنياي كاروبار ځای شر او شور ورسره لازم دي ، او همدا د خورا بد ځای لوازمو ، سپيڅلي دربار ته ورسوو ، هغه ځای چې خدای ﷻ ته خورا گران دي ، رښتيا څومره ستره گناه ده ، الله ﷻ دي موږ ته د دين د پيژندلو توفيق

راکړې په مسجد كېنې د نوي خبرې كول

مسئله : په مسجد كېنې په دنيا يې خبرو لگيا كيدل يو زيا نمن عمل دی درسول ﷺ د وړاندو وینه چې وايي « داسې زمانه راتلونکې ده چې په مسجد كېنې به د دنيا خبرې كېږي » له هغوی سره مه كېښي ، خدای ﷻ دوی ته اړتيا نلري .
 (مشكوة ج ۱ ص ۷۰)

همدا څه ښيي ، بيا رسول الله ﷺ فرمايي .

« دنيا يې خبرې نيكې داسې خورې لكه اور چې لرگي خوري (سوزوي) »
 په يوه بل حديث شريف كېنې راځي (كه په مسجد كېنې د دنيا خبرې كېږي ملائكي ورته وايي . (اي د الله ﷻ د ښمنه) پټه خوله شه) كه بيا هم خبرې كيدي ورته وايي (په تادي لعنت وي پټه خوله شه)

(كتاب المدخل ج ۲ ص ۵۵)

كه په مسجد كېنې دخبرو لپاره ناست نه وي خو ناڅاپه د دنيا خبرې په ټيټ غږ وكړي ، څه ستونزه نه ده خو بيا هم تري ځان ساتل غوره دي .
 (فتاوى رحيميه ج ۲ ص ۱۷۱ امداد الاحكام ج ۱ ص ۴۴۱)

په مسجد كېنې له لمونځ كوونكو سره داسې خبره كول چې په كېنې غلطوي يا دنقصان پيښدلو ويږه وي مكروه ده .

(فتاوى دارالعلوم ج ۴ ص ۱۰۷ د درمختار ج ۱ ص ۲۰۲ په حواله)

مسئله : په مسجد كېنې ناروا خبره په لوړ اواز كول مكروه تحريمي ده
 (كتاب الفقه ج ۱ ص ۴۵۵ او احسن الفتاوى ج ۲ ص ۴۵۲)

مسئله: په مسجد کښی د دنیا دخبرو لپاره کښیناستل ناروا دي، خو د عبادت لپاره راغلل او بیا اړتیا پېښه شوه او مباح خبرې یې داسې وکړی چې نورو عبادت کوونکو ته زیانمنې نه وي، صحیح دي خو غیر مباح خبرې لکه چټیات، فحش او د دروغو قصی کول سمې نه دي.

(فتاویٰ محمودیه ج ۱ ص ۵۰۸ او آپ کی مسائل ج ۳ ص ۱۵۱)

مسئله: د حال احوال پوښتنه کول، یا یوه ضروري خبره کول منع نه دي، خو بې معنی قصې کولو ته په مسجد کښی اجازه نشته.

(آپ کی مسائل ج ۳ ص ۱۴۲ کفایت المفتی ج ۳ ص ۱۷۰)

په مسجد کښی کښیناستل او مشوره کول

له غالمغال څخه پرته، داسې کښیناستل او مشوره کول چې د مسجد ادب و ساتل شي او د چالمانڅه ته زیان ونه رسیږي او د لمانځه د ضروریاتو په هکله لکه دامام ټاکل د لمونځونو وختونه یا نورو اړوند شیانو په ګډه مشوره کول د دنیا خبرې نه دي.

(فتاویٰ مسوده ج ۱۵ ص ۱۲۲)

مسئله: د دنیا خبرې په مسجد کښی صحیح دي هغه چې ضروري وي. په دي شرط چې مسجد ته به دخبرو په نیت نه وي راغلي، بې خبره ورته مکروه دي چې پکښی سخت وعید راغلي دي.

(امداد الاحکام ج ۱ ص ۴۵۲)

په مسجد کښی د نعت شریف ویل

مسئله: په مسجد کښی کښیناستل یا ریندل، درسول الله ﷺ په شان کښی نعت ویل روا دي چې مضمون یې صحیح وي او بهرني مناسد پکښی نه وي.

(فتاویٰ محمودیه ج ۱۵ ص ۱۲۳)

مسئله: داسې قصاید چې پکښی د مسلمانانو بدې ویله شوي نه وي او عبثیات پکښی نه وي په مسجد کښی یې ویل روا دي، که بیا هم ونه ویل شي غوره کار دي.

غوره داده چې داسې قصیدې وویل شي چې له اوریدونکو سره د دنیا رغبت کم شي او په زړه کښی دیني سوز او جذبه پيدا کړي د ژړا او زاریو میلان زیات شي، زړه د الهي عشق لور ته مایل شي که داسې شعرونه زیات هم ویل کیږي روا دي.

(غنیه ۱۰۴ او کتاب الفقه ج ۱ ص ۴۵۹)

په مسجد کښی پیرل او پلورل

مسئله: که په مسجد کښی څوک د کتاب په هکله تقریر وکړي، د کتاب فضائل بیان کړي، د کتاب بیه وښيي او په مسجد کښی یې پلورل پیل کړي یا څوک کوم انځور جوړ کړي په منبر یې کښیږدي، صفت یې وکړي اړه لته یې خرڅوي په مسجد کښی داسې کار کول څرنگه دي؟

ځواب: په مسجد کښی داسې اخستل پلورل ناروا دي.

(فتاویٰ محمودیه ج ۱۵ ص ۱۲۳ او احسن الفتاویٰ ج ۲ ص ۴۴۱)

مسئله: له مسجد څخه بهر اخستل پلورل روا دي، د مسجد دننه دراکړی ورکړی معامله لکه اخستل خرڅول، مزدوري معلومول یا نور څه مکروه دي خو سوغات ورکول، هبه کول مکروه نه دي، د نکاح عقد خو په مسجد کښی مستحب دي.

(کتاب الفقه ج ۱ ص ۴۵۲)

مسئله: په مسجد کښی د کومې خړندۍ وژل ښه نه دي، بهر دي وایستل شي او ودي وژل شي.

(فتاویٰ محمودیه ج ۱۵ ص ۱۲۳)

په مسجد کښې دکعبې انځور (عکس) لگول

مسئله: دکعبې مبارکۍ يا در رسول الله ﷺ دروضی تصویر چي دژوندی شي تصویر ورسره نه وي په مسجد کښې که ولگول شي پروا نلری خو چي څنگ ته وي اود لمونځ کوونکو نظر ورباندې نه لگيږي.

(فتاوی محمودیه ج ۱۲ ص ۲۵۹)

مسئله: دلماڼځه روح خشوع او خضوع ده، پرته له هغوی او پرته له دي چي دزړه توجه دالله تعالی لورته وي، لمونځ بي روح دي، نو په مسجد کښې دقبلي په لوری انځورونه لگول له دي چي دلماڼځه په حالت کښې خشوع او خضوع ته زیان رسوي منع دي.

مسئله: ښکلی انځورونه اونقشونه، چوکاټونه، جنتري اونور لمونځ کوونکی غافل کوی، په مسجد کښې رنگین دبریننا گروپونه، دعبادت ځای بدلول دی په تماشا ځای باندې نو ځکه هم له کراهت څخه خالی نه دي.

(فتاوی رحیمیه ج ۱۰ ص ۲۳۵ دمسلم شرح، نوی ج ۱ ص ۲۰۸ په حواله اوجذب القلوب ۲۱۲).

مسئله: په مسجد کښې داسي عکسونه اولیکنې چي دکعبې یا نبوی مسجد عکسونه وي یا داسي نقشونه دمسجد په دیوال لگول چي دلمونځ کوونکو توجي اړوی مکروه دی.

(فتاوی محمودیه ج ۱۸ ص ۲۴۳).

دنبوي مسجد عکس ته مخ گرځول او درود ویل

ترهرلماڼځه وروسته دنقشی لورته کتل، لاسونه تړل او درود ویل کوم شرعي اصل نلری نه په قران کریم کښې شته نه په نبوی سنتو کښې اونه هم دامت دصالحانو په قول اوفعل کښې هغه درود ویل چي په لمانځه کښې ویل کيږي هغه غوره دي ترلماڼځه وړاندې او وروسته چي څومره توان

لري په ادب سره کښيني او درود دوايي داستره نیک مرغي او دبرکت وسیله ده رسول الله ﷺ خورا زیات حق لری او په حدیث شریف کښې ددرود دویلو لوی فضیلت بیان شوی دي.

(فتاوی محمودیه ج ۱۸ ص ۲۴۴).

په مسجد کښې دانځور لرونکي کتاب لوستل

پوښتنه: کوم کتاب چي پکښي انځورونه وي آیا په مسجد کښې دهغه لوستل صحیح دي؟

تصویرونه په اور لگیت او روپي هم وي او داشیان په جیب کښي پراته وي.

ځواب: هغه انځورونه چي په روپیو یا اور لگیت وي هغوی خورا واره وي ددي وړو تصویرونو په حکم کښې تخفیف شته روپي هم دارتیا وړشی دي چاره نشته دضرورتونو دپوره کولو لپاره به له ځان سره ساتل کيږي خلاصون ورڅخه مشکل دي ځکه پرته له انځور څخه پیسې نه موندلی

کيږي اوداسي انځورونو ته ډیر نه کتل کيږي جذابیت پکښې نشته دکتابونو دانځورونو دا حال نه دي دپیسو په انځورونو نه قیاسيږي نودهغه په هکله دي دتخفیف پلټنه نه کيږي مسجدونه باید له همداسي شيانو پاک وساتل شي.

(فتاوی محمودیه ج ۱۵ ص ۱۵۹).

په مسجد کښې دهره شوي شخص لپاره ختم کول

مسئله: ختم کول له لویانو څخه ثابت دي ختم کول او ثواب يي بخښل صحیح دي خوڅوک دي دختم په کولو نه اړيستل کيږي که دچا زړه غوښتل گډون په کوی او که يي زړه نه غوښتل گډون به نه کوی داسي څه

دي نه کوی چي ثابت شوی نه دي.
(ج ۱۲ ص ۴۸)

(فتاوی محمودیه)

دپیش لمې (سحري) لپاره دمسجد په بام نغاړه وهل

مسئله: دپیش لمې لپاره دبیدارولو په مقصد دودانۍ په بام دنگارۍ (دول وهل) اجازه لری خو په مسجد کښی یا دمسجد په بام جواز نلری.
(فتاوی محمودیه ج ۱۵ ص ۲۳۲)
(تر مسجد بهر دامام دخونی په بام یا داوداسه دخای په بام دسحري لپاره دبیدارولو نغاړه وهله کیدلای شي.
(رفت)

دمسجد په بام دبنکار لپاره گرځیدل

مسئله: دمسجد په بام دبنکار کولو لپاره گرځیدل دي داهم جواز نلري چي بنکار مسجد ته په ننوتلو ارباسی څو يي ونیسی، ځکه مسجد ناوولی کوی

(فتاوی محمودیه ج ۱۵ ص ۲۵۴)

مسئله: دکوتری بنکار جواز لري خودمسجد احترام هم لازم دي، نو په مسجد کښی دي کوتره داسي نه نیسی چي دمسجد بي احترامی وشي.
(فتاوی محمودیه ج ۱ ص ۴۷۱)

مسجد ته دنه تللو سوگند کول

پوښتنه: که څوک مسجد ته له ورتللو سوگند وکړي څه حکم لري؟

ځواب: داسي ډول سوگند غلطی ده، مسجد ته دي ځی اودسوگند دي کفار وړکړی.

کفار دآده چس لس تنه بي وزله گسانو ته دي دوه وخته ډوډی ورکړی یا دي لسو تنو ته جامی ورکړی، که داوس نلری دری ورځی دي پرله پسې

روژه ونیسی بیا دي داسی سوگند نه اخلي
(ص ۱۲۱)

(فتاوی محمودیه ج ۴)

دمسجد په دیوال کښی ددوکان الماری جوړول

پوښتنه: دسړک په غاړه یو مسجد دي غولی يي دانسان ترقدهم دوه فوټه لوړ دي دمسجد خوا کښی یو وړوکی دوکان دي، که هغه پراخوی الماری يي دمسجد په دیوال کی تر غولی لاندی راځی داجواز لري؟
ځواب: که کوم ځای شرعا مسجد وبلل شی لاندی باندي ټول مسجد دي دمسجد په دیوال کښی لاندی الماری جوړول اویا مسجد ته کرایه ورکول، جواز نلري.
(ص ۱۲۲)

مسئله: دمسجد په دیوال کښی، که دیوال نه زیانمن کیږی، دقران کریم او نورو دیني کتابونو داینبودلو لپاره تخته لگول صحیح دي.
(فتاوی محمودیه ج ۱۸ ص ۲۲۷)

له مسجد څخه دوتلو لپاره تیمم کول

پوښتنه: که څوک په مسجد کښی بیده وي غسل ورباندی واوښت نو له مسجد څخه دوتلو لپاره غسل لازم دي؟
ځواب: له مسجد څخه دوتلو لپاره تیمم ضرور نه دي خو که دکومو عوارضو له امله سمدستي وتل ورته گران وي بیا تیمم ورته لازم دي.
(فتاوی محمودیه ج ۱ ص ۵۱۲ کفایت المفتی ج ۳ ص ۱۰۲)

مسجد ته په رسیدلو کښیناستل

مسئله : سنت خو دادي چي څوك مسجد ته ورشي تركښينا ستلو وړاندي دوه ركعت له مونځ تحية المسجد وكړي بيا كښيني خو څوك چي لومړي كښيني نو دا ترك اولي دي (فتاوى دارالعلوم ج ۴ ص ۲۱۲)

مسئله : اولي اومستحب داسي دي چي څوك مسجد ته وردننه شي ، كه يي اودس وو اودوخت گنجایش وو نو بيا دوه ركعت تحية المسجد كوي بيا كښيني ، داچي اوس داسي رواج شوي دي چي لومړي كښيني بيا تحية المسجد لمونځ كوي ، كوم شرعى اصل نلري .

(فتاوى دارالعلوم ج ۴ ص ۲۱۲ دردالمختار ج ۱ ص ۲۳۵ په حواله ، بخارى ج ۱ ص ۲۳ اوسلم ج ۱ ص ۲۴۸)

مسئله : تركښينا ستلو وړاندي تحية المسجد كول افضل دي خو په كښينا ستلو سره نه ساقطېږي كه له كښينا ستلو سره سم دجماعت لمونځ پيل كيږي همدا فرض دتحية المسجد ځاى هم نيسي كه جماعت وروسته كېده ولاړ دي سي اوتحية المسجد دي وكړي . (احسن الفتاوى ج ۳ ص ۴۸۲)

مسئله : دسنتو اونفلو كول په كور كښي غوره دي ، خو كه داویره وه چي په كور يا لاره كښي پریشاني پيدا كيږي ، خشوع اوخضوع نه حاصلېده بيا په مسجد كښي كول يي غوره دي كه په غير ضروري خبرو اخته كېده بيا دي هم په مسجد كښي كوي كه هرځاى خشوع اوخضوع زياته پيدا كېدله سنت او نوافل هلته كول غوره دي .

(فتاوى دارالعلوم ج ۴ ص ۲۱۲ دردالمختار باب الوتر ج ۱ ص ۲۳۸ په حواله)

مسئله : دمسجد دننه اوبهر فضيلت سره برابر دي .

(فتاوى دارالعلوم ج ۴ ص ۲۱۲)

دتحیة المسجد حکم

مسئله : مسجد ته په ورننوتلو دوه ركعت له مونځ كول دتحية الوضوء اوتحية المسجد دواړو ځاى نيسي بلکي مسجد ته په ننوتلو كه هر لمونځ وشي تحية المسجد اداء كيږي ، كه داوداسه داندامو تر وچوالى وړاندي دوه ركعت له مونځ كيږي هغه تحية الوضوء بلل كيږي . (احسن الفتاوى ج ۳ ص ۴۸۱)

مسئله : دمازيگر له لمانځه تر مابښام پوري كوم نفل لمونځ روانه دي خو دلمر تره وييدلو وروسته دماښام تر لمانځه وړاندي دوه لنډ ركعت كول روا دي خو غوره دادي چي دماښام تر لمانځه وړاندي نفل ونشي ، په دي نوافلو كښي دكوم سورت اختصاص نشته .

(احسن الفتاوى ج ۳ ص ۴۸۰ دردالمختار ج ۱ ص ۳۴۹ په حواله)

مسئله : له مكروه وخت څخه پرته كه سړى هر وخت مسجد ته ننوزي تحية المسجد سنت دي له پنځه وخته لمونځونو سره هيڅ اړيكي نلري كه دپنځگونو لمونځونه لپاره مسجد ته ننوزي تركښينا ستلو وړاندي يا وروسته فرض يا سنت لمونځ پيل كېده دتحية المسجد لمونځ ورباندي ادا كيږي دتحية المسجد مستقل دوه ركعت كيږي .

(احسن الفتاوى ج ۳ ص ۴۸۳)

مسئله : كه مكروه وخت نه وو ترجماعت وړاندي مسجد ته په ورتلو تحية المسجد لمونځ كيږي كه جماعت لمونځ پيل كېده دتحية ساقطېږي كه څرځله مسجد ته ننوت او راوت يوزاى يوځل دي تحية المسجد وكړي .

(فتاوى رحيميه ج ۱ ص ۲۱۲ كتاب الفقه ۱، ۵۲۷)

په مسجد کښي د جنازي لمونځ

مسئله : په مدينه منوره کښي د جنازي د لمانځه لپاره د نبوي مسجد ختيز لور ته ځای دي د پنځه وخت لمونځونو لپاره په جوړ شوي مسجد کښي د جنازي لمونځ البته پرته له عذره له کراهت څخه خالي نه دي که يې کراهت نه درلودلای ، رسول الله ﷺ به بيل ځای نه ورته غوره کاوو .

مسجد به کافی وو خو رسول الله ﷺ ورته بيل ځای جوړ کړ

(فتاوی محمودیه ج ۲ ص ۳۸۷ دفتح الباری ص ۱۲۰ ج ۳۰ په حواله)

مسئله : د جنازي لمونځ که په مسجد کښي کيده د اصلاح لپاره له جماعت څخه يې گوښه کيدل غوره دي .

مسئله : سره له دي چي خلگ پوهيږي او په رواجي ډول د جنازي لمونځ د مسجد په دننه کښي کوي نو له جماعت او امامت سره دي معذوري ښکاره کړي .
(فتاوی محمودیه ج ۱ ص ۲۹۸)

مسئله : بي عذره او پرته له مجبوري ، مسجد ته د جنازي دننه کول منع دي او مکروه دي ځکه دناولنیا ويره يې ده ځکه کله ورڅخه وينه يا نور څه تري خارجيږي .

(فتاوی رحيميه ج ۵ ص ۱۰۵ بخاری ج ۱ ص ۱۷۷ مسلم ص ۳۱۹ ج ۱)

جنازه بهر خو امام او مقتديان دننه

پوښتنه : که جنازي بهر کښيښودله شی له مسجد څخه د قبلي په لوري يوه کړکی وي ، امام او مقتديان دننه ولاړ وي نو حکم يې څه دي ؟

ځواب : په دي صورت کښي درمختار کراهت ښودلی دي خو شامي د ځيني فقهي جزیاتو له امله پکښي وسعت ښودلی دي .

(امداد الاحکام ج ۱ ص ۴۵۷)

په نبوي مسجد کښي هم جنازه له مسجد څخه د قبلي لورته رږدي امام او څو تنه مقتديان بهر او نور دننه دريږي د جنازي لمونځ کوي د حرام په مسجد کښي جنازه د کعبی له دیوار سره رږدي خو هلته مجبوري ده ځکه که جنازه بهر کښي رږدي مقتديان تر امام وړاندي دريږي (محمد رفعت قاسمی)

دمسجد په ویرانه کور جوړول

مسئله : داسي ځمکه چي وقف او مسجد والی يې ثابت وي خو د ډير وخت لپاره هغه ځای وران او ځمکه يې خاره پاته شوي وي بيا هم هغه مسجد دي او ترقيامته مسجد دي له هغو ځايه دخوړلو ، بيده کيدلو يا نور کار اخستل حرام دي که چاد د غسی چا مرسته وکړه گنهکار دي .
(فتاوی رحيميه ج ۲ ص ۱۰۰)

دمسجد بيمه کول

پوښتنه : دمسجد بيمه کول څرنگه دي ؟ ځکه پخوا مسجد او دهغه لوازم سوځول شوي وو .

ځواب : که دمسجد دخوند يتوب بله لاره نه وي مجبوراً يې بيمه کول صحيح دي . خوله هغه څخه کوم په سود پيسی چي تر لاسه کيږي په مسجد کښي دي نه لگيږي .
(محمودیه ج ۱۵ ص ۲۲۹)

مسئله : کوم مبلغ چي د بيمی په ترڅ کښي ادا کيږي ، هغه دمسجد ، مدرسی او عبادت ځای کيږي اوزياتی دي په بي وزله خلگو وويشل شي .
(فتاوی رحيميه ج ۲ ص ۱۲۷)

دمسجد له خادم سره مراعات کول

پوښتنه: که دمسجد پخوانی خادم بودا شو اوس يې کم کم کار کاوو هغه ته دمسجد له شتمني څخه پوره معاش ورکول کيدلای شي؟

ځواب: هو دهغه دوس وړ کار دي ورته وسپارل شي همدومره گنجائش شته.
(فتاوی محمودیه ج ۱۵ ص ۲۲۹)

دمسجد دخادم داو لاد دوراثت حق

پوښتنه: که دچا پلار اونیکه په کوم مسجد کښی امام یا مؤذن وو خو اوس يې لمسی هغه کار کولای نه شواي امام او مؤذن نور کسان وټاکل شول خو دپخوانی امام یا مؤذن لمسی ته هغه څه چي پلار اونیکه ته يې ورکول ورکول کيدل خو اوس کليوال دهغه دبی ځایه حرکتونه له امله هغه مراعات ورڅخه غوڅوی شرعي حکم يې څه دي؟

۲: دهمدي شخص دپلار اونیکه چي کومه خونه وه اودمسجد دخدمت په بدل کښي ورکړل شوي وه اوس هم پکښی داشخص اوسیدوی داشرعا جائز دي؟

ځواب: ۱: دمسجد کوم خادم (امام یا مؤذن) ته چي کوم مراعات ورکول کيږی هغه دهغه ترشخص پوري نه بلکی ترخدمت پوري اړه لري هلته وراثت پکښی نشته چي دخادم تر وفات وروسته يې ورته دعوه وکړي.

۲: ددهستوگنې ځای (خونه یا کور) هم دهغه پلار اونیکه ته دخدمت په بدل کښی ورکړل شوي وو اوس چي خدمت ختم شوي دي او خادم هم وفات شو دي نو اولنی اولاد ته يې دوراثت په ډول حق نه رسيږی

دمسجد ځمکه، باغ، دوکان، کور چي دمسجد ملکیت وي که هغه ورته چا وقف کړي وي یا مسجد اخستی وي په هغوی باندي هم دچا غاصبانه قبضه روانه ده اوله هغه څخه لاس اخستل ضروری دي
(فتاوی محمودیه ج ۱۵ ص ۲۱۷).

حدیث شریف لیکل او په مسجد کښی خوړند کول

پوښتنه: په توره تخته حدیث لیکل او په دروازه خوړند کول ورسره دځان لپاره دعا غوښتل څرنگه دي؟

ځواب: دځان یا کومی ټولنی لپاره ددعا غوښتل منع نه دي حدیث لیکل او ورسره دعا غوښتل هم منع نه دي نوم که وروسته وړاندي ولیکی هم څه ستونزه نه ده خودالیکنه یوازی دشهرت لپاره نه وي، بلکی دالله ﷻ درضا لپاره دحدیث او احکامو خپرول پکښی هدف وي.
(فتاوی محمودیه ج ۱۵ ص ۲۴۱).

دمسجد په دیوال اعلان خوړند کول

دمسجد په دروازه یا دیوال دا اعلانونو خوړند کول له دوو وجهو ناروا دي یوداچي دمسجد دیوال دشخصی مقصد لپاره استعمالول حرام دي، فقهاء لیکي چي چاته روانه دي چي دمسجد په دیوال دخپل کور پښتول (شهر، گاهر) کښيږدي دوهمه وجه داده چي دمسجد پاک ساتل او احترام کول یو امر دي که يې په دروازه یا دیوال، اعلانونه خوړند کيږی، دپاک ساتلو او احترام خلاف کار به شوی وي.

ای خوک دیوه امیر دکور په دروازه داعلان دلگولو جرئت کولای شي
دخپل کور په دروازه اودیوالونو مختلف ډول اعلانونه خوړندول زغم
شي (ستاسو مسائل ج ۳ ص ۱۳۲)

مسئله: دمسجد دننه دي دتجارت خای نه جوړیږي، دتجارت اوکاروب
شیان دي هلته نه ایښودل کیږي، دسحر او افطار پيش لمی او روزه من
داسی نقشه چی ورسره دکوم دوکان هم لیکل شوی وي دمسجد په بهرنی
دروازه کښی دي خوړند کیږي له مسجد څخه دي دتلو راتلو لاره نه
جوړیږي، نه دنارینو اونه دمیرمنو لپاره، بنځی دي هم مسجد ته له تللو
څخه منع کیږي

(فتاوی محمودیه ج ۱۸ ص ۲۰۹)

په مسجد کښی اعلان لرونکي جنتري خوړندول

مسئله: نن سبا ځینی داسی جنتري گانې خپریږي چی، دلمانځه وختونه،
قرآنی آیاتونه او یاددینی مضمونونه برخی پکښی لیکل کیږي او ورسره
تجارتی اعلان هم وي خو داعلان اندازه ترنورو شیانو کمه وي دداسی
جنتري گانو هدف چی اصل مقصد ددینی احکامو خپرول وي ورسره
ضمنی اعلان څه اعتبار نلري. (فقهی مسائل اووم ټوک ۲۸۹ مخ.)
«خو داځبال ساتل په کار دي چی په جنتري دژوند موجود انځور نه وي
اودقبلی لور ته خوړند نه وي چی دلمونځ کوونکو حضور خرابوي.

(رفعت)

که له غیر مسلم سره دمسجد امانت ضائع شي

پوښتنه: متولی له ځان سره مسجد دپیسو ایښودل خوندي نه بللی کوم
مسلمان هم هغه دامانت په توگه نه ساتلی، متولی دکلیوالو په امر هغه
پیسی له غیر مسلم شخص سره کښیښودلی، هغه مالدار وو عام اوخاصو
ورسره پیسی ایښودلی خو که هغه بی شتو شو دمسجد پیسی ورڅخه
ضائع شوی ورسره هیڅ وجه نه وه چی دایسی تری حصول کړی، ددي
زیان ضامن متولی دي که کلیوال؟

ځواب: که له متولی سره دهغو پیسو دضائع کیدلو ویره وه، دخوندي
توب یی بله لاره هم نه وه اودکلیوالو په خبره یی هغه له غیر مسلم سره
امانت کښیښودلی اودهغو دبیا ترلاسه کولو هیله یی غښتلی وه نویا نه
په متولی ضمانت راځی اونه په کلیوالو.

(فتاوی محمودیه شپږم ټوک ۱۸۱ مخ.)

که له مسجد څخه غلا وشوه ایا تاوان یی دمتولی په

غاره دي؟

پوښتنه: دمسجد اړوند په خونه کښی سامان وو تاله ورته لگیدلی وه
غله هغه سامان غلا کړ آیا متولی پکښی گرم دي؟

ځواب: دمسجد په اصل دروازه کښی تاله (قلف) نه وي لگیدلی ترڅو
هر څوک عبادت ته راشی په مسجد کښی محافظ هم نه وي یوازی
دلمونځونو په وخت مؤذن او خادم راځی نو په داسی حال کښی دسامان
دخونی دروازه ناله کول دحفاظت لپاره کافی دي اوپه متولی ضمانت نه
اړی او که هغه خای بی امنه وو داسی غلاوی شوي وي بیا یوازی تاله
لگول کافی نه دي اوبل حکم لري.

(فتاوی محمودیه ج ۱۸ ص ۱۷)

که دمسجد امانت شیان غلا کرای شی

پوښتنه: له یوه سړي سره دمسجد امانت شتمني ایښی ده هغه غلا شوې بیرته ترلاسه شو خو نور نه، په دې صورت کښی مسجد ته یې ورکولای دی؟

ځواب: که یې امانت مال له خپلی شتمني سره گډ کړی وو دمسجد پورې دې او که یې بیل خوندي ساتلی وو ورباندې ورکړه یې نشته کومه غلا شوې شتمني چي بیرته ترلاسه شي هغه به ورکوي.

(فتاوی محمودیه ج ۱۰ ص ۱۸۱)

له مسجد څخه بهر دمسجد د شتمني لگښت

پوښتنه: د جمة الوداع یا اخترونو په ورځو کی خلگ له مسجد څخه بهر په عمومی سړک لمونځونه کوي، آیا دمسجد په پیسو هلته په کرایه فرش یا نور څه راوړل کیدلای شي؟

ځواب: دا کار دمسجد د لمونځ کوونکو لپاره دې څه خرج پکښی نشته.

(فتاوی محمودیه ج ۱۸ ص ۱۸۱)

مسئله: که یوه زانیه مسجد ودان کړی حکما هغه مسجد دې دورته وو حق پکښی نشته د چا تصرف پکښی دوقف د حکم په خلاف پکښی ناجائز دې خو پکښی لمونځ کول پوره ثواب نلری فرض له غاري اوږې.

(امداد الاحکام ج ۱ ص ۴۴۱ احسن الفتاوی ص ۴۳۳ ج ۲)

د فاحشی شتمني په مسجد کښی استعمالول

پوښتنه: یوه ښځه له حرامی لاري خوراک څښاک پیدا کوي خو نور دلاس کارونه لکه اوبدل یا گنډل هم کوی، له همدې پیسو دمسجد لپاره فرش یا نور څه اخلی حکم یې څه دي؟

ځواب: د همداسي شیانو استعمال په مسجد کښی صحیح دي ځکه دابې په عین حرامه گټه اخستي نه دي.

(فتاوی محمودیه ج ۲ ص ۲۰۳ او کفایت المفتی ج ۳ ص ۱۱۱)

معاش اخستل او په مسجد کښی تدریس کول

مسئله: که څوک دمسجد لپاره مثلاً حفاظت ته یې په مسجد کښی کښیناست یا بل ځای نه وو په مسجد کښی یې درس درلود روا دي خو که یې همدا کسب وو بیا په مسجد کښی کښیناستل او تدریس کول دمسجد د احترام خلاف دي.

(فتاوی محمودیه ج ۲ ص ۱۸۲ امداد الاحکام ۱۴۴۱)

دمسجد په یوه برخه کښی درس ویل

پوښتنه: دمسجد په لاندې پور کښی لمونځونه کیږي په پورتنی پور کښی یې ماشومان زده کړه کوي دمسجد د ودانو له پاره وخت کښی داخیال نه وو چي دلته به ماشومان زده کړه کوي هغه ځای مسجد په نظر کښی وو اوس پورته د جماعت لمونځ کیدلای شي ماشومانو ته زده کړه ورکول کیدلای شي؟

ځواب: داسي چي لاندیني حصه مسجد وي پورتنی برخه یې هم مسجد ده دوهم ځل جماعت دي په پورتنی برخه کښی نه کیږي د ماشومانو لپاره دي بل ځای ومومي که بل مناسب ځای نه وو مجبورا ماشومانو ته په

مسجد کښی زده کړه صحيح ده خو دومره واره ماشومان نه چي هغوی دولې اوناولي توپیر ونکړای شي ناپاکي راوړی بولي کوي داهم ضرور ده چي دمسجد احترام وساتل شي مثلاً ماشومانو ته سخت الفاظ اوسپک الفاظ ونه ويل شي سزا ورنکړی شي ونه وهل شي

(فتاوی محمودیه ج ۱۸ ص ۱۳۰ او احسن الفتاوی ج ۲ ص ۴۵۸)

مسئله: که دقران کریم اودیني زده کړو ته بل ځای نه وو نو په مسجد کښی جواز لري خو دمسجد احترام لازم دي هلته به شورا اوشغب نه وي داسي کار به نه کوي چي دمسجد داحترام خلاف وي دلمانځه په وخت کښی به زده کړه نه وي ترڅو خلکو ته په لمانځه کښی ضرر نه وي په مسجد کښی به داسي ماشومان زده کړه نه کوي چي په مسجد کښی بولي کوي، داوبو لوښی ناولی کوي یا نور وراني رسوي

(فتاوی محمودیه ج ۱۸ ص ۱۳۸)

دمسجد داروند قران کریم استعمال

که کوم قران کریم یا بي جزونه دمسجد لپاره وقف شوي وو، په مسجد کښی هغه هرڅوک استعمالولای شي که لمونځ کوونکي وي او که دمدربي طالبان (فتاوی محمودیه ج ۱۸ ص ۱۳۸) «خو خپل کور مدرسي یا بل مسجد ته يې وړل جواز نلري، محمد رفعت قاسمي»

مسئله: قران کریم چي په مسجد کښی ايښی وي هغه وقف دي، هرڅوک راځی هلته يې تلاوت کوي دکورته وړلو اجازه يې نشته بدليدل يې ناجائز دي وقف شوي شی په بدل ورکولو په ملکیت کي راتلای نشي که دچا ورته ضرورت وي هغه په ادرس دي بل ومومي

(فتاوی محمودیه ص ۲۹۲، ج ۱۲)

مسئله: مسجد ته دوقف شوي قران کریم وړل جائز نه دي که وره اړتيا نه وه بل نژدي مسجد ته چي يکښی اړتيا وي ورکول يې صحيح دي (فتاوی رحيميه ص ۴، ج ۷۷)

پوښتنه: په مسجد کښی قران کریم په جزو ثوبيل، بيل وي، هغه کورته دختم لپاره وړل کيدلای شي؟

ځواب: که داپاري او جزونه ددي لپاره ورکړل شوي وو چي خلگ دي دختم لپاره کورونو ته وړي بيا څه ممانعت نشته (فتاوی رحيميه ج ۲ ص ۲۵۲)

دمسجد داروند زده کوونکو ته ورکول

پوښتنه: په مسجدونو کښی خلگ پرته له اجازی قران کریم ږدي، شمير يې زيات وي څوک يې نه تلاوت کوي او اخر خرابيږي اوبيا يې خلگ ځښوي که داسي قران کریم بي شتو زده کوونکو ته ورکړل شي اوهغوی يې په ښوونځی کښي يا بل ځای ولولي جواز لري؟

ځواب: چاته په ملکیت کښی ورکول يې جواز نلري، نه مدرسي ته ورکول کيدلای شي خو که زيات وي ورته اړتيا نه وي بل نژدي مسجد ته چي ورته ضرورت لري ورکول کيدلای شي که ترمسجد بهر ليکل شوي وو چي دلته پرته له اجازی قران کریم مه ږدي خوبيا هم چا کښيښود نو هغه مدرس يا کوم بي شتو سپری ته ورکول کيدلای شي

احسن الفتاوی ج ۲ ص ۴۵۲

په مسجد کښي له اجازي پرته دولتي برېښنا استعمالول

پوښتنه: پرته له اجازي، د قدر په شپه يابل وخت له دولتي برېښنا گټه اخستل څرنگه دي؟

ځواب: داسي کول غلا ده، ناروا ده مسجد داسي روښانه کول گناه ده د اکار د مسجد اداري خلگ کوي او که نور توپير نلري که څومره برېښنا هم داسي مصرف شوي وه پيسي دي د برېښنا دفتر ته ورکړي.

(نظام الفتاوى ج ۱ ص ۲۰۴)

«بده معامله غير قانوني کړه وړه تل عزت ته زيان رسوي، عزت ساتل واجب دي ترک د واجب بله گناه ده، نو ځان ورڅخه ساتل ضروري ده.

(محمد رفعت قاسمي)

مسئله: په مسجدونو کښي زيات گروپونه لگول، د اسراف په حکم کښي دي د اړتيا په اندازه لگول يې جائز دي.

(نظام الفتاوى ج ۱ ص ۳۱۴ دشامي ج ۱ ص ۴۴۲ په حواله)

دمسجد عوايد داوقافو له اداري پټول

پوښتنه: که داوقافو اداره دمسجدونو او هديرو يا نورو ځايونو د خوندي توب لپاره دمسجد له عايد څخه په فيصدي حساب پيسني گرځوي که څوک دمسجد اړوند دوکانونو يا نور جايداد په واسطه راغلي عايد داوقافو له اداري څخه پټ وساتي آيا داسي کار غلا ده؟ همدا زياتي شوي پيسي په مسجد کښي مصرف کيدلاي شي؟

ځواب: داسي پيسي په مسجد کښي مصرف کول مباح دي خو داسي معامله کول قانوني غلا ده، ځان ورڅخه ساتل واجب دي نو د مباح لپاره څوبه واجب نه پرېښودل کيږي او داسي څه ته دي اجازه نه ورکوي.

(نظام الفتاوى ټوک ۱ ص ۳۰۳)

د خاورو تيل په مسجد کښي لگول

مسئله: د خاورو تيل په مسجد کښي لگول منع دي خو که نور تيل نه وو د خاورو تيل داسي پاک شوي وو چي بوی يې نه درلود بيا دي وسوزو شي جواز لري.

(فتاوى محموديه ج ۲ ص ۴۱۰ اوج ۶ ص ۱۲۳)

په مسجد کښي به خراغ ترڅو پورې بليږي

مسئله: چي دخلگو دراتللو نوره توقع نه وي خراغ دي لري کيږي.

(فتاوى محموديه ج ۲ ص ۴۲۲، امداد الاحکام ج ۱ ص ۴۴۷)

مسئله: که چا مسجد ته شمع يا نور څه ورکړل که هغوی ته په مسجد کښي ضرورت نه وو او د وقف کوونکي اجازه وه هغوی دي خرڅ کړي او په بيه دي دمسجد نور ضروريات پوره کړي.

(فتاوى محموديه ج ۱۵ ص ۱۷۲ اوج ۱ ص ۴۷۱)

مسئله: په مسجد کښي ناپاکه تيل لگول مکروه دي.

(رد المحتار ج ۱ ص ۲۱۹)

مسئله: دمسجد خراغ کورته وړل ناجائز دي خو د کور خراغ مسجد ته وړل جواز لري.

(عالمگيري ج ۱ ص ۱۷۰)

مسئله: ترڅو عام خلگ لمونځونه کوي په مسجد کښي دي خراغ لگيږي داوداسه او غسل په ځايونو اولاره کښي هم خراغ لگول کيدلاي شي البته د ضرورت په اندازه.

(فتاوى محموديه ج ۱۰ ص ۱۴۹ او عالمگيري ج ۱ ص ۱۷۰)

مسئله: ترلمانځه وروسته که څوک دمسجد د خراغ رڼا ته کتاب گوري يا چاته درس وايي دشپي تر دريمي برخي جواز لري اوزيات نه.

(بحر الرائق ج ۵ ص ۲۵۰)

مسئله: د مسجد فرش د لمانځه او جماعت لپاره هوارول صحيح دي که فرش نل همواروي هلته که کوم دطريقه مرشد او مريدان يې کښيني باک نلري خو که فرش ټوليزي بيا يې د کښينا ستلو لپاره مستقل استعمال ښه نه دي

(فتاویٰ محمودیه ج ۱۰ ص ۱۴۹)

دمسجد د تیلو خرڅول

مسئله: که څوک مسجد ته تیل، پکې یا بل څه ورکړي او د خرڅولو اجازه ي وي هغه خرڅول کیدلای شي.

(فتاویٰ محمودیه ج ۲ ص ۲۰۴)

دمسجد تیل او نور څه دامام په استعمال کښی

مسئله: که څوک څه شی مسجد ته ورکوي او امام ته وایي داشیان مي تاته درکړل، خپل کور ته يې یو سه استعمال يې کړه نو امام ته يې استعمال صحيح دي خو له ورکوونکي پرته که بل څوک اجازه کوي صحيح نه دي.

داچې څوک څه مسجد ته ورکړي او داسي وانگیرله شي چې د اورکړه يې امام ته په کور کښی د استعمال اجازه ده دا خیال غلط دي.

(فتاویٰ محمودیه ج ۲ ص ۲۰۵ امداد الاحکام ۱، ۴۴۷)

دمسجد سامان خرڅول

پوښتنه: که په مسجد کښی سطل (بوکه) فرش یا نور تر ضرورت زیات وي که هغه خرڅ شي او پیسې يې د مسجد په ضرورتاتو مصرف شي جواز لري؟

ځواب: کوم شیان چې د مسجد دارتیا د پوره کولو لپاره اخستل شوي، که هغوی وپلورل شي او پیسې يې په مسجد ولگول شي صحيح دي

خو هغه شی چې د مسجد په پیسو اخستل شوي نه وي او چا ورکړي وي که ورکوونکی د خرڅولو اجازه ورکړي وده بیا يې خرڅول صحيح دي

(فتاویٰ محمودیه ج ۱۲ ص ۳۰۴)

مسئله: کوم شیان چې مسجد ته وقف شوي دي پلورل يې ناجائز دی کوم شیان چې وقف شوي نه دي خودعا دي جاري ضرورتونو لپاره اخستل شوي وي، که يې اړتیا پوره شوه خرڅول يې صحيح دي، که مسجد وران شي سامان دي نژدې مسجد ته ورکړي او ځمکه دي وساتله شي چې بې احترامی يې ونشي.

(فتاویٰ محمودیه ج ۲ ص ۱۹۹ دردالمحتار ج ۲ ص ۵۷۵ په حواله)

مسئله: که شرعی مسجد وي، هغه د تل لپاره وقف دي دهغه ځمکه خرڅول یا په عاریت سره و وکول ناروا ده.

(فتاویٰ محمودیه ج ۲ ص ۲۱۱)

دمسجد زور سامان اخستل

پوښتنه: که یو خادم ودان شوي مسجد د پاڅه جوړښت په هیله وران کړي، دهغه سامان په بل مسجد خرڅیدلای شي یا يې څوک اخستلای شي؟

ځواب: غوره داده چې همغه سامان په همدې نوی مسجد کښی بیا استعمال شي که يې هلته استعمال مشکل وي د کلیوالو یا حاکم په رایه دي خرڅ او پیسې دي په مسجد مصرف شي په اخستونکي قید نشته اختیار لری د بل مسجد لپاره يې اخلي که دخپل کور لپاره.

(فتاویٰ محمودیه ج ۲ ص ۲۰۸ کفایت المفتی ج ۲ ص ۱۲۳)

دوران شوي مسجد سامان مدرسي يامسافر خانې ته ورکول

مسئله : که کوم مسجد وران وي دلمونځ کولو پکښې هيڅ صورت نه وي هغه ځای دي خوندي وساتل شي اتفاقي خبره داده چي هغه تل مسجد دي سامان دي بل مسجد ته ورکړل شي که هلته ورته اړتيا نه وه داهل حل اوعقد کسانو په رايه دي وپلورل شي قيمت دي بل نژدي مسجد ته ورکړل شي خودمسجدسامان پرته له قيمت څخه په مدرسه يامسافرخانه يا بل ځای مصرف کول صحيح نه دي که څه هم دي مسجد ته نژدي هم وي

(فتاوی محمودیه ج ۱ ص ۵۰۴)

وران مسجد خرڅول يا په کرایه ورکول

پوښتنه : که کوم ځای خلگ تللی وي مسجد همدغسی وران پاته وي هغه خرڅیدلای شي ؟

ځواب : دوقف خرڅول ناروا دي وقف مالک نلری چي هغه وپلوري ، که هلته مسلمانان نه وي بیا هم دخرڅولو اختیار یې څوک نلری خوندي ساتل یې بهتر دي که یې څوک په زور غصب کړی اوبیا یې په بدل کښی پیسې ورکړي په هغو پیسو بل مسجد ودانول صحیح دي دوران مسجد سامان دي همدي دوهم مسجد ته ورکړي .

(فتاوی محمودیه ج ۱۵ ص ۱۸۳)

مسئله : که دزازه مسجد دودانولو کوم صورت نه وي اوسامان یې ضایع کیده سامان دي بل مسجد ته ورکړل شي اوځمکه دي په دیوال احاطه شي که ددیوال دجوړولو پیسې نه وي دمسجد په لرگیو دي هغه ځمکه وساتله شي یا دي هغه خرڅ اوپه پیسو دي دمسجد حفاظت وشی په بل شي دي پیسې نه لگیږي دمسجد ځمکه په کرایه هم نه ورکوله کیږي دساتلو هڅه یې وشي

(فتاوی محمودیه ج ۱۵ ص ۲۱۳)

دمسجد دمصرف لپاره دوقف شوي ځمکې خرڅول

مسئله : کومه ځمکه چي دمسجد دلگښت لپاره وقف شوي وي دهغی دخرڅولو اجازه نشته ، که څه هم دهغی په زیاته گټه نوره ځمکه واخستله شي خو که چا دمسجد ځمکه په زرو غصب کړه لاس ته کول یې ممکن نه ووبدل دي ومنی اوپه هغه دي بل ځای ځمکه واخلي دمسجد دلگښت لپاره دي وقف کړی که کومه وقف شوي ځمکه بی گټی وه ، دهغی دخرڅولوهم اجازه شته چي په پیسو یې نوره ځمکه واخستله شي اووقف شي نو ځمکه ، ځای یا دوکان چي دمسجد دمصرف لپاره وقف شوي وي اودمجبوریت له امله خرڅه شي اوبیا له اخستونکی څخه کوم غیر حرکت پکښی ولیدل شي په خپله هغه یې ذمه واري نه دمسجد اهل یامشران .

(فتاوی محمودیه ج ۱۵ ص ۲۹ دشامی ج ۳ ص ۵۰۷ په حواله)

دمسجد په پیسو داوداسه اوبه تودول (گرمول)

مسئله : کومی پیسې چي دمسجد دضروریاتو دپوره کولو لپاره ټولی شوي وي په هغو پیسو دیخنې په وخت کښی دلمونځ کوونکو لپاره اوبه تودول جائز دي ترڅوپه اسانی سره اودس وکړای شي .

(فتاوی محمودیه ج ۱۸ ص ۱۹۰)

مسئله : که دچت لرگی لویدلی اودکار وړنه وي په هغوی داودس کولو دپوره داوبو تودول روا دي .

(فتاوی محمودیه ج ۱۵ ص ۲۰۴)

دمسجد تودی اوبہ کہ لمونخ نہ کوونکی استعمال کری

مسئلہ : کومی اوبہ چی داودس کوونکو لپارہ تودی پری ، هغه دهنه لپارہ چی لمونخونه ته کوی روانه دي چي په جامو پريمنخولو يا نورخه يي استعمال کری کورته دمسجد دتودو اوبو وړل هم صحيح نه دي دمسجد په انگر کښی دي اودس کوی که تودي اوبه ماخستن پاته کيږي او نه سهار پوری سريږي بيا يي هم بل خای استعمال روانه دي .

په تودو اوبو اودس کول يا که په کومه جامه نجاست وي هغه پريمنخل جائز دي خو يوازي دجامو پريمنخل صحيح نه دي .

غوره خبره داده چي په کور کښی اودس وکړای شی اومسجد ته راشی خو هرچاته دا اسانه نه ده دا عرف هم عام شوي دي چي په مسجد کښی داودس او غسل انتظام کيږي نو که مسجدونه دا کار کوی غلط کار نه دي دلمونخ کوونکو لپاره سهولت دي اودجماعت دلمانخه پابندي ورسره زياتيږي .
(فتاوی محمودیه ج ۱۸ ص ۲۰۳)

دمسجد تودی اوبه کورته وړل

پوښتنه : که چا په خپلو پیسو مسجد ودان کړ اودهغه دنورو اړتیاوو دپوره کولو لپاره يي دوکان يا کوم خای وقف کړ په هغو پیسو يي دلمونخ کوونکو لپاره اوبه هم تودولی آيا هغه څوک چی لمونخ نه کوی دلته غسل کولای شی يا هغه اوبه کورته څوک وړلای شی ؟

ځواب : که وقف کوونکی داوبو دتودولو اجازه نه وه کری دا اوبه تودول روانه دي که يي دهرچا دغسل لپاره اجازه ورکړی وه هم صحيح دي داچي دا اوبه دمسجد په روپو نه تودیږي بلکی کلیوال يي تودوي نو استعمال يي هم دهنوی په اجازه پوري اړه لري .

دمسجد داوبو له ذخیري ، پانگی ، څخه کور ته اوبه وړل

پوښتنه : دمسجد داوبو له ذخیري څخه کور ته اوبه وړل څرنگه دي ؟

ځواب : دا اوبه دڅا داوبو په څیر نه دي چي هرڅوک يي کورته یوسی بلکی دادمنگی داوبو حکم لری . چی هغه يي مالک دي څوک دا حق نلری چي پرته له اجازی څخه يي کورته یوسی
(فتاوی محمودیه ج ۱۸ ص ۱۲۷ احسن الفتاوی ج ۲ ص ۴۴۷)

په تودوخه او اورښت کښي دمسجد بهرنی غولی خالی پاته کیدل

پوښتنه : که دیوه مسجد بهرنی غولی ډیر لوی وي په تودوخه او اورښت کښی هلته دریدل مشکل وي که دهمدیغولی شمال يا جنوب لوری ، څه برخه لوړه او پټه کړي اوخلگ هلته لمونخونه کوي ، نور غولی خالی وي ایا داسي لمونخونه کول جواز لري ؟

ځواب : که داسی لوړ او پټ ځای په مشوره سره جوړیږي څه ستونزه نلری دمسجد دننه صفونه او دلته صفونه باید سره متصل وي که غولی پاته دي باک نلری که تودوخه زیاته وي او ټول خلگ په همداسی گوښه کښی دریږي هم څه حرج نشته .
(فتاوی محمودیه ج ۱۸ ص ۲۳۳)

په مسجد کښي گرځیدل او وظیفه کول

مسئلہ : سهار اومازیگر وظیفه کوونکی په مسجد کښی گرځی او وظیفه کوی ، گرځیدل دوظیفی جز نه دي . افضل او غوره دادی چي په یوه گوښه کښی کښيني او وظیفه وکړی که دجماعت وخت نژدي وو او ورباندی خوب راغی بیا ولاړیدل وگرځیدل باک نلری خو مستقل گرځیدل ، که سهار وي که مازیگر یا بل وخت دمسجد له مقصد او حال سره خلاف کار دي
(فتاوی محمودیه ج ۱ ص ۴۸۴)

مسئله: تسبیح ویل په ناسته ولاړه هر ډول صحیح دي خو بې ضرورت په مسجد کښی گرځیدل نشته

(فتاوی محمودیه ج ۲ ص ۱۰۷ احکام القرآن ج ۲ ص ۲۳۳)

مسئله: په بازار او دغو په نورو ځایونو کښی چې خلگ په خپلو کارونو لگبا وي او تلاوت نه اوری هلته په لوړ اواز تلاوت کول منع دي ورو ورو پرته له غږ څخه دي تلاوت او ذکر کوي.

(فتاوی محمودیه ج ۱۵ ص ۱۸۲)

په مسجد کښی د باد وتل

مسئله: احتیاط او ادب دادي چې په مسجد کښی په قصدی توگه باد ونه ایستل شی که بیده وي یا غیر ارادي ووزی داخونو عذر دي هغه څوک چې د خوب بل ځای لری په مسجد کښی ورته بیده کیدل مکروه دي دجا هلاکو دا خبره چې که دچا په مسجد کښی باد ووزی هغه ملایکیی په خوله کښی بهر باسی بالکل غلطه ده له مبارک حدیث څخه ښکاره ده چی ملایکو ته له بدبوی څخه زیان او اذیت رسیږي

(فتاوی محمودیه ج ۲ ص ۲۰۷ در مختار ج ۱ ص ۲۸۷ په حواله)

مسئله: د فقهاوو په نظر په مسجد کښی د باد ایستل منع دي که څوک د ناروغی ستونزه لری یا ژر ژر بهر وزی یا همداسی مکروه کار کوي احتیاط ورته دادي چې همداسی شخص په مسجد کښی اعتکاف ونکړی دعا وکړی او ددي هبلې اجر دالله ﷻ څخه وغواړي

(فتاوی محمودیه ج ۱ ص ۴۸۰)

مسئله: درمضان له میاشتی پرته هم په مسجد کښی نفلی اعتکاف کیدلای شي او همداسی معتکف په مسجد کښی اوسیدلای شي.

(فتاوی محمودیه ج ۱ ص ۴۸۲)

دمسجد خوا کښی په سرک موسیقې غږول

مسئله: په عام سرک (لاړه) تیریدل دهر چا حق دي. خوداسی کار کول چې دمحلې، کلی او مسجد خلگو ته بې ضرر وي یا دلمانځه په وخت کښی اخلاص پېښوي منع دي که کوم بانفوذه شخص دموسیقې غږول دمسجد په قرب کښی منع کړي. خو غوره خبره ده کڼه له فساد څخه ځان ساتل پکار دي.

(فتاوی محمودیه ج ۱ ص ۴۸۲)

مسئله: که غیر مسلم خلگ له داسې کار څخه نه منع کیدل نو مسلمانان دي یوازی په زړه کښی هغه بدوگنې. له چاسره دي مقابله نه کوي.

(امداد الاحکام ج ۱ ص ۴۵۲)

ناولې جامی په مسجد کښی ایښودل

مسئله: ناپاکی جامی دي په مسجد کښی نه ږدي که بهر بې ایښودل مشکل وو یا ورکیدلی نو مجبورا دي داسی ایښودلې کيږي چې ځای ناولی نه کړي.

(فتاوی محمودیه ج ۲ ص ۲۸۸ کتاب الفقه ۱، ۴۵۷)

دمسجد فرش ته نژدې دجامو مینځل

هغه ځای چې مسجد نه دي یعنی لمونځ ورباندې نه کیږی هلته داسی جامی مینځل چې نورو ته ضرر نه وي یا فرش استعمال نشی بیا صحیح دي په دي کښی امام او نور برابر دي خو څوک چې په مسجد کښی هستوگنه لري. بل ځای ته تگ بې مشکل وي، دهغه لپاره وسعت دي ځکه دهغه په تللو دمسجد په نگرانی کښی خلل پېښیږي او دنورو په څیر بې بل ځای پریمنځلای نشي.

(فتاوی محمودیه ج ۲ ص ۴۱۸)

مسئله: د مسجد دننه په غولی یا دیوال د جامو وچول ناروا دي مؤذنه یا خدم ته که بل ځای دوچولو نه وو له مسجد څخه بهر په متصل ځای کښی یې وچولای شي
(احسن الفتاوی ۲، ۴۴۵)

له مسجد څخه بهر پیرل او پلورل کول

مسئله: په مسجد کښی خرید او فروخت کول د مسجد د احترام خلاف کړ دي خو هلته چې هغه ځای د مسجد حکم نلري لکه د بوت ایستلو ځای، د غسل کولو ځای، حجره یا داسی بل ځای چې د مسجد د مصلحت لپاره ودان شوي وي هلته په دی شرط روا دي چې نورو خلکو ته زیان نه رسیږي.
(فتاوی محمودیه ج ۲ ص ۴۲۱)

په مسجد کښی تجارت کول

مسئله: کوم ځای چې د مسجد لپاره ځانگړی شوي وي هلته هیڅکله تجارت روانه دي کوم ځای چې شرعی مسجد نه دي یا بل د وقف ځای چې د مسجد لپاره وقف شوي وي هلته دوکان و دانول چې د مسجد په احترام یا ځای کښی فرق نه راځي هغه د مسجد د گټې لپاره په کرایه ورکول بېوا نلری د مسجد دننه برخه یا بهرنی غولی ټول یو حکم لری هلته تجارت کول یا په کرایه ورکول شرعاً نه دي.

(فتاوی محمودیه ج ۱۲ ص ۲۰۳)

د غیر مسلم لباس اغوستل او مسجد ته تلل

مسجد د خدای ﷻ دربار دي اولمونځ عبادت دي په دربار کښی د عبادت لپاره داسی لباس اغوستل او حاضریدل ښه دي چې د الله ﷻ خوښ دي او هغه مسنون لباس دي در رسول الله غوره کړی لباس دي داسی لباس دي

دلمانځه لپاره نه اغوندي چې الله ﷻ ته خوښ نه وي یعنی هغه لباس چې رسول الله ﷺ منع کړی دي او هغه د کفارو اوفساقو لباس دي.
(فتاوی محمودیه ج ۲ ص ۱۷۲)

په مسجد کښی ونې ایښودل

مسئله: په مسجد کښی د ونې ایښودل که لمونځ کوونکو ته گټور وو صحیح دي او که له کفارو سره شباهت وو یا ضرر وو ایښودل یې صحیح نه دي.
(فتاوی محمودیه ج ۱ ص ۴۷۰ ردالمحتار ۱، ۱۸۵)

مسئله: که میوه لرونکی ونه په مسجد کښی د لمونځ کوونکو د راحت لپاره ایښودله شوي وي میوه دي بهر نه وړله کیږی هلته دي مصرف کیږي.
(فتاوی محمودیه ج ۱۵ ص ۲۰۴)

مسئله: که په مسجد کښی گوښه ځای وي هلته میوه لرونکی ونه ایښودل یا د ښه بوی لپاره گلان کرل صحیح دي خو کوم ځای چې دلمانځه لپاره ځانگړی شوي وي هغه ځای دي په ونو نه نیسي.
(فتاوی محمودیه ج ۱ ص ۴۹۰)

د مسجد د ضرورت د پوره کولو لپاره دهغه دغولي ونې وهل

مسئله: د مسجد غولی د لمونځ کولو لپاره دي هلته دي ونې ایښودل ښه نه دي خو که د مسجد په گټه وي، هغه بله خبره ده، لکه داچې که په مسجد کښی لمروالی وو او هغه ونو وچولای شوای که د مسجد په گټه داوو چې انگری له ونو خلاص شی، شرعاً اجازه ده، څوک دي ورسره مخالفت نه کوي.

(فتاوی محمودیه ج ۱۸ ص ۱۹۲ رحیمیه ۴، ۷۲)

مسئله : دمسجد دونو بيع په مسجد کښي جائزه نه ده ځکه مسجد دلمانځه او جماعت لپاره ځانگړی دي نو هلته خريد او فروخت صحيح نه دي بهر دي کوی که څه هم هغه دمسجد ونی وي

(فتاوی محمودیه ج ۱۵ ص ۱۹۵)

دمسجد بنکلی کول

پوښتنه : دبرات یا قدر په شپه مسجد په گروپونو یا گلانو بنکلی کول څرنگه دي که یی نیت هم بدعت نه بلکه دهغې شپې داحترام او خوشحالی په خاطر وي ؟

ځواب : دقدر او برات په شپه په شریعت کښي دعبادت ، نفلونو ، تلاوت ، ذکر ، تسبیح دعا او استغفار ترغیب ورکړل شوي دي ، په گلانو یا نور څه زینت ورکولو ترغیب ورکړل شوي نه دي په تیره له داسی مراسمو خان ساتل ضروري دي چي دغیر مسلمو له رواجونو سره ورته وي ځکه رسول الله ﷺ فرمایي « من تشبه بقوم فهو منهم » «ابوداؤد» خو دمسجد د خوشبویه کولو ترغیب ورکړل شوي دي . چي لمونځ کوونکو ته اذیت نه وي په همداسی ځانگړو او متبرکه شپو کښي په مسجد کښي راتولیدل مکروه او منع دي

(فتاوی محمودیه ج ۱۵ ص ۴۱۳)

دمحرم دمیاشتي په لسمه نیټه په مسجد کښي شریني ویشل

مسئله : داسوم شرعی اصل نلری نه په قرآن او حدیث کښي ثابت دي هغه شرعی بلل غلط دي خو له ځینو روایتونو څخه داسي ښکاری چي دمحرم په لسمه نیټه روژه نیول خورا ثواب لری او په هغه ورځ په خوړو کسی زیاتوالی کول دبرکت سبب دي

(فتاوی محمودیه ج ۱۵ ص ۴۱۳)

پوښتنه : درجب په میاشت کښي چي ځینی خلک په کومو لوبو کښي شیریني یا شیدي ویشي هغه متبرک بولي په کورونو کښي یی نه استعمالوي بلکه مسجد ته یی ورکوي آیا هغه څوک خرڅولای اوبیه یی په مصرف لگولای شی ؟

ځواب : ددي لوبو خو په شریعت کښي کوم اصل نشته که یی دثواب په نیت ورکړی نو دورکوونکی په نیت یی په مسجد کښي استعمال صحیح دي

(فتاوی محمودیه ج ۱۰ ص ۱۵۸)

دنژدي مسجدونو داډان حکم

مسئله : که دوه مسجدونه سره نژدي وي په دواړو کښي بیل بیل اډان مسنون دي په یوه باندي اکتفا کول دسنت خلاف عمل دي که څوک داسی کوی هغوی دستتو تارکین دي .

(فتاوی محمودیه ج ۲ ص ۲۱ او ج ۱۵ ص ۱۹۵)

مسئله : که په ډیرو مسجدونو کښي اډان کیده دلومړی اډان ځواب ورکول ضروري دي دنورو ځواب ورکول غوره دي که دخپلی کلی وي او که دبل کلی .

(فتاوی رحیمیه ج ۴ ص ۲۸۹ دمراقی الفلاح ۱۱۷ ص په حواله)

تراډان وروسته له مسجد څخه وتل

پوښتنه : تراډان وروسته پرته له ضرورته بل مسجد ته تلل او هلته لمونځ کول جائز دي ؟

ځواب : که دي شخص ته په بل مسجد کښي دجماعت معطلی وي که دي ورښی هغه جماعت نه کوی نو بیا یی تلل او هلته لمونځ کول مکروه

نه دي لار دي شي هلته دي لمونځ وکړي که ورته معطله نه وي نو پرته له ضرورته په داسي حال کښي تلل مکروه دي

(فتاوی محمودیه ج ۲ ص ۲۸ احسن الفتاوی ج ۲ ص ۴۵۰)

دنژدي مسجد حکم

مسئله : که سره نژدي څو مسجدونه وو نو چي کوم نژدي دي تلل ورته افضل دي ضرور دي هلته لمونځ کوي که ټول په يوه محله کښي وو نو کوم چي پخوانی دي هلته تلل غوره دي که په قدامت کښي هم سره برابر وو يا يي وخت معلوم نه وو نو چي ډير نژدي وي هلته تگ بهتر دي.

(امداد الاحکام ج ۱ ص ۴۵۹)

مسئله : اصل دادي چي که په کلی او محله کښي کوم مسجد چاته نژدي وي . دهغه حق زيات دي هغه پريښودل اوبي عذره لري مسجد ته تلل جائز نه دي

(امداد الاحکام ج ۱ ص ۴۵۳ فتاوی دارالعلوم ج ۴ ص ۱۵۱ درمختار ج ۱ ص ۳۳۳)

مسئله : پنځه وخته لمونځونه دکلی په مسجد کښي کول افضل دي هغه پريښودل قصدا (جامع) مسجد ته دزيات ثواب په هيله تلل غوره نه دي خو هغه لورته که بل کار ولري دلمانځه وخت ورباندې راشي او هلته په جامع مسجد کښي لمونځ وکړي ثواب يي تردي زيات دي دجمعي لمونځ په جامع مسجد کښي افضل دي اوداخترانو لمونځونه په دښته اځنگل کښي غوره دي

(امداد الاحکام ج ۱ ص ۴۴۴)

له شاهي مسجد څخه تفريح ځای جوړول

پوښتنه : شاهي مسجد دتعمير دفن په لحاظ خورا ښه جوړشوي وي هغه دتفريح په ځای بدلول چي مسلم او غير مسلم وقت يي وخته هلته ورځي شرعا جائز دي ؟

ځواب : داسي کار دمسجد داحترام خورا خلاف کار دي .

(فتاوی محمودیه ج ۱ ص ۱۹۲ مشکوٰۃ ۱۲۸ په حواله)

مسئله : له مسجد څخه دتفريح ځای يا دسير او سياحت موضوع جوړول جائز نه دي او په مسجد کښي عکس اخستل تردي هم ناوړه کار دي دادحرامو کارونو ټولگه ده دمسجد ددب خلاف کار دي په مسئولينو لازم دي ترڅو يي مخنيوی وکړي .

(آپ کی مسائل ج ۳ ص ۱۴۷)

مسئله : په مسجد کښي عکسونه څوړند کول ، اخبارونه لوستل ، ټيليوژيونونو لپاره فلمونه جوړول ناري وهل ټول حرام دي

(آپ کی مسائل ج ۳ ص ۱۵۸)

مسئله : مسجد ته دهندو عيسايي او نورو غير مسلمانانو خلگو ننوتل منع دی .

(کفايت المفتی ۳۰۱۲۲)

تبليغي جماعت او دمسجد لوازم

مسئله : داخلگ دديني امورو لپاره وتلی وي ، په مسجد کښي هستوگنه کوي ، دهغوی دکار ډيره گټه رسيري اوله دي څخه څوک انکار کولای نشي هغوی ته په مسجد کښي دهستوگنی ناستی ولاړی اجازه ورکوی ورسره مرسته کوی دهغوی هدف لمونځ دي بل مقصد نلری له همدی امله که دمسجد لوازم بوکه ، پري ، نل ، بدنۍ هرڅه استعمالوی ممانعت يي مه کوی .

(فتاوی محمودیه ج ۱۲ ص ۲۲۸)

په مسجد کښي دي تبليغي زده کړه چيري کيږي ؟

مسئله : که په لمانځه او وظيفه کښي خلل پيدا کيده داسي تبليغ او زده کړه منع دي خودتعليم سلسله هم خورا مهمه ده نو ددواړو جاری ساتل په کار دي که مسجد لوی وو يوی گوښی ته ياپه برنده يا بهرنی غولی

کښی دي تبلیغی زده کړه کيږي يعنی داسي ځای چي دلمونځ کوونکو لپاره مزاحمت نه وي

په تعلیم کښی دي دفضایلو ترڅنگ داودس ، لمونځ ، روژی او نورو احکام هم بیانېږي یوازې په فضایلو دي اکتفا نه کيږي

(فتاوی رحیمیه ج ۲ ص ۱۰۱ کفایت المفتی ۳، ۱۲۷)

دمسجد دحوض اندازه

پوښتنه : کوم حوضونه چي دمسجدونو لپاره جوړېږي دهغه اوږدوالی، سورا او ګډوالی به دمروجو متر په حساب څومره ، څومره وي ؟

ځواب : لس گزه اوږد اولس گزه يي سور کافی دي دلته مقصد شرعی گز دي چي په عربي کښی ورته ذراع وايي ، رسمی گز دوه ذراع کيږي يعنی په رسمی گز اوږدوالی او سور پنځه ، پنځه گزه .

(فتاوی محمودیه ج ۱۵ ص ۱۹۲)

دزازه مسجد په ځای دحوض جوړول

مسئله : که کوم ځای یوځل مسجد وو بیا دیوه ضرورت په اساس ږنگ کړای شو او مسجد توی ودانیده ، کوم ځای چي پخوا مسجد وو ترهغه ځای لاندی ، باندي ، کومه خونه یا حوض جوړول جائز نه دي که مسجد بالکل نوي جوړیده یا کوم ځای له مسجد څخه بهر وو او اوس يي په شرعی مسجد کښی داخلاوو نو دمسجد په ګټه پکښی حوض یا خونه جوړول گنجائش لري .

(فتاوی رحیمیه ج ۱۰ ص ۲۴۱ ددرمختار ج ۲ ص ۵۱۳ په حواله)

په حوض کښی دڅه شي مینځل

هغه حوض چي لس په لس شرعی کز کښی دي هغه نه ناولی کيږي خوادب اوسلیقه داده چي خپلی یانور شيان دي له حوض څخه بهر په څنډه کښی ومینځل شي مسواک دي هم په حوض کښی نه ډوبوی ، بلکي په لاس دي اوبه ورته رااخلي .

(فتاوی محمودیه ج ۱۰ ص ۱۵۰)

مسئله : دمسجد له نل څخه کلیوال اوبه وړلای شي خو که خراب شي دهغه مرمت دي دوی کوی داسی نه چي اوبه کلیوال وړي اودنل مرمت دمسجد په پیسو کوي .

(فتاوی محمودیه ج ۱۵ ص ۱۷۸)

دمسجد په ځای کي دموټرونو ځای ودانول

پوښتنه : که په مسجد کښی حوض وو اوس یوه ټانکی جوړه شي اودحوض په ځمکه یوه خونه جوړه کړي ، هغه په کرایه ورکړي او پیسې يي په مسجد لگولي آیا متولی دا حق لري ؟

ځواب : که دلمونځ کوونکو داوداسه ځای نه تنگیږي ، دمسجد د هوا اورنیا مانع نه گرځي ، بیا دمسجد دګټې په خاطر دپوهو خلگو په مشوره داسی څه کول روا دي .

دجماعت ترځای لاندی دحوض جوړول

پوښتنه : که دنوی مسجد دجوړولو پروګرام اودقانون مطابق دمسجد په ځمکه دموترونو تم ځای جوړول لازمی وو اوداځای دمسجد ددیوال په خوا کښی جوړیده که هغه جوړنشی دمسجد دجوړولو اجازه نه ورکوي سوال دلته دي چي کومی پیسې په بانک کښی دمسجد لپاره ایښی دي دهغوی په سود دموترونو تم ځای جوړیدلای شي ؟

خواب: دلته چې د لمونځ کوونکو د موټرانو لپاره ځای پرېښودل حتمي دي نو شتمن اشخاص دي دا ځای په خپل حلال مال ودان کړي

(فتاوی رحیمیه ج ۲ ص ۱۲۵)

په مسجد باندي د حکومت قبضه

پوښتنه: ایا حکومت ته دا حق شته چې کوم مسجد په زور ونیسی بیا یا نغدې روپي واخلی یا شرائط کنښيږدي او د حکومت تسلط ورباندي وي؟

خواب: مسجد د خدای تعالی کور دي خدای تعالی يې څښتن دي د کوم انسان په ملکیت کښی نه دي الله تعالی فرمایي «وان المساجد لله» (په تحقیق مساجد خدای لره دي)

نو چې د خدای تعالی ملکیت دي او دهغه د عبادت لپاره ځانگړی دي نو د حکومت ورباندي د قبضی او تسلط نشته که په زور ورباندي قبضه کوي شرعاً ناروا ده پرېښودل يې لازم دي د پرېښودلو په صورت کښی په بدل کښی پیسې اخستل یا شرائط ایښودل هم د حکومت حق نه دي.

(کفایت المفتی ج ۷ ص ۷۱)

مسجد وړانول او لاره جوړول

پوښتنه: که په کوم ښار کښی حکومت دلاري د جوړولو لپاره کورونه، دنورو مذهبونو عبادت ځایونه او د مسلمانانو مسجدونه ټول نړوي او بل ځای ورته ځمکه ورکوي دهغه بدل بل ځای اخستل روا دي؟

خواب: کوم ځای چې یو ځل مسجد شوي وي دهغه تر قیامه مسجد دي که دهغه ودان شوي وي او که نه وي که لمونځ پکښی شوي وي او که نه وي حکم ي یو دی دهغه ځای پرته له عبادت څخه د بل شی لپاره استعمالېدلای نشی دهغه ځای د څرخولو، کرایه ورکولو، په گروي ورکولو، بېرته د وقف کوونکی ورشی ته ورکول جواز نلري

په همدې پوښتل شوي صورت کښی د مسجد ځمکه په لاره کښی رانیوله کیدلای نشي

(فتاوی رحیمیه ج ۲ ص ۹۱ ج ۲ ص ۱۷۷ بحر الرائق ۲: ۷۴)

«د مسجد د خوندي کولو هڅه دي وشي خو که حکومت د اکار کاوو ورسره مقابله دي نه کوي ځکه هغه اسانه نه ده که بل ځای ورته ورکوي تري وادي خلای او کوشش دی وشي د پخوانی مسجد پاته شيان په نوی مسجد کښی استعمال شی ترڅو يې بي عزتي ونشی (والله اعلم)

((محمد رفعت قاسمی))

لاره په مسجد کښي رانیول

مسئله: که لاره پراخه وي او نه تنگیدله په مشوره سره دي د ضرورت په اندازه هغه پکښی ونیوله شی شرعاً روا ده د خلگو خوښه به وي او لاره به نه تنگوي.

(فتاوی محمودیه ج ۱۸ ص ۱۲۷)

مسئله: که هغه لاره د چا ملکیت نه وه د عامو خلگو وه مسجد تنگ وو د پراخولو ضرورت وو په پراخولو يې د خلگو لاره نه تنگیدله نه ورته ستونزه پېښیدله نو مسجد د ضرورت په اندازه پکښی پراخیدلای شی که هغه د چا مملوک ځمکه وي او پرته له بیعی يې نه ورکوله په بیه دي واخستله شی او په مسجد کښی دي ورگډه شي.

(فتاوی محمودیه ج ۱۸ ص ۱۷۵)

دلمانځه لپاره مسجد ته د میرمنو تلل

مسئله: در رسول الله صلی الله علیه وسلم په زمانه کښی مسجد ته د میرمنو دتلو اجازه وه خو ورسره دا ارشاد هم وو «بیوگن خیر هن» یعنی هغوی ته تر مسجدونو کورونه غوره دي ((مشکوٰۃ ص ۹۶)).

«ام حميد رضى الله عنها يوي صحابى عرض وکړ چې يا رسول الله صلى الله عليه وسلم په تاپسى لمونځ کولو ته زموږ ډير شوق دي ، رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل (ته رښتيا وايي خو تاسو ته ترډگر دنته لمونځ غوره دي او تر لوړ ځای درته دغولۍ لمونځ بهتر دي)

تر هغه وروسته ام حميد رضى الله عنها دنته ځای دلمانځه لپاره ځانگړى کړ او تروفات پوري مسجد ته نه لاړه .
(ترغيب ج ۱ ص ۱۸۰)

د حضرت عمر رضي الله عنه په دوره کښى دميرمنو په وضع کښى تغير راغلى وو د لباس يې ښکلى شوي وو خوشبويي يې استعمالوله او . عمر رضى الله عنه چې هغه حالت وليد ميرمنى يې له مسجد ته تللو څخه منع کړى نور صحابه وو هم دا کار خوښ کړ چا مخالفت ونکړ خو ځينو بيبيانو عايشى رضى الله عنها ته شکايت وکړ خو هغې هم د عمر رضي الله عنه رايه غوره وبلله اوويي ويل «که رسول الله صلى الله عليه وسلم هم ميرمنى داسى ليدای لکه اوس چې دي نو هغوى به يې له مسجد تللو څخه منع کړى وای»

(صحيح بخارى ج ۱ ص ۱۲۰ مسلم ج ۱ ص ۱۸۳)
دادهغه وخت خبره ده چې ميرمنو تقوى ، شرم او حياء زيات درلودل او خلگ هم اکثر نيك وو هغه يوه زرینه دوره وه د نبوى مسجد په فضيلت او د جماعت په لمانځه هم په شريعت کښى خورا زيات تاکيد دي بيا هم هغه وخت ميرمنى له مسجد تللو څخه منع شوي وي نو اوس به څرنگه حکم وي ؟

په درمختار شامى ج ۱ ص ۵۲۹ کښى وايي : دميرمنو تگ اوپه جماعت کښى شريکيدل که دجمعى او اخرونو لمونځونه وي ، که دوعظ مجلس وي که ميرمنى زړى وي که ځوانى ، که شپه وي که ورځ دزمانى داهل دفساد له امله مکروه دي او دا اتفاقى فتوى ده .

(فتاوى رحيمه ج ۱ ص ۲۳۲ عالمکبرى ج ۱ ص ۵۲ کتاب المفى ج ۵ ص ۳۹۲)
او احسن الفتاوى ج ۲ ص ۴۲۵

په مسجد کښى غږ لرونکي ساعتونه

مسئله : دداسى ساعتونو مقصد خو وخت معلومول وي ، د موسيقي دالاتو او ازونه يې مقصد نه وي ، خو داچى ساز او اواز عام شوي دي په ساعتونو کښى دالحاظ ساتل شوي دي که د موسيقي الاتو غږ پکښى وو بالکل ناروا خونه ده خو ورسره مشابهت دي نو دداسى ساعتونو په ځای که هغه ساعتونه کښيښودل شى چې اواز نلري غوره دي .
(فتاوى محموديه ج ۱ ص ۱۴۹)

مسئله : ځينى ساعتونه په هرو پنځلسو دقيقو کښى دتنگ تنگ غږ کوى دادهغه چا لپاره سهولت دي چې يا ليري وي يا يې سترگى کمزورى وي په همدې اساس همدا سى ساعتونه ايښودل جائز دي
(فتاوى رحيمه ج ۲ ص ۱۳۱ امداد الفتاوى ۲-۷۴۳)

دلمانځه دمهال ویش نقشه بل مسجد ته ورل

مسئله : که اصل مالک دادوخت نقشه وقف کړى وه او وقف يې صحيح وو بيا بل مسجد ته دنقشۍ نقل کول جائز نه دي خو که مسجد ودان نه وي بيا بل مسجد ته دنقشۍ ورکول صحيح دي که دانقشه وقف نه وه بياخو يې بل مسجد ته ورل څه مشکل نه دي .

(فتاوى محموديه ج ۱ ص ۱۵۹)

دمسجد ځمکه پرته له کرايې چاته ورکول

مسئله : دمسجد لپاره وقف شوي ځمکه دمسجد لپاره ده کومى اداري ته بې پرته له کرايې ورکول جائز نه دي کرايه دي پري واخستل شى او هغه دي دمسجد په گټه استعمال شي
(فتاوى رحيمه ج ۴ ص ۷۶)

دمسجد کومه خونه په کرایه ورکول

مسئله : دمسجد په احاطه کېنې که حجرې وي هغه دمسجد دامام یا نورو خدمت کوونکو لپاره وي همدا کار دي تري اخستل کېږي او په کرایه دي نه ورکوي که زیاتې خونې وي زده کړه دي پکېنې وشي که جوړوونکي یا وقف کوونکي هغه د کرایې لپاره جوړي کړي وي ترڅو یې عاید مسجد ته ورکړي په کرایه ورکول کېدلای شي خو په دي شرط چې مسجد ته زیان نه وي دمسجد بې حرمتی نه وي لمونځ کوونکي ته تشویش نه وي اولاره یې له مسجد څخه بېله وي

(فتاوی رحیمیه ج ۲ ص ۹۹)

مسئله : دمسجد دعايداتو دزیاتولو لپاره دمسجد دقبلې لوري دیوال ړنگول او دوکانونه جوړول جائز نه دي دمسجد دقبلې لوري دیوال دمسجد حکم لري .

(فتاوی رحیمیه ج ۲ ص ۱۷۲ دبحر الرائق ۵-۲۵۱ په حواله)

دمسجد په ځمکه لوبې کول

مسئله : مسجد یا قبرستان ته وقف شوي ځمکه داحترام په لحاظ دمسجد په حیثیت کېنې نه ده ترڅو چې قبر شوي نه وي یا مسجد ورباندې ودان شوي نه وي هر روا کار پکېنې روا دي اوهر ناروا کار پکېنې ناروا دي .

(فتاوی محمودیه ج ۱۵ ص ۲۰۲)

مسئله : ترمسجد بهر دمسجد ځمکه پرته له کرایې دکوم کار لپاره ورکول جائز نه دي په کرایه دي ورکول شي خو چې مسجد ورته اړتیا نه وي اودمسجد بې حرمتی پکېنې ونشي کله په کرایه ورکول یې هم جائز نه دي

(فتاوی رحیمیه ج ۲ ص ۹۸)

دمسجد زینې یا نور څه استعمالول

پوښتنه : دمسجد دمتولی په اجازه دمسجد زینې یا بل شي کورته وړل کېدلای او هلته استعمالیدلای شي ؟

ځواب : کوم شي چې دمسجد په پیسو اخستل شوی وي اونور خلک یې دضرورت لپاره له مسجد څخه غواړي ، هغه دي نه ورکول کېږي ، هوکه دمسجد دښینګنې تقاضا وه ورکول کېږي دي

(فتاوی محمودیه ج ۱۵ ص ۲۰۷)

دمسجد لوازم غوښتل

پوښتنه : دمسجد اړوند توکي لکه سمټ ، تیل یا نور کمه اندازه غوښتل جائز دي ؟

ځواب : دمسجد اړوند توکي بې اجورې اوبې بیعی وړل دهیچا حق نه دي نه په اجازه سره اونه پرته له اجازې کوم شي چې په اجوره ورکول کېږي هغه دي په اجوره وړل کېږي او کوم شي چې په بیه ورکول کېږي هغه دي په بیه وړل کېږي .

(فتاوی محمودیه ج ۱۵ ص ۲۳۲)

دمسجد سامان په کرایه ورکول

پوښتنه : که دمسجد دخدامانو دمصارفو دپوره کولو یا نورو احتیاجاتو لپاره دمسجد په پیسو څه لوبنې یا بل څه واخستل شي هغه په کرایه ورکوي او پیسې یې په همدې اړتیا وو کېنې لگوي شرعی جواز لري ؟

ځواب : په شرعی لحاظ په دي کار کېنې کومه بدې نشته او کرایه اخستل یې په ضرورتو کېنې لگول صحیح دي .

(فتاوی محمودیه ج ۱۵ ص ۱۳۸)

په مسجد کښي بیده کیدل

مسئله : که امام وي یا بل څوک چي دخوب دپاره بل ځای ولري په مسجد کښي هره ورځ بیده کیدل ورته مکروه دي

(فتاوی محمودیه ج ۲ ص ۱۵۲، عالمگیری ج ۵ ص ۳۲۰، فیض الباری ج ۲ ص ۴۹)

مسئله : په مسجد کښي بیده کیدل مکروه دي چاته دمتولی له لوري دبیده کیدلو داجازی حق هم نشته یوازی دمعتكف اومسافر لپاره گنجائش اوجواز شته.

(فتاوی محمودیه ج ۱۸ ص ۱۲۴، کفایت المفتی ۱۱۳-۲)

مسئله : مسجد دلمانځه ځای دي دخوب او آرام ځای نه دي مسافر یامعتكف پکښي بیده کیدلای شي تبلیغی گروپونه عموماً مسافروي یا شپه په تسبیح او نفلونو تیروي اوضمناً پکښي بیده کیږي نوڅه مشکل نلري که کوم کلیوال ورسره په مسجد کښي شپه تیروي داعتكاف نیت دي کوي.

(فتاوی محمودیه ج ۱۵ ص ۲۳۲ درمختار مع شامی ج ۱ ص ۴۱۹)

مسئله : لمونځ کوونکي که دلمانځه له وخت څخه پرته کله ناکله په مسجد کښي پریوزي یا بیده کیږي. بلك نه لري خو له مسجد څخه خوب ځای جوړول صحیح نه دي.

(کفایت المفتی ج ۳ ص ۱۱۴ امداد الاحکام ج ۱ ص ۴۳۲)

مسئله : دتبلیغی جماعت کسان که مسافر وو اودمسجد دپاکوالی اواحترام خیال یي ساتلای شوای نو په مسجد کښي ورته خوب کول صحیح دي که له مسجد څخه بهر ځای وو هلته یي بیده کیدل، خوړل څښل غوره دي

(فتاوی رحیمیه ج ۲ ص ۱۳۱ عالمگیری ۳۵-۶)

مسئله : له مسجد څخه کور جوړول، هلته هستوگنه کول ښه نه دي مکروه دي اودمسجد دادب خلاف کار دي څوکه په چا خوب غلبه وکړه، جماعت تیریده یا لمونځ قضا کیده یا په مسجد کښي بیده کیدل ورته په جماعت پابندي وه یا تهجد ته دبیداری په نیت وو یا دمسجد ساتل یي په غاړه وو یا بل داسی دیني ضرورت وو چي پرته له مسجد څخه نه پوره کیده بیا پکښي بیده کیدل اجازه ده ځینی صحابه کرام هم ددیني ضرورتونو په خاطر په مسجد کښي بیده کیدل

(فتاوی محمودیه ج ۱ ص ۴۸۰ دشامی ج ۱ ص ۴۴۴ په حواله)

مسئله : په مسجد کښي بیده کیدل دمعتكف اومسافر لپاره روا دي نورو ته مکروه څوکه څوک په مسجد کښي بیده کیدل ترځان لاندې دي کومه جامه غوړوي ترڅو یي خوله فرش خراب نکړي یا په خوب کښي دفرش دنالوتیا ویره نه وي.

(آپ کی مسائل ج ۳ ص ۱۴۱)

مسئله : په مسجد کښي خوب کول روا دي خو دفضیلت خلاف دي که څوک بیده شي دخوب حالت کښي که بادتری ووزی گناه نه ده.

(امداد الاحکام ج ۱ ص ۲۲۳ احسن الفتاوی ۴۴۷-۲)

په مسجد کښي ناولې خوله

له بدن اوجاموسره سره خوله هم باید پاکه وي داسی نه وي چي دغږیدلو په وخت کښي یي له خولی څخه بوی ولاړیږي اولمونځ کوونکو ته زیان رسیږي مسجد ته ترتللو وړاندې خوله ومینځل شي داسی څه دي نه خوری چی بدبوی ولري.

په حدیث شریف کښي په مساواک تاکید اودهغه دفضیلت دبیان لویه وجه داده چي دالله ﷻ په دربار کښي حاضرۍ له پاکۍ سره وي ترڅو ددعا اوزاریو ادب بشپړوساتل شي رسول الله ﷺ دخولی دپاک ساتلو

خوړا اهتمام کاوو رسول الله ﷺ کوم اودس له مسواک څخه پرته نه کاوو او امت ته يې هم دمسواک وهلو ډير ترغيب کړی دي يو ځل يې وفرمايل «که زما په امت شاق نه وای له هر لمانځه سره به مې دمسواک امر کړي وو» په يوه بل حديث کښې راځي «مسواک دخولې پاکوالی اودالله ﷻ د خوشحالی سبب دي» رسول الله ﷺ به داسې څه خوړل چې بوی يې ژر نه ختمیږي دمسجد تللو په وخت کښې منع کول لکه پياز ، ملی ، اوږه اوداسې نور

(په اسلام کښې دمسجدونو نظام ۲۹۹)

مسجد ته دهغه چا تلل چې زخم يې بوی کوي

مسئله : هغه څوک چې زخم يې بوی درلود او خلکو ته تری ضرر رسیده مسجد ته يې تلل منع دي .

(فتاوی محمودیه ج ۲ ص ۱۷۳ د شامی ج ۱ ص ۲۹۱)

«اصل خبره داده چې مسجد ته دي سړی په داسې حال کښې نه ځي چې خوله يا د بدن بل ځای يې بوی کوي ، که هغه دخوراک څښاک وي او که د بدن يا جامو دناولتيا .

«رفعت»

که دچا پوزه بدبویه وه

پوښتنه : که دچا مور زاده په پوزه کښې ناروغی وه علاج اودرملنی گټه نه رسولې او بدبوی تري ولاړیده داسې څوک مسجد ته تللای شی ؟

ځواب : په حديث شريف کښې دي «څوک که له بدبويه ونی (میوی) څخه خوړل وکړي زموږ مسجد ته دي نه راځي له هغو څخه ملايکو ته داسې ضرر رسيږي لکه انسانانو ته چې رسيږي «بخاری شريف اونور» .

په حديث کښې دملایکي او انسان دضرر خبره ده نو که دجسم دکومې برخې له بوی څخه خلگ ناخوښه او ورته ضرر رسیده هغه دي مسجد ته نه ځي په اعتکاف کښې دي نه کښيښي فقها وايي هغه شخص چې له بدن څخه يې مضر بوی راځي هغه دي له مسجد څخه وايستل شي ((داسلام دمسجدونو نظام ۲۹۹)

مسجد دملایکو ځای دي ، ددي لپاره چې ضرر نه رسوي له بوی سره دي مسجد ته نه ځي خو که بوی کم وي دخوشبوی او عطرو په واسطه دي دفع او چاره کوي .

مسئله : ده هوږی (س) او پياز په هکله رسول الله ﷺ فرمایي «که يې خوري نو هغوی پاڅه کړي ترڅو يې بوی مړ شي .

((ابوداؤد ج ۲ ص ۱۸۰)

«دپياز اوسر په څير چلم ، سگرت ، نسوار ، دخاورو تيل او هرېد بوی لرونکی شی همداسې حکم لري دچلم ، سگرت اونسوار استعمال لرونکی دي تر مسجد ته تللو وړاندې خوله سمه مينځي ، مسواک دي وهي ترڅو يې په حديث شريف عمل کړي وي .

((رفعت قاسمی))

مسئله : مسجد په داسې رنگ ، رنگول چې بوی ولري مکروه دي مسجد دي له هرېد بوی څخه وساتل شي و داچې رسول الله ﷺ منع کړي ده چې دپياز يا هوږی ترخوړولو که خوله نه وي مينځل شوی مسجد ته دي نه ځي فقهاوو هم مکروه بللی دي .

(فتاوی محمودیه ۱۵-۲۰۲)

«داچې له بدبوی سره مسجد ته ننوتل منع دي نو هلته سگرت ، چلم څکول ، به څومره گناه وي .

«رفعت»

دمنفور ناروغ مسجد ته تلل

مسئله : کوم مرض متعدی گڼل بڼه نه دي رسول الله ﷺ ورڅخه منع کړی ده . خو که څوک په داسې ناروغۍ اخته وي . چې خلگ ورڅخه کرکي کوي يا يې عقیده بدلېږي يا يې غلطه عقیده ټينگيږي هغسې شخص دي کور اودس کوي که يې مسجد ته تللو هم نفرت پيدا کاوو لمونځ دي کور کوي جماعت ورڅخه ساقط دي .

(فتاوی محمودیه ج ۱۸ ص ۱۲۸)

مسئله : که په زخم کښی وینه نه وي اوبه نه وي ، بدبوی نه وي ، خوییا هم خلگ ورڅخه کرکه کوی اودي پوهيږي چې خلگ له مسجد څخه منع کيږي ، همدا بيمار دي مسجد ته نه ځي .

(فتاوی محمودیه ج ۱۲ ص ۲۱۴)

مسجد ته دغیر مسلم ننوتل

مسئله : که دهغه دناولتیا علم دچا نه وو بل کوم ضرر يې نه وو کوم فساد پکښی نه وو نو مسجد ته دغیر مسلم دتوتلو اجازه شته دمسجد په اهل باندې گناه نشته .

(فتاوی محمودیه ج ۱۵ ص ۲۵۱ ، بحر الرایق ج ۵ ص ۲۵۱)

مسجد ته دماشومانو راوړل

مسئله : مسجد ته دوړو ماشومانو وړل اجازه نشته ، په هغه صورت کښی دمسجد ادب او احترام خوندي نه پاته کيږي راوړونکی ته هم دزړه ډاډ نه پاته کيږي په لمانځه به ولاړ وي خو خضوع او خشوع به يې نه وي زړه به يې دماشومانو لورته ختلی وي در رسول الله ﷺ ارشاد دي چې « خپل مسجدونه له ماشومانو اولیونیانو وساتي »

(ابن ماجه ج ۱ ص ۵۵)

مسئله : که داویره وه چی ماشوم به مسجد ناولی کړی نو ورورل يې حرام اوکنه نو مکروه دي

((الاشباه ۵۵۷))

مسئله : که ماشوم پوهیده ، لمونځ يې کولای شوای دمسجد ادب او احترام يې ساتلای شوای بیا څه حرج نشته ، غالباً په حدیث شریف کښی اوه کاله قید شته نابالغ هلك له لویانو سره په صف کښی دریدلای شی که یو وو مکروه هم نه دي

((فتاوی رحیمیه ج ۲ ص ۱۲۱ آپ کی مسائل ۱۴۳-۳))

مسئله : کله چی ماشوم دڅلویښتو ورځو شی ځینی خلگ يې مسجد ته راوړي اوبیا شیرینی یا نور څه ویشی دارسم دي بی اصله ، لغو او دپړښودلو وړ دي .

(فتاوی محمودیه ج ۱ ص ۲۰۸)

دمسجد دروازه بندول

پوښتنه : که دیوه مسجد دروازه دماخستن ترلمانځه وروسته بنديږي او که کوم لمونځ کوونکی راشی مؤذن یا خادم يې نه ورته خلاصوی ، داکار شرعا څرنگه دي ؟

ځواب : په درمختار کښی دي چې دمسجد دروازه بندول مکروه دي خو که دمسجد دسامان دورکيدلو اښايسته وه نودلمانځه له وخت څخه پرته يې بندول باک نلری په شامی کښی وايي « داخبره تر کلیوالو پوری اړه لری چې دلمانځه له وخت څخه پرته يې څه وخت بنده ساتی خو په دي مورد کښی چې پوښتنه شوی ده دلمانځه لپاره دروازه نه خلاصول دشریعت خلاف خبره ده داچې دروازه وتړله شی بیا لمونځ کوونکی ته نه خلاصيږي ثابت نه ده .

((فتاوی دارالعلوم ج ۴ ص ۱۴۹ ددرمختار ج ۱ ص ۲۱۴ په حواله))

مسئله : که دلمانځه په وخت کښی داویره وه چی څاروي مسجد ته راځی د مسجد دروازه دي داسی ترله کیږی چی لمونځ کوونکی یی په خپله خلاصولای شی او شکایت یی راجگ نه شي.

((فتاوی رحیمیه ج ۲ ص ۱۰۴))

«تنی حالات خراب دي غلا، قتل او غارت ډیر دي که چیری همداسی وي نو ترجماعت وروسته دي دروازه بندیری لمونځ کوونکی دي هم وپوهول شی چی دجماعت دوخت خیال وساتی ترڅو هم لمونځ په جماعت وشي او هم سر او مال خوندي وي.» ((محمد رفعت قاسمی))

مسئله : که دکوم مسجد سامان خوندي نه وو دهغه دروازه بندول شرعاً جائز دي خو دلمانځه په وخت کښی به دهر چا تگ راتگ ته اجازه وي

((فتاوی محمودیه ج ۱۵ ص ۱۹۵ آپ کی مسائل ۱۴۰-۳))

مسئله : که کوم کلی په اوبو کښی ډوب شو او دیبا ډوبیدلو له ویری ورته حکومت بل ځای ورکړ دهغه زاړه کلی مسجد چی وران شوی وي سامان به بل مسجد ته ورکوی خو په دي شرط چی دلته یی دیبا ودانولو هیله نه وي که نژدی مسجدونه دوه دری وو په مشوره دي یوه مسجد ته ورکړی او که مشوره نه راتله بیا دي سره وویشي البته که لوازم وی او که یی بیه

((فتاوی محمودیه ج ۱۸ ص ۲۴۴))

مسئله : که کوم دمسجد اودبو دراتلو له امله دورانیدلو په حال کښی وو اوبه یاد خوندي توب احتمال یی هم نه کیده دهغه لرگي (گاډر) دي وکړي بل ځای دمسجد جوړولو جواز شته.

((فتاوی محمودیه ج ۱۵ ص ۲۲۸))

دمسجد په پیسو بدنۍ اخستل

مسئله : کوم شی چی دمسجد لپاره وقف شوی وي په هغوی باندی دمسجد داروند غسل ځای لپاره بدنۍ یا بل لوبښی اخستلای شی همداسی که څوک بدنۍ واخلي اودمسجد دغسل په ځای کښی یی داستعمال لپاره کښیږدی صحیح دي.

((فتاوی محمودیه ۲۲۷-۱۵))

دمسجد په عوایدو دجنازی کټ اخستل

پوښتنه : دمسجد په عوایدو دجنازی لپاره کټ اخستل کیدلای یا جوړیدلای شی ؟ دمسجد لپاره وقف خو دمسجد دمصلحت لپاره دي او کټ دعامو مسلمانانو لپاره.

ځواب : جواز نلري.

((فتاوی محمودیه ج ۱۵ ص ۲۳۱ دعالگیری ج ۲ ص ۴۲۲ په حواله))

دمسجد په غسل ځای اولاره کښی دوکان جوړول

مسئله : دځمکی هغه ټوټه چی یوځل مسجد شوه ، هغه تل مسجد ده هغه له مسجد څخه ایستل ورباندی دوکان جوړول جواز نلري . دبوټونو دایستلو برخه چی دمسجد ځمکه نه وي دمسجد په پاڅه غولی کښی داخلول که دوقف کوونکی یا دهغه دنماینده په اجازه نه وي شرعی مسجد نه دي .

دبوټونو دایستلو په ځای که مشوره راغله دمسجد دگټی لپاره دوکان ته بیلول چی دمسجد عایدو ورباندی ډیر شی صحیح دي .

((فتاوی محمودیه ج ۱۸ ص ۱۸۹))

د غسل او اوداسه دځای د بام حکم

مسئله : د مسجد هغه غولی چې د لمانځه لپاره ځانگړی شوی دي پاس بام يې مسجد دي خو داوداسه دځای بام مسجد نه دي په هغه دمسجد حکم نه جاری کیږي ، که څوک له سفر څخه راشي او جماعت شوی وي په غه ځای جماعت کولای شي خوداسی عادت دي نه جوړوي کله چې مسجد بشپړ ودان شو بیا دلاندې زیرخانه یا داودس ځای یا خونه جوړول جواز نلري . ((فتاوی محمودیه ج ۱۵ ص ۲۴۵))

دمسجد دبهرنې غولې (انگر) احترام

پوښتنه : دمسجد دانگر چې کوم ځای ترمیم او هموار شوی نه وي ، په منظمه توگه پکښې لمونځ نه کیږي آیا دهغه ځای احترام ضروري دي ؟
ځواب : کوم ځای چې مسجد بلل شوی وي ، که هغه هموار شوی او جوړ شوی نه وي هم دمسجد حکم لري ، هلته دي داسی کار نه کیږي چې دمسجد د ادب او احترام خلاف دي .

((فتاوی محمودیه ج ۱۰ ص ۲۰۴))

دمسجد اړوند بیت الخلاء جوړول

مسئله : در رسول الله ﷺ په وخت کښې په مسجد کښې ویاله ، بدنې ، حوض ، څاه ، دنل اوبه ، دغسل ځای ، کمرکی ، پکه ، برق او نور هیڅ نه وو دمسجد بام به هم داسی وو چې تودوخه اوباران به تر تیریدل ، ډیر ساده جوړښت وو هلته پزی اودری هم نه وي داتول شیان ورو وروله مسجد سره یوځای شول ، آن نن لا په ځینو سیمو کښې میلستون هم له مسجد سره تړاو لري هلته بستری او نور لوازم ډډي دمسجد دامام او مؤذن لپاره خونې وي ، دماشومانو درس ځایونه وي ځینې ځایونه دپولو لپاره دمسجد دسهولت لپاره جوړوي په تیره په سترو ښارونو

کښې چې خلگ ورنه ډیر راځي که دضرورت درفع ځای نه وي نو خورا ستونزې وي که کوم مسجدونه یوازې دمحلې دخلگو لپاره وي هغوی کورونه لري نو یوازې دښودنې لپاره دي نه جوړوي که بیت الخلاء جوړیږي داسی ځای دی نه جوړیږي چې بدبوی یې مسجد ته راشي لمونځ کوونکو ته اذیت ورسوي

((فتاوی محمودیه ج ۱۵ ص ۱۹۷ احسن الفتاوی ۴۲۴ ص ۲))

که دغسل ځای لاره په مسجد کښې وي

مسئله : که دغسل لاره په مسجد کښې وه او دتیریدلو بله چاره نه وه ناولی سړی دي تمیم کوی بیا دي تیریږي خو کوشش دي وشي چې دغسل دځای لاره دي په مسجد کښې نه جوړوي .

((فتاوی محمودیه ج ۱۵ ص ۱۹۸))

دمسجد په پیسو بیت الخلاء جوړول

مسئله : لکه دغسل او اودس ځایونه چې دمسجد په پیسو جوړیدلای شي همداسی دامام او مؤذن لپاره بیت الخلاء هم دمسجد په پیسو جوړیدلای شي داودس او غسل لپاره داوبو انتظام هم دمسجد په اوبو کیدلای شي .

((فتاوی محمودیه ج ۱۵ ص ۲۲۷))

دمسجد څنگ ته بیت الخلاء

مسئله : تر مسجد بهر بیت الخلاء جوړول روا ده چې دیوال ترمنځ وي لمونځ نه زیانمن کیږي خوداسی ځای چې بدبوی یې مسجد ته ځي یا لمونځ کوونکی ورڅخه په تکلیف کیږي یا یې دریځه دمسجد لورته خلاصول دمسجد د ادب او احترام خلاف ده غوره داده چې بیت الخلاء بیله جوړه شي او دریځه هم دمسجد لور ته خلاصه نشي

((فتاوی محمودیه ج ۱۵ ص ۲۲۷))

مسئله : داسی ځای بیت الخلا، جوړول شرعا جواز لري چی دمسجد بی احترامی ونشی او بوی یی مسجد ته ونه رسیږي .

((فتاوی محمودیه ج ۲ ص ۱۹۲))

مسئله : که دمسجد دپاکوالی لپاره دغسل ځایونه له مسجد څخه بهر نقل کیږي جائز دي او دمسجد پیسې ورباندې لگول جواز لري .

((فتاوی محمودیه ج ۱۸ ص ۱۹۲))

مسئله : دغسل په ځای کښی ضرورت رفع کول ناروا دي .

((فتاوی محمودیه ج ۱۸ ص ۱۲۵))

داودس دځای دپاسه دبولو ځای جوړول

مسئله : دادلمونځ کوونکو اړتیا ده که څه لری وي صحیح دي څو یی بولې مسجد ته نه ورسیږي او اودس کوونکی ونه کږیږي او اړتیا هم پوره شي

((فتاوی محمودیه ج ۱۸ ص ۲۴۵))

مسئله : دغسل دځای اوبه دي داسی ځای نه وزی چی لاره چکړی کوي او خلگو ته ضرر رسوی ، دلاری خونۍ دی کول ضرور دي .

((فتاوی محمودیه ج ۱۷ ص ۲۱۵))

که مسجد ته څه شی ورکړل شي هغه دچا حق دي

مسئله : که مسجد ته دخوړلو څښلو څه شی ورکړل شي هغه دامام او مؤذن حق دي او که نور شيان لکه بدنۍ ، دری ، جای نماز او یا بل ورکړی شي هغه دمسجد حق دي .

((فتاوی محمودیه ج ۱۵ ص ۱۷۷))

مسئله : که دماشوم دست کولو یا په بل مورد کښی درواج په توگه مسجد ته څه شی ورکول هغه دي نه اخلي او که دخوشحالی په خاطر امام یا مؤذن ته څه ورکول کیږي اخستل یی حرج نه دي هغه چی دوی ته

ورکوي هغه ددوی حق دي خو چی مسجد نه څه شی ورکوي هغه دمسجد حق دي

((فتاوی محمودیه ج ۱۵ ص ۴۰۱))

دمسجد پکه دامام په خونه کښي

پوښتنه : که چا مسجد ته یوه پکه ورکړه دامام دهستوگنی په ځای کښی یی لگول څرنگه دي ؟

ځواب : که یی په مسجد کښی دننه دلگولو په نوم ورکړی وه بهر ورل یی جواز نلری او که یی مطلق دمسجد په نوم ورکړی وه بیا روا ده .

((احسن الفتاوی ۲۰۴۲))

دیوه مسجد لوازم بل مسجد ته ورکول

مسئله : که په یوه مسجد کښی لوازم لکه داوبو منگی زیات وو . دساتلو ځای یی نه وو ضایع کیدل ، داسی مسجد ته یی ورکول ضرور دي چی ورته اړتیا وي خو په مشوره دي ورکړي چی فتنه را ولاړه نشي .

((فتاوی محمودیه ۱۸۲-۱۵۱ فتاوی رحیمیه ۱۲۳-۳))

دمسجد کوم شی په عاریت ورکول

مسئله : دمسجد سامان لکه بدنۍ ، گیلان ، پکی ، چتری ، یا نور څه دغم او بنیادي مراسمو لپاره امانت ورکول ناجائز دي .

((فتاوی محمودیه ج ۲ ص ۲۰۴ احسن الفتاوی ۲۰۴۵))

مسئله : که یی دمسجد چتری دساز او اواز مجلس ته امانت ورکړی وو ترهغه لاندی لمونځ کول روا دي ، په گرمی کښی یی په مسجد کښی لگولای شوای خو بیا دي دساز اورقص مجلس ته نه ورکوي .

((فتاوی دارالعلوم ج ۴ ص ۱۱۵))

مسئله : ناروا عوايد ، چي په کرایه کښی راځي هغه دي په مسجد کښی نه مصرفیږي دمسجد سامان لکه دیگ یا بل څه دي ناروا مراسمو ته په کرایه نه ورکول کېږي .

((فتاوی محمودیه ج ۸ ص ۱۷۵))

مسئله : دمسجد ملکیت دي داسی چاته په کرایه نه ورکول کېږي چي هغه ورته زیان رسوي لکه ژرنده گری یا پښ چي ماشین پکښی ایښودل یابتنی پکښی زیان رسوي چت او دیوال یی وړانوي .

((فتاوی محمودیه ج ۲ ص ۱۹۹ د عالمگیری ج ۴ ص ۴۳۵ په حواله))

مسئله : دا جائز نه دي چي دمسجد دوکان څوک قبضه کړي او کرایه مسجد ته ورکوي بلکي دمتولی په خوښه به یی خالی کوي او کرایه به هم مناسب ورباندی ورکوله کېږي .

مسئله : دمسجد ملکیت څمکه سینما ته په کرایه ورکول ناروا ده .

((فتاوی محمودیه ج ۱۵ ص ۳۱۸))

دمسجد دوکان سود خور ته په کرایه ورکول

مسئله : که څوک دمسجد دوکان دسود دکاروبار له پاره په کرایه غواړي ورکول یی جواز نلري .

((فتاوی محمودیه ج ۱۵ ص ۲۳))

له ویرې کوم مسجد پرېښودل

مسئله : که چاته په یوه مسجد کښی دځان یا عزت ویره وه ، نورو مسجدونو ته تلای اولمونځ کولای شی دجمعی دلمانځه لپاره هم بل مسجد ته تلای شی .

((فتاوی محمودیه ج ۱۸ ص ۲۳۸))

مسئله : که دخپلی محلی امام صحیح العقیده شخص وو بل شرعی مانع هم نه و نو خپل مسجد پرېښودل بل ته تلل ناجائز دي .

((احسن الفتاوی ج ۲ ص ۴۴۹))

دمسجد پنجره

مسئله : که دپنجرې اوسپنی دمسجد له څمکي څخه یو لاس « نیم گز » لوړی وي او پندوالی یی یوه گوته وي . که هلته څوک په لمانځه هم ولاړ وي سړی او میرمنی که تیرېږي جواز لری خو که پنجرې یو لاس لوړی نه وي بیا نژدې تیریدل گناه ده .

((فتاوی محمودیه ج ۲ ص ۲۸۳ د بحر الرائق ۱۵۱ په حواله))

مسئله : په صحراء یا لوی مسجد کښی ، له لمونځ کوونکی څخه په دومره واټن تیریدل جائز دي چي که لمونځ کوونکی دسجدي ځای ته گوري مانع نشی ستر مسجد هغه دي چي لږ تر لږه څلویشت لاسه « شل گزه » وي .

((امداد الاحکام ج ۱ ص ۴۵۲))

په مسجد کښی برقي پکه لگول

مسئله : په مسجد کښی دتودوڅی په وخت کښی ، دلمونځ کوونکو د راحت لپاره برقي پکه لگول شرعاً ممنوع نه ده ځکه لمانځه ته خلل ورباندی نه راځي او دبرق په روښانتیا هم لمونځ نه خرابیږي .

مسئله : که څوک پکه وقف کړي ، په مسجد کښی دي ولگوي او بل مسجد ته یی وړل جواز نلري .

((فتاوی محمودیه ج ۲ ص ۱۹۷ فتاوی رحیمیه ج ۲ ص ۱۱۲))

دمسجد په رڼا کښی خپله وظیفه کول

مسئله : دلمانځه لپاره چي څومره وخت په مسجد کښی رڼاوی ، هغه مهال دقران کریم تلاوت او وظیفه کول روا دي ، خو ترهغه وخت وروسته که تیل ورکوونکی اجازه وکړي روا اوکته بیا جواز نلري ، که تیل دووقف په پیسو وو که وقف کوونکی دا اجازه ورکړي نه وه چي له لمانځه پرته دي څراغ بلیږي بیا هم جواز نلري .

مسئله : منتظمین یا عام لمونځ کوونکی دي د ضرورت په وخت کښی د مسجد بخاری لگوی خو کوم خاص څوک دي د تلاوت لپاره د کښیناستلو په وخت کښی هغه نه بلوي .
(فتاوی محمودیه ج ۲ ص ۱۲۰ د بحر ۲۵۹-۴ په حواله)

مسئله : د مسجد بریښنا یا نورڅه دلمانځه په وخت استعمال کیدلای شی خو تر هغه وخته وروسته یې مرسته (چنده) ورکوونکی منع کولای شي .
(آپ کی مسائل ۱۴۹-۳)
(فتاوی محمودیه ج ۱۸ ص ۲۰۲)

دیوه مسجد پایپ بل ته ورکول

مسئله : که پایپ د مسجد لپاره وقف وو د وقف کوونکی اختیار دي که د همدی مسجد ورته اړتیا نه وه او پایپ خرابیده او هغه یې خرڅا وه د بل مسجد اهل هغه تری اختلای شي .
(فتاوی رحیمیه ج ۱۰ ص ۲۴۱)

د مسجد عواید که زیات شول

مسئله : د مسجد عواید دي په هغه مصرف شی که د دي مسجد ورته اړتیا نه وه اوساتل یې هم گران کار وو اود ضایع کیدلو احتمال یې وو نو نژدی مسجد ته دي دهغه دودانولو اوبو ، رڼا ، دامام یا مؤذن د معاش په برخه کښی د مصرف لپاره ورکړل شی ، که هغه مسجد هم اړتیا نه درلوده لری ته دي ورکړل شی ممانعت پکښی نشته ، که په کوم مسجد کښی دي پیسو ته اړتیا وه نو په مدرسه ، مکتب کښی دی نه مصرف کیږی که د مسجدونو ورته اړتیا نه وه بیا دي د مدرسې په اړتیا کښی مصرف شي
(فتاوی محمودیه ج ۱۲ ص ۲۵۱ فتاوی رحیمیه ۱۸۷-۲)

مسئله : غوره داده چیزیات مبلغ د دي مسجد اړوند مدرسې په جوړولو کښی ولگيږی د مسجد اهل به زیات شی او پیسې به له ضائع کیدلو خوندي وي یا دي نژدی اړ مسجد ته په مشوره ورکړل شي
(فتاوی رحیمیه ج ۱۰ ص ۲۴۲ د شمس ج ۳ ص ۵۱۴ په حواله)

د مسجد له دالان څخه دفتر جوړول

مسئله : داچی دالان د مسجد دگتۍ لپاره وقف دی نو دهغه کومه حصه د بل کار لپاره استعمالول جواز نلری ، که د کوم اسلامی دین انجمن لپاره ورکول کیږی کرایه دي تري واخستله شی جواز لري .
(فتاوی محمودیه ج ۱۵ ص ۲۳۸)

د زده کړی لپاره په مسجد کښی د میرمنو تلل را تلل

پوښتنه : که د مسجد دریو لورو ته دالانونه وو ، یوه لوری ته پکښی د میرمنو د زده کړی ځای وو آیا میرمنې په مسجد کښی ورتیریدلای شی ؟
ځواب : داچی د ناوالتیا (حیض) په وخت کښی یې له مسجد څخه تیریدل صحیح نه دي نو ضروري خبره داده چی لاره یې له مسجد څخه بهر جوړه شی ترڅو د مسجد بی احترامی ونشي .
(فتاوی محمودیه ۱۵-۲۳۸)

د مسجد عواید په زده کړه لگول

مسئله : که مدرسه د مسجد تابع وه یعنی د مسجد جوړوونکی ورسره مدرسه هم جوړه کړه او یې ویل چی دامدرسه د مسجد مربوطه ده مصارف دي د مسجد له عوایدو کیږی جواز لري .
(فتاوی محمودیه ۱۴۸-۱۴)

په مسجد کښی دلمانځه لپاره ځای نیول

مسئله : که څوک راغی په مسجد کښی کښیناست بیا ورته یو عاجل ضرورت پېښ شو دتللو په وخت کښی یې په ځای څادر پرېښود څه حرج پکښی نشته او بل شخص ته هم مناسب نه ده چی هغه ځای ونیسی که یې له اوله لا څادر اچولی وو بیا په خپل کاروبار لگیا وو دلمانځه وخت راغی او هغه ځای نیول شوی وو دانیك کار نه دي په دي حالت کښی که ځای تنگ وو او بل څوک راغی هغه قادر لیرې کولای شي او هلته دي کښینی که ځای تنگ نه وو بل ځای دي کښینی .

(فتاوی محمودیه ۱۹۵ ج ۲ دمراقی الفلاح ۳۵۹ په حواله).

مسئله : دامیر یا بل چا لپاره په عیدگاه یا مسجد کښی په اول صف کښی دخای پرېښودلو حق نشته څوک چی لومړی راغلل هلته کښیناستل دهغه حق دی دهغه ولاړول هم دچا حق نه دی .

(فتاوی محمودیه ج ۱۰ ص ۱۵۳ احسن الفتاوی ۴۵۷-۲).

مسئله : په مسجد کښی هرچا ته په هره بدنې داودس کولو حق دی همداسی هرڅوک دمسجد په هره برخه کښی لمونځ کولای شي څوک دکوم امتیاز له امله بل شخص دکومي بدنې له استعمال یا دکوم ځای له لمونځ کولو څخه منع کولای نشی خوداڅه ستونزه نه ده چی څوک په خپله په یوه بدنې دلویوالی یا بل صفت له امله اودس کوی او په بله یې نه کوی که کوم شرعی عذر نه وو دلمانځه لپاره یو ځانگړی ځای مشخص کول منع دی .

(فتاوی محمودیه ۲۲۰-۲).

مسئله : دمسجد بدنې دي څوک بهرنه وړی دمسجد دلمانځه فرش دي هم تر مسجد بهر نه استعمالوی په تیره بیا دکښیناستلو او خبرو کولو لپاره .

(فتاوی محمودیه ج ۱۸-۲۰۲).

په مسجد کښی روژه ماتې کول

مسئله : په مسجد کښی خورل ، څښل مکروه دي ، خو دضرورت په وخت کښی جائز دي که له چا څخه دجماعت لمونځ تیریده داهم عذر دي که له مسجد څخه بهر داسی ځای نه وو چی روژه ماتې وکړی نو په مسجد کښی ورته روژه ماتې صحیح دی خو چی دمسجد دپاکوالی خیال وساتل شی ددي لپاره دي کومه تویه هموار وي ترڅو مسجد له ناولتیا څخه وساتل شی غوره داده چی تر روژه ماتې لږ مهال وړاندی داعتکاف نیت وکړی او مسجد ته دی تنوزی ځکه دامام محمد رحمه الله په نزد دیوه ساعت لپاره هم اعتکاف صحیح دی .

(امداد الاحکام ۴۵۴-۱ احسن الفتاوی ۴۵۷-۲).

دمسجد له عوايدو روژه ماتې کول

مسئله : په روژه کښی دمسجد له عوايدو « موقوفه دوکانونو یا کورونو کرایه ، لمونځ کوونکو ته هغه وخت روژ مات جواز لري چي وقف کوونکی اجازه کړی وي پرته له اجازې جواز نلری خو که دوقف کوونکی له وخت څخه همداسی عادت پاته وو بیا هم صحیح دي .

(فتاوی محمودیه ۱۸۰-۱۸۱).

مسئله : په مسجد کښی په خپل مصرف روژه ماتې او پیش لمی صحیح دی خو چی مسجد ناولی نشی که مسجد ته نژدی وي نو روژه ماتې که بهر وي ورته غوره دي خو داحکم د معتکف لپاره نه دي .

(فتاوی محمودیه ۵۰۹-۱).

دمسجد له شتمني څخه حافظ ته انعام ورکول

پوښتنه : که د تراویح په ختم یا نورو شیو کښی د مسجد له عوایدو څخه په حافظانو انعامونه وويشل شی خودوقف کوونکی له لوری داسې اشاره نه وي جواز لری ؟

ځواب : په تراویح کښی د قران کریم دویلو له امله چاته روپی ورکول صحیح نه دي خو که همدا حافظ ددي مسجد همیش امام وو بیا په روز کښی ورته په معاش کښی د مسجد له شتمنی څخه زیاتوالی کول جواز دي

(فتاوی محمودیه ج ۱۸ ص ۱۸۰)

په مسجد کښی کښیناستل او پکه لگول

پوښتنه : په مسجد کښی څوک هستوگنه کولای شی ؟ په مسجد کښی څوک ټوله شپه پکه لگولای شی ؟

ځواب : که څوک معتکف وي یا مسافر وي چی بل ځای ونلری نو هغوی ته په مسجد کښی دهستوگنی جواز شته که څوک د تهجد یا دسهار دلمانځه لپاره په مسجد کښی اوسی هغوی ته هم اجازه شته خو له مسجد څخه د ځان لپاره خوب ځای جوړول ښه نه دي.

دمسجد پکه اورنا په اصل کښی دلمانځه لپاره دي ترڅو عام خلگ لمونځ کوی ترهغه دي استعمالوی که یی دلمانځه دوخت څخه هاخوا استعمالوی په بدل کښی به یی دمسجد خدمت کوي.

(فتاوی محمودیه ۱۰-۲۰۱، کتاب الفقه ۱-۴۲۰)

دمسجد په بام باندی لمونځ کول

پوښتنه : په ځینی مسجدونو کښی دماښبن اومازیگر لمونځونه دلاندی کوی خو دتودوخی له امله دماښام اوماخستن لمونځونه پاس په بام کوی او هلته په بام محراب نه وی

ځواب : اصل مسجد لاندی دي او چت بی تابع دي په بام پرته له ضرورت څخه گرځیدل مکروه دي مسجد پرینسودل او پاس لمونځ کول د سنت خلاف دي که ځای تنگ وي بیا په بام دریدل څه خبره نه ده او که تودوڅه دزغم ورنه وي بیا هم په بام لمونځ کول کراهت نلری. دمحراب نه شتون باک نلري.

مسئله : دگرمي له امله دمسجد په بام لمونځ کول مکروه دي که دلمونځ کوونکو دزیاتوالی له امله دلاندی ځای نه وو نو زیات خلگ پورته دریدلای شی په دي صورت کښی کراهت نشته ځکه مجبوري ده.

(فتاوی محمودیه ۲ ۴۴۹ احسن الفتاوی ۲۰۴۲۲)

مسئله : مسجد هغه دی چی وقف وي کوم ځای چی وقف نه وی هغه مسجد نه دی نو ځکه هلته دجماعت ثواب ترلاسه کیږی خودمسجد ثواب ورته نه رسیږی پرته له وقف څخه په کوم ځای کښی لمونځ کولو نه اجازه ورکول ، نه مسجد کیږی که پرته له مسجد څخه دجماعت لمونځ وشی ورته داوه ویشتو لمونځونو ثواب ورکول کیږی اودمسجد ثواب تردی زیات دي.

(امداد الاحکام ج ۱ ص ۴۴۸)

دمسجد په انگر کښي دجماعت حکم

پوښتنه . دمسجد په انگر کښي دگرمي له امله دجماعت لمونځ کيدلای شي ؟ ځکه څوک وايي چي رسول الله ﷺ کله هم دمسجد په انگر کښي لمونځ کړي نه دي

ځواب . دچاهمد اوينا ناسمه ده مسجد دوه برخي لري پټه برخه اولوړه برخه په دواړو کښي لمونځ په جماعت سره جائز دي فقها همدا برخي دصيفي اوشتوي (اوړي اوژمي) مسجدونه يادوي اوپه دواړو کښي جماعت کول پرته له کراهته جائز دي .

همدانومونه په خپله دليل دي چي په لږخ مسجد کښي به اوړي اوپه پټه مسجد کښي به ژمي کښي لمونځ کيږي

(فتاوی دارالعلوم ج ۴ ص ۱۲۵ ، دردمحتار ج ۱ ص ۵۳۱ په حواله)

مسئله : دلمانځه په حال کښي دمسجد له انگر څخه دننه تلل لمونځ فاسد وي ځکه داعمل کثيږي .

((فتاوی دارالعلوم ج ۴ ص ۵۷ دردمحتار ج ۱ ص ۵۸۴ په حواله))

مسئله : په مسجد کښي دننه دوه دری کسان دریدل صف جوړول صحیح دی خو یو تن دریدل مکروه دي .

(فتاوی محمودیه ج ۲ ص ۲۴۲)

که امام دیو، دوو صفونو ځای پرېږدي او شاته ودرېږي

پوښتنه . که مسجد زیات سترو او لمونځ کوونکی دیو دوو صفونو په اندازه وو امام کولای شي یو دوه صفه ترمحراب شاته ودرېږي ؟

ځواب . دجماعت ټول ځای یو ځای دي یو حکم لري . نو امام که دیو دوو صفونو په اندازه له محراب څخه شاته ودرېږي پاک نلري

((فتاوی رحیمیه ج ۱۰ ص ۲۴۸))

مسئله : که په مسجد کښي ځای تنگ وو دامام ښي اوکښي لور ته مقتديان دریدلای شي چي دامام پښي ترمقتديانو وړاندې وي (فتاوی محمودیه ۲۴۳-۲۴۲)

په مسجد کښي په لوړ او اواز ذکر کول

مسئله : که چاله کوم رښتونی مرشد سره بیعت وکړ او هغه ورته د جهر د ذکر کولو وویل هغه دي له لارښوونې سره سم « بیل بیل ، په لوړ او اواز (جهر) سره خپل ذکر کوي خو که په مسجد کښي په جهریه ذکر سره لمونځ کوونکو ته تشویش پیدا کيږي بیا په مسجد کښي جائز نه دي . (فتاوی رحیمیه ج ۱۰ ص ۲۳۸)

مسئله : که دلمونځ کوونکو او بیدو خلکو لپاره ضرر او مزاحمت نه وو نو په جهر سره ذکر کول بهتر دي له هغه څخه زړه بیدارېږي خوب ځي اوداسي اطاعت لپاره بدنی ځالاکي پیدا کيږي . (کتاب الفقه ج ۱ ص ۴۵۵)

دمسجد په دیوالونو قرآني ایت لیکل

مسئله : دمسجد په دننه اوبهر کښي قرآني آیتونه او نور دتعظیم وړ عبارات لیکل منع دي دبي ادبي دا احتمال له امله فقهاوو دلیکلو اجازه ورکړي نه ده

(فتاوی رحیمیه ۱۰۰۲۴۳ درمختار ۴۴۰ اوشامی ۱۰۲۲۰ په حواله)

په مسجد کښی سیاسي وینا کول

زموږ په زمانه کښی په مسجدونو کښی سیاسي وینا کول عام شوی دي او د مسجد د ادب او احترام له خاطر هم نه ساتی دایو خوښ عمل نه دی داسی بي مسئولیته وینا به په مسجدونو کښی څرنگه جائزه وي په حدیث شریف کښی راځی « مسجدونه له ماشومانو، جگړو، لور غږ، د حدودو تطبیق، د تورو له کښلو وساتئ » (ابن ماجه باب مایکړه فی المساجد)

که دینی خبری په مسجد کښی کیږی څه مشکل نلری بلکه د د مسجد به مقصد او هدف کښی راځی یا داسی سیاسي خبری چی له دین سره تړاو ولری په نبوی دور کښی نبوی مسجد د همداسی خبرو مرکز وو خود مسجد اداب، احترام او اکرام په هر حال کښی لازمی دي.

د ابن ماجه په روایت شوي حدیث کښی ولیدل شول چی په مسجد کښی به اواز نه لوړوي صحابه کرام په دي لار کښی زموږ دلاری څراغونه دي او د نبوی دربار اطاعت کوونکی سائب بن یزید ؓ وایی « یوه ورځ د مسجد دره ووهل شوه غږ مو واورید و مولیدل عمر ؓ وو دوو کسانو ته یی اشاره وکړه چی په مسجد کښی یی شور جوړ کړی وو ویی ویل: هغه دواړه راوولی د امر مطابق مو هغه دواړه وروستل، عمر ؓ ورڅخه وپوښتل: دکوم ځای یاست؟ هغوی د طائف نوم واخیست دایي واوریدل ویی ویل که د مدینې هستوگنه وایی سزامی درکوله، تاسو درمول الله! په مسجد کښی شر او شور کوی څی نن په دي معاف یاست چي د بهر هستوگن یاست. » (بخاری ج ۱ ص ۲۷).

عمر ؓ په دي کار کښی ډیر سخت وو د مسجد مړه بي حرمتی به یی زغملای نه شوای که به ماشومانو لوبی کولی، په دره به یی پوهول، ترماخستن وروسته به یی د مسجد حال معلوماوو په نسائي کښی روایت دي چي یوه ورځ یی لور غږ واورید، گړندی راغی ویی ویل: پوهیږی تاسو چیري یاست؟ (تفسیر ابن کثیر ج ۳ ص ۲۹۳).

په دي هکله اختلاف دي چی لور غږ مطلقا حرام دي او که په مقید ډول؟ د اکثریت رایه داده چی که دینی یا دنیای ضرورت وو یا د مسلمانانو په گټه وو نور واده او کنه نو ناروا ده. (په اسلام کښی د مسجدونو نظام ۱۹۷).

مسئله: د مسجد د ادب او احترام په هکله خلگ ډیر بی پروا دي داسی کارونه په مسجد کښی وړنه دي له دینی مجلسونو پرته نور سیاسي ناستی چی له شرعی مسجد څخه بهر بل ځای کیږی خورا غوره دي. عمر ؓ له مسجد څخه بهر په یوه څنډه کښی یوه چوتره (صفه) جوړه کړه او خلگو ته یی وویل که شعرونه وایاست په لور غږ غږیږی یا بل کار کوی چوتری ته څی.

(عالمگیری ۲۵۱-۲ فتاوی رحیمیه ج ۲ ص ۱۰۵ د مشکوة شریف ج ۱ ص ۷۱ په حواله).
مسئله: مسجدونو نه دنیا یی انتخاباتو ته جوړ شوی نه دي داسی کار په مسجد کښی کوی، که یی څوک کوي، په غلطه روان دي. (فتاوی محمودیه ج ۱۵ ص ۱۸۷).

مسئله: په مسجد کښی د تبلیغ او وعظ لپاره جلسه یا مشوره کول او ورته راغونډیدل جائز دي. (کفایت المفتی ج ۳ ص ۱۴۴).

په مسجد کښي په چوکۍ کښي ناستل او وعظ کول

پوښتنه : اکثر علماء په مسجد کښي په چوکۍ کښي ناستل او وعظ کوي . آیا داروا ده ؟

خواب : دمسلم شريف لومړی ټوک ۲۸۷ مخ کښي روايت شته چي رسول الله ﷺ په مسجد کښي په چوکۍ کښي ناستلی او وعظ يې کړی دي .

په الادب المفرد ۲۱۰ مخ کښي هم امام بخاري دا يادونه کړې ده ، هغه څه چي له حديث څخه ثابت دي اعتراض ورباندي ډڼه معلومات له امله ده .
(فتاوی محمودیه ج ۱ ص ۲۸۹)

مسئله : دمسجد ټاټ ، دری ، سطرنجۍ یا نورڅه بهر وړل او په کومه جلسه کښي استعمالول جائز نه دي .

(کفايت المفتی ج ۳ ص ۱۰۷)

په مسجد کښي دمسجد لپاره چنده کول (مرسته غوښتل)

پوښتنه : آیا په مسجد کښي دمسجد لپاره مرسته غوښتل او ټولول جائز دي ؟

خواب : غوره صورت يې دا دي چي تر مسجد بهر چنده ټوله شی یا په مسجد کښي په یوه تخته باندي دمرستی غوښتنه وليکل شی که په داسی طريقه سره دچندي په اندازه کښي نیمگړتیا وه نوبیا دجمعې په ورځ دمسجد لپاره په مسجد کښي دچندي ټولول روا دي چي لمونځ کوونکو نه تکلیف نه وي دلمانځه تر مخ تیر نشی شور او غالمغال نه وي . دمسجد د ادب خلاف کار پکښي نه وي داسی مرسته ونه غوښتله شی چي دحاجت سبب وگرځي یا په زور واخستله شی .

ددي نساو مراعات ضروري دي که داسی احتیاط کيدلای نشی په مسجد کښي چنده ټولول جواز نلری

(فتاوی رحیمیه ج ۹ ص ۲۴۰ امداد الفتاوی ۲۰۲۴۱)

په مسجد کښي قضائي لمونځ کول

قضا شوی لمونځ په مسجد کښي راگرځول مکروه تحریمی شوی دي دليل يې دا دی چي لمونځ ځنډول معصیت دي نو هغه باید ښکاره نشی ، شامی په دي هکله ليکی چي : قضا لمانځه اظهار دی څوک نه کوي قضا دلمونځ دي داسی وکړی چي څوک ورباندي ونه پوهیږی که يې په مسجد کښي قضا دلمونځ کاوو خلگ باید ونه پوهیږی چي نفل لمونځ کوي که قضای په همدی شکل بیا په مسجد کښي هم صحیح دي عرض دادی چي قضای لمونځ دي داسی را وگرځول شی چي تر ممکن حده څوک ورباندي ونه پوهیږي .
(فتاوی دارالعلوم ۳۲۹-۴ ددرمختار باب القضاء ۲۹۵-۱ په حواله)

په مسجد کښي قرباني کول

مسئله : کومه برخه چي مسجد ده يعنی دلمانځه لپاره وقف ده او هلته لمونځ کيږی په هغه ځای (دمسجد دننه) قرباني کول حرام دی ځکه په ناپاکه وينه مسجد ناولی کيږی په احاطه کښي چيږی چي بوتونه ايښودل کيږی هم ذبح کول جائز نه دي ځکه هغه ځای دذبح کولو لپاره وقف شوی نه دي بل ځای دي ذبح (حلاله ، قرباني) وشي .
(فتاوی محمودیه ج ۱۲ ص ۲۹۵)

مسئله : دقرباني په وخت کښي دمسجد بوریا استعمالول جائز نه دي داسي دي کوي چي دمسجد زړه بوریا دي دنوی په بدل کښي له متولی څخه واخلي او هغه زړه بوریا به بیا دده په ملکیت کښي وي .
(امداد الاحکام ج ۱ ص ۴۵۵)

مسئله: د محرم په لسمه کښی راتولیدل او نفلونه کول له رسول الله ﷺ څخه ثابت نه دي. (فتاوی رحیمیه ج ۲ ص ۱۹۱)

مسجد ته ورکړل شوي شيان ليلام کول

پوښتنه: مسجد ته خلگ چرگان، هگی، جامی او نور څه د خدای ﷻ په نوم ورکړی هغه بیا ليلاميری، د اصحيح دي؟ داسی هم کيږی چی ليلام شی واخلی بيرته يي مسجد ته ورکړی.

ځواب: که داسی ليلام د مسجد د گټی لپاره وي صحيح دي، که پکښی نوم او شهرت مقصد وي صحيح نه دي. (فتاوی محموديه ۲۱۸-۱۵)

مسئله: که مسجد ته څوک څه شی او صدقه ورکړی هغه دبی وزلو حق دي او که يي د مؤذن يا نورو په نوم وروروی هغه دهغوی حق دي.

(فتاوی محموديه ۱۵-۲۰۴)

دمسجد واړه شيان ليلام کول

پوښتنه: که د مسجد فرش زور شوی وي هغه اړوی اونوی فرش اچوی. ایا د زاره سمتی توتی د خرڅلاو لپاره ليلام کيدلای شی؟ او اخستونکی يي بیا دخپلی ودانی په تهداب کښی ايسودلای شی؟

ځواب: هغه اخستل، په تهدابونو کښی ايسودل شرعا جائز دي.

(فتاوی محموديه ۲۴۸-۱۵ کفايت المفتی ۳-۱۲۳)

مسئله: همدا شيان اخستل کيدلای شی او د قيمت يي د مسجد په وقف کښی شامل کيدلای شی يا مسجد ته بل د ضرورت ورشی ورباندی اخستل کيدلای شوی د زاره مسجد همدا سی توتی په نوی مسجد کښی استعماليدلای شی خو له ناولتيا څخه يي ساتل ضروري دي يعنی همدا سمتی توتی يا نور څه دي په بيت الخلا، داودس کولو په ځای يا د غسل کولو په ځای کښی نه لگول کيږي

(فتاوی رحیمیه ۱۰۵ د درمختار مع شامی ۱۲۵-۱ په حواله)

د کورونو خرڅول او د مسجد ورانی

پوښتنه: که څو کاله، کلی او مسجد ودان وو، خو له کومه محوريته

همدی کلیوانو په غیر مسلمه خلکو خپل کورونه خرڅول، د مسجد خیال

يي نه ساته، څو مسجد هم وران پاته شو داسی خرڅول څرنگه دي؟

ځواب: چيري چی خبره د کورونو د خرڅولو ده هغه د مالک حق دي په

شرعی ډول ایجاب او قبول سره بيع صحيح ده خو حالات دي وگوری که

مجبوریت نه وي داسی دي نه کوی او که مجبوریت وي بیا خو هجرت هم

(فتاوی محموديه ۱۵-۲۳۵)

ثابت دي.

دمسجد په پیسو دبل چا د کور دیوال جوړول

مسئله: د مسجد په پیسو د پردی په مقصد دبل چا دیوال ودانول

جواز نلری خو د مسجد په دیوال يي بناء کول جواز لری که د مسجد په

دیوال پرده نه راتله نو که دبل دیوال څښتن يي وزله وي کلیوال دي

ورسره مرسته وکړی ترڅو يي په دیوال سره پرده وشي.

(کفايت المفتی ج ۳ ص ۱۲)

په مسجد کښی دنکاح يا نورو مراسمو په وخت د برق

استعمال

مسئله: اصل خبره داده چی د داسی کارونو لپاره دي د برق انتظام په

خپله خلگ کوی د مسجد برق اوپکه دي نه استعمالوی حد او اندازه

خوداده چی د لمانځه لپاره د معمول وخت په زیات وخت کښی که څوک

تلاوت کوی يا کوم دینی کتاب گوری هم ورته د مسجد د برق اوپکی

د استعمال اجازه نشته خو نه سا به غلط رواج راغلی دي چی د برق

اویکی به ممانعت فساد او جکره پینښیری نو که همداسی احتمال وویا
دي دزیات وخت دبرق داستعمال مصرف مسجد ته ورکړل شي

(فتاوی رحیمیه ۲۰۱۷)

مسئله : په مسجد کښی دنکاح تړل مستحب دي

(کتاب الفقه ۴۵۲-۱ ردالمحتار ۲۱۹)

مسئله : دمسجد برق مسجد ته ځانگړی دي په داسی کارونو کښی یی
استعمال جواز نلری چی په هغه کښی دمسجد خیر او مصلحت نه وي
دیوه مسجد دشیانو استعمال په بل مسجد کښی جواز نلری نو په عامو
مواردو کښی به څرنگه جواز ولری دمسجد دشرانو داجازی په داسی
خلاف الشرع کار کښی هیڅ رول نشته

مسئله : دامام او مؤذن خونی چی دمسجد اړوند دي هغوی ته له مسجد
څخه برق ورکول جائز دي که مدرسه دمسجد مربوط وه ورکول کیدلای
شی خو خلگ به خبر وي اوداسی ممانعت به یی کړی نه وي چی زموږ
مرسته دي مدرسی ته نه ورکوله کیږی که مدرسه دمسجد مربوط نه وي
دمسجد برق ورکول جواز نلری خو که بیه ورکړی جواز لری دمسجد
اړوند شیان بل ځای حتی بل مسجد ته ورکول ناروا دي

(احسن الفتاوی ۲۰۴۲)

که غیر مسلم مسجد ته بدنۍ یا روزه ماتې واستوی

مسئله : که کوم غیر مسلم دثواب په نیت بدنۍ ورکړی دمصلحت خلاف
نه وي داودس کولو لپاره هغه اخستل روا دي همداسی که روزه ماتې
دثواب په نیت واستوی او دبل مصلحت خلاف نه وي اخستل یی جواز
لري

(فتاوی محمودیه ۲۰۴۲)

دمسجد بدنۍ خپل کار ته وړل

مسئله : دمسجد بدنۍ دتولو کارونو لپاره استعمالول جائز نه دي
یوازی داودس استنجاء او غسل لپاره استعمالیدلای شی داوبو څښلو
یا دجامی کوم ځای دلمانځه لپاره ورباندی مینخل جواز لری له مسجد
څخه بهر وړل کوریی استعمالول جواز نلري

(فتاوی محمودیه ۱۰۱۳۲)

دمسجد په فرش (غولی) اودس کول

مسئله : دمسجد دغولی په هغه برخه چی دلمانځه لپاره ځانگړی شوی
وي داوداسه لپاره نه وي که داوداسه لپاره ځای معلوم وي هلته دي
اودس وشي کڼه له غولی څخه لری دي وشي داودس مستعملی اوبه په
غولی تویول منع دي

(فتاوی محمودیه ۱۰-۱۳۷ کتاب الفقه ۱۴۲۱)

دمسجد تړودانولو وروسته داودس کولو ځای جوړول

پوښتنه : په مسجد کښی دتنه داودس کولو هیڅ ځای نشته ، وروسته
مسجد جوړوونکی دمسجد په غولی داودس کولو ځای جوړ کړ ،
داجواز لري ؟

ځواب : کوم ځای چی دلمانځه لپاره ځانگړی شوي دي که هلته داودس
کولو لپاره ځای جوړیږی او هغه ځای له لمونځ کولو وزی ، جواز نلري
(فتاوی محمودیه ۱۲-۲۵۷)

په مسجد لوحه خوړندول او کرایه ورباندې اخستل

پوښتنه: که مسجد په عامه لار کښې وو هلته په مسجد باندې داغلان په خاطر بورډ (لوحه) خوړند کول جواز لري؟ دا کار په دې غرض کېږي چې ورباندې د مسجد لپاره کرایه اخلي.

ځواب: د مسجد د ضروریاتو د پوره کولو لپاره دوکانونه جوړیدلای شي چې ور باندې کرایه واخلي خو په خپله په مسجد کرایه اخيستل ناروادی داسې کار دی هیڅکله نه کېږي.

(فتاویٰ محمودیه لسم ټوک ۱۷۲ مخ فتاویٰ رحیمیه ۹۰۲۵)

په مخلوط شتمني مسجد جوړول

پوښتنه: په یوه محله کښې داسې پېښه شوه چې زوړ مسجد یې وران کړ دنوی کولو لپاره یې په اعانه کښې دیرش، دیرش زره تر لاسه شوی هغه روپۍ په بانک کښې ایښې وې ور سره د بانک سود هم پنځلس زره شو د سود پیسې ترې بیلې نه شوي او ټولې پنځه اويا زره روپۍ پکښې ولگیدې نو له شپیتو زرو اعانې سره پنځلس زره د سود رقم هم پکښې مصرف شول همدې امله څو کسان د مسجد ورتلو څخه منع شول شرعي مسئله څرنگه ده؟

ځواب: د دينك د سود شرعي حکم داسې دی چې پرته د ثواب له نیت څخه دی بیوزلو خلکو ته ورکړل شي (رد المحتار) د داسې رقم مصرف کول په مسجد کښې جواز نلري ځکه «طیب لا یقبل الا الطیب» اوس

چې کومې پیسې په هر مسجد کښې مصرف شوي دي دهغه تلافی اوجبیره داده چې د مسجد په نوم پنځلس زره روپۍ ټولې شي او بیا په اړو مسلمانانو ویشل شي مسجد دي په خپل ځای پاته شي اولمونځ

پکښې پرته له کراهت څخه مسح دې مسجد به کوم زیان رسول یا پکښې لمونځ نه کول صحیح کار نه دي

مسئله: په حرامو پیسې څه اخیستل څه تفصیل غواړي ځینې صورتونه دي چې بیع یې بالکل ناروا ده او هلته پکښې حرمت پېښېږي ځینې ځایونه حرمت نه راځي او بیع روا وي که په حرامو معلومو پیسو ځمکه واخستله شوه او مسجد یې جوړ کړ دا چې هغه ځمکه دده په ملکیت کښې نه ده نو هغه هم مسجد نه بلل کېږي ځوکه یې پیسې مشخصې نکرې په ناروا پیسو یې واخستله خو وروسته یې له حلالو پیسو هغه بیه ورکړه او بیا یې ورباندې مسجد جوړ کړ صحیح دي وقف دي او مسجد بلل کېږي لمونځ پکښې صحیح دي او که لومړی صورت وو بیا هم له هغه مسجد سره بې احترامۍ کول ناجائز دي خو لمونځ پکښې مکروه دي تر څو یې پوره تحقیق شوی نه وي مسجد بلل کېږي ((فتاویٰ محمودیه ص ۱۷۰-۱۷۱ او درمختار ۱۴۲-۱۴۳ په حواله)).

یوسل او دیرش مسئلې

مسئله: له دولتي ټانکي څخه که د قانون خلاف نه وو او د ښار والي اجازه وه مسجد ته اوبه راوړل روا دي. (محمودیه ۱۵۱۸۸)

مسئله: په مسجد کښې په لوړ اواز تلاوت کول چې لمونځ کوونکي ته ضروري جائز نه دي. (احسن الفتاویٰ ۲-۴۵۸)

مسئله: په مسجد کښې د کور سامان مه ږدي دا دا اعتراض وړ خبره ده. که په مسجد کښې داوداسه ځای، برنده یا بل ځای وو هلته یې کښیږدي داسې کتابونه چې لمونځ کوونکي ترې گټه اخستلای شي په مسجد کښې یې ایښودل حرج نه دي.

مسئله: په مسجد کښی دینی کتابونه لوستل، د دینی معلومات لپاره څه لیکل صحیح دي. (فتاوی محمودیه ۱۵۱۹۸)

مسئله: د مسافر لپاره د مسجد لوازم استعمالول دفتوی له رویه صحیح دي خو د تقوی له مخی احتیاط پکښی غوره دي حرام نه دي.

(فتاوی محمودیه ج ۱ ص ۴۷۹)

مسئله: که د مسجد کتابونه امام کورته یوسی او مطالعه کوی بی هلته جائز دي چی د مرسته ورکونکو خلگو ورباندي علم وي که دهغوی اعتراض نه وو نو کافی ده که د مرسته کونکو له لوری امام د مسجد د پیسو مالک پیژندل شوی وو بیا هم اعتراض نشته.

(محمودیه ۱۵۱۹۸)

مسئله: د مسجد کومه برخه دخانی ضرورت لپاره خانگړی کول روا نه دي تر دي چی دلمانځه لپاره کوم خای خان ته مشخص کول جائز نه دي داسی چی له هغه خایه څوک منع کړای شي.

(فتاوی محمودیه ۱۵۱۲۲)

مسئله: د مسجد لپاره وقف شوی ځمکه که په کرایه ورکړل شی یا وکرله شی او پیسی بی په مسجد مصرف شی جائز دي که ونی ورباندي کښینودل شی او میوه بی خرڅه شی پیسی بی په مسجد مصرف شی روا دي

مسئله: کومه ځمکه چی دلمانځه لپاره مشخصه شوی ده هلته امام یا بل چالپاره خونه جوړول جواز نلري.

مسئله: کومه ځمکه چی د مسجد لپاره وقف شوی ده هلته د بل مسجد ودانول جائز نه دي نه به په بل مسجد خرڅیږی، نه به بی پیسی ورکول کړی خو که زور مسجد ورانیږی او هلته مسلمانان نه پاته کیږی اوله

موقوفه ځمکی سره مسلمانان وي او مسجد ته اړتیا ولری بیا د بل مسجد بڼا ورباندي صحیح ده اولمونځ پکښي جائز.

(محمودیه ۱۵۱۷۲)

مسئله: د مسجد دنده ناوړی توکول پوزه سوغ وهل حرام دي له ناوړو، دېزی له اوبو او بلغمو مسجد پاک ساتل واجب دي غولی اودیوال یو حکم لری که په فرش دپاسه وي که دلاندي که څوک داسی وکړی پاکول بی واجب دي دافرق نه کوی چی د مسجد غولی دختی دي ددېرو دي او که دبل څه.

مسئله: پوزه پاکول اوگوتی په دیوال پیسی موبنل دتهذیب خلاف خبره ده دنورو خلگو دا ذیت سبب او له مسجد سره بی پروایی ده.

(فتاوی محمودیه ۱۵-۲۰۲)

مسئله: په مسجد کښی ویښتان اخستل روا دي خو چی ویښتان تیت نه شي.

(محمودیه ۱-۴۸۱)

مسئله: که د مسجد پیسی د نصاب حد ته ورسیدلی زکات ورباندي نشته ناروا شتمنی په مدرسه او مسجد کښی لگول جائز نه دي دهمداسی شتمنی صدقه کول ضروري ده.

(فتاوی محمودیه ۱۴-۱۴۲)

مسئله: د مسجد پیسی چی د دکانونو د کرایي یا په کومه خوشحالی کښی ترلاسه شوی وي که ورڅخه دامام معاش ورکړی یا د غسل په خای ولگیږی جائز دي.

(فتاوی محمودیه ۱۴-۲۳)

مسئله: که په مسجد کښی څه شی وموندل شو، په مسجد کښی دي دومره اعلان کړی چی د مالک د پیدا کیدلو توقع بی نشته، داسی بی وزله ته دي ورکړی چی د زکات اخستلو مستحق وي.

(فتاوی محمودیه ۱۰-۱۵۵)

مسئله : د مسجد د صف (درې ، سطرنجي) چي لمونځ ورباندې شوی وي په لاس دي غوړيږي په پښو يې ټولول او هموارول يې ادبي ده .

(فتاوی رحیمیه ۱۲۵-۳)

مسئله : ناولی او حیاضه مسجد ته دننه تلل جائز نه دي

(فتاوی محمودیه ۱۵۸-۱۰ شامی ۱۴۹)

مسئله : د مسجد توهین کول ، ورته ښکتنځل کول ډیره خطرناکه خبره ده ، ایمان سلامت نه پاته کیږي داسی سړی ته توبه لازمه ده بیا دي داسی لفظ نه وایي چي د مسجد اهانت پکښي وي .

(فتاوی محمودیه ۳۲۹-۱۷)

مسئله : که حوض لس په لس لاسه (ذراع) وي ناولی نه وي ، دهغه خټه ناولی نه ده ، هغه په مسجد کښی کارول کیدلای شي .

(محمودیه ۲۱۲-۱۷)

مسئله : د مسجد په دیوال تیمم کول مکروه دي ځکه د وقف مال ده اوبی خایه تصرف پکښی کیږي خو که وشي صحیح دي که له مسجد څخه ټول شوی چینه یا خټه وه صحیح دی خو چي پاکه وي .

(امداد الاحکام ۴۴۰-۱)

مسئله : په مسجد کښی نسوار کول ، تنباکو څکول خلاف اولی عمل دي ځکه له تنزیهی مکروه څخه خلاص نه دي .

(امداد الاحکام ۴۲۲-۱)

مسئله : دخلگو د دیروالی له امله که تر مسجد بهر په امام پسی اقتداء وشي ، د مسجد ثواب نه کمیږي خو چي صفونه تر هغه خایه متصل وي .

(امداد الاحکام ۴۵۷-۱)

مسئله : په مسجد کښی دخلگو دخښلو داوبو انتظام کول کوم حرج نه دي

مسئله : په مسجد کښی دهوا لپاره کړکی پریښودل روا دي خو د کښی او گرجی په توگه به نه وي بلکی د مسجد په ډول به وي

(امداد الاحکام ج ۱ ص ۴۵۲)

مسئله : که څوک د جماعت په نیت مسجد ته راغی خو جماعت ورڅخه تیر شوی وو الله ورته د جماعت ثواب ورکوی خو په دي شرط چي هغه به په قصدی توگه ځنډیدلی نه وي

(مظاهر حق ۱۰۴ ج ۲ حدیث ۱۰)

مسئله : په کوم مسجد کښی که د جماعت د لمانځه انتظام وو وخت يې معلوم وو ، امام ټاکلی وو ، په هغه مسجد کښی دوهم جماعت مکروه دي

(کفایت المفتی ج ۳ ص ۱۰۶)

مسئله : داقتداء په لحاظ عیدگاه او د جنازی د لمونځ ځای حکم د مسجد په څیر دي .

(عالمگیری ۷۰ ص)

مسئله : که امام په لاندی پور کښی وي او مقتدیان په پاسنی پور کښی ولاړ وي د لمونځ جائز دي خو په دي شرط چي مقتدیان تر امام وړاندی ولاړ نه وي د امام وړاندی والی ضروری دي .

(رد المحتار ج ۱ ص ۲۱۴)

مسئله : دکلي په مسجد کښی که مؤذن نه وو لمونځ کوونکی دي اذان وکړی بیادي لمونځ وکړی ، که تنها هم وي ځکه داد مسجد حق دي

(غایة الاوطار ۳۰۳-۱)

مسئله : که په یوه کلی کښی څو مسجدونه وو که يې فاصله برابره وه په پخوانی کښی دي لمونځ کوی او که فاصله یو برابر نه وه بیا دي نژدي مسجد ته ورځي (پخوانی ماخذ).

مسئله: دعیدگاه اود جنازی دلمانځه دځای دي احترام دمسجد پدې کيږي له بولو گنگی او جماع څخه دي خوندي ساتل کيږي.

(طحاوی علی الدر ج ۱ ص ۳۹۹)

مسئله: دمصبیت له امله په مسجد کښی او په بام يي کښی مکره دي.

(رد المحتار ۱/۲۱۹)

مسئله: دمسجد پناه هغه ځای دي چی دهغه ځای اومسجد ترمنځ کومه لاره نه وي داقتدا په هکله دمسجد پناه دمسجد حکم لري

(پخواني ماخذ)

مسئله: دعامی لاري مسجد چی دجماعت پابندي پکښی نه وي دمسجد حکم لری خو اعتکاف پکښی جائز نه دي.

(رد المحتار ج ۱ ص ۲۱۹)

مسئله: دمسجد پناه، خانقاه، دمدرسی مسجد چی کومه خونه يي دلمانځه لپاره ځانگړی کړی وي، دحوض په غاړه چی لمونځ کولو ته يي ټاکلی وي په بازار کښی چوتره چی دلمانځه لپاره معلومه شوی وي داټول دمسجد حکم نلری حایضه میرمن اونور ورتلای شي.

(رد المحتار ج ۱ ص ۲۱۵)

مسئله: په مسجد کښی ناوړه شعرونه ویل مکره دي خو حمد، نعت اودنصیحت وړ اشعار ویل جواز لری خو چی لمونځ کوونکی یا ذکر کوونکی ته تکلیف نه وي.

(رد المحتار ۱/۲۱۹)

مسئله: په لور غږ په مسجد کښی ذکر مکره دي خو دفقہ درس ویلای شي، چی لمونځ کوونکو ته ضرر نه وي همداسی دتفسیر اوحدیث درس هم جواز لري.

(رد المحتار ۱/۲۱۸)

مسئله: دضرورت په وخت کښی مسافر او کور والا په مسجد کښی بیده کیدلای شي خو ځان ساتل ورته غوره دی

(عالمگیری ج ۲ ص ۲۵۵)

مسئله: کوم کار چی ددنیا دي هغه په مسجد کښی مکره دي

(پورتني ماخذ)

مسئله: که څوک ملی، هوږه پیاز یا بل بدبوی لرونکی شي وخوري، خوله پاکه نکړي مسجد ته تلل يي مکره دي

(پورتني ماخذ)

مسئله: که چا دجامو، بغل یا نور ځان بد بوی ولاریده اونور ته يي ضرر رسیده له مسجد څخه منع کیدلای شي

(پورتني ماخذ)

مسئله: که دچا وصیت کړی وو چی داپیسی په فلانی مسجد ولگولی غوره دادی چی هلته ولگول شي خو که يي په بل مسجد ولگوی هم جواز لري

(فتاوی عبدالحی ج ۳ ص ۱۰۳ دسراجیه په حواله)

مسئله: که څوک همیشنی سود خوروي که مسجد ودان کړی هلته لمونځ کول مکره دي.

(فتاوی عبدالحی ج ۱ ص ۷۳)

مسئله: دکفارو شتمنی که چا په مکر، چل او غلاترلاسه کړه مسجد ورباندې جوړول جواز نلري.

مسئله: دروافضو په مسجد کښی لمونځ کول صحیح دي.

(فتاوی عبدالحی ج ۱ ص ۷۲)

مسئله: په جوړشوی مسجد کښی سامان ایښودل یا پکښی هستوگنه کول جائز نه دي.

(فتاوی عبدالحی ۱/۲۹۵)

مسئله: که امام په مسجد کښی وو له مسجد څخه بهر په بام یا څنگ ته چی له مسجد سره لاره ونه لری اقتداء صحیح ده.

(مستطاب السرخسي ج ۱ ص ۲۱۰)

مسئله : له خپله شخصي مال څخه دمسجد په ديوالونو سره زر وهل يا ملع (ځلند) کول روا دي خو غوره نه دي . (عالمگیری ج ۲ ص ۲۴۴)

مسئله : که له وقف شوي کور څخه مسجد ته لاره وه ، امام ورباندي توتلای شي . (عالمگیری ج ۲ ص ۲۴۴)

مسئله : مؤذن ته جواز شته چي دمسجد په موقوفه خونه کښي هستوگنه وکړي . (تيرشوي ماخذ)

مسئله : که دمسجد ترڅنگ دامام خپل يا کرايي کور وو غوښتل يي دمسجد په ديوال کښي لاره پرانيزي ورته جواز نلري . (تيرشوي ماخذ)

مسئله : په مسجد کښي تدريس روا دي که څه هم دمسجد دري اوشطرنجی استعمال کړي . (پورتني ماخذ)

مسئله : ديوه مسجد اهل دکومي شرعي مجبوري له مخي مسجد بيل کړي ديوال يي پکښي جوړ کړ ، دوه امامان يي وټاکل خو مؤذن يي يو وو جواز لري خو غوره داده چي مؤذنان هم دوه وي خو کليوالو لپاره دمسجد دوه ځايه کول بد دي . (تير ماخذ ۲۲۵-۲)

مسئله : دجماعت دزياتوالي په نيت کليوال اختيار لري چي دوه مسجدونه سره يو کړي . (تير ماخذ)

مسئله : دذکر اوتدريس لپاره دوه مسجدونه يو کول جائز نه دي .

(عالمگیری ج ۲ ص ۲۴۵)

مسئله : په مسجد کښي دبادوتل نشته ادب دادی چي همداسي وخت بهر ووزي .

(تير ماخذ)

مسئله : بي اودسه مسجد ته توتل روا دي . (عالمگیری ج ۲ ص ۲۴۵)

مسئله : دمحراب دننه دمسجد حکم لري . (پورتني ماخذ)

مسئله : که څوک په يخبښي کښي راغلل ، دهلاکت ويره يي وه داسي يي محسوس کړه چي که اور بل نکړي دځان يا دکوم اندام خطري شته بيا دمسجد لرگي دگرمي لپاره لگولای شي

مسئله : دعامي فتنې په خطره کښي غله اودکور نور لوازم په مسجد کښي ساتلای شي . (تير ماخذ)

مسئله : په مسجد کښي کښينا ستل ، تعويذ خرڅول چي دقران کریم، تورات يا انجيل اياتونه ليکي جواز نلري . (تيرشوي ماخذ)

مسئله : دگرمي له امله دمسجد په بام جماعت کول مکروه دي خو که دلاندی ځای نه وو په بام اقتدا کولای شي . (پورتني ماخذ)

مسئله : دوقف له شتمني هغه مهال داځان لپاره منارجوړول صحيح دي چي ضرور وي مثلاً کليوال له تيت ځای څخه داځان غږ نه اوري که ضرور نه وو جواز نلري . (پورتني ماخذ)

مسئله : که دمسجد لپاره پيسی تولی شوی وي چا په دي هيله مصرف کړي چي بيرته به يي ورکړم وريي نه کړي يو ملگري دي خبر کړي چي بيا يي ورکړي که يي په پټه خو له مصرف کړي قاضي دي خبر کړي اوکه هغه هم نه وو نوبيا دي په خپله پري کړي ، (فيما بينه وبين الله) غاري يي خلاصیږي . (بحر الرائق ۲۵۱-۵)

مسئله : دکليوال لپاره هغه وخت مسجد ورانول اوکلك جوړول جواز لري چي دمسجد لومړنی جوړوونکی يي کليوال وي اوکه نه وو ، جواز نلري . (بحر جلد ۵ ص ۲۵۱)

مسئله : مسجد ته وقف شوي شيان په مدرسه کښي لگول جواز نلري . (فتاوی عبدالحی ج ۲ ص ۱۳۲)

مسئله : که د مسجد د جوړوونکي او کليوالو تر مینځ د امام او مؤذن په هکله اختلاف پیداشو که د کليوالو خوښ کړي شوی امام او مؤذن بهر وو هغه دي منتخب کړای شي ځکه کليوالو ته د امام او مؤذن گټه او زیان رسیږي .
(کبیری ۵۷)

مسئله : د مسجد لپاره د تیلو او فرشونو (دری ، شطرنجی) داخستلو ثواب سره برابر دي خو چی کوم ته د مسجد اړتیا زیاته وي دهغه په اخستلو ثواب زیات دي .
(تیر ماخذ)

مسئله : که په خپل مسجد کښی جماعت تیر شوی وو د جماعت په هیله بل مسجد ته تلل دانیک کار دي خو مسجد حرام ، مسجد نبوی او مسجد اقصی په خپله غوره دي ورڅخه تلل غوره نه دي .
(کبیری ۵۲۹)

مسئله : که بل مسجد ته د جماعت لپاره څوک لاړ شی هلته هم جماعت تیر شوی وو بیا خپل مسجد افضل دي .

مسئله : که مؤذن اذان وکړ بل څوک جماعت ته نه راغلل ، مؤذن دي د جماعت لپاره بل مسجد ته نه ځي یوازی دي همدلته لمونځ وکړي .
(کبیری)

مسئله : که اذان وشو ، امام نه راغی یو کليوال دي امامت وکړي بل مسجد ته دي خلگ نه ځي
(کبیری)

مسئله : که تکبیر اولی (لومړی تکبیر) یا یو دوه رکعت ته تیر وو او په بل مسجد کښی د جماعت د نیولو هیله وه ، تلل جواز نلری ، که په خپل مسجد کښی د جماعت یوه برخه هم ونیسی بهتر دي .
(کبیری)

مسئله : که د چا دخپل کلی د مسجد امام زانی یا سود خور وو ، خپل مسجد پرینښودلای او بل ته تری تلای شی که همداسی بل ناخوښه فعل یا عادت یی امام درلود تلای شي .
(کبیری ۵۲۹)

مسئله : له هر ډول بدبویی څخه د مسجد ساتل واجب دي . (کبیری)

مسئله : که غیر مقلدو خلگو د فساد ، دمخنیوی په خاطر بل مسجد ودان کړ دهغه ړنگول صحیح نه دي ځکه هغه د ضرار د مسجد حکم نلري خو که مقصد ورڅخه بیلولای اوفساد وو نو هغه د مسجد ضرار حکم لري .
(فتاوی عبدالحی ج ۲ ص ۱۵۹)

مسئله : که چا نشي شیان وڅکول ، نشه نه وو او مسجد ته لاړ دامنغ دي له مسجد څخه ایستل یی صحیح دي .
(فتاوی عبدالحی ج ۲ ص ۱۷۲)

مسئله : له سفر څخه دراتلو په وخت کښی دي مسافر مسجد ته ځی دوه رکعت له مونځ دي کوي .
(کبیری ۴۱۰)

مسئله : د مسجد بانی د ترمیم ، تعمیر ، دری ، گروپونو ، اذان ، اقامت او امامت تر نورو حقدار دي بیا یی اولاد او بیا یی کورنی .
(کبیری ۵۷۱)

مسئله : بانی همداحق له صلاحیت سره لری که یی اهلیت نه درلود حقدار نه دي .
(عالمگیری ۱۷۰)

مسئله : د مسجد په دیوال او بام تمیم جائز دي خو بی ادبی ده .
(عالمگیری ج ۳ ص ۱۳۴)

مسئله : زکوة مال په مسجد کښی لگول صحیح نه دي .
(عالمگیری ج ۳ ص ۲۴۳)

مسئله : د مسجد هیڅ برخه دي نه دعا یید ذریعه جوړیږی اونه دهسته گنځي .
(ردالمحتار ۵۱۲-۳)

مسئله: که څوک په مزدوری لیکنه کوی، په مسجد کښی ورته مکروه ده، د ځان لپاره یا پرته له مزدوری جواز لري. (عالمگیری ۱۷۰).

مسئله: د مسجد په دیوالونو او محراب باندی د قرآنی ایتونو لیکل تنزیهی مکروه دي ځکه د مسجد د دیوال د لویدلو په صورت کښی د اهانته احتمال وي. (عالمگیری ۱۷۰).

همداشان د مسجد په دروازه د کاغذ د ټپو لیکل یا سربسول مکروه دي. (پورتنی ماخذ)

مسئله: د مسجد د سامان د ایښودلو لپاره د مسجد تر څنگ حجره جوړول جائز دي. (عالمگیری ۱۷۰).

مسئله: کوم ښوونکی که په مزدوری باندی ماشومانو ته زده کړی کوي د تودوخی یا بلي مجبوري له امله که په مسجد کښی کښینی مکروه نه ده (عالمگیری)، خو ځینی خلگ یی د کاتب په څیر کښیناستل مکروه گڼي. (عالمگیری).

مسئله: په مسجد کښی له لمونځ کولو سره سره دنورو دینی کارونو لپاره کښیناستل جائز دي خو له همدی امله که څه شی وړک شی د تاوان ضامن دي. (عالمگیری).

مسئله: په مسجد کښی یو ځای ځان ته ځانگړی کول مکروه دي. (رد المحتار ۲۲۰).

مسئله: که په مسجد کښی کوم لمونځ کرونکی کښیناست پرته له شرعی ضرورته یی ولاړول جائز نه دي خو که عامو لمونځ کرونکو ته ورڅخه تکلیف وو بیا یی ولاړول روا دي. (عالمگیری).

مسئله: نن سبا له پاکو بوتونو سره مسجد ته ننوتل هم بی ادبی ده. (عالمگیری)

مسئله: په مسجد کښی د نیاتې خبری کول نیکی داسی خوري لکه اور چي لرگي خوري. (کشاف ۱-۲۸۷).

مسئله: د دنیا د خبرو لپاره په مسجد کښی کښیناستل جائز نه دي. (عالمگیری ۲۸۵-۲۸۶).

مسئله: څوک چی له مسجد څخه په غلا کولو روږد وي، هغه ته سزا ورکول ضروري ده. او تر هغه دي بندي کړای شي ترڅو توبه وباسي. (عالمگیری ۱۰۲-۳).

په مسجد کښی د جنازې د لمانځه لپاره ځای بیلول

مسئله: کومه برخه چی له اوله لا مسجد وي هلته دوهم جماعت او د جنازې لمونځ مکروه دي که یی وروسته یوه برخه اضافه کړي، که هغه د مسجد په نیت اضافه شوی وي د مسجد احکام ورباندی جاری کیږی یعنی د ناولی سړی ورتگ منع او دوهم جماعت مکروه دي، که د مسجد په نیت نه وي اضافه شوي بلکه ددی لپاره اضافه شوی وي چی هلته کښینی، ماشومان زده کړه وکړی یا د جماعت زیات خلگ هلته ودریږی دا برخه مسجد نه دي د مسجد احکام ورباندی نه جاری کیږی هلته ناولی کسان ورتلای شی دوهم جماعت کولای شی، د جنازې لمونځ پکښی کیدلای شی ددی برخی مقصد له وقف کوونکی یا بانی څخه معلومیدلای شي. .

(فتاوی محمودیه ۲-۳۸۱).

په مسجد کښي د قبرونو داخلول

مسئله: د قبرونو څمکه مملوک وي يا وقف، قبرونه زاپه وي يا نوی چی مړی بالکل خاوری شوي دی که څمکه د چا ملکیت وي قبرونه زاپه وي د مالک په اجازه هغه په مسجد کښی شاملیدلای شی که قبرونه دومره زاپه نه وو خوچی مړی خاوری شوی وي بیا یی په مسجد کښی داخلول صحیح نه دي ځکه د قبرونو او مړیو سپکاوی وي او د مړی لورته سجده کیږی، که څمکه وقف وي او قبرونه خورا زاپه نه وي بیا یی هم داخلول ناروا دي که قبرونه خورا زاپه وي مړی خاوری شوی وي بیا دي هم هلته مړی نه څښیږی خو په مسجد کښی شاملیدلای شی.

(فتاوی محمودیه ج ۱-۴۸۹، رحیمیه ۸۴-۲).

مسئله: کومه څمکه چی پکښی قبرونه وي هغه د چا ملکیت وي د مالک په اجازه هغه هواریدلای او څمکه په مسجد کښی شاملیدلای شی او د قبرونو تیږی هم د مالک په اجازه د مسجد په ودانی کښی بیا استعمالیدلای شی خو دا په دي شرط چی قبرونه زاپه او مړی خاوری شوی وي که هغه څمکه د قبرونو لپاره وقف وي نو بیا یی په مسجد کښی شاملول صحیح نه دي.

(فتاوی محمودیه ج ۱۰ ص ۱۷۳).

مسئله: د مسجد په انگر کښی مسجد ته په وقف شوی څمکه کښی د مړی څښول صحیح نه دي، ځکه هغه څمکه د مسجد لپاره وقف شوی ده د مسجد له ښیځنی پرته د بل څه تصرف پکښی جواز نلري.

(فتاوی رحیمیه ج ۲ ص ۹۳، کفایت المفتی ۱۰۸-۳).

دمسجد په پیسو د هدیري لپاره څمکه اخستل

پوښتنه: که څوک د مسجد په پیسو مسجد ته نژدې څمکه د هدیري لپاره واخلي جواز نلري؟

ځواب: د ا پیسې خو مسلمانانو د مسجد لپاره مرسته کړی ده چاته په هغو روپو د هدیري لپاره د څمکی اخستلو حق نشته.

(فتاوی محمودیه ج ۱۲ ص ۲۵۷).

دمسجد په چاپیریال کښی تر مسجد لوړ کورونه جوړول

پوښتنه: د مسجد د قبلی لورته تر مسجد لوړ کور جوړیدلای شی؟

ځواب: د مسجد خواو شا کښی تر مسجد لوړی ودانی جوړیدلای شی، دا د مسجد بی احترامی نه ده.

(فتاوی رحیمیه ج ۱۰ ص ۲۴۱).

دمسجد په احاطه کښي د هدیري په څمکه دامام لپاره

خونه جوړول

پوښتنه: د مسجد په انگر کښی زړه هدیره ده نژدې دیرش کاله څوک پکښی څښ شوی نه دي، که د همدې هدیري په څمکه کښی د مسجد دامام لپاره خونه جوړه شی جواز لري؟

ځواب: د مسجد په انگر کښی د هدیري ټوټه وقف ده د چا ملکیت نه ده، هلته دامام لپاره خونه، د بولو ځای، داودس کولو د ځای جوړول جواز نلري، د هغوی جوړوونکی او هستوگنی سخت په گناه اخته کیږي.

(فتاوی رحیمیه ج ۲ ص ۲۴۸).

زړه هديره په مسجد بدلول

مسئله: که هغه ځمکه مملوکه وي، هديره زړه وي، مړی خاوری شوي وي، قبرونه هموارول هلته مسجد، مدرسه، دوکانونه جوړول جائز دي.

کله چې مړی خاوری شي دقبر احکام بدلېږي خو که مړی خاوره شوی نه وي هلته قبر هموارول مسجد یا بل شي جوړول جائز نه دي په داسې حال کې دقبر احترام ضرور دي او له قبر سره لمونځ کول جواز نلري، له هغه سره نژدې له لمونځ کولو سره احتیاط په کار دي په ځینو صورتونو کې کراهت زیات وي.

که هغه زړه هديره وقف وي، مړی پکښې نه څښيږي، بل هديره وي دا احتمال وي چې خلگ به یې قبضه کړي یا بیکار پاته کيږي او دمسجد اړتیا وي که دمسلمانانو ورباندې مشوره راغله مسجد جوړول ورباندې جواز لري.

(فتاوی محمودیه ۱۹۸-۲ دتبیین الحقایق ۲۴۲ ج ۱ په حواله).

مسئله: که دلمونځ کوونکی دقبلي لورته قبر نه وو لمونځ کول یې پرته له کراهته جائز دي.

(فتاوی دارالعلوم ۱۴۹-۴ ددرمختار ۳۵۳ په حواله).

دمسجدو راسته فرشونه په قبر کېښي ایښودل

په قبر کېښي تر مړی لاندي، فرش غوړول مکروه دي، که مسجد ته نوی فرشونه (دری، شطرنجی، راوړی، زړه خراب شوی وي، داصل مالک اختیار دي چې څه یې کوي، که دمسجد په پیسو اخستل شوی وو دمسجد په گټه دي استعمال کړي یا دي خرڅ کړي پیسې دي په مسجد ولگوي.

(فتاوی محمودیه ۱۴-۲۸۵)

دهدیري دخالي ځمکي عاید په مسجد لگول

پوښتنه: که دهدیري ځمکه هديره وه او خالي ځمکه یې چا وکرله آیا حاصل یې مسجد ته ورکولای شي؟

ځواب: که هغه وخت چې دا ځمکه هديره ته وقف کیدله دا اجازه ورکړل شوی وه چې دزیاتې ځمکې حاصل دي مسجد ته ورکړل شي اجازه ده که یې داسې اجازه نه وه ورکړی بیا دي حاصل دهدیري په ښیگڼو مصرف کړي که هديره ورته اړتیا نه درلوده، بله هديره هم نه وه چې څه کمبود ولري بیا دي په مشوره مسجد ته ورکړي خوداخیال ساتل په کار دي چې دهدیري دزیاته ځمکه په کرلو سره دچاقبضه او ملکیت نشي.

(فتاوی محمودیه ج ۸ ص ۲۱۲).

په زړه مسجد کېښي دمړي څښول

مسئله: که یو مسجد اوس وران شوی وو، لمونځ پکښې نه کیده. بیا هم دهغه مسجد والي ختم نه دي. نو مړی پکښې څښول جواز نلري ځکه دا کار دبانې او وقف کوونکي دمقصد خلاف او دمسجد ددب ضد کار دي خو که څوک خبر نه وو په مسجد کېښي یې مړی څښ کړ دهغه مړی بیرته کښل نشته ځکه دمړی توهین کيږي، په مسجد کېښي اوس لمونځ نه کيږي نو دځوندي ساتلو دپاره دي دبل مړی څښولوته اجازه نه ورکوله کيږي که لمونځ پکښې کيږي، قبر دي هموار کړي، لمونځ پکښې جواز لري، که یې ځمکه نه تنگوله څه موده دي پاته وي ترڅو خاوری شي خو دلمانځه په وخت کېښي چې دمخ لورته نه وي.

(فتاوی محمودیه ۱۷۲-۷ ددرمختار ۲۰۲ په حواله).

مسئله: که دمسجد قبلی لورته خو ددیوال بل طرف ته قبر وو، لمونځ مکروه نه دي ځکه دیوال حایل دي.

(فتاوی دارالعلوم ۱۰۷-۴ دغنیه ۳۵۰ په حواله.)

دمسجد دتنه مری خنبول

مسئله: چی یو ځای یو ځای مسجد وبلل شو، بیا په هغه کښی هیڅ ډول تصرف جواز نلری داچی د جنازی لمونځ دي له مسجد څخه بهر کیږی نو هلته به د مری خنبول څرنگه جواز ولری په هیڅ صورت دمسجد دتنه د مری خنبول جواز نلري.

(نظام الفتاوی ۱۰۳۰۴، شامی ۱۰۳۷۲ په حواله.)

دالهی دربار ادا

تراوسه چی دخدای ﷻ دکور (مسجد) په هکله څه وویل شول، دا خبره څرگنده شوه چی ددربار خصوصیات بالکل نور دي، دځانگړتیا نښی یی خورا لوړی دي، مسجد دخدای ﷻ دکور په صفت لوړ حیثیت اوشان لری له همدی امله یی ادا ب هم خورا درانه او لوړ دي اودهغوی په ځای کول هم خورا ضروری دي.

ددنیا د معمولی دربارونو حال تاسی ته معلوم دي چی هر یو ځانته، ځانته ادا ب او مقررات لری هر څوک چی هلته ورځی هغه به ترسره کوی دپاچا اودهغه دامیرانو داجلاس قوانین چی یو ځل تثبیت شی، تخلف ورڅخه دجزائیت وي ددنیا یی امیرانو دجلسو ادا ب چی تل مو ورسره سروکار وي په نظر کښی ولرو اویا فکر وکړو چی دهغه دربار به څه حال وي چی دانسانانو دربار نه دي بلکی هغه دانسانانو دخالق اومالك کور دي هغه داحکم الحاکمین مخامخ دربار دي اوهغه زموږ دسجدي کولو لپاره ځانگړی شوی دي.

په قران کریم کښی ددي کور یادونه په غټ عنوان شوی ده دلوروالی او سپیڅلتیا ستاینه یی شوی ده دپاک ساتلو په وار وار تاکید یی شوی دي دهغه دادا بود ساتلو لور ته اشاری شوی دي رسول الله ﷺ یی یو یو بیان په خورا تفصیل سره کړی دي دهغه داحکامو په خلاف ورزی یی وعید ویلی دي.

په مسجد کښی حضور، دالهی رحمت ذریعه ده

رسول الله ﷺ وفرمایل: اوه کسه به داخرت په ورځ دهغه (رحمت) په سیوری کښی چی بل سیوری به نه وي، ناست وي په هغوی کښی به یو شخص هغه څوک وي چی له مسجد څخه ووزی ترپیا راتلو یی دزړه میلان دمسجد لورته وي».

په یوه حدیث شریف کښی راځی «څوک چی مسجد ته ننوت، هغه دالله ﷻ په پناه (ساتنه) کښی وي، الله ﷻ یی له زیان اونقصان څخه ساتی». په یوه روایت کښی راځی رسول الله ﷺ وفرمایل «څوک چی ونیئ له مسجد سره مینه لری اودهغه خدمت کوی دهغه په مؤمن والی بشارت ورکړی» (مشکوٰۃ باب المساجد).

په حدیث کښی د«تعاهد» لفظ راغلی دي چی معنی یی دمسجد ساتنه او خبراخیستل دهغه ساتنه ترمیم، پاکول، لمونځ کول، په عبادت پکښی مشغولیدل، ذکر کول په دیني زده کړه مشغول کیدل دي.

(فتاوی عبدالحی ج ۲ ص ۸)

رسول الله ﷺ دلمونځ کوونکو په هکله وفرمایل: دوی دخدای ﷻ په رحمت کښی غوټه وهونکی دي».

په بل حدیث کښی راځی چی (هغوی فی سبیل الله مجاهدین دي).

(کنز العمال ۱۱۰-۳)

رسول الله ﷺ هغو خلگو ته چی په تیاره کښی مسجد ته ځی په بشپړ نور سره زیږی ورکړ. «مشر المشائین فی الظلم الی المساجد بالنور التام يوم القيامة»
رواه الترمذی

مسجد ته نژدیوالی

ددی ستر کور دا حال دی چی گاوندی یی هم له فیض او برکت څخه بی برخه نه دی ، درحمت نزول چی وشی ، په هغه هم تویری اوله هغه څخه به یی درجه څومره لوړیږی نبوی ارشاد دی «فضل الدار القرية من المسجد علی کفضل الغازی علی القاعد» کنز العمال ج ۴ ص ۱۳۸ .
(کوم کور چی مسجد ته نژدی دی . دهغه فضیلت په لیری کور باندي دومره دی لکه دمجاهد فضیلت چی په ناست شخص دی) .

گوری ورسره دگاوندی مرتبه لوړیږی ، ورته نژدی او خو او شاخایونه په نورو څومره مخته دی او ولی به نه وي چیری چی دالهی رحمت باران وي ، دالهی انوارو دخلیدلو ځای وي او هغه ددنیا جنت بلل کیږی ، په یقینی توگه به یی گاوندیانو ته یوډول نه یوډول گټه رسیږی .

له دی سره سره دقدرت دا انصاف گوری چی له مسجد څخه لری کسان یی هم ندي بی برخی کری هغوی ته یی هم هغسی برخه ورکړی ده ،
درسول الله ﷺ ارشاد دی «ان اعظم الناس اجرا فی الصلاة ابعلمهم اليها ممشی فابعلمهم والذي ينتظر الصلاة حتى يصليها مع الامام اعظم اجرا من الذي يصليها لم ينال»
(مسلم) ۲۳۰ .

(دیر اجر هغه چاته دی چی له لیری راځی ، په مسجد کښی منتظر وي ترڅو په جماعت لمونځ وکړي هم دی ترهغه چی یوازی لمونځ وکړي ، بیده شي غوره دی) .

په دی حدیث شریف کښی دهغو خلگو لپاره دتسلې ځای دی چی له مسجد څخه لیری دی او دمسجد دنژدیوالی په بدل کښی یی په لیروالی کښی ثواب ښودلی دی ددی ثواب دکثرت او زیاتوالی دا حال دی چی هیڅ قدم یی له اجر څخه خالی نه دی) .

مسجد ته دراتلو ثواب

دحضرت جابر ابن عبد الله ﷺ بیان دی (زمور کور له نبوی مسجد څخه لیری وو ما اراده وکړه چی څومره ممکن وي نبوی مسجد ته نژدی هستوگنی شم خو رسول الله ﷺ له دی ارادي څخه منع کړم او ویی فرمایل ان لكم فی کل خطوة درجة) (په رښتیا تاسوته په هر قدم یوه درجه ده) (مسلم باب کثرت الخطا الی المساجد ۱-۲۳۵) .

دجابر ﷺ بیان دی دنبوی مسجد خوا کښی خالی ځای وو بنو سلمه چی له مسجد څخه لیری هستوگن وو غوښتل یی نبوی مسجد ته نژدی واړوی او پخوانی ځای پریردی .

داخبره رسول الله ﷺ ته ورسیدله ، له هغوی څخه یی په دی هکله پوښتنه وکړه هغوی ورته مثبت ځواب ورکړ ، رسول الله ﷺ ورته وفرمایل :

(ما بنی سلمة دیار کم تکتب اثار کم) (تیر ماخذ) .

ای بنی سلمه ! خپل ځایونه مه پریردی ستاسو پلونه (دپښو نښی) لیکل کیږی له دی حدیثونو څخه ښکاری چی رسول الله ﷺ تر غیبول ترڅو چی چیری وي هلته واوسی اوله لیری والی څخه ونه ویریری ، دالیری والی هم ثواب لری دا چی مسجد ته په تلو راتلو په هر قدم نیکی لیکله کیږی نو څومره چی لیری وي هغومره یی ثواب زیات وي څوک چی اودس وکړی مسجد ته روان شی گواکی لمونځ کوی ، تردی زیات ثواب چیری دی .

رسول الله ﷺ وفرمایل: (الا بعد فالابعد من المسجد اعظم اجرا)

(ابوداؤد)

له مسجد څخه چی څومره لیري وی او راځی هغومره زیات ثواب مومي.

یو ځل رسول الله ﷺ وفرمایل: «څوک چي پاک وي اودس وکړي دفریضي د اداء لپاره مسجد ته ځي ددي سړی یو قدم گناه پاکوي او بل یی درجه لوړوي»

(مسلم ص ۲۳۵ ج ۱)

دمسجد ته دتلو مسنونه طریقه

له کور څخه چی روانیږی اودس دي وکړی، داسنت طریقه ده پیغمبر ﷺ چی دجماعت دلمانځه دثواب دزیاتوالی بیان کوی، داپکښی څرگند دي چی اودس وکړی اویا په خالص نیت سره مسجد ته روان شی له ادابو سره لار شی نو ددرجی دلوروالی اودگناه دمعافی بشارت شوی دي.

(بخاری ج ۱ ص ۲۹)

ارتیا هم داده چی الهی دربار ته له پوره تیاری سره لارشی، جامی پاکي، بدن پاک، اودس کړی او هلته په مناجاتو دعا خبری اظهار وکړی.

دروانیدلو په وخت ځان ته وگوری چی یوه عظیم الشان دربار ته روان یم، هغه دربار که ددنیا جنت وبلل شی مبالغه نه ده پورته چی حدیث تیر شو پکښی دادربارونه دجنت باغونه بلل شوی دي له همدی امله له رسول حکمی او حقیقی نجاست څخه به پاک ورته حاضر یږي.

په ظاهری جوړښت کی به هم خورا سمبال وي هسی چی دشریعت غوښتنه ده له خپله وسه سره سم جامی پاکي که توان وو عطر ووهل شی ترڅو دخولو او نورو بوی وړک شی اوداذیت سبب ونه گرځی، ربانی ارشاد دي یا بنی آدم خذوا زینتکم عند کل مسجد» (اعراف ۳).

ژباړه: ای دادم اولاد: مسجد ته دوتلو به مهال شکرلا نه کړئ.

یعنی داچی دمناجات او زاریو لپاره الهی دربار ته راځی پاکي جامی واغوندي چی په شرعی ځل کښی وي چی داحکم الحاکمین دربار ته راځی ظاهری اداب پوره مراعات کړی ترڅو دکومی بی ادبی شایبه پکښی نه وي صحیح ده چی دزړه کومی ته وکتل شی خو دزړه دصفای اثر په جسم هم باید ښکاره وي:

په دي کښی نشته چی له وران زړه سره ظاهری ښکلا اوسمبالښت مطلوب نه دي خو په اوسنی زمانه کښی له دین سره دزړه له مینۍ سره دلباس بی پروایی کوم خوښ کار نه دي له دي ایت څخه دبدن ظاهری سمبالتیا هم معلومیږی چی هغه دمسجد داحترام لپاره یوه په زړه پوری طریقه ده دابن کثیر په تفسیر کښی دي چی: له دي ایت څخه داخبره جوړیږی چی دلمانځه په وخت کښی ظاهری حالت خورا سمبال اوښکلی وي.

مسجد ته په وقار اوداد سره راتلل

مسجد ته په ورتلو دافکر کول چی دستر عبادت لپاره ستر کور ته روان یم، له همدی امله به یی په تگ کښی وقار او اعتدال ښکاره وي داسی رفتار اوتگ به نه کوی چی ورباندی سپک ښکاره شی یا په عام نظر کښی دخندا وړوي.

داخیال ساتل ضروری دي چی دلمانځه اراده کول دلمانځه حکم لری نو په لاره دي له لهو، عبثیاتو، خندا او ناروا شیانو ځان ساتی هغه څه چی دلمانځه مناسب نه دي له هغوی پرهیز کول ورته ضروری دي په زړه کښی دمینۍ او ویری امید او خشیت حالت پیدا کول، په څهره که دتواضع اثار راتلل، داهرڅه داسی چی یوازی دالله ﷻ لپاره وي ښوی ارشاد دي.

« اذا سمعتم الاقامة فامشوا الى الصلاة وعليكم بالسكينة والوقار ولا تسرعوا » (دباب ما ادرکتهم فصلوا) (چی اقامت واورى لمانځه ته په وقار سره ځی منډې مه وهی.)

« واتوها وعليكم السكينة فما ادرکتهم فصلوا وما فاتکم فاتموا فان احدکم اذا کان یعمد الى الصلاة فهو فی الصلاة »

(مسلم باب استحباب اتيان الصلاة)

« لمانځه ته په وقار سره ځی ، کوم چی مو ونيو ويی کړی چی پاته شو پوره يی کړی که له تاسو کوم يوه د لمانځه اراده وکړه نو هغه په لمانځه کښي دي . »

مسجد ته پياده راتلل

مسجد ته تلل پياده دي که کوم شرعی عذر نه وو نو سپور راتلل ښه نه دي ترڅو په هر قدم کښی ورته اجر وي او وليکل شی هغه چی پورته يی يادونه وشوه درسول الله ﷺ له ارشاداتو داسی ښکاری چی مسجد ته پياده راتلل د گناهونو کفاره ده .

مسجد ته لومړی ښی پښه دننه کول

په لاره دافکر کول ضرور دي چی خورا ستر دربار ته ننوزم ، د پخوانيو علماوو او صوفيانو داسی پيښی زما نظر ته راځی چی هغوی به مسجد ته ننوتل رنگ به يی لیده او خهره کښی به يی يو بيل کيفيت ښکاره کیده .

په هر حال کله چی مسجد ته ننوزی لومړی دي ښی پښه ږدي بيا چپه ، خو دوتلو په وخت ددي په خلاف لومړی کينه اوبيا ښی پښه بهر شی

خوبوتونه يا بل څه پښو کول لومړی په ښی پښه وي چی دامسنونه طريقه ده .

انس ﷺ وايي : سنت دادي چی کله مسجد ته ننوزی لومړی ښی پښه دتنه شی او چی بهر تری وزی لومړی کينه پښه بهر کړی .

(فتح الباری ۱-۳۵۳)

صحابه وو ﷺ هم داسی عمل کړی دي اود ادب تقاضا هم داده چی ښی لور ته په کين لور فضيلت دي دښی پښی په دننه کولو سره دادعا ويله کيږی « اللهم الفتح لی ابواب رحمتک » (ای الله موږ ته ستا درحمت دروازه پرانیزه) .

کله چي بيا بهر وتل ، کينه پښه بهر کړی او دادعا ويله کيږی « اللهم انی اسئلك من فضلك » (ای الله موږ له تاسو څخه ستا فضل غواړو) .

مسجد ته په ننوتلو که څلگ وو سلام اچول کيږی او که څوک نه وو داسی ويل کيږی :

((السلام علينا من ربنا وعلى عباد الله الصالحين)) « داسلام دمسجدونو نظام ، دديوبند دمفتی محمد ظفیر الدين ليکنه » .

دالهی دربار پاک ساتل

انسان طبعاً پاکي خوښوی ، هر څوک پوهيږی چی څومره پاک واوسي کور يی پاک او هر څه پکښی سنبال وي .

له همدې امله په دي خبره سړی پوهيدلای شي ، دالهی دربار چی مسجد دي پاک ساتل څومره ضرور دي ځکه دا هغه ځای دي چی دخدای ﷻ په نزد محترم دي او هلته هم د هغه الله ﷻ عبادت کيږی ، هلته په پاکي سره راتول شي اندامونه يی پرېمنځلي وي چي دناولتيا ، گرد او غبار ورباندې نشته .

په قران کریم کښي د پاکي ثبوت

دا خبره ضروري ده چې په پاکوالي کښي دنورو امورو په خير اعتدال ساتل ضروري دي ايت کریم دي «و عهدنا الى ابراهيم واسماعيل ان طهرا بيتي للطائفين والعاکفين والركع السجود» (بقره ۱۲۵).
(له ابراهيم او اسماعيل څخه موعهد واخست چې زما کور د طواف کوونکو، اعتکاف کوونکو رکوع کوونکو او سجده کوونکو لپاره پاک وساتي).

که څه هم ددي آيت شان نزول خاص دي خو دا حکامو په باب کښي يي حکم عام دي مفسرين ددي آيت د تفسير په ترڅ کښي ليکي چې دمسجد پاک ساتل ضروري دي ظاهري، باطني، اعتقادي، معنوي او په هراعتبار يي پاکي بشپړه وي نه پکښي نجاست او بتان وي اونه پکښي عصيان او طغيان.

داچې دخداي دکور د پاکي حکم الله جلجل القدر انبياوو ته کوي له همدې څخه دمسجدونو عظمت او شان ښکاره دي او پاک ساتل يي ضرور.

دمسجد د پاک ساتلو فضائل

دمسجد د پاک ساتلو فضائل په حديثونو کښي بي شميره دي دلته به څو احاديث رانقل کړو چې ددي خبري د ثبوت لپاره بس دي.

رسول الله ﷺ وفرمايل: «عرضت على اجور امتي حتى القذاة يخرجها الرجل من المسجد»
(مشکوٰۃ عن الترمذي رابى داؤد ۱۲۹).
«راته دامت اجرونه وړاندې شول حتى هغه ذره چې څوک يي له مسجد څخه وباسي،

څوک چې په عربي پوهيږي، ورته معلوميږي چې د قذا په لفظ کښي څومره فصاحت او بلاغت دي قذا هغه خاشي ته ويل کيږي چې په سترگه کښي لويږي داچې له هغه خاشي څوک په تکليف کيږي هر څوک پوهيږي دهغه د ژر ايستلو هڅه يي خورا ژر کوي، ددي لفظ راوړل دي ته اشاره ده چې په مسجد کښي کله ناپاکي داسي مضره ده لکه په سترگه کښي خاشه چې ژر بايد ليري شي او بل داچې معمولي ناپاکي هم بايد په مسجد کښي نه وي.

رسول الله ﷺ او دمسجد خدمت

د رسول الله ﷺ خادم، انس ؓ وايي «رسول الله ﷺ وليدل چې په مسجد کښي د قبلي لور ته چا بلغم توکړی وو خورا په تکليف شو د ناخوښي نښي يي په څهره کښي ښکاره شوي په خپله ولاړ شو په خپل مبارک لاس يي هغه پاک کړل بيا يي صحابه وو ته وويل: «خلگو ايه تاسو کښي چې څوک په لمانځه ولاړ وي گواکي له الله سره پټي خبري کوي، دهغه اوبلي تر منځ د الله رحمت او رضا ښکاره کيږي نو له همدې امله وړاندې مه توکوي که ورته مجبور شوي کين لورته يي توکړي يا يي ترېښو لاندې توکائي، بيا يي دخادريو څنډه راواخستله نارې يي پري پاکي کړي او سره ويي مروړه ويي ويل داسي وکړي.

(بخاري ۱-۵۸)

په مسجد کښي ناري توکول گناه ده

په يوه بل روايت کښي دا الفاظ راغلي دي (البزاق خطيئة و كفارتها دفنها) (بخاری ۱-۵۹) (ناري توکول گناه ده کفار يې پټول (تر خاورو لاندې کول دي).

معنی داچې په مسجد کښي ناري توکل گناه ده که په ناپوهي کښي چا دا خطا وکړه نو ورته ودي ويل شي چې پټه يې کړه ، نو وي (رح) وايي په مسجد کښي دي په هيڅ صورت نه توکي بلکي ناري توکول گناه ده . د قبلي دلووي احترام نسبتا زيات دي نو هغه لورته توکول زيات بد دي که دا قبله د مسجد وي يا بل ځای هر ځای دا احترام وړ دي چيري چې څوک لمونځ کوي هلته په لمانځه کښي د قبلي لور ته ناري توکول منع دي «ان الله جميل يحب الجمال» که چا لمونځ کاوو ، ناري توکول يې ضرورت شو د جامي په څنډه دي پاکی کړي ترڅو د مسجد احترام خوندي وي او ناپاکه نشي ، بهر که څوک لمونځ کوي ، چپ لورته يا ترېښو لاندې يې د مجبوري په حال کښي توکوي څه حرج نشته لنډه داچې په مسجد کښي توکول مناسب نه دي .

(فتح الباری ۱-۳۴۴)

له مسجد څخه ناپاکي ليري کول

که په مسجد کښي ناري وليدل شوي خاوره دي پري واچوي که غولي پوځ وي پاک دي کړي ودي مښل شي يا دي په جامه پاکی کړای شي ، ځکه په غولي نوره ناپاکي ورباندې زياتيږي ، داخيال ساتل ضرور دي چې د ناپاکي اثر پاته نشي . (تير ماخذ)

فقال په خپله فتاوا کښي ليکي : د څښولو حکم د ساده نارو ده که بلغم وي هغه نجاست دي په هيڅ حال دي په مسجد کښي نه پټوي ، بهر دي باسي . (فتح الباری ۱-۳۴۲)

د دفن (څښولو ، پټولو) معنی عامه ده يعنی هغه دي پاکی شي چې په ښکاره يې کوم اثر پاته نشي ، شکل يې بيخي ختم شي خو څښول په مسجد کښي ښه نه ښکاري د ابو عبیده بن الجراح ؓ په هکله روايت راغلی دي چې هغه په مسجد کښي ناري توکړي هغه يې پاکی کړي وي مښلي کورته لاړ بيا ورته يا دي شوي څراغ يې راواخست بيا يې پاکی کړي . (فتح الباری ۱-۳۴۳)

په فتح الباری کښي له ابوذر ؓ څخه روايت رانقل شوي دي چې رسول الله ﷺ وفرمايل «وجدت في مساوي اعمال امتي النخاعة تكون في المسجد لا تدفن» (۱-۳۴۵) . «دامت بد اعمال مي وموندل په مسجد کښي ناري توکول هم پکښي وو پاکی شوي نه وي» .

له دي حديث شريف څخه دا معلوميږي چې په مسجد کښي د ناپاکي اچولو گناه دا اعمالو ^{انه} کښي ثبتيږي او د قيامت په ورځ هغه هم په حساب کښي راځي . تر مسلمان ته ښايي په مسجد کښي داسي خاشه وانه چوي چې د ^{لتيا} گمان پري کيږي که د غسلي څه وويني ژر دي

پاک کړی، دامام یوه ځانگړتیا داده چې دمسجد دپاک ساتلو څارنه وکړي، رسول الله ﷺ په خپله دا څارنه کړې ده. (فتح الباری ۱-۳۴۶)

دمسجد دناولي کوونکي سزا

حضرت سائب بن فدارد ؓ وايي: «یوه سړی دقوم امامت کاوو دقبلې لور ته یې نارې تو کړې رسول الله ﷺ په خپله ولید، ددې څه په لیدلو خورا په تکلیف شو او ویې ویل داسې دي امامت نه کوی خلگو ورته بیا امامت ورنکړ هغه درسول الله ﷺ حضور ته ورغی او خپل اوریدلی یې ورته بیان کړې رسول الله ﷺ هغه خبرې واوریدلې او ویې وفرمایل: «هوذا سمعته ما هغوی منع کړل ځکه تا په مسجد کښې نارې تو (تف) کړې خدای اور رسول ته دي اذیت ورساوو.

(مشکوٰۃ شریف باب المساجد).

له دې پېښې څخه اندازه لگېږي چې دمسجد بې احترامۍ څه معمولی جرم نه دي دا هغه لوی جرم دي چې خدای او رسول ته یې اذیت رسیږي او په دې جرم که څوک له خپلې دندې څخه معزول شي په ځای کار دي بلکې هغه ددې وړ دي چې ددې جرم سزا وويني.

درسول الله ﷺ په نظر جارو کوونکي

له یوه لوري دمسجد دناولي کولو سخته سزا پورته یا ده شوه له بلې خوا یې دپاکولو معاوضه په آخرت کښې خورا ستره وښودله شوه.

ابوهريرة ؓ بیان کوي یوه تور پوستی شخص مسجد جارو کاوو، هغه وفات شو رسول الله ﷺ ته چا دهغې دمړینې خبر ورکړ. رسول الله ﷺ چې بله ورځ هغه ونه لید پوښتنه یې وکړه خلگو وویل هغه وفات شو رسول الله ﷺ وویل زه موی خبر نکړم؟ بیا وفرمایل قبر یې راوښیاست، رسول الله ﷺ یې قبر ته ورغی او دمغفرت دعایې ورته وکړه راوي په دې

هکله شک ښکاره کړي چې هغه کس سړی وو که مېرمن خو دروايتونو پلټنه پيښې چې هغه مېرمن وه او نوم يې ام محجن وه

(فتح الباری ۱-۳۷۸)

خلگو دومره پوهېدل چې رسول الله ﷺ ديو معمولی شخص لپاره دومره تکليف وکړ خو درسول الله ﷺ په نظر دهغه حیثيت ځکه ستروو چې دمسجد دخدمت شرف ورته حاصل وو.

دمسجد خدمت دایمان نښه ده

له ابو سعید خدری ؓ روایت کوي چې رسول الله ﷺ وفرمایل: «کله چې مو څوک ولید چې دمسجد خدمت کوي شاهدی ورکړي چې هغه مؤمن دي»

(اذا رايتم الرجل يتعاهد المسجد فاشهدوا له بالايمان) (مشکوٰۃ ۱-۶۹)

دتعاهد په ډيرو معناوو کښې يوه جارو کول دي.

عمره به ددوشنبه او پنجشنبه په ورځو کښې دقبا مسجد ته ورته يوه ورځ يې ولیدل چې مسجد جارو شوی نه وو. په خپله يې دخرمادوي څانگه راواخيستی او مسجد يې جارو کړ، بيایي خلگو ته په تاکید سره وویل چې دمسجد دعنکبوت له تارونو اونورو شيانو پاک ساتی.

يو ځلی يې وویل: «دادمسجد له هرډول ناولو څخه پاک ساتی ځکه دالله ﷻ ذکر او قرانکريم پکښې تلاوت کيږي»

دمسجد د صفا کولو بدله

په پای کښی همدا حدیث شریف چی دمسجد دخادم اجر خومره ستر پکښی ښودل شوی دی [من اخرج اذی من المسجد بنی الله له بیتا فی الجنة] (ابن ماجه باب تطهیر المساجد)

ژباړه: (خوک چی دمسجد څخه مضر (ناولی) توکی لری کړی الله به ورته په جنت کښی کور جوړ کړی)

ددی حدیث په لوستو دهر مسلمان په زړه کښیدمسجد خدمت او پاکولو جذبه پیدا کیږی چی په داسی معمولی خدمت ورته خومره ستر اجر ورکول کیږی.

ددی تفصیل پایله داده مسجد چی الهی دربار دی دهر ډول ناولتیا خش او خاشاک ناوړو بلغمو او هر هغه شی چی په شریعت کښی ناولی ښودل شوی دی او هر شی چی تکلیف رسوی پاک ساتل ضروری دی څوک چی دا خدمت کوی الله ورته لوی اجر ورکړی داهم ښکاره دی چی دا خدمت دذلت سبب نه دی بلکه دعزت او دالله درضا سبب دی دا هغه ستر خدمت دی چی رسول الله په خپله اولویو صحابه وو کړی دی

داذیت رسولو په ډله کښی دتنا و کښی (عنکبوت) تارونه هم دی چی انسان ورڅخه طبعاً په تکلیف کیږی په دی هکله د عمره وینا تیره شوه چی دمسجد قبا په هکله یی ویلی وو چی له همدی تارونو یی پاک ساتی داچی باد ایستل هم بدبوی لری اواذیت دی علماوو په مسجد کښی دباد ایستل تحریمی مکروه بللی دی البته معتکف معذور دی خو ځان ساتل ورڅخه په هر حال غوره دی

په یوه حدیث شریف کښی راځی چی ملائکی لمونځ کونکو ته تر هغه وخته دعا کوی ترڅو بی اودسه نه شي. (مسلم شریف مخ ۳۳۴)

خوش بوی ټیټول

یوازی دا خبره نه ده چی مسجد له بدبویي اوناو لو شبانو څخه ساتل ضروری دی بلکه دتطهیر او تنظیف سره سره تطیب هم مطلوب دی دیوه حدیث یوه ټوټه ده

اتخذوا علی ابوابها المظاهر و جملوها فی الجمع (ابن ماجه ۱۵۵)

ژباړه: (ددوی (مسجدونو) پټه دروازو کښی داودس کولو ځایونه جوړ کړی اودجمعی په ورځو کښی یی دننه خوشبوی ولگوی)

دادرسل الله امر دی چی په مسجدونو کښی داودس ځایونه جوړ او خوشبوی ولگوی عمره به دهری جمعی په ورځ غرمه دمسجد دننه خوشبوی ټیټوله ورسره یی دا امر وکړ چی دهر ښار په مسجدونو کښی دی دجمعی په ورځی په غرمه خوشبوی لگیږی.

حضرت عائشی رضي الله عنها په یوه روایت شوی حدیث کښی راځی چی رسول الله وفرمایل:

«مسجدونه جوړ کړی هغه پاک او معطر وساتی»

له دی حدیثو څخه څرگندیږی چی په مسجدونو کښی خوشبویي ولگوی اودجمعی په ورځ ورباندی زیات اهتمام وکړي.

(په اسلام کښی دمسجدونو نظام له ۲۱ تر ۲۳ مخه پوری)

په برس باندي مسجد پاکول

پوښتنه: که مسجد دجارو په ځای په هغه برس پاک شي چی له وینستانو څخه جوړ شوی وی پروا لری؟

ځواب: که برس دخنزیر له وینستانو څخه جوړ شوی وی هغه ناپاکه دی او مسجد ته دننه کول یی منع دی که دخنزیر څخه پرته دبل کوم حیوان له وینستانو څخه جوړ شوی وو نوناپاکه نه دی او مسجد ته دننه کول یی جواز لری که پکښی اشتباه وه پری دی ږدی.

(فتاوی محمودیه ۵۰۵-۱ د شامی ۱-۲۸۲ په حواله)

مسئله: که دبی ستری بدی نه وه میرمن کولای شی دمسجد دپاکولو نیکمرغې ترلاسه کړي.

دقیامت په ورځ چی الهی دیدار پکښی ستر نعمت دی هلته چی انسانان سره راټولیدل چاچی په پابندی سره په مسجد کښی دجماعت لمونځ کړی وی ځانگړی ځای به لري.

(زاد المعاد ۱۱۳)

وقف او تولیت

که مسجد ته کومه ځمکه یا بل څه وقف کونکی ملکیت بالکل پکښی ختمیږی نو دوقف یو شرط دادی چی لاره به یی دوقف کونکی له ملکیت څخه بیلیدل ترڅو خلکو ته عامه اجازه وی که تردی اجازه وروسته یو شخص هم پکښی لمونځ وکړی هغه مسجد بلل کیږی. دیلوالی گټه یی داده چی همدا ملکیت خدایي ملکیت گرځی او په یقینی توگه مسجد ته سپارل کیږي.

ځینی امامان وایی چی تروقف کولو وروسته دوقف قبضه هغه وخت ثابتیږی چی دجماعت لمونځ پکښی وشي ځکه له مسجد څخه مقصد جماعت دی په انفرادی ډول خو هر ځای لمونځ کیدلای شي لکه اذان او

اقامت څخه چی جماعت مقصد دی نو که یو سړی لمونځ وکړی خو له اذان او اقامت سره هم دقبضی لپاره کافی دی

تولیت: دتولیت (سرپرستی) په مسئله کښی وقف کونکی ته دا اختیار دی چی له ځانه سره یا په خپله کورنۍ کښی یی پریردی او که یی بل چا ته سپاری خو که شرعی عذر ورته پیدا شو بیا تری لری کیږی مثلاً امین نه وی عاجز وی فاسق یا فاجر وی چی دشرابو عادت ولری یا نوری گناوی کوی نو په دی صورت کښی یی دمسجد له تولیت څخه لری کول ضروری دی.

کوم متولی که خائن وی قاضي یی له دندی گوښه کولای شي که لیونی وی په خپله لیری کیږی خو که جوړ شو بیا متولی کیدلای شي

مسئله: که وقف کونکی دشرط کښیښودی چی تولیت به دده په اولاد کښی وی ترڅو چی په هغی کورنۍ کښی خیانت ثابت نشی یا دمعزولې بل عذر پیدا نشی چی معزول کوی یی ورباندی روا کیږی قاضي بل څوک متولی کولای نشوای که څه عذر پیدا شي بیا یی له تولیت څخه گوښه کولای شي

مسئله: که دکوم وقف دتولیت لپاره څوک مشخص نه وی دهغه غوراوی دمسجد داخل حق دی هغوی دی داسی شخص غوره کړی چی په خپله یی نه غواړی څوک چی همدا دنده په خپله غواړی هغه ددندی داجر احساس نلری بلکه په فاسد نیت یی غواړی.

د غور والي حق

مسئله: د متولی انتخاب حق د وقف کونکي دی بیا د حاکم اوقاضی دی چی څوک غوره کوی که اسلامی حکومت نه وو هلته هم که واقف چاته ورکړی وی صحیح ده او یا دی د محلی خلگ غوره کړی.

مسئله: که متولی د وقف کوم شی خرڅ کړی یا څه شی گرو کړی دا خیانت دی هغه دی معزول کړای شی یا دي یو باوري شخص ورسره په کار کښی شریک کړي.
(د عالمگیری باب تصرف القیم)

مسئله: څوک چی د څو وقفونو متولی وي، که یی په یوه کښی خیانت ثابت شول له ټولو معزول کیدلای شي.
(رد المحتار ۴۲۱-۳)

مسئله: که متولی، وقف کوونکی وي یا بل څوک خو اطمینان ورباندی پاته نشی عاجز شی یا فاسق او فاجر شی نو د تولیت له دندی څخه یی گوښه کول ضروري دي.
(درمختار درد المحتار ۴۲۱-۳ په حاشیه)

مسئله: که متولی خاین وو قاضی ته جواز شته چی هغه معزول کړي.

(پورتنی ماخذ)

مسئله: داسي څوک چي د تهمت لگولو په جرم کښی ورباندی حد جاری شوی وي، بیا یی توبه کړی وي، هغسی شخص متولی کیدل جواز لري.
(تیز ماخذ)

د متولی اوصاف

د متولی لپاره د دي شیانو لحاظ ساتل ضروري دي.

امانت ساتونکی، باوري او باتقوی به وي، خاین، غل او مسرف دزیات خرڅ کوونکی به نه وي عقل او بلوغ پکښی شرط دي خو د اپروا نلری بنیادي که روند، سړی دي او که ښځه، ځکه روند او ښځه متولی کیدلای شي.

مسئله: متولی ته دا اختیار نشته چی په خپله خوښه، په ژوند کښی په خپل ځای بل څوک وټاکي خو که یی د کارونو اختیار ورته پریښود کولای شي.

د متولی دندی: تولیت داسی څه نه دي چی لا محدود واک ولری بلکی دهغه اختیارات د شریعت په چوکاټ کښی معلوم دي، دندی یی بیان شوی دي چی پابندی یی ضرور ده له ورسپارل شوی خدمت څخه زیات دهغه اختیار نشته...

مسئله: وقف کوونکی، که ورته اجوره ټاکلی وي هغه دي اخلی او کنه داجرت په اندازه ورته اجازه شته.
(فتاوی عبدالحی ص ۴۰۴)

مسئله: متولی ته اجازه ده چی د ضرورت په صورت کښی د مسجد د پاکولو اورنا کولو لپاره څوک وگماری او اجوره ورته د معمول په څیر ورکړی، که ورته زیات ورکړی دي یی ضامن دي خوله خپله ځانه ورته زیات څه ورکولای شي.

(فتح القدیر کشوری ۸۸۰-۲)

مسئله: متولی په اضافه شوی شتمنی یعنی چي له ضروري مصرف څخه وروسته پاته کیږی نوري دعوایدو منابع اخستلای شی چی وقف

شی خود اخستل شوی دوقف حکم نلری یعنی دضرورت په وخت کښی بیرته خرڅیدلای شي.

(پورتنی ماخذ)

مسئله: که کوم کور وقف وو. که هلته چا دمتولی له اجازی پرته هستوگنه کوله دهغه اجوره ورباندی لازمه ده.

(تیر ماخذ)

مسئله: دضرورت په صورت کښی متولی خپل مال په وقف کښی لگولای شی، په دې ډول چی که یی لرگی دمسجد په کار کښی ورکړی وو بیرته یی اخستلای شي.

(فتح القدیر کشوری ۲۸۸۰)

مسئله: متولی دوقف له عوایدو څخه تیل، فرشونه یا دغولی لپاره سم اخستلای شی، په دې شرط چی دوقف کوونکی په اجازه کښی داځای وي، مثلاً داسی اجازه شوی وي چی دمسجد په ښیگنه یی لگولای شی خو که چا دیوه معازم کار لپاره دوقف عاید، وقف کړی، هغه پرته له هغه ځایه بل ځای استعمالیدلای نشی مثلاً که دمسجد دودانولو لپاره وو په هغه فرش، جای نمازونه اخستل کیدلای نشی اونه ورڅخه دمسجد په روښانه کولو کښی گټه اخستله کیدلای شي.

(تیر ماخذ)

مسئله: که متولی ته دوقف دلیکنی او اجازی معلومات نه وو دمخکنی متولی په تقلید دې کارونه کوي.

(تیر ماخذ)

مسئله: ترڅو زیاته اړتیا نه وي یا له متولی سره څه شی په لاس کښی وي ترهغه پوری به قرض نه کوی که یی دمجبوری له امله قرض اخست، قاضی به خبروي دهغه له اجازی پرته به قرض نه اخلي.

(فتح القدیر ۲۸۸۱)

مسئله: که له متولی سره دوقف پیسی وي خو دوقف لپاره په خپلو پیسو څه شی واخستل دا ورته اتفاقی جواز دي چی دوقف له خزانی څخه خپلی پیسی بیرته واخلي.

(تیر ماخذ)

مسئله: وقف شوی کور، متولی گرو کولای نشي، که یی په چاگرو کړ او هغه پکښی هستوگنه غوره کړه نو مروجه کرایه به تري اخستله کیږي (تیر ماخذ)

مسئله: که متولی دوقف له بودجی څخه دخپل ضرورت لپاره مصرف وکړ، بیا هغومره څه له خپلو پیسو دوقف په کارونو کښی خرڅی کړی یا دوقف خزانی ته ورکړی کوم ضمان ورباندی نشته.

(تیر ماخذ)

مسئله: دوقف پیسی وي کفارو په مسلمانانو برید وکړ یا یی له بل مصیبت سره مخامخ کړل پیسو ته اړتیا وه دامهال که مسجد ته فوری ضرورت نه وو حاکم ته جواز شته چی دوقف پیسی دقرض په ډول واخلي اوله هغه مصیبت څخه دمسلمانانو دخلاصون په لاره کښی یی ولگوي.

(تیر ماخذ)

مسئله: څه شی دمسجد ښیگنی او مصلحت لپاره وقف دي له هغه څخه متولی دمسجد په دروازه کښی ظله (دسیوري لپاره بام) ورباندی جوړولای شي ترڅو دباران له زیان څخه خوندي وي خو که دمسجد دودانولو لپاره وقف وو بیا ورباندی ظله جوړول اجازه نلری خو ظهیرالدین وایی وقف چی دمسجد تعمیر لپاره وي ظله هم دمسجد ښیگنه او مصالح بلل کیږی او دالاصحیح ده او جوړول یی جائز دي.

(تیر ماخذ)

په اوسني وخت کښي متولي

ددې بحث تر ختمولو وړاندې په دې هکله چې متولیان په شعوري یا لاشعوري توګه په دندو کښي غفلت او کوتاهی وکوي، خو خبرې لیکم: لومړی خو په دې خبره ځان پوهول ضروري ده چې وقف کوونکی دا وقف په څه نیت کړی دي ټول پوهیږي چې څوک دڅه لپاره څه شی وقف کوي دهغه سم سرته رسول غواړي، دمسجد لپاره دڅه وقف کوونکی په یوه ژور فکر وقف کوي نیت یې هم دمسجد دښیګڼو ښه سمبالتیا وي دالهی دربار صفایي، دهغه روښانتیا، لمونځ کوونکی پکښي اسوده او آرام دي. دا اراده یې نه وي چې متولي هغه هسی ضائع کړي او یا یې په خپل عیش او آرام کښي ولګوي متولي دي هم داسی نه کوي چې وقف برباد کړي له همدې امله دوقف کوونکی په لیکنو کښي دمتولي په انتخاب کښي ډیر قیدونه لیکل شوي وي.

دتولیت شرائط

کوم شرائط چې لیکل شوي وي دهغوی په پوره کولو متولي خپله وظیفه سرته رسوي ماداسی لیکنې لیدلې دي چې وقف کوونکی دوقف تولیت (سرپرستی) په خپله کورنۍ کښي پرې ایښي دي خو ورسره لیکلې یې دي چې که زما په کورنۍ کښي ددې کار اهل سړی نه وو برطرف دي کړای شي.

دمتولي شرایط دهر وقف په لیکنه کښي بیل بیل لیکل شوي وي په هغوی کې د عقل اوبلوغ ترڅنګ، امانتداری، دیانتداری، هوښیارتیا او دوقف په امورو پوهوالی، دوقف عاید په خوندیتوب مصرف کول، دعوایدو ذرایع ساتل، هغوی ته وده ورکول او په څرګنده لیکل شوي

وي: څوک چې له دې لیکنې تخلف کوي دخدای په لعنت دي اخته شي.

دمتولي غفلت

له دې سره سره له وقف اودهغه له اصلاح اوترقی څخه دمتولي سترګې پټول دافسوس خبره ده اوقصدا دوقف په امورو کښي کوتاهی کول له زغم څخه وتلی خبره ده عموما دا حالت هرځای لږ اوډیر څرګند دي چې سره له پوره عوايدو او زیاتۍ شتمنۍ بیا هم دمسجد نظم خراب وي ناپاکي وي نه درنا انتظام، غولی کنډ کپروي دیوال لویدلی وي، داودس کولو په ځای کښي اوبه نه وي، امام او مؤذن دوخت پابندی نلري، غضب خولاداوي چې دوقف پانی له صراحت سره، سره دامام انتخاب دمعاش له وجهی نامعقول وي، داسی امام راوولی چې په خپله په ضروري مسائلو نه پوهیږي، دنورو درهنما یې خو ورسره خیال نه وي.

متولي پوهیږي چیمري، داعمالو او اخلاقو حساب به ورکوي ددندي اود کوتاهی ځواب به ورکوي دخپلې دندې دکوتاهی جرم خورا ستر دي اونیول یې هم سخت داظم دي چې دوقف دمال نه حساب او کتاب وي نه دمصارفو اصول او قوانین دادرک نه لګیږي چې څرنگه کار وشي چیري مصرف شي او چیري نه، که وقف داسی ځای مصرفیږي چې یوازی نوم اونسنان پکښي مقصود وي اووقف ته پکښي کومه ګټه نه وي دانودخپلې دندې داحساس کمښت دي، ځینی خولادوقف مال له خپل مال سره ګډ وي اوپه دې خیال وي چې داوقف دده لپاره دي.

خو یومؤمن انسان له دې بي انصافیو څخه ویریږي او ورته سپارل شوي خدمتونه په اخلاص اوښه توګه سرته رسوي هغه نو بیل متولیان دي.

وقف شوي کتابونه

په پای کښی می یوه خبره بله رایاده شوه په ځینو مسجدونو کښی وقف شوی کتابونه هم وي دمتولی دنده ده چی هغوی وساتی خرابی ته یی ورنکړی اود اهل علم دگټی اخستلو موقع ورکړی که په وقف کښی صراحت وونو زده کوونکو ته دي هم ورکړی یو تن دي د کتابونو د حفاظت اود هغوی دراکړی ورکړی لپاره وگماري .

چي د شریعت پابندنه وي ، دهغه متولی کیدل

پوښتنه : فاسق او هغه څوک چي د شریعت پابند نه وي متولی کیدلای شي ؟

ځواب : مسجد له اسلامي شعایرو څخه یو دي هغه څوک د اسلامي شعایرو محافظ د شریعت پابند او زړه یی د خدای ښه د مینې او ویری کور وي هغه یی محافظ او متولی کیدلای شی .

هغه څوک چی اسلامي شعایر نه مراعاتوی ، د شریعت پابند نه وي ، د جماعت د لمانځه پابند نه وي ، فاسق وي یعنی یا د کبیره گناه مرتکب یا په صغیره گناه اصرار کوونکی وي ، په شراب څښلو روږدي وي ، سود خور وي ، هغه د خدای ښه د کور متولی کیدلای نشی ، که فاسق اوبی دینه کس د خدای ښه د کور متولی مقرر کیږی ، د مسجد ، امام ، مؤذن او نورو لمونځ کوونکو توهین او تحقیر ورسره حتمی کیږي .

الله ښه فرمایي «إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَلَمْ يَخْشَ إِلَّا اللَّهَ» (سورة توبه) .

والله ښه کور (مسجدونه) هغه څوک ودانوی چی په الله ښه اود اخرت په ورځ ایمان لری ، لمونځ کوی ، زکوة ادا کوی او پرته له الله ښه له چا څخه نه ویریږي .

ددې ایت شریف په تفسیر کښی مولانا ابو الکلام ازاد رحمه الله لیکي «په دې ایت کښی د احقیقت څرگند دي چی د خدای ښه د عبادت ځای ، تولیت متقی مسلمانانو ته رسیږی او هغوی یی ودان ساتلای شي له دې څخه دا خبره معلومیږی چی فاسق او فاجر سړی د مسجد متولی کیدلای نشی ځکه د الله ښه د کور او فاسق ترمنځ کوم مناسبت نشته بلکی منضاد دي ، مسجد د خدای ښه د نمانځنی ځای دي او فاسق له دې کار څخه کرکه کوي . (ترجمان القرآن ۸۰-۷۲) .

د ابن تیمیه په فتاوا کښی راځی له دې سره چی نیک ، متدین او متقی شخص پیدا کیږی د فاسق سړی متولی کول صحیح نه دي . (۱۱۵۰) . «په اسلام کښی د مسجدونو نظام» په کتاب کښی راځي : د خدای ښه د کور خدمت دي هغه څوک کوی چی د خدای ښه دوست وي دهغه زړه د خدای ښه د مینې او ویری کور وي په ښکاره هم داسی وي چی خدا پرستی ورڅخه ښکاره وي . (۱۲۹) .

په حدیث شریف کښی دي : که ټولنه دکوم مهم کار لپاره داسی څوک وټاکي چی په ټولنه کښی ترهغه غوره داسی څوک وي چی د خدای ښه رضا غواړي د خدای ښه د احکامو زیات پابند وي نو انتخاب کوونکو له خدای ښه ، رسول او مسلمانانو سره خیانت کړی دی .

(ازالة الخفاء ۲۲-۲۱ او فتاوی ابن تیمیه ۱۰۰) .

په درمختار ، شامی او نورو کتابونو کښی راځی ، که په متولی کښی شرعی عذر او بدی پیدا شوه له دندې څخه دي گوښه شی که غیر امین ،

عاجز ، فاسق او فاجر يا شراب خنبل عادت شوی وو نو له تولیت څخه یې لیري کول ضروري دي .

(په اسلام کېنې دمسجدونو نظام ۲۳۲)

اومتولی دي داسی شخص غوره کیږی چی په خپله هغه دنده نه غواړی (تیر ماخذ).

لنډه خبره داده چی متولی دي داسی شخص وي چی ددي خبرو خیال پکېنې ساتل شوی وي دینی زده کړه ولری ، دوقف احکام ورته معلوم وي ، امین اومتقی وي ، ژوند یې در رسول الله له اسوه حسنه سره برابر وي ، خواوس یوازی شتمنی ته کتل کیږی نور که بی علمه ، بی عمله او فاسق وو ، که دجماعت پابند نه وو خومتولی کیږی . متولی په حقیقت کېنید خدای عزوجل نایب دي ، همداسی لوی منصب ته همداسی وړ شخص لازم دي په حدیث شریف کېنې راځی چی دقیامت په علامو کېنې یوه نښه داده چی لوی ، لوی کارونه به نااهله خلکو ته سپارل کیږی او دقومونو مشران به فاسقان وي .

(مشکوٰۃ ۴۷ فتاوی رحیمیه ج ۱۰ ص ۲۳۷ ، فتاوی محمودیه ۲۲۸-۱۸)

دمتولی دندی

پوښتنه : متولی ته دکومو کارونو ترسره کول ضروري دي ؟

ځواب : دمسجد دودانی او ټولو ضروریاتو انتظام کول ، حساب پاک ساتل ، په مسجد کېنې بدکارونه ، نه پرېښودل ، له امام اولمونځ کوونکو څخه دتکلیفونو لیری کول دهره یوه له خپل شان سره یې برابر اکرام کول ، ځان لوړ او نور واړه نه بلل ، دنده نه غوښتل دشریعت په چوکاټ کېنې خپل ځان عیارول .

کوم متولی چی داصفات لری هغه غوره دي خوکه یې کوم یونلری دحاصلولو کوشش دي وکړي

(فتاوی محمودیه ۱۸-۱۸۵ دپېر ۱۵۸-۲ په حواله)

مسئله : که دمسجد کارونه ډیر وو او په یوازی توگه یې ترسره کول ورته ستونزمن وو دځان نایب مقرر کولای شي . (فتاوی رحیمیه ۱۵۸-۲)

که متولی په خپله خپل نوم ثبت کړي

پوښتنه : دیوه مسجد متولی په څه ملحوظاتو بل څوک متولی وټاکه ، نوی متولی پرته له دي چی خلکو ته ووايي ، په دولتی دفتر کېنې یې خپل نوم درج کړ ، پنځه کاله هم په خپله دنده پاته شو آیا هغه متولی بلل کیږی ؟ داسی نوم ثبت کول یې شرعي دي ؟

ځواب : پخوانی متولی په خپله خوښه بل څوک متولی ټاکلی دي دایې غلطی کړي ده اود کلیوالو دخواتوری سبب گرځیدلی دي مسجد هم کومه جرگه گي نه لری ، دنوی متولی له ثبت څخه پنځه کلونه هم تیر شوی دي همدا یې دکار قانونیت دي خو همداسی ثبت کول او ځان نوی متولی جوړول جواز نلري .

(محمودیه ۱۸-۱۸۴)

غیر مسلم متولی کیدل

پوښتنه : که دکوم وقف اختیار مسلمان ته په ورکولو کېنې دضایع کیدلو ویره وه خو غیر مسلم هغه سم خوندي کولای شوی لکه اوس چی په جنوبی هند کېنې همداسی غیر مسلم متولیان شته او هندوان دمسجدونو متولیان دي ، شرعا یې حکم څرنگه دي ؟

ځواب : دادافسوس خبره ده چی مسلمانان دومره بی صلاحیته شی چی دعبادت ځای تصرف یې لا دغیر مسلم په واک کېنې وي هغه غیر مسلم

چی دی عبادت خای ته هیخ قابل نه دی خوکه دوقف دتحفظ اودنظام دڅونډی کولو یوازینی لاره همداوه بیا دی وزغمل شی .

(فتاوی محمودیه ۳۰۳-۱۵)

لمونځ نه کوونکی متولی کیدل

پوښتنه : که متولی لمونځ نه کاوو ، دهغه متولی پاته کیدل جواز لري ؟
 ځواب : دمتولی اصل خدمت ، دمسجد انتظام او اهتمام دي ، مهارت یی ضروري دي خو له متولی کیدلو سره تدین او امانت داری لازم دي څوک چی لمونځ نه کوی هغه تاریک دفرایضو اوفاسق دي اودفاسق متولی کول جواز نلري .

(فتاوی محمودیه ۴۵۲-۲ عالمگیری ۹۹۲-۲ په حواله) .

مسئله : بې لمانځه سړی دمسجد په جرگه کی کښی مشر کول یا غریتوب ورکول ناجائز دي .

(آپ کی مسایل ۱۴۱-۳)

ایا متولی به دوقف کوونکی له کورنی څخه وي

پوښتنه : کومی کورنی چی مسجد جوړ کړی وي آیا دالازمه ده چی متولی به تل له هغې کورنی څخه وي که څه هم دوقف په لیک پانه کښی داسی کومه لارښوونه ، نه وي .

ځواب : که وقف کوونکی څوک متولی کړی نه وو او اوسنی متولی وقف په صحیح ډول سمبال کولای نه شوای نو دحل او عقد څښتنان کولای شی دحاکم په واسطه دامتولی معزول اوبل متدین شخص متولی کړي .

(فتاوی محمودیه ۱۸۰-۲)

مسئله : که واقف څوک متولی کړی وو او هغه هم په دیانت سره وقف څونډی کولای شوای ، هغه اهل دي

(فتاوی محمودیه ۳۱۷-۱۵)

مسئله : دوقف دصحت لپاره ثبت اولیک ضرور نه دي ژبنی خبره بالکل سمه ده په هم دي صورت کښی په هغه مسجد کښی لمونځ صحیح دي

مسئله : که وقف کوونکی په لیک پانه کښی یابی لیکنی څوک متولی کړی نه وو نو دمحلی یو متدین مشر دي دمسجد عواید په مسجد اودهغه په ښیگڼولگوی او دهغه محافظ دي وي .

(فتاوی محمودیه ۱۵۸-۲)

مسئله : ترڅو چی دمسجد جوړوونکی په کورنی کښی دمتولی کیدلو اهل موجود وي دنورو په پرتله هغه دمتولی کیدلو وړ او مستحق دي .

(فتاوی محمودیه ۱۲۵-۱۸)

دمسجد اضافه عواید دوقف کوونکی اولاد ته ورکول

مسئله : کوم جایداد چی دمسجد لپاره وقف شوی وي دهغه عواید دواقف په کورنی کښی صرف کول جواز نلری که دوقف عواید زیات شول په هغوی نور جایداد واخستل شی او وقف دي شی ، بیا به زیات عواید نور وارو مسجدونو ته دورکړی جوگه شی .

(فتاوی محمودیه ۲۱۴-۱۷)

دمسجد په تولیت کښی وراثت

پوښتنه: که چا په خپلو شخصي پیسو مسجد ودان کړ او دلمانځه کولو عامه اجازه یې ورکړه، دهغه ترمړینی وروسته یې وارثان دا اختیار لری چی نور خلگ له مسجد څخه منع کړي؟

ځواب: که کومه ځمکه په شخصي روپو اخستله شوی وي، مسجد ورباندی ودان شوی وي خلگو ته دلمونځ کولو اجازه ورکړل شوی وي پنځه وخته اذان او دجماعت لمونځونه پکښی شوی وي داوقافو په دفتر کښی یې دوقف ثبت شوی وي هغه شرعی مسجد دي په هغه کښی وراثت جاری کیدلای نشی نه یې دملکیت دعوه صحیح کیدلای شی، نه څوک له لمونځ کولو منع کیدلای شي.

که مسجد دچاپه نوم نومول کیږی، دشرعی مسجد په حکم کښی خلل نه پېښیږی لکه مسجد اکبری، مسجد شاجهانی، مسجد عالمگیری چی دپاچهانو په نومونو مشهور دي په بخاری شریف کښی په دي هکله مستقل بحث دي چی دچاپه نوم مسجد مسمی کیدلای شی هغه چی په دي مسجد کښی لمونځ کوي یا یې کور ورته نژدی وي خو ددي مقصد هیڅکله دانه دي چی هغه یو مملوک مسجد دي چی دمسجد په وقف شوی ځمکه ودان شی، کلیوال پکښی مرسته وکړی په هغه هیڅوک دملکیت دعوه کولای نشي.

(فتاوی محمودیه ۱۵۷-۱۵۸)

که متولی دواقف دشرائطو خلاف عمل وکړي

مسئله: په متولی باندی دواقف دشرائطو پابندی لازمه ده خو تر هغه چی هغه شرائط دشریعت موافق وي او وقف ته هم گټور وي، که په دي صورت کښی متولی دواقف دشرائطو خلاف عمل کوی دلیری کولو وړ دي.

دمتولی واک او اختیار

مسئله: هغه کارونه چی دوقف په گټه او دشرعی احکامو په چوکاټ کښی وي متولی هغه کولای شی که کوم کارونه ددي خلاف وو ورباندی اعتراض کیدلای شي.

(فتاوی محمودیه ۳۱۷-۱۵۸)

مسئله: په عامه مرسته (چنده) کښی متولی حق نه لری چی هغه بی خایه او په ناوړه توگه ولگوي.

(فتاوی رحیمیه ۱۵۹-۳)

دمتولی دلیری کولو اسباب

مسئله: که دوقف دښیگنو او گټو خیال ونه ساتي یا خلاف الشرع کارونه وکړي دمسجد منتظمین، دوقف هیئت یا حکومت هغه معزول کولای شي.

(فتاوی محمودیه ۳۱۷-۱۵۸ احسن الفتاوی ۴۱۵-۷)

مسئله: که دمسجد متولی دمسجد انتظام نه کوی، له تولیت څخه یې بری کول واجب دي څو کسه متدین او بارسوڅه کسان دي جرگه گی جوړه کړی متولی دي لیری کړی او دوقف دفتر ته دي خبر ورکړی، په

قانونی ډول يې دمسجد جايداد دهغه له لاسه وباسی دعايد او مصرف حساب دي سم کړي

(فتاوی محمودیه ۱۵۱۸۴)

دمسجد منتظم له مسجد څخه معاش اخستلای شي ؟

پوښتنه : په يوه مسجد کښی دری څلور منتظمین وو مسجد ډیر عوايد درلودل ، دهغی دکرایي دحصول لپاره يې يو ملازم نیولی وو هغه استعفی ورکړه ، اوس که له دي منتظمینو څخه يو د ملازم په ځای کرایه راټولوی شرعاً دمعاش اخستلو حق لري ؟

ځواب : که په وقف پانه کښی دمعاش یادونه شوی وه په هغی دي عمل وشي ، که دمعاش یا دونه شوی نه وه اودا کار چاته پرته له معاش څخه نه کاوو که همدی منتظم لکه څرنګه چی ور دي هغسی خدمت يې کاوو نو ورته مناسب معاش (تنخواه - اجوره) ورکول کیدلای شي .

(فتاوی رحیمیه ۸۱-۷۲ دعا لگیری ۲۴۰-۳ په حواله)

دمتولی تبدیلول

مسئله : مسجدونه دالله ﷻ دي هیڅ مسجد دچا شخصی ملکیت نه دي (وان المساجد لله) (الایة) دمسجد دجوړونکي حق دي چی څوک دتولیت دسرپرستی ، لپاره ورته وړو بولی هغه متول کړیڅوکه دیانت ونه لری یا صلاحیت ونه نلری متولی کول يې صحیح نه دي که يې متولی کړ لیری کولای یی شی خو بی سببه يې لیری کول هم صحیح نه دي

(محمودیه ۱۸۱۲۴)

مسئله : دمسجد متولی اود مدرسې مهتمم به باعمله عالم وي که داسی څوک نه پیدا کیدل دلمانځه او روژی پابند ، امین ، دوقف په

مسایلو پوه ، دښو اخلاقو څښتن ، علم دوست اود پوهانو عزت کوونکی شخص ورته په کار دي ، په دي صفتونو کښي که هر څوک وړاندي وو ، هغه ورته وړ دي .

(فتاوی رحیمیه ۲-۱۲۶)

مسئله : که اهل تشیع خپل مسجد اهل سنتو ته ورکړ دمسجد انتظام دي له پخوانی شیععه منتظم څخه نه اخلی ځکه دپخوا يې لا انتظام په لاس کښی وو او کوم خیانت يې هم لیدل شوی نه وو له هغه سره مرسته په کار ده خو که په خپله يې لاس تری واخستل بیا بیله خبره ده .

(محمودیه ۱۸-۱۲۶)

دمسجد بانی (جوړوونکی)

که چا دمسجد جوړولو وصیت وکړ ، یوه زوی يې په وقف شوی ځمکه مسجد ودان کړ ، شل دیرش کاله وروسته يې بل زوی په خپلو روپو اودنورو خلګو په مرسته دهغه مسجد په ځای لوی مسجد جوړ کړ ، دمسجد بانی (لومړی جوړوونکی) څوک بلل کیږی ؟

ځواب : کوم شخص چی کوم وخت مسجد جوړ کړی هغه ییموسس (بانی) بلل کیږی لومړی شخص لومړنی بانی او دوهم شخص دوهم بانی او چاچی ورسره کار کړی یا يې مرسته ورکړی ده هغوی يې په بنا او اساس کښی شریکان دي .

(فتاوی محمودیه ۱۵۱۹۲)

مسئله : مسجد دهغه موسس ته منسوب کول څه مشکل نه دي جواز لری چی بانی ځمکه ورکړی او ورباندی مصرف يې کړی وي خو که مؤسس په خپل ژوند کښي داسي نسبت نه خوښاوه بیا دي نور هم نه ورپسي تړي .

په خپلو پیسو جوړ شوی مسجد خپل بلل

مسئله: کوم مسجد چی وقف شی که دعامو خلگو په پیسو یی ودانی جوړه شوی وي یا دیوی کورنی په پیسو یا دیوه شخص په پیسو په هر صورت تر وقف کولو وروسته که څوک دهغه دملکیت دعوه کوی صحیح نه ده دالله ﷻ ارشاد دي (ان المساجد لله) که چا مسجد خپل ملکیت گانه داغلط دي خلگ دي هلته لمونځ کول نه پریږدي له فتنی اوفساد څخه دي ځان ساتی که هغه شخص یا کورنی چی دمسجد د ملکیت دعوه کوی، نور خلگ هلته له لمونځ کولو منع کوي، هغه لوی ظالم دي الهی ارشاد دي: (من اظلم ممن منع مساجد الله ان يذكر فيها اسمه).

خو په داسی حرکت دي هم جنگ او جدل نه کوي چي دعوی اودنگني به وي. (فتاوی محمودیه ۱۲۹-۱۸).

متولی ته د مسجد دشیانو استعمال حق

پوښتنه: دمسجد اړوند کورونه، زینی یا نور شیان څوک استعمالولای شی، امام مؤذن او که متولی ته؟

ځواب: دمسجد داروند کورونو داستعمال حق هیچا ته نشته، که چا استعمال کړی بدل او کرایه به ورکوي، که امام یا مؤذن ته کور یا یوه خونه ورکول کیږی هغه دي دخدمت په حق کښی ورکول شی یعنی ورسره معامله دي وکړای شی چی په دومره معاش او کور یا خونه کاروکه متولی یا بل څوک هم که ورڅخه گټه اخلي. کرایه دي ورکړي. دلرگي زینی یا نور شیان هم که څوک استعمالوي له عوض ورکولو پرته حق نلري.

(فتاوی محمودیه ۱۴۲-۱۸).

که دمتولی خیانت ثابت شي

مسئله: که دمسجد اړوند دمتولی خیانت ثابت شی، دوخت حاکم ته دي وښودل شی اوله تولیت څخه دي لیری کړای شی، که یوازی شک وو نه دي لری کیږی خو متولی ته لازم دي چی حساب کتاب پاک ولری یادي له کارپوهو کسانو څخه یوه جرگه گي جوړه کړی چی شک اوشبه نه وي او اعتراض ځای ونلری. دمسجد پانگه له متولی سره امانت ده، هغه په خپلو کارونو لگول یا بل چاته قرض ورکول ورته جائز نه دي یوازی دمسجد په کارونو یی لگول صلاحیت دي که پکښی ناحقه تصرف وکړی، دي ضامن دي.

(فتاوی محمودیه ۱۴۱-۱۰ عالمگیری ۲-۴۲۰).

مسئله: متولی ته ښایی چی دمسجد عواید په مسجد ولگوی، که زیان شول دمسجد لپاره دي کښیږدي په خپل شخصی مصرف یی لگول خیانت دي هغه باید معزول شی او بل شخص دي متولی شی که دي دراقف له لوری تعیین شوی وي او که وروسته، خو معزول دي شی بل متولی دي تعیین او حساب دي ورڅخه واخستل شی په درمختار کښی دي چی که په خپله بانی هم داسی خیانت وکړی نو هغه معزول کیدلای شي.

(فتاوی دارالعلوم قدیم ۲۴۴-۵).

که متولی امام نوکر و گنه

مسئله: دامام منصب خورا لوړ دي که متولی هغه نوکر و بولی اود ذلت خبره ورته کوی یا بده معامله کوی غلط اونا جائز دي.

(فتاوی محمودیه ۱۸۴-۱۸)

مسئله: دامام دي عزت کیږي، دهغه بی عزتی اوبی احترامی گناه ده.
(کفایت المفتی ۹۲-۳ رحیمیه ۳۵۵-۴)

دمتولی او امام مرورتیا (خفگان)

مسئله: دلوی غضب خبره ده چي ددوی ترمنځ خبري نه وي. ژر دي سره خبری پیل کړي، نور خلگ دي دوی سره کښینوی خوسره پخلاشی کوم یو چی لومړی خبره وکړي دتحسین وړ دي، که امام لومړیتوب وکړي، لویوالی به یی ډیر شی که متولی لومړیتوب وکړي هغه یی نیک مرغی ده.

هغه امام چی په لمانځه کښی وړاندی ولاړ وي دالله حق ادا کوی، خپل اخرت سموی، هغه ناراضه کول، ورسره نه غږیدل، هغه ذلیل کول، غټه محرومی اوبدقسمتی ده.

(فتاوی محمودیه ۱۸۵-۱۸)

«داسی امام مقررول په کار دي چی دخلگو دینی او اخلاقی اصلاح وکړي په شرعی امور و کښی خلگو ته لاره وښي، په اختلافی مسائلو کښی پریکړی وکړای شی، په پوه کښی ددي منصب وړ وي.

امامت په اصل کښی یوه ستره ذمه واری ده هغه دنیوت وراثت ده دا ذمه واری هغه څوک سمبالولای شی چی اهل یی وي درسول الله ﷺ معمول داوو چی دلنکر مشر به یی مقرر کاوو په امامت به یی هم مامور کاوو

او که به یی څوک دکوم ښار حاکم گماره هغه به دلمانځه امامت کاوو او حدود به یی جاری کول

امام ته به دمقتدیانو حالات، مسائل، مشکلات او ضروریات تر یوه حده معلوم وي اوله خلگو سره به تعلق ساتی، دا اندازه دابو مسعود الانصاری له روایت څخه معلومیږي یوسری رسول الله ﷺ ته راغی او عرض یی وکړ:

یا رسول الله ﷺ ازه په جماعت لمونځ نه کوم ځکه فلانی صاحب اوږد لمونځ کوی رسول الله ﷺ په دي خبره خورا خواشیني شو او ویی فرمایل «تاسو (لمونځ کوونکی) خلگ لیری کوی».

څوک چی لمونځ ورکوی، هغه دي لنډ لمونځ ورکوی ځکه په جماعت کښی ناروغ کم وس او ضرورت والا اشخاص هم ولاړ وي. له دي حدیث شریف څخه معلومیږي چی کوم تعلق رسول الله ﷺ له امت سره درلود هغه دي اوس په امامانو کښی لیدل کیږي دتفصیل لپاره دامامت مسائل وگورئ. (محمدرفعت قاسمی)

متولی دمسجد پیسی معاف کولای شی؟

پوښتنه: دمسجد متولی کولای شی امام یا مؤذن ته دمسجد ورته پاته شوی پیسی وبخشی؟ هغه چی دمجبوری له امله یی نشي ادا کولای.

ځواب: داپیسی معاف کول دچا په واک کښی نه دي که یی څوک معاف کول غواړي هغوی دي ورسره مرسته وکړي اودارقم دي ورته پوره کړي. (فتاوی محمودیه ۲۵۷-۱۲)

مسئله: که په چا باندی دمسجد پیسی یا بل څه پاته وو، متولی ورته هغه معاف کولای نشي. (رحیمیه ۱۵۲-۲)

که متولی امام ته تروخت وړاندي معاش ورکړي

پوښتنه: که امام کور جوړ او، دمسجد جرگه گي هغه پیسې ورکولای شي چی بیا یې په معاش کښي ورسره مجرا کړي؟

ځواب: له عام رواج سره سم ورته پیشکی معاش ورکول کیدلای شي په دي شرط چی دوظیفی دپریښودلو په صورت کښي داداء کولو وس ولری او دوفات په وخت کښي یې له ترکی څخه دور کړي قدرت وي.

(احسن الفتاوی ۴۴۷-۴۴۸)

مسئله: دمسجد له عوایدو دامام اومؤذن دمعاش ورکول جواز لری، زیاتول او کمول یې دوقف په عاید، دامام اومؤذن په لیاقت پورې اړه لري.

(کفایت المفتی ۲۲-۷).

که عواید هم زیات وو خومتولی، امام ته کم معاش

ورکاوو

مسئله: که دمسجد عواید کافی وو، امام او خطیب له ډیر وخت څخه دمسجد په خدمت کښي ولاړ وو دجمعی په ورځ یې بیان هم کاوونیک اومتقی کسان وو، لاس تنگی هم وو، دمسجد په متولیانو لازم دي چی داشیاو له گرانی سره سم په معاش کښي ورته زیاتوالی وکړي، دمسجد له عوایدو سره سره دکور داجتیا جفتو دپوره کولو په اندازه امام ته معاش نه ورکول ظلم دي.

(فتاوی رحیمیه ۲۳۲، ۹).

مسئله: فقهاوو په دی خبره تصریح کړی ده دمسجد په متولی اومدرسی په مهمم لازمه ده چی دمسجد اومدرسي خادمانو ته دهغوی اړتیا قابلیت اوتقوی لحاظ وساتی معاش (مشا هره، تنخوا، اجوره)

ورکړي سره له دی چی عواید وی اومعاش کم ورکوی بده خبره ده اومتولی به خدای ته ځواب ورکونکی وي

(درمختار اوشامی ۲۸۹-۳)

متولی او د وقف خرڅول

پوښتنه: که دوقف یوه برخه متولی خرڅه کړي او پاته برخه ورباندی ترمیم کړي ورته جواز لري؟

ځواب: دوقف کومه برخه خرڅول جواز نلري دوقف په کرایه ترمیم کول صحیح دی.

که دمسلمان حاکم په واسطه دمتولی لری کول مشکل وو دکلی اومحلی پوه خلگ دی هغه لرې کړي.

(فتاوی محمودیه ۲۲۲-۷)

مسئله: اصل خبره داده چی که کوم شی په شرعی ډول وقف شو پلورل یې جواز نلری په کومه ځمکه چی مسجد جوړ شو دهغی خرڅول په هیڅ صورت جواز نلری هغه تل وقف اومسجد دی کوم منقول جائداد که دمسجد وو هغه دمسجد حکم نلری که کوم مسجد وران وو او دودانولو هیله یې نه کیدله جائداد یې ضائع کیده بیایي پلورل صحیح دی غوره داده چی عین همدا جائداد بل نژدی مسجد ته ورکړل شي که مشکل وو هغه جائداد دی خرڅ شي اوبیه دی بل مسجد ته ورکړل شي خودوران مسجد احترام دی وساتل شي که یې دیوال نه درلود احاطه دی ورباندی جوړه شي

که غیر منقول جائداد لکه مخکه دمسجد لپاره اخستل شوی وو، مسجد وران وو یا بل ضرورت وو دکلی اومحلی دمشرانو په رایه هغه جائداد خرڅیدلای شي خو که چا وقف کړي وو دهغه خرڅول جواز نلری

که متولی امام ته تروخت وړاندي معاش ورکړي

پوښتنه: که امام کور جوړ او، دمسجد جرگه گي هغه پیسی ورکولای شي چی بیا یی په معاش کښی ورسره مجرا کړی؟

ځواب: له عام رواج سره سم ورته پیشکی معاش ورکول کیدلای شي په دي شرط چی دوظیفی دپریښودلو په صورت کښی داداء کولو وس ولری او دوفات په وخت کښی یی له ترکی څخه دور کړی قدرت وي.

(احسن الفتاوی ۴۴۷-۴۰)

مسئله: دمسجد له عوایدو دامام او مؤذن دمعاش ورکول جواز لری، زیاتول او کمول یی دوقف په عاید، دامام او مؤذن په لیاقت پوري اړه لري.

(کفایت المفتی ۷۲-۷۰)

که عواید هم زیات وو خومتولی، امام ته کم معاش

ورکاوو

مسئله: که دمسجد عواید کافی وو، امام او خطیب له ډیر وخت څخه دمسجد په خدمت کښی ولاړ وو دجمعی په ورځ یی بیان هم کاوو نیک او متقی کسان وو، لاس تنگی هم وو، دمسجد په متولیانو لازم دي چی داشیاوو له گرانی سره سم په معاش کښی ورته زیاتوالی وکړی، دمسجد له عوایدو سره سره دکور داجتیا جغتو دپوره کولو په اندازه امام ته معاش نه ورکول ظلم دي.

(فتاوی رحیمیه ۲۳۲، ۹۰)

مسئله: فقهاوو په دی خبره تصریح کړی ده دمسجد په متولی او مدرسی په مهمم لازمه ده چی دمسجد او مدرسی خادمانو ته دهغوی اړتیا قابلیت او تقوی لحاظ وساتی معاش (مشا هره، تنخوا، اجوره)

ورکړی سره له دی چی عواید وی او معاش کم ورکوی بده خبره ده او متولی به خدای تعالی ته ځواب ورکونکی وي

(درمختار اوشامی ۲۸۹-۳)

متولی او د وقف خرڅول

پوښتنه: که دوقف یوه برخه متولی خرڅه کړی او پاته برخه ورباندی ترمیم کړی ورته جواز لري؟

ځواب: دوقف کومه برخه خرڅول جواز نلري دوقف په کرایه ترمیم کول صحیح دی.

که دمسلمان حاکم په واسطه دمتولی لری کول مشکل وو دکلی اومحلی پوه خلگ دی هغه لرې کړي.

(فتاوی محمودیه ۲۲۲-۷)

مسئله: اصل خبره داده چی که کوم شی په شرعی ډول وقف شو پلورل یی جواز نلری په کومه ځمکه چی مسجد جوړ شو دهغی خرڅول په هیڅ صورت جواز نلری هغه تل وقف او مسجد دی کوم منقول جائداد که دمسجد وو هغه دمسجد حکم نلری که کوم مسجد وران وو او دودانولو هیله یی نه کیدله جائداد یی ضائع کیده بیایي پلورل صحیح دی غوره داده چی عین همدا جایداد بل نژدی مسجد ته ورکړل شي که مشکل وو هغه جایداد دی خرڅ شي اوبیه دی بل مسجد ته ورکړل شي خودوران مسجد احترام دی وساتل شي که یی دیوال نه درلود احاطه دی ورباندی جوړه شي

که غیر منقول جایداد لکه مخکه دمسجد لپاره اخستل شوی وو، مسجد وران وو یا بل ضرورت وو دکلی اومحلی دمشرانو په رایه هغه جایداد خرڅیدلای شي خو که چا وقف کړی وو دهغه خرڅول جواز نلری

دمسجد دورانی په صورت کښی دی عواید بل نژدی مسجد ته ورکول کيږي

(فتاوی محمودیه ۱۹۱-۷)

که متولی خلک له مسجد څخه منع کول

پوښتنه : که په کوم مسجد کښی عامه اجازه نه وه متولی لمونځ کونکی منع کول او ویل یې په ښار کښی نور مسجدونه هم شته ایا په داسی مسجد کښی لمونځ کیدلای شي؟

ځواب : په شرعی مسجد کښی له لمونځ کولو دچا منع کول جواز نلری که څوک دا کار کوی هغه غلطی کوی په دی منع کولو هغه دده ملکیت نه گرځی او لمونځ پکښی صحیح دی.

(محمودیه ۱۹۹-۱۰)

مسئله : که څوک په خپله ځمکه مسجد جوړ کړی یا دمسجد جوړولو لپاره ځمکه ورکړی هغه بیا دا حق نه لری چی هلته له لمونځ کولو څخه څوک منع کړی له لمونځ کولو څخه منع کول لویه گناه ده.

[ومن اظلم ممن منع مساجد الله] (الایه بقره)

(فتاوی محمودیه ۱۹۷-۱۰ کفایت المفتی ۱۲۱-۳)

په مسجدونو کښی له لمونځ کولو ممانعت

[وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ مَنَعَ مَسَاجِدَ اللَّهِ أَنْ يُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ وَسَعَىٰ فِي خَرَابِهَا أُولَٰئِكَ مَا كَانَ لَهُمْ أَنْ يَدْخُلُوهَا إِلَّا خَائِفِينَ]

ددی ایت شان نزول خو د مفسرینو په نزد له دوو پیښو څخه کومه ځانگړی پیښه ده.

خو بیان یې په عامو تورو کښی یوه مستقلة قانونی ضابطه ده الفاظ داسی دی چی حکم یې تر نصار اوو یا مشرکینو پوری ځانگړی نشي

بلکه دنړی تر ټولو قومونو پوری عام شي همدا وجه ده چی په دی ایت کښی یې دبیت المقدس په ځای د (مساجد الله) ذکر وکړ ترڅو په مسجدونو دا حکم عام شي او دایت شریف مضمون په داسی شي څوک چی دالله له مسجد څخه خلگ څوک چی هلته پکښی ذکر کوی منع کوی یا داسی کار کوی چی له هغه څخه مسجد وران شي هغه لوی ظالم دی.

دخدای ښه دمساجدو د عظمت غوښتنه داده چی کله هلته څوک ننوزی له هیبت، عظمت خشوع او خضوع سره ورتنوزی لکه څرنگه چی یوه شاهی دربار ته ننوزی.

ددی ایت څخه څو ضروری احکام راوړی.

لومړی داچی ټول مسجدونه دمسجد دادابو په لحاظ سره برابر دی لکه چی دبیت المقدس، مسجد حرام یا نبوی مسجد بی حرمتی ستر ظلم دی، دنورو مسجدونو حکم هم داسی دی که څه هم دی دریو مسجدونو ته ځانگړی عظمت ورپه برخه دی. او هغه یو منلی حقیقت دی.

په مسجد حرام کښی دیوه لمانځه ثواب دیو لک (سلو زرو) دلمونځونو له ثواب سره برابر دی چی نبوی مسجد او بیت المقدس کښی دپنځو سوزرو لمونځونو له ثواب سره برابر دی.

په دی دریو مسجدونو کښی دلمونځ د کولو په نیت له لری ځایونو څخه هلته ورتلل ډیر ثواب لری خوله دی مسجدونو څخه پرته نورو مسجدونو ته له لری ځای څخه ورتلل رسول الله منع کړی ده

دوهمه مسئله داده چی په مسجد کښی له لمونځ کولو او ذکر کولو څخه څوک منع کول په هر صورت ناروا او حرام دی دادوه صورتونه لری: یو داچی هغه په صراحت او څرگنده توگه منع کړای شي او بل داچی په مسجد کښی شر او شور کوي یا دمسجد خواو شامو سیتي غږول او

د خلگو په لمانځه او ذکر کبښی خلل واردول دی داهم دالله ﷻ له ذکر څخه منع کول دي

همداسي که څوک په لمانځه تسبیح یا تلاوت لگیاوي په مسجد کبښی په لور غږ تلاوت یا په زوره ذکر کوي چی دنورو لمونځونو ذکر او تلاوت ته زیان رسیږي داهم بل صورت دی چی دالله ﷻ له ذکر څخه خلک منع کوي فقهارو داهول ذکر هم ناروا بللی دی خو که مسجد خالی وی بیا ستونزه نلري.

له دی څخه داهم څرگندیږي چی خلک په لمانځه یا ذکر مصروف وو دځان لپاره سوال کول یا ددینیکارونو لپاره مرسته غوښتل هم په داسی وخت کی منع ده

دریم مسئله: دمسجدونو وړانول که په هر صورت وی ناروا ده که هغه دمسجد انهدام یا وړانول وی یا که داسی اسباب مسجد ته وړل وی چی مسجد ورباندی وړانیږي دمسجد وړانول دادی چی هغه خلک دانشی یا کم شی ځکه دمسجد ودانی دهغه دیوال نقش اونگار نه بلکه دهغه ودانی دالله ﷻ د ذکر کونکو په موجودیت کبښی دی قرانی ارشاد دی

إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَلَمْ يَخْشَ إِلَّا اللَّهَ (بقره)

یعنی دمسجد اصل ودانی له هغو خلگو څخه ده چی په الله ﷻ اودقیامت په ورځ ایمان لری، لمونځ ادا کوي، زکات ورگوي اوله الله ﷻ څخه پرته له بل چا څخه نه ویریږي، درسول الله ﷺ په حدیث شریف کبښی راځی چی «دقیامت په نژدی وخت کبښی به دمسلمانانو لمونځ کوونکی، پکبښی کم وي خو په حقیقت کبښی به وړان وي، مسجدونه په ظاهره ودان او ښکلی وي خو په حقیقت کبښی به وړاندنی آیت شان نزول

دحدیسی پیښه ده چی مشرکانو، مسلمانان و مسجد حرام ته له ورتلو څخه منع کړل، خو له دي ایت څخه ښکاری چی دمسجد ودانی یوازی دانه ده چی ړنگ شی بلکی مسجد چی دکوم مقصد لپاره جوړشوی دي (لمونځ او ذکر) که هغه پکبښی نه وي نو هم مسجد وړان بلل کیږي.

علی ﷺ دمسجدونو دودانی مطلب دابښی چی هلته خلک له خشوع او خضوع سره حاضر شي، هلته په ذکر او تلاوت مصروف وي. اودمسجد وړانې یی دلمونځ کوونکو نیشتوالی او کموالی بللی دي. (معارف القرآن ج ۱ ص ۲۴۳ مخ بقره)

دعیدگاه په نوم دمسجدونو بل نظام

دجمعی دلمانځه له اجتماع سره، سره په کال کبښی دوه نوری خانگری، ټولنی، دعید الفطر او عید الاضحی دلمونځونو دي، دهغوی هم له مسجدونو سره ژوری اړیکی دي اودمسجدونو له نظام څخه بیلیدلای شي.

عیدگاه په ډیرو شرعی احکامو کبښی دمسجدتابع ده خویوازی داده چی داختر لمونځونه په پنځو لمونځونو کبښی شامل نه دي بیل دي خو په کال کبښی دوه ځله دورځی په لمونځونو زیاتیری په شریعت کبښی داده لمونځونه واجب دي له همدی امله نه ورته اذان شته اونه تکبیر نور شرائط یی دجمعی دلمانځه دي داټولنه دجمعی تر اجتماع څه شانداره اوستره ده، اهتمام پکبښی زیات او ادایی دمسجد په ځای په بهر کبښی ده.

په یوه کبښی دقطر دصدقی حکم دي او په بله کبښی دقربانی ترڅو له بی وزلو سره څه مرسته شوی وي او هغوی هم په دي خوشحالی کبښی شراکت وکړای شی.

که د حدیثونو په ذخیره کېنې غور وشی معلومېږي چې په دوی کېنې ډیرې ګټې مقصود دي د اسلام شوکت او د مسلمانانو د شان اظهار هم دي او غالباً له همدې وجې په یوه لاره ورتلل دي او په بله راتلل، په یوه کېنې لاپه لور او از تکبیرونه ویل هم شته.

د حدیثو په کتابو کېنې دا خبره هم ښکاره ده چې رسول الله ﷺ به دا خبره په ورځ میرمنو ته هم امر کاوو چې هغوی هم راووزي آن هغوی چې لمونځونه هم نه کوي له همدې امله ځینې پوهان وايي چې د اسلام په پیل کېنې دا حرکت د اسلام د شان او شوکت څرګندونه وه اوس چې هغه ضرورت په هغې اندازه پاته نه دي نو د میرمنو غونډه پکېنې ناخوښه وګڼله شوه.

داختر ونو دا اجتماع اهمیت

داختر ونو له ټولنو څخه په خیر القرون کېنې غټه ګټه اخستله شوی ده او اوس هم اخستله کیدلای شي د ابله خبره ده چې موږ د دین په حکمتونو نه پوهیږو اوله داسې اجتماع څخه د ګټه اخستلو کار مو پري ایښی دي نن هم که پوهان دې لوري ته پاملرنه وکړي دیوه ستر کنفرانس کار تری اخستلای شي، د دین د خبرو خپریدل پکېنې اسانه دي هغه خلګ چې له دیني زده کړو سره نابلده دي ورته زده کړه کیدلای شي.

په هر حال موږ چې دخپل غفلت له امله هر څه کوو خوله احادیثو څخه معلومېږي چې رسول الله ﷺ له دې غونډو څخه ستره ګټه او ډیر کار اخست، د تبلیغ او خپرولو په لاره کېنې رسول الله ﷺ ته ورڅخه مرسته رسیدله، د جهاد کار چې خورا مهم دیني له همدې غونډې به پیل کیده، په حدیث کېنې دا ځانګړتیا یاده شوی ده.

ابو سعید خدری ؓ وايي «رسول الله ﷺ به په واره اولوی اختر کېنې عیدګاه ته تشریف راوړ تر هر څه وړاندې به یې لمونځ ادا کړ بیا به یې خلګو ته نصیحت کاوو، که به د اسلام د ښکر درواڼو لور اراده وه هغه به یې روان کړ، که به کوم کار کول لازم وو دهغه په هکله به یې حکم صادر کړ او بیا به بیرته کور ته ګرځیدو.

(بخاری باب الخروج الى المصلی).

ملکي او دیني کارونه

دا حدیث څومره واضح دي د حدیث په الفاظو کېنې د دې غونډې اهتمام معلومېږي د مجاهدینو لیرې ډول څه وړه خبره نه ده کاشکې موله هغه څخه سبق اخستی وای او که دیني او حکومتی کارونه چې مو په وړاندې وایي پکېنې مرسته مو تری اخستی وای اجتماعي کارونه هم آسانه نه دي غالباً تر لمانځه وروسته د خطبې ویلو حکمت هم داوی چې په ډاډ سره د دین د تبلیغ کارو شي خو جمعه چې ژر ژر راځي خطبه تر لمانځه وړاندې ده ترجمه وروسته سنت او نوافل شته خو داختر ونو تر لمانځه وروسته نشته.

د تبلیغ او د دیني احکامو د خپرولو موقع

نن هم له داسې اجتماع څخه دیني او دنیايي ګټه تر لاسه کیدلای شي، دلته د دین د تبلیغ ښه موقع ده خلګ له هر څه ګوښه شوی یوازی د دین لپاره راټول شوی وي دیوه مقصد له پاره له لیرې او نژدې څخه راغلي دي خدای ﷻ دي وکړي چې مسلمانان ورڅخه ګټه واخلي. او د مسجد د نظام په دې برخه کېنې غور او فکر وکړي.

(په اسلام کېنې د مسجدونو نظام له ۸۲ تر ۸۸).

دمسجد او عیدگاه تر مینځ فرق

پوښتنه: د عیدگاه حکم د مسجد په څیر دي که څه نو پیر لری؟ د عیدگاه په حدود کښی مکتب یا دینی مدرسه فعالول څرنگه دي؟ دانسانانو او څارو و لاره تری تیریدل؟ د ماشومانو بولی پکښی څرنگه دي؟ که د عیدگاه څنگ ته پرته له حایله هدیره وي لمونځ پکښی څرنگه دي؟

ځواب: د اقتداء د جواز په هکله د عیدگاه حکم د مسجد دي په نورو احکامو کښی د مسجد په څیر نه دي بلکی د مسجد د پناه او مدرسی په حکم کښی دي کوم شیان چی هلته جائز دي دلته هم جائز دي هغه چی هلته ناروا دي دلته هم ناروا دي ښکاره ده چی په مدرسه او د مسجد په پناه کښی لاره نه وي نو عیدگاه هم ورڅخه خوندي ساتل په کار دي د ماشومانو د لوبو پکښی گنجائش شته خوداسی نه چی په منظم ډول پکښی لوبی کړی یا د لوبو میدان شي.

که قبرونه لگیدلی وي او د سجدی له ځای سره نژدی وي لمونځ پکښی تحریمی مکروه ده خو که ښی، کښی یا شاته وي په کراهت کښی یی کمول راځی که فاصله زیاته وي کراهت نشته.

(فتاوی محمودیه ۳۱۲-۸ کفایت المفتی ۱۲۹-۳ احسن الفتاوی ۲۲۸-۲)

مسئله: په عیدگاه کښی د جنازی لمونځ جائز دي.

(کفایت المفتی ۱۴۳-۳)

مسئله: د اقتداء په جواز کښی عیدگاه د مسجد حکم لری په نورو امورو کښی ورسره فرق لری مسجد ته د جنابت په حال کښی ننوتل منع دي خو عیدگاه ته منع نه دي.

(درمختار ۱۲۸۴-۱)

مسئله: په عیدگاه کښی د شکر د لمانځه لپاره راغونډیدل صحیح دي داختر او داخترانو د لمونځونو احکام بیانیدلای شی خو داغوره ده چی سیاسی غونډی پکښی ونشي

مسئله: د فوتبال لوبه چی د واقف د نیت او غرض خلاف ده ځان ورڅخه ساتل ضروري دی. (فتاوی محمودیه ۱۲۱-۱۰ فتاوی رحیمیه ۲۵۷-۲)

مسئله: په عیدگاه کښی د لوبو منظره کول، خواوی نیول، موسیقی غږول او نور محرمه امور حرام دي، متولی دي د داسی شیانو اجازه نه ورکوی، د متولی په اجازه یا بی اجازی داسی کارونه په عیدگاه کښی جواز نلري.

(فتاوی دارالعلوم ۲۱۵-۵)

له مسجد څخه عیدگاه جوړول

پوښتنه: که په یوه کلی کښی یو مسجد وو، خلکو بل مسجد د ضرورت په خاطر جوړ کړ او زوړ مسجد یی پراخ کړ عیدگاه یی کړه، آیا دا جواز لري؟

ځواب: چیري چی داختر لمونځ روا وي هلته په مسجد کښی هم روا دي خو که عذر ستر نه وي نو عیدگاه ته تلل سنت دي که دا کلی دومره ستر وي چی د جمعی او اخترانو لمونځونه پکښی صحیح وي یعنی خلگ یی ډیر وي، بازار ولری، د خلگو شمیر یی نژدی درې زره تنه وي هلته په مسجد او عیدگاه دواړو کښی لمونځ صحیح دي که کلی وړوکی وي نو داختر لمونځ نه په مسجد کښی صحیح دي اونه هم په عیدگاه کښی،

مسجد په عیدگاه بدلول، که مطلب داوي چی هلته به پنځه لمونځونه هم کیږی او پراخ به شی چی د ضرورت په وخت کښی داختر لمونځ هم پکښی وشی نو کومه ستونزه نشته خو چی کلی لوی او داختر لمونځ

پکښی کيږي او که مطلب داوي چی مسجد یوازي عیدگاه شی اونور پنځه وخته لمونځونه پکښی نه کيږي داپه هېڅ صورت جواز نلري، ځکه هغه ځمکه چی په اصل کښی مسجد وه معطله پاته کيږي، لمونځونه پکښی نه کيږي

(فتاوی محمودیه ۲۰۴۹-۲۰۴۸)

دفساد دمخنيوي په خاطر بله عیدگاه جوړول

مسئله: دفساد اوتفرق لپاره دوهم عیدگاه جوړول ناروا ده، خو که فساد پیدا شوی وو اودفع یې دبلې عیدگاه له جوړولو پرته نه کیدله نو بیا بله عیدگاه جوړول صحیح دي کله چی بله عیدگاه جوړه شوه اووقف شوه نو بیا په دواړو عیدگاه وو کښی لمونځ جواز لري.

(فتاوی محمودیه ۲۰۴۷۰-۲۰۴۷۱)

مسئله: که یوه عیدگاه کافی وه پرته له شرعی ضرورت بله عیدگاه جوړول دشریعت دمنشاء خلاف ده.

(رحیمیه ۲۰۳۵۲-۲۰۳۵۱)

په واړه کلي کښی عیدگاه جوړول

مسئله: که کلی دومره وړوکی وو چی هلته دجمعی دلمونځ د کولو شرائط برابر نه وو نو د عیدگاه جوړول هم ضرور نه دي، نو همدادواړه کلی هستوگنی دسنت تارکین نه دي خو په قصبه (لوی کلی) کښی چی دجمعی لمونځ پکښی کيږي او عیدگاه پکښی نه وه جوړول یې ضروري دي که اهل یې دسنت تارکین دي.

(فتاوی رحیمیه ۲۰۳۵۲-۲۰۳۵۱)

دعیدگاه دجوړولو ضرورت

مسئله: له ودانیو بهر صحرا او ځنگله ته وتل اوداختر ونو لمونځ کول افضل اوسنت دي که عیدگاه وه که نه وه، عیدگاه جوړول مصلحت ته نژدی ده خو خلگ اعتراض ونکړی چی زموږ په ځمکه او کښت کښی ولی لمونځ کوی، یا کیدلای شی دلمانځه لپاره خالی ځای ونه موندل شی کښتونه شوي وي.

(فتاوی محمودیه ۱۲-۵۳۰-۵۳۱)

دعیدگاه خرڅول

پوښتنه: که عیدگاه دودانیو په منځ کښی راغله، هغه خلگو پرېښودله اوبهر یې بله جوړه کړه، آیا دازره عیدگاه ددوکانونو یا کورونو دجوړولو لپاره خرڅولای شي؟

ځواب: که هغه عیدگاه وقف وه خرڅول یې جواز نلري، یوازي دودانیو په زیاتیدلو یې تغیر ته اړتیا نشته، هغه دي په خپل حال وساتله شي.

مسئله: که موجوده عیدگاه کافی نه وه اوبهر دبلې عیدگاه دجوړولو ضرورت وو نو دبلې عیدگاه جوړول ممانعت نلري جوړه دي شی خو دکمزوری اوناروغو کسانو لپاره دي زړه عیدگاه په خپل حال پریرېدي هلته پنځه گونی لمونځونه پکښی کول هم صحیح دي.

دعیدگاه ځمکه چی وقف وي، دهغی خرڅول جائز نه دي، دوقف ځمکه له ملکیت څخه وتلی ده، خرڅول په ملکیت کښی کیدلای شی ځکه یې خرڅول صحیح نه دي.

(فتاوی محمودیه ۱۲-۵۳۷-۵۳۸)

مسئله: که دچندی (مرستی) په پیسو ځمکه واخلی، داختر ونو دلمونځونو لپاره یې وقف کړی، داختر لمونځ پکښی کوی، دهغی خرڅول جائز نه دي

که یې وقف کړی نه وه خو دوقف اراده یې وه او په عارضی ډول یې پکښی لمونځونه کړی وو بیا دچندی دور کوونکو په اجازه هلته کورونه، دوکانونه یا باغ جوړولای شی خرڅول یې هم صحیح دي خو غوره داده چی بیه یا عاید زړی عیدگاه یا مسجد او یا هم په دینی کارونو کښی په مشوره سره مصرف شي

(فتاوی محمودیه ۱۵۳۱۰)

د شهرت لپاره عیدگاه جوړول

پوښتنه: متولی وایی زه به په خپلو پیسو عیدگاه جوړه کړم خوزما نوم به ورباندی لیکي، نو په عیدگاه باندی دجوړوونکی نوم لیکل څرنگه دي؟

ځواب: عیدگاه دالله ﷻ درضا لپاره جوړول دثواب کار دي نوم ورباندی لیکل اودا قید ایښودل د شهرت لپاره ده، ثواب ختموی، متولی دي داسی نه کوی له دي ارادي لرلو څخه دي توبه وکارې استغفار دي ووايي، په کوم کار کښی چی اخلاص نه وي دالله ﷻ په دربار کښی نه قبلېږي

(فتاوی محمودیه ۱۵۱۷۸)

له عیدگاه څخه هدیره جوړول

مسئله: که کومه ځمکه دلمانځه لپاره وقف وي هغه ږنگول او هلته مړی څښول صحیح نه دي هغه دي عیدگاه پاته شی. که هغه ځای تنگ وو خواوشا یې هدیره وه، هغه زړه شوی وه هلته دي نور مړی نه څښوی ځکه د عیدگاه لپاره له هدیری استفاده کیدلای شی. که مړی خاوری شی په هغی هدیره کښی عیدگاه پراخیدلای شی، داهم صحیح ده چی بل ځای هم عیدگاه جوړه شی او دواړه ځایه داختر لمونځ وشي یا دوهم ځای عیدگاه شی او زړه عیدگاه دپنځه وخته لمونځونو لپاره پاته شي. لنډه داچی موجوده عیدگاه ږنگول اوله لمانځه پرته دبل کار لپاره استعمالیدلای نشي.

(فتاوی محمودیه ۱۵۳۰۱)

دهدیری عوايد په عیدگاه کښی لگول

مسئله: دوقف شوی هدیری عوايد په نورو ځایونو لکه مدرسه یا عیدگاه کښی صرفول جواز نلري. خو که هدیره ته یې اړتیا نه وه مثلاً: احاطه یې نه غوښته، محافظ یې نه غوښت یا نور ضروریات یې پوره وو بیا په مشوره سره دمدرسی یا عیدگاه که دودانولو، معاش، دکتسابونو اخستل یا بل څه ته اړتیا وه مصرف کیدلای شی. ترڅو عوايد ضائع نه شی. اودچا په غاصبانه قبضه کښی ورنشي.

مسئله: داختر لمونځ غوره داسی ده چی یو ځای وشي خو که عوارض وو مثلاً ځای تنگ وو، په امامت کښی اختلاف وو یا نور څه بیا په ډیرو ځایونو کښی کول څه حرج نه دي. که په یوه ځای کښی دفتنی اوفساد ویره وه نو غوره داده چی بیل بیل وشي. داسی وخت دافضل کمول

واجب دي اود مسلمانانو ترمنځ تفرقه اچول گناه ده ځان ورڅخه ساتل لازم دي

(فتاویٰ محمودیه ۲۶۲-۲ درمختار ۱۱۲)

دوه پوریزه عیدگاه

پوښتنه: که عیدگاه تنگه وه، بهر بله عیدگاه جوړول غوره دي که همدا دوه پوره کول؟

ځواب: که عیدگاه دوه منزله کیږي کیدلای شی. که بهر بله جوړوي همدا دي دپنځه وخته لمونځونو لپاره پریږدي. یا دي زړه عیدگاه دمعدورو خلکو داختر دلمانځه کولو ته هم هغسی عیدگاه پاته شي
(فتاویٰ محمودیه ۲۶۲-۱۷ امداد الاحکام ۱-۴۵۴)

په عیدگاه بام او په زیاته برخه روغتون یا بل څه جوړول

پوښتنه: ۱- آیا عیدگاه مسجد دي؟

۲- آیا عیدگاه یوازی هغه وخت دمسجد په حکم کښی چی هلته داختر دلمانځه دادا لپاره خلگ راغونډ وي؟

۳- داختر دلمانځه لپاره له غونډو سره سره د عیدگاه مقام او حیثیت څه دي؟

ځواب: داختر ورو لمونځونه ترودانیو بهر په خلاص ډگر کښی ادا، کول مسنون او مستحب کار دي په دي توگه داسلام او مسلمانانو شوکت ښه څرگندیږي دتودوخی ترزیاتیدلو دي وړاندی لمونځ وشی. دزیات اورښت په وخت کښی دي په جامع مسجد کښی ادا کړای شی که زیات اورښت یا بل څه مشکل وو دوروکی اختر لمونځ په دوهمه ورځ اودلونی اختر لمونځ په یوولسمه او دوولسمه نیټه هم صحیح دي.

په عیدگاه باندی بام جوړول پخوانه وو اوس هم عموماً نه جوړیږي د عیدگاه دمیدان حکم په ادب او احترام کښی دمسجد نه دي هلته دجنازی لمونځ مکروه نه دي. خو که داختر دلمانځه لپاره وقف شوی وي دبل کار داستعمال جواز پکښی نشته. او کومه ځمکه چی د عیدگاه لپاره وقف شوی وي، دهغی مصرف بل څه ته بدلول حق نه دي. له دي سره، سره به په نورو قومونو باندی ناوړه اغیزه کوی وایی به چی مسلمانان خپل عبادت ځایونه په کورونو، دفترونو یا روغتون بدلوی گواکی دایی په مذهب کښی دداسی تصرف اجازه ده. نو وران مسجدونه ولی دبل څه لپاره مجاز نه دي. تراوسه حکومت ته دامعلومات شته چی عبادت ځایونه دبل څه لپاره استعمالیدلای نشی. خو که یوخل داسی کاروші نوییا به مثال گرخی اودفتنو دروازی به خلاصیږي. حکومت به هم داجتماعی ضروریاتو په اساس قبضه کول پیل کړی او ددي کار مخالفت به مذهبی مخالفت نه بولی.

(فتاویٰ محمودیه ج ۱۸ ص ۲۲۳)

په گروشي ځمکه کښی مسجد جوړول

پوښتنه: که چا دڅه وخت لپاره ځمکه خرڅه کړه، هغه وخت پوره شو خو اخستونکی ورباندی عیدگاه جوړه کړی وه. مالک څوڅو ځله ورته وویل چی عیدگاه ږنگه کړه. آیا داسی کول جائز دي؟

ځواب: داسی بیع شرعاً گروي ده ورڅخه گټه اخستل جواز نلری، هغه وقف کول او عیدگاه ورباندی جوړول صحیح نه دي. مالک ته ورکول یی ضروري دي.

(فتاویٰ محمودیه ۱۵۳۰-۱۵ مجمع الانهر ۱۷۳۸-۱ په حواله)

عیدگاه ږنگول هلته ښوونځي جوړول

مسئله : عیدگاه ږنگول او هلته ښوونځي جوړول هیڅکله هم روانه دي دادوقف کوونکی دمقصد خلاف کار دي (مشروط الواقف کنص الشارع)

(درمختار) (فتاوی محمودیه ۳۰۷-۱۵ احسن الفتاوی ۴۲۴-۲)

د عیدگاه د ځمکي بدلول

پوښتنه : زړی عیدگاه ته نژدې یوه ټوټه ځمکه ده اندازه یې د عیدگاه درې برابره ده . سر په سړیې بدلوی که هلته نوی عیدگاه جوړه شی هرډول سهولتونه به پکښی وي آیا د ځمکي بدلول یې جواز لری ؟

ځواب : که د پخوانی عیدگاه ځمکه وقف وه تبادله یې جواز نلری . که نوی عیدگاه ودانوی داز په عیدگاه دي همدغسی وقف پاته شی . باغ دي پکښی کښیږدي اودنوی عیدگاه ضروریات دي ورباندی پوره کوي . (فتاوی محمودیه ۳۲۴-۱۵)

(یادي دکمزورو او ناروغانو لپاره عیدگاه پریږدي یا دي د پنځه وخته لمونځونو دادا لپاره مسجد کړی او که بیا هم ضرورت نه ووباغ دي کړی اوعاید دي په نوی عیدگاه ولگوي . (رفعت قاسمی)

داختر لمونځ په عیدگاه کښی سنت دي

مسئله : عیدگاه ته په تلور اتلو کښیتکیږونه ویل مستحب دي عیدگاه ته په رسیدلو دي تکبیرونه بس کړی خو که یې ورور ورو ویل جواز شته (فتاوی رحیمیه ۱۲۴ ج ۱) . مسئله : که څه هم جامع مسجد پراخ وي خو په عیدگاه کښی داختر لمونځ کول مندوب دي .

(طحطاوی ۲۹۰)

مسئله : که عیدگاه ته خلگ لارل لمونځ یې هلته وکړ او ځینو په ښار کښی په جامع مسجد کښی وکړ نو د ملامتی خبره نه ده . که ټول خلگ په مسجد کښی لمونځونه وکړی بیا د مندوب خلاف ده .

(محمودیه ۵۳۵-۱۲)

مسئله : داخترونو لمونځونه په عیدگاه کښی کول مؤکد متوارث سنت دي رسول الله ﷺ د ښوی مسجد له فضیلت سره ، سره په مواظب ډول د لمانځه لپاره عیدگاه ته تشریف وړ یوازی یو ځل یې داوړښت له کبله په مسجد کښی ادا کړی دي .

په اخترونو کښی عیدگاه ته تلل سنت دي که پرته له عذر څخه څوک پاته شی دستتوتارک اود ملامتی وړ دي او په پریښودلو یې عادی کیدل گنهگار دي .

په درمختار کښی راځی چی د تحریمی مکروه مرتکب گنهگار دي لکه د واجب په ترک چی گنهگار کیږی اود مؤکد سنتو هم د احکم دي . (شامی ۲۹۵-۵)

مسئله : که عیدگاه له ښار څخه لیری وه او ناروغان او کمزوری کسان په تکلیف کیدل . په مسجد کښی دي داخترونو لمونځونه ادا کوي . (فتاوی رحیمیه ۱۲۴-۱۰ کفایت المفتی ۲۴۹-۳)

له عیدگاه څخه مسجد جوړول

مسئله: د ښار له ودانیو بهر عیدگاه لرل ضروري ده ځکه په عیدگاه کېښی داخترانو لمونځ کول مؤکد سنت دي. نو د عیدگاه د پاته کیدلو لپاره دي مسجد بل ځای جوړ کړی که عیدگاه په ودانیو کېښی راغله نو که د خلکو اتفاق وو هغه په مسجد بدلولای شی خو د عیدگاه د جوړولو ذمه واری ورباندې پاته ده.

د بانی او مؤسس څخه مقصد هغه شخص دي چې مسجد ته یې ځمکه وقف کړی وي. که څو کسانو سره مرسته وکړه او ځمکه یې واخستله او د مسجد لپاره یې وقف کوله د ټولو نیت معتبر دي.

(فتاوی رحیمیه ۸۳-۷)

دمسجد فرش او منبر عیدگاه ته وړل

دمسجد فرش عیدگاه ته وړل صحیح نه دي. په یوه روایت کېښی د منبر دوړلو جواز راغلی دي. په بل کېښی مکروه بلل شوی دي نو غوره داده چې منبر هم نه یو وړل شی.

(امداد الاحکام ۴۲۲-۱)

مسئله: که عیدگاه ته د لمانځه فرشونه په دي نیت ورکړل شی چې داختر د لمانځه لپاره په عیدگاه کېښی استعمال شی او نور په مسجد کېښی بیا څه ستونزه نشته.

همدا سي که یې د مسجد د فرشونو دور کولو په وخت کېښی ویلی وو چې داختر په لمانځه کېښی دي عیدگاه ته ورکول کېږي بیا هم ممانعت نشته.

(فتاوی رحیمیه ۱۱۰-۷)

مسئله: په عیدگاه کېښی په گډه اواز سره تکبیر ویل صحیح نه دي.

(فتاوی دارالعلوم ۲۷-۵)

مسئله: که د ایقین وو چې سیلابونه به عیدگاه ړنګه کړی لوازم دي نقل او بل ځای دي عیدگاه جوړه کړی که پخوانی عیدگاه وساتل شوه وقف پاته کېږي. هیڅ څه ول تصرف پکېښی جواز نلري.

(فتاوی دارالعلوم ۲۲۴-۵ ردالمحتار ۵۱۴-۳)

مسئله: په جامع مسجد کېښی هم داخترانو لمونځونه ادا کیدلای شی خو سنت او افضل ځای یې صحرا (ځنگل) دي.

(فتاوی دارالعلوم ۲۲۹-۵)

که احتجاجاً په عیدگاه کېښی لمونځ ونشي

پوښتنه: که د حکومت یا غیر مسلم خلکو د بدې رویې له امله، خلک دا احتجاج په توګه پکېښی لمونځ ونکړی آیا دا کار سم دي؟

ځواب: که کومه خطر وه یا پکېښی د ښځو، ماشومانو، ناروغانو او کمزور لپاره پریشانی پیدا کیدله بیا عیدگاه پرېښودل صحیح دي. یوازی دا احتجاج په توګه عیدگاه پرېښودل صحیح نه ده. دا احتیاج لپاره دي بله مناسبه لاره غوره کړي. خپله ناخوښی دي په بله توګه ښکاره کړی توره پټی تړل او بیا لمونځ کول هم له نورو سره مشابهت دي.

(فتاوی رحیمیه ۳۵۷-۷)

مسئله: چیرې چې دا جازي اړتیا معلومېږي، هلته پرته له اجازي داختر لمونځ کول مکروه دي خو که په کومه ځمکه یې مالک داسې ښکاره کیده چې خوشحاله کېږي یا نه خفه کېږي هلته پرته له اجازي هم کیدلای شي.

(فتاوی رحیمیه ۳۵۷-۷)

د عیدگاه په ځمکه مدرسه جوړول

پوښتنه: د عیدگاه ځمکه زیاته ده آیا هلته مدرسه جوړیدلای شی؟

ځواب: که هغه ځمکه د عیدگاه وي او د عیدگاه ورته اړتیا نه وي مدرسه دي ورباندی جوړه شی خو مناسبه کرایه دي عیدگاه ته ورکوی. ځمکه به د عیدگاه او ودانۍ به د مدرسې وي.

(فتاوی محمودیه ۵۴-۱۴ احسن الفتاوی ۴۳۳-۲)

مسئله: د مسجد لپاره په وقف شویو پیسو عیدگاه او د عیدگاه لپاره په وقف شویو پیسو مسجد جوړول جائز نه دي. د عیدگاه او مسجد پینځی پور ورکول جواز نلری ځکه هغه امانت دي.

(فتاوی محمودیه ۱۳۹-۱۰)

په زړه عیدگاه مدرسه جوړول

پوښتنه: د نوی عیدگاه تر جوړولو وروسته که زړه عیدگاه بالکل ورانه شوه آیا هغه وړیا یا په بیه مدرسې ته ورکول کیدلای شی؟

ځواب: په دي کېښی اختلاف دي چی عیدگاه د مسجد حکم لری او که نه. د ضرورت په بنا دوهمه خبره مناسب ده اوله مسجد څخه د نور وقفونه که معطله پاته کیږی د قاضی په لور.

له تحقیق څخه داسی ښکاري چې د عیدگاه لپاره د مدرسې جوړیدلای د ښار تر څنګ څو د قاضی په لور د اتفاق په یوې دلی په

احسن الفتاوی ۴۲۱-۲

مسئله: په عیدگاه کېښی دوهم جماعت مکروه دي. که له چاڅه داختر لمونځ پاته شو، هغوی دي هغه مسجد ته لار شیاو ادا دي کړی چی هلته داختر لمونځ شوی نه وي.

په عیدگاه کېښی دامام لپاره چنده ټولول

داختر په ورځ دامام لپاره چنده ورکول صحیح کار دي. اودا کار په عیدگاه کېښی هم جواز لری خو د خطبې په وخت کېښی دي نه ټولوی څو هغه اخلاص نشی ځکه د خطبې اوریدل واجب دي. په مدرسه کېښی د مدرسې یا بل دینی ضرورت لپاره مرسته غوښتل صحیح دي خو چی لمونځ کوونکو ته تشویش پیدا نشی. دهغوی لحاظ ساتل ضروري دي اوله شور او شر څخه ځان ساتل لازم دي.

(فتاوی محمودیه ۵۲۸-۱۲ فتاوی رحیمیه ۵۸۸-۵)

مسئله: د خطبې په دوران کېښی خلګ خطیب ته پیسې ورکوی خلګ ولاړ وي هغه ټولوی، د خطبې په دوران کېښی دا کار جواز نلری، په ادب سره کېښینا ستل او خطبه اوریدل لازم دي.

(فتاوی محمودیه ۵۳۱-۱۲)

د عیدگاه ونې په مسجد کېښی صرف کول

مسئله: کوم باغ چی د عیدگاه لپاره وقف شوی وي. دهغه ونې دي نه وهلی کیږی څو که کومه ونه وچه وه، هغه دي ووهله شی او د عیدگاه په ودانۍ دي واچوله شی یا څه شی تری جوړ شی. که عیدگاه ورته اړتیا نه درلوده اونه ورته بیا اړتیا محسوس کیدله. بیا دي د مسجد ودانۍ ته ورکړله شی. څومره اړتیا چی وي هغه دي په چنده پوره کړای شی.

(فتاوی محمودیه ۲۳۷-۱۵)

(وقف کوونکی که کوم شی دڅه لپاره وقف کړی وو، هلته دي صرف شي.)

(محمد رفعت قاسمی)

په عیدگاه کښی دلمونځ کوونکو لپاره انتظار کول

۱: داختر دلمانځه وخت هغه دي چی دسهار ترلمانځه وروسته خلگ په مسنونه طریقه تیاری ونیسی او عیدگاه ته ورسیري.

۲: که دنورو خلگو درار سیدو هیله وه نو امام او حاضرین دي بیرته نه کوی تر معلوم وخت دي هم زیات ۶-۷ دقیقې انتظار وپاسي.

حاضرینو ته په داسی موقع څه صبر په کار دي. امام ته مشوره ورکولای شی خود لمانځه دپیل کولو ټینگار دي ورباندی نه کوی. امام دي هم دخلگو دستونزی خیال وساتی. څوک چی وروسته راځی مراعات دي وکړی او په قرائت او خطبه کښی ددي انتظار په بدل کښی لښون مراعات کړی. په کال کښی همدا دوه ورځی دي چی لمونځ نه کوونکی خلگ هم لمانځه ته راځی ناروغان او کمزوری هم پکښی وي. که لمونځ ورځه تیرشی له ډیرو برکتونو څخه به یی برخه وي نو څه انتظار دي ورته وکړی. خو څوک چی په ناوخته راتلو عادی دي، هغوی دحاضری اودخپل لمانځه په فکر کښی نه وي. دداسی غافل، کاهل اوسستو خلگو انتظار کول دهغوی عادت زیاتول دي.

(فتاوی رحیمیه ۷۴-۳)

دعیدگاه اړوند مسئلې

مسئله: دعیدگاه لپاره دلوری خانگرتیا نشته. دښارښی، کښی یا بل لوری نه ده ویل شوی. سنت یوازی دادی چی له ښار څخه بهر لاړ شی اوداختر لمونځ ادا کړی. داهم ضرور نه ده چی عیدگاه جوړه شی، هرځای اودښار هر لوری ته که موقع وه او اسانی وه هلته دي عیدگاه جوړه یا داختر ونو لمونځونه وشي.

(فتاوی دارالعلوم ۲۳۳-۲۳۰ ج ۵ دمشکوة شریف ۱۲۵-۱۲۶ په حواله)

مسئله: که دعیدگاه په کوم ځای کښی حرامی پیسی لگیدلی وي هلته لمونځ کول مکروه دي. غوره داده چی په ډگر کښی داختر ونو لمونځ وکړی.

(عزیز الفتاوی ۵۷۹-۱)

مسئله: دعیدگاه ځمکه خرڅیدلای نشی، وقف ده اودمسجد حکم لری.

(فتاوی دارالعلوم ۲۱۴-۵ درد المحتار کتاب الوقف ۵۰۷-۱ په حواله)

مسئله: عیدگاه وقف ده، تصرف پکښی کیدلای نشی. کور یا بل څه پکښی جوړیدلای نشی خو که دخلگو دهرسایینی لپاره یی کومه برخه دمسجد په څیر پتیري ترڅو له تودوخی او اورښت څخه خوندي وي بیا خرج او مشکل نشته.

(فتاوی دارالعلوم ۲۱۴-۵)

مسئله: په یوه ښار کښی دوه عیدگاوی یا دوه ځایه لمونځ کول ممانعت نلري.

(فتاوی دارالعلوم ۲۰۸-۵ درد المحتار ۷۸۳-۱ په حواله)

مسئله: داختر ونو لمونځونه په مختلفو مسجدونو کښی ادا کیدلای شی. مسئله داده: په کوم ښار گوټی کښی چی دجمعی اواختر ونو لمونځونه یوځای کیدلای شی، نور ځایونه هم جائز دي. خو غوره داده

چی یوځای وکړای شی خو داخترانو لمونځ په صحرا اوله ښار څخه بهر سنت دي. «لنډه خبره داده که ضرورت وو، ځای تنگ وو، لیری وو یا فساد یا کومه بله وجه وه نو څوځایونه جواز لري.

(محمد رفعت قاسمی)

مسئله: که دعیدگاه امام بدعتی وو. بهر دي بل ځای لمونځ وشي.
(فتاوی دارالعلوم ۵۲۲۹)

مسئله: په مشترکه ځمکه د مالکانو له خوښی پرته عیدگاه جوړول ناجائز ده. په واره کلی کښی (چیری چی د جمععی لمونځ نه کیږی) داخترانو لمونځونه کول او عیدگاه جوړول جواز نلري.

(عزیز الفتاوی ۱۵۷۹)

مسئله: که څوک دنشې په حالت کښی عیدگاه ته راشی او خلکو ته یې له بدبوی څخه تکلیف پېښیده شرعا روا ده چی هغه له عیدگاه څخه وباسي.

(عزیز الفتاوی ۱۳۰۸)

مسئله: په عیدگاه کښی د جنازی لمونځ کول جائز دي.
(فتاوی محمودیه ۲۳۷۵)

مسئله: عیدگاه ته په تللو سره داسی تکبیرونه ویل چی یوځل یې یو وایي بیایي نور په شریکه سره وایي او تر لمانځه پوری همداسی کول دامکروه دي.

(فتاوی دارالعلوم ۵۲۱۷)

مسئله: په هغه عیدگاه کښی چی قصابانو جوړه کړی وي دنورو لپاره داختر لمونځ پکښی صحیح دي.

(فتاوی دارالعلوم ۵۲۰۸)

مسئله: دمیرمنو تلل مسجد او عیدگاه ته مکروه دي. اوداممانعت دصحابه کرامو په زمانه کښی راغلی وو.

(الدر المختار ۱۸۳)

په هغوړو کلیو کښی چی د جمععی لمونځ نه کیږی هلته داختر لمونځ تحریمی مکروه دي. ځکه داختر لمونځونو ته ښار شرط دي. او په کلیو کښی صحیح نه دي.

(در مختار ۱۷۸۵)

مسئله: که عیدگاه د ودانیو په منځ کښی راغله هغه د صحرا حکم نلری.
(فتاوی دارالعلوم ۵۲۲۴)

مسئله: که په هدیره کي عیدگاه وي هلته پکښی لمونځ کول جواز لري.
(فتاوی دارالعلوم ۱۹۵، ۵)

مسئله: که په عیدگاه کښی د دوو صفونو په اندازه یا زیاته فاصله وي اقتداء صحیح ده.

(عالمگیری ۱۲۲)

مسئله: داختر د لمونځ تر کولو په هم هغی ورځ تر زوال وروسته د جمععی لمونځ صحیح دي خو غوره داده چی حسب معمول د جمععی لمونځ په جامع مسجد کښی وشي، ځکه عیدگاه ته تلل او هلته لمونځ کول یوازی داخترانو د لمانځه لپاره یو خاص مستحب دي.

(عزیز الفتاوی ۳-۴۵)

مسئله: د جامع مسجد فرش او نور څه عیدگاه ته ورل ښه نه دي.
(عزیز الفتاوی ۱۵۹۲)

مسئله: کوم ځای چی داخترانو د لمونځونو د کولو لپاره وقف دي، کوم ځای چی دعیدگاه په نوم یاد یږی هلته تصرف کول، ودانی جوړول

مدرسه، کتابتون یا نور څه جوړول، لوبی کول، بدنۍ روزنه (ورزش)، کول دخوړلو څښلو مجلس جوړول جائزه دي.

(عزیز الفتاوی ۱۷۹۱-)

مسئله: پرته له ضرورت څخه یوازې په شخصي ناخوالو بله عیدگا جوړول اسراف او دتفرقی اساس ایښودل دي.

(عزیز الفتاوی ۲۴۰۸-)

مسئله: ښار، ښارگوټی او ستر کلی چي دښارگوټی په څیر وي علماو ورته دجمعی او داخرونو دلمونځونو اجازه ورکړې وي. هلته له ودانیو بهر عیدگاه جوړول ضروري دي خو ترهغو دي بهر دلمانځه لپاره یوځای وټاکي. ژر دي عیدگاه جوړه کړي ترڅو هلته په لمونځ کولو دلوی اجر و وگرځي.

(فتاوی رحیمیه ۳۷۲-۳-)

رب اوزعنی ان اشکر نعمتک التي انعمت علی وعلی والدی
وان اعمل صالحا ترضاه واصلح لی فی ذریتی انی تبت الیک
وانی من المسلمین وتقبل منی هذا العمل وجنبنی فیہ عن
الخطاء والنسیان واجعله ذریعة للفلاح والنجاح فی الدنیا
ورسيلة للنجاة فی الآخرة.

محمد رفعت قاسمي مدرس دارالعلوم دیوبند

شوال ۱۴۲۱ هـ ج اول جنوری ۲۰۰۱

ع- ریان، ژباړه

۲۳ ربیع الآخر ۱۴۲۷ ق ماثور ۱۳۸۵ هـ ل.

دو عالم محتاج (ابو خالد)